

L'EDUCACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT A LA UNIVERSITAT.

IMPULSANT L'EDUCACIÓ CRÍTICA I COMPROMESA ALS ESTUDIS DE GRAU

DIAGNOSI DE L'ESTAT ACTUAL
D'IMPLEMENTACIÓ, POSSIBILITATS I
ESTRATÈGIES EN L'EDUCACIÓ FORMAL DE
LES UNIVERSITATS PÚBLIQUES CATALANES

**Fundació
Autònoma Solidària**

UAB CAMPUS

Aquest informe ha estat realitzat des de l'Àrea de Cooperació i Educació per al Desenvolupament de la Fundació Autònoma Solidària:

Rita Villà Taberner (dir.)
Robert Mate Tejedor
Estel Peix Feliu
Jordi Prat Fernández
Heribert Jerez Daran

Amb la col·laboració de: Fundació Solidaritat UB, Oficina de Cooperació per al Desenvolupament de la UdG, Oficina de Desenvolupament i Cooperació (ODEC) de la UdL, Campus per la Pau UOC, Centre de Cooperació al Desenvolupament (CCD) de la UPC, UPF Solidària, URV Solidària, Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP).

Volem també agrair la participació de nombroses persones i entitats que han contribuït en els resultats d'aquest informe: membres d'organitzacions socials vinculades a l'EpD, professorat de les diferents universitats participants, membres dels equips de govern de les universitats i alumnat de la UAB.

Aquest informe forma part del projecte "Impulsant l'Educació per al Desenvolupament a la Universitat", finançat per l'Ajuntament de Barcelona i l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament.

ISBN 978-84-932814-4-1
Dipòsit Legal B 17 788-2015

Índex

Pròleg de la Vicerectora d'Estudiants i Cooperació	5
1 Context de la recerca: "Impulsant l'Educació per al Desenvolupament a la Universitat"	7
1.1 Estructura del document	10
2 Metodologia	12
2.1 Buidat de les guies docents i altres documents oficials	12
2.2 Enquestes a estudiants	13
2.2.1 Descripció del qüestionari	13
2.2.2 Elaboració de la mostra	13
2.2.3 Mostra final	15
2.3 Entrevistes a coordinadors de grau	15
2.4 Seminari i fitxes de bones pràctiques	16
3 Què és Educació per al Desenvolupament?	17
3.1 Àrees temàtiques de l'EpD	18
3.2 EpD en l'àmbit formal universitari	19
3.2.1 Educació per al Desenvolupament Sostenible	21
3.2.2 Ciutadania global crítica	22
4 La presència de l'EpD a l'estructura formal universitària	25
4.1 Principis d'EpD als estatuts universitaris	25
4.2 Les polítiques socials a les Universitats	29
4.3 Els plans d'estudis de les Universitats	30
5 La perspectiva dels i les estudiants: valors d'EpD i Universitat. Respostes des de la UAB	39
5.1 Valors socials de l'estudiantat	39
5.2 Esperances i expectatives respecte la universitat	41
5.3 Tipologia d'aprenentatges demanada a la universitat	43
5.4 Metodologies usades i desitjades	45
5.5 Introducció de l'EpD als estudis universitaris	46
5.6 Valor dels aprenentatges d'EpD per l'estudiantat	47
5.7 Diferències entre graus	48

6	L'organització dels graus universitaris i la implementació de l'EpD: entrevistes als i les coordinadores de grau. Respostes des de la UAB	53
6.1	L'EpD a la universitat avui	53
6.2	La importància de l'EpD a la universitat i reptes en la seva introducció	55
6.3	L'oportunitat de Bolonya	56
6.4	Els Treballs de Final de Grau	59
6.5	Com introduir l'EpD als graus? Propostes de les coordinacions de titulació	60
7	Resultats del 1r seminari de treball "L'educació per al desenvolupament als estudis de grau. Construint una universitat crítica i compromesa"	62
7.1	Anàlisi DAFO	63
7.1.1	Debilitats	63
7.1.2	Fortaleses	64
7.1.3	Amenaces	65
7.1.4	Oportunitats	66
7.2	Recomanacions, propostes, estratègies	67
8	Experiències i bones pràctiques de les Universitats Catalanes de l'ACUP	68
9	Conclusions	84
10	Recomanacions	89
11	Referències bibliogràfiques	91
ANNEX:		
	taules senceres del qüestionari "Coneixements, desitjos i expectatives per l'aprenentatge de l'EpD a la universitat"	93

Índex de taules

Metodologia

Taula 1: Alumnat de nou ingrés a les diferents àrees de coneixement establertes per la UAB, curs 2012-2013	14
Taula 2: Graus participants a l'enquesta, segons àrea de coneixement	14
Taula 3: Nombre total d'enquestes realitzades	15

Què és Educació per al Desenvolupament?

Taula 4: Marc normatiu de referència estatal referent al DHS	20
--	----

La presència de l'EpD a l'estructura formal universitària

Taula 5: Universitat Autònoma de Barcelona	32
Taula 6: Universitat de Barcelona	33
Taula 7: Universitat de Girona	34
Taula 8: Universitat de Lleida	34
Taula 9: Universitat Oberta de Catalunya	35
Taula 10: Universitat Politècnica de Catalunya	36
Taula 11: Universitat Pompeu Fabra	37
Taula 12: Universitat Rovira i Virgili	38

La perspectiva dels i les estudiants: valors d'EpD i Universitat. Respostes des de la UAB

Taula 13: Valors socials de l'estudiantat: opinions respecte dinàmiques causants de desigualtats	40
Taula 14: Valors socials de l'estudiantat: opinions respecte models econòmics i polítics	40
Taula 15: Esperances i expectatives respecte la universitat: Una preparació adequada a la demanda del mercat laboral	41
Taula 16: Esperances i expectatives respecte la universitat: Capacitat d'analitzar globalment els fenòmens complexos del món actual ..	42
Taula 17: Tipologia d'aprenentatges demanada a la universitat: esperances	43
Taula 18: Tipologia d'aprenentatges demanada a la universitat: expectatives	43
Taula 19: Metodologies desitjades	45
Taula 20: Metodologies usades	45
Taula 21: Introducció de l'EpD als estudis universitaris: formes d'incorporació als plans d'estudi	47
Taula 22: Valor dels aprenentatges d'EpD per l'estudiantat	47

Índex de gràfiques

La perspectiva dels i les estudiants: valors d'EpD i Universitat. Respostes des de la UAB

Gràfica 1: Valors socials de l'estudiantat: opinions respecte dinàmiques causants de desigualtats i models econòmics i polítics	41
Gràfica 2: Esperances i expectatives respecte la universitat: Una preparació adequada a la demanda del mercat laboral. 1r i 4t	42
Gràfica 3: Esperances i expectatives respecte la universitat: Capacitat d'analitzar globalment els fenòmens complexos del món actual. 1r i 4t	42
Gràfica 4: Esperances i expectatives en l'educació universitària: problemes complexos. 1r i 4t	44
Gràfica 5: Esperances i expectatives en l'educació universitària: aprenentatges pràctics. 1r i 4t	44
Gràfica 6: Metodologies desitjades i usades: classes magistrals. 1r i 4t	46
Gràfica 7: metodologies desitjades i usades: pràctiques professionals. 1r i 4t	46
Gràfica 8: Valors socials de l'estudiantat: opinions respecte dinàmiques causants de desigualtats. Necessitat d'un canvi en el model de consum. Diferents graus	48
Gràfica 9: Valors socials de l'estudiantat: opinions respecte dinàmiques causants de desigualtats. Liberalització del mercat. Diferents graus	49
Gràfica 10: Esperances i expectatives respecte la universitat: Una preparació adequada a la demanda del mercat laboral. Diferents graus	50
Gràfica 11: Tipologia d'aprenentatges demanada a la universitat: Pensament crític. Diferents graus	51
Gràfica 12: Metodologies desitjades classes magistrals. Diferents graus	52
Gràfica 13: Valor dels aprenentatges d'EpD per l'estudiantat: cuitadania activa i compromesa. Diversos graus	52

Pròleg de la Vicerectora d'Estudiants i Cooperació

La formació universitària comporta una responsabilitat envers la societat que directa i indirectament la fa possible. Una universitat, per definició, però més encara si és pública i vol ser democràtica, ha d'anar més enllà de la transferència diferida, abstracta i inespecífica que hi poden aportar els graduats i les graduades quan accedeixen al món laboral en els àmbits professionals en els quals s'han format acadèmicament, i tampoc no pot desplaçar, confondre i limitar el retorn social a la transferència que sorgeix de la producció científico-tècnica que porta a terme la recerca, a mode de rendiment d'una inversió econòmica.

Des de la Fundació Autònoma Solidària i el Vicerectorat d'Estudiants i Cooperació entenem que la nostra missió té molt més abast i un compromís inequívoc amb una formació per a la millora de la societat, que necessàriament comença amb un coneixement aprofundit del món en el qual vivim i de les causes complexes de les desigualtats que pateix la humanitat. Amb això no fem res més que mantenir el relleu que és a la base de la universitat moderna i que va començar a alliberar el pensament amb la Il·lustració, impregnant els objectius finals de tots els camps del saber per a superar tant les condicions de "l'origen i els fonaments de les desigualtats entre els homes" que capficaven Rousseau, com les conseqüències nefastes de no practicar una ciència post-colonial i des d'una perspectiva de gènere mostrades abastament per la investigació feminista més recent.

Els darrers dos cursos acadèmics hem portat a terme un projecte insòlit en temps de restriccions, amb una fita assolida amb èxit com és el disseny, l'aprovació i la implementació del Minor en Desenvolupament Sostenible i Ciutadania Global. Durant el procés d'exploració prèvia per a identificar àrees i assignatures i elaborar aquesta oferta formativa transversal, en paral·lel a la recerca per a aquest informe, l'equip de treball de l'Àrea de Cooperació de la FAS -ara ja Àrea de Cooperació i EpD- va poder fer emergir no només un ventall impressionant, en quantitat i qualitat, de continguts i coneixements disponibles susceptibles de conformar múltiples ofertes formatives de grau i postgrau, així com de divulgació i sensibilització, sinó també la necessitat d'articular a nivell acadèmic, social i polític aquesta responsabilitat comptant amb les entitats que hi treballen i amb la resta de les universitats públiques catalanes. Aquesta tasca també s'ha començat a fer, iniciant una sèrie de seminaris conjunts que va celebrar el primer el gener de 2015, amb un segon seminari ja organitzat per a cloure aquest curs.

Aquest treball de diagnòsi que teniu a les mans és imprescindible per a poder fer efectius els nostres compromisos. L'impuls a l'Educació per al Desenvolupament que ha entomat la Universitat Autònoma de Barcelona, gràcies al bon criteri i la perspectiva sempre innovadora de la Fundació Autònoma Solidària envers la comunitat universitària i la societat que la sosté, en aquests moments d'amenaces econòmiques i polítiques a la universitat pública i la seva missió és encara més valuós. Posem en valor allò que ja estem fent i posem en comú allò que ens preocupa i tot allò que ja hem aconseguit, per avançar cap a un model de formació universitària integrada i integral que no defugui la seva responsabilitat social en cap camp del saber, contribuint des d'una posició comparativament privilegiada al desenvolupament de la dignitat des d'una perspectiva global.

Sílvia Carrasco Pons
Vicerectora d'Estudiants i Cooperació
juny de 2015

1. Context de la recerca: “Impulsant l’Educació per al Desenvolupament a la Universitat”

Aquesta diagnosi s'ha elaborat en el marc del projecte “Impulsant l’Educació per al Desenvolupament a la Universitat”, una iniciativa de la Fundació Autònoma Solidària orientada a la promoció específica i transversal de les perspectives de l’EpD en l’àmbit formal universitari, amb l’objectiu de potenciar el paper de la universitat en la generació de coneixement crític i en la conformació d’una ciutadania activa i compromesa davant la transformació de les desigualtats a escala local – global.

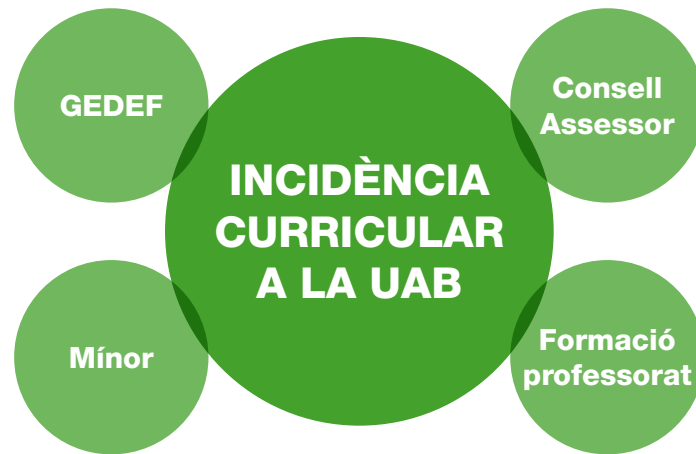
En marxa des del curs 2013-2014, i amb vocació de continuïtat, aquest projecte ha afavorit l’articulació d’un conjunt de processos participatius encaminats al disseny i implementació de vies d’introducció curricular de l’EpD en els plans d’estudis, tot estimulant espais que ja existien en l’esfera de l’educació no formal per tal d’acompanyar i enfortir la línia d’actuació principal.

Es duu a terme al campus de la UAB i a la ciutat de Barcelona a través d’una estratègia de treball en xarxa que implica un gran nombre d’actors: vicerectorats, centres i facultats, professorat, estudiants, oficines de cooperació universitària i entitats amb expertesa en EpD, entre d’altres, amb el suport de l’Ajuntament de Barcelona i l’Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament.

El projecte es configura al voltant de tres dimensions interrelacionades, que expliquem i desgranem segons tipologia d’activitats, de la següent manera:

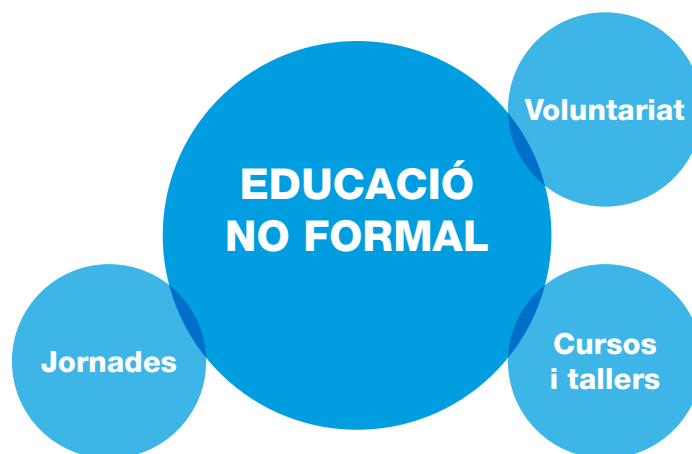
1. INCIDÈNCIA CURRICULAR A LA UAB

- **Grups d’Educació per al Desenvolupament en Facultats (GEDEF):** grups de treball horitzontals, en actiu a les facultats d’Economia i Empresa i de Veterinària de la UAB per a fomentar l’abordatge curricular de l’Economia Social i Solidària i de la Sobirania Alimentària, respectivament. Estan formats per membres dels equips de deganat, professorat, estudiants i organitzacions socials externes. Es discuteix el tractament acadèmic d’aquestes temàtiques i es plantegen propostes que n’afavoreixin la incorporació específica als plans d’estudis.

- **Mínor de Desenvolupament Sostenible i Ciutadania Global:** de caràcter transversal i interdisciplinari, coordinat per la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia, està adreçat a l'alumnat de grau de qualsevol titulació de la UAB per a cursar com a crèdits optatius. Ofereix eines d'anàlisi per a comprendre les dinàmiques de desigualtat estructural generades pel model imperant i aborda paradigmes de desenvolupament fonamentats en principis de sostenibilitat econòmica, social i ambiental. Alhora, facilita el coneixement d'estratègies i mecanismes de participació ciutadana amb potencialitat transformadora. Integrat a l'oferta formativa de la UAB des del curs 2014-15.
- **Formació en EpD adreçada a professorat universitari:** propostes especialitzades en continguts, metodologia i recursos pedagògics amb pauta d'EpD, en coordinació amb l'Institut de Ciències de l'Educació de la UAB. Com a activitat vinculada al GEDEF-Veterinària, s'organitza una jornada per aportar eines teòrico-pràctiques al professorat que orientin el treball a l'aula entorn a la sobirania alimentària.
- **Consell Assessor de Cooperació i EpD:** òrgan consultiu i de seguiment del projecte, conformat per representants institucionals, professorat de diferents àrees científiques i obert a la participació del sector de les ONGDs.

2.- EDUCACIÓ NO FORMAL

- **Cursos i tallers:** edicions regulars de formació amb reconeixement acadèmic (crèdits ECTS) per a l'anàlisi crític de les desigualtats, des d'un enfocament local – global, i la facilitació d'eines pràctiques d'acció a partir de les diferents estratègies que es proposen des de l'EpD.

- **Jornades de sensibilització:** conjunt d'activitats per fomentar el coneixement i la reflexió sobre noves aproximacions al desenvolupament que sorgeixen, tant al nostre territori com a nivell internacional, en resposta als diferents escenaris de crisi. S'han organitzat en relació a les temàtiques dels GEDEF: l'Economia Social i Solidària, el curs 2013-14, i la Sobirania Alimentària, el 2014-15.
- **Voluntariat – grups d'acció:** campanyes de sensibilització i d'incidència política – mobilització social, dutes a terme per grups d'estudiants, encaminades a la denúncia de problemàtiques globals i a la promoció d'alternatives justes i sostenibles al campus de la UAB. Es manté una vinculació amb altres accions del projecte: la campanya Triem Banca Ètica (economia solidària i finances ètiques) el curs 2013-14, i la campanya Menja Just (sobirania alimentària i malbaratament) el curs 2014-15.

3.- TREBALL EN XARXA

- **Diagnosi de l'estat actual d'implementació de l'EpD, possibilitats i estratègies a les universitats públiques catalanes:** recerca elaborada amb la col·laboració de les oficines de cooperació de les universitats agrupades en l'ACUP que vol esdevenir una fotografia sobre la presència actual de continguts amb perspectiva d'EpD als currículum universitaris, aportar informació descriptiva addicional sobre exemples de bones pràctiques i explorar noves possibilitats amb vocació curricular. El resultat d'aquest treball de recerca es presenta en aquest document.
- **Seminaris amb agents universitaris i socials:** espais de trobada i construcció col·lectiva entre professorat, oficines de cooperació, organitzacions socials i altres agents. Sota el títol "L'educació per al desenvolupament en els estudis de grau. Construint una universitat crítica i compromesa" s'han realitzat dos seminaris (gener i juliol 2015) que han servit per analitzar i apuntar estratègies cap a l'adopció d'un enfocament d'EpD a les universitats públiques catalanes, per generar noves relacions de col·laboració i afavorir l'intercanvi d'experiències inspiradores.
- **Banc de recursos adreçat a l'educació superior:** en col·laboració amb Edualter. Creació d'una col·lecció de referència en propostes pedagògiques i recursos per aplicar a l'aula universitària. S'integrarà a la nova plataforma web especialitzada en recursos d'EpD de l'entitat Edualter.

La Fundació Autònoma Solidària prepara una segona fase del projecte que pretén seguir impulsant aquest procés d'integració curricular amb perspectiva d'EpD iniciat durant el període 2013-15. En aquesta nova etapa s'hi introdueixen actuacions d'incidència sobre la formació de l'alumnat, de promoció de la recerca i de millora de la qualitat i la innovació docent a la UAB; actuacions de coordinació i dinamització de dos grups de treball i reflexió participativa en el marc de les universitats públiques catalanes; i actuacions transversals de comunicació i d'extensió amb visió internacional.

1.1 Estructura del document

La diagnosi vol recollir la presència actual de l'EpD a les universitats públiques catalanes, així com identificar vies d'incorporació i ampliació de l'educació crítica i compromesa en el sistema universitari català. Per això ha utilitzat diverses tècniques de recollida i anàlisi d'informació i ha procurat incorporar veus d'actors diversos. Seguint aquesta mateixa idea, el document combina resultats de recerca empírica realitzada de manera específica per l'elaboració de la diagnosi, amb conclusions d'altres activitats relacionades que també aporten informació rellevant.

Després d'una breu introducció per definir la perspectiva de treball del concepte d'Educació per al Desenvolupament i la seva situació formal dins l'estructura universitària, la diagnosi presenta una visió global de l'EpD a les 8 universitats membres de l'ACUP. En aquest apartat es fa un recorregut per les similituds i diferències en els posicionaments formals de les institucions a partir de les declaracions dels seus estatuts i observant altres documents i serveis que ofereixen. A continuació, es presenten els principals resultats del buidat d'assignatures dels diversos graus que s'ofereixen a les universitats públiques catalanes, amb l'objectiu d'observar la possible presència de contingut dels àmbits de l'EpD i, sobretot, la capacitat d'incorporació d'aquestes perspectives dins els plans d'estudi de graus aprovats actualment.

Aquesta diagnosi conté una aproximació general als continguts de les universitats públiques, recull una mostra de bones pràctiques de l'àmbit català i ofereix dades quantitatives i qualitatives específiques de la UAB

Si aquesta primera part de la recerca se centra en l'obtenció d'una fotografia general de les universitats membres de l'ACUP, les dades empíriques específiques provenen exclusivament de la Universitat Autònoma de Barcelona. Aquestes s'han recollit combinant mètodes quantitius i qualitius, amb l'objectiu d'incloure les perspectives d'aquells que viuen el contacte directe amb l'estructura i continguts dels graus universitaris. Un dels actors principals en aquest sentit és l'alumnat, en tant que subjecte dels processos d'ensenyament-aprenentatge que configuren una de les missions bàsiques de les universitats. Per conèixer quines són les seves opinions sobre el rol de les universitats respecte l'educació crítica, i quin és el valor que aquesta pot aportar-los com a ciutadania i professionals, s'ha realitzat una enquesta que han respost 892 estudiants de 1r i 4t curs de graus de diverses àrees de coneixement. Paral·lelament, les veus de les persones responsables de l'organització dels graus es recullen a partir d'entrevistes a 5 coordinadors i coordinadores de grau de diverses àrees, que interpel·len sobre les dinàmiques organitzatives i els objectius dels ensenyaments universitaris des de la perspectiva d'aquells que els dissenyen i imparteixen.

Aquesta diagnosi també incorpora els resultats del seminari de treball "L'educació per al desenvolupament en els estudis de grau. Construïnt una universitat crítica i compromesa", que va celebrar-se a Barcelona el 15 de gener de 2015 en el marc de les activitats del projecte. El seminari va reunir més de 40 professionals de diverses universitats i organitzacions, que desenvolupen rols diversos però tots ells implicats en la incorporació de l'educació crítica en l'educació superior. Les persones participants al seminari van realitzar una anàlisi DAFO per detectar les dificultats i possibilitats d'implementació de l'EpD als estudis formals i van elaborar un llistat de recomanacions en les que treballar conjuntament.

Finalment, el document inclou un recull de bones pràctiques que estan en funcionament a les universitats públiques catalanes. Aquest recull, que no pretén ser exhaustiu i busca aconseguir una actualització constant amb l'addició de noves pràctiques, permet conèixer iniciatives específiques i properes, les seves característiques, trajectòria i informació de contacte amb les persones responsables. És, doncs, una bona eina per visibilitzar la feina que s'està realitzant a les diverses universitats, així com una possible guia per al disseny de futures iniciatives.

Un cop presentades les diverses fonts d'informació, la diagnosi es tanca amb unes conclusions que presenten una anàlisi conjunta d'aquestes, repassant la situació actual de manera transversal, observant-ne les característiques i buscant les vies de treball que poden propiciar un canvi en la direcció desitjada. Lògicament, doncs, la diagnosi finalitza amb una proposta de línies d'actuació o recomanacions per tal de facilitar la segona fase del projecte, així com les actuacions dels diversos agents que hi han col·laborat.

La versió impresa d'aquesta diagnosi no inclou els annexos d'aquesta diagnosi, que si que podeu consultar on-line al web de la FAS www.uab.cat/fas

2. Metodologia

La diagnosi de l'estat actual de l'Educació pel Desenvolupament (EpD) a la universitat, així com de les valoracions, demandes, dificultats i possibilitats que observen els diferents actors s'ha abordat des d'una doble metodologia quantitativa i qualitativa. Les diferents tècniques i instruments han permès observar quantitativament el volum de contingut curricular amb perspectiva d'EpD, conèixer les esperances i expectatives dels estudiants universitaris i obtenir pistes de les dinàmiques acadèmiques respecte als plans d'estudi i als objectius de la universitat, així com als reptes i les possibilitats a l'hora d'introduir nous punts de vista.

2.1 Buidat de les guies docents i altres documents oficials

Per tal d'obtenir una primera aproximació als continguts acadèmics amb perspectives coherents amb l'EpD de les vuit universitats catalanes membres de l'Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP) (UAB, UB, UdG, UdL, UOC, UPC, UPF, URV), ha estat indispensable l'elaboració d'un buidat dels plans d'estudi dels diferents graus, dels que s'han obtingut les dades bàsiques d'organització i contingut. Aquest és un buidat descriptiu, elaborat a partir de la informació publicada a les guies docents, que no ha estat contrastada amb els continguts empírics de les assignatures.

La identificació d'assignatures amb possibilitat de perspectiva EpD, els continguts dels estatuts i l'organització de les polítiques socials permeten una fotografia general de les possibilitats d'implementació a les universitats catalanes

A partir de l'observació sistematitzada de la informació publicada on-line de les guies docents de les universitats, s'ha recollit el nom de les diverses assignatures que poden incloure alguna de les àrees temàtiques de l'EpD, el grau on s'imparteixen, la seva tipologia i el nombre de crèdits que comprenen, bo i classificant-les en funció de l'àrea temàtica a què fan referència els seus continguts. Aquest buidat no recull els plans d'estudi detallats o les perspectives que els docents ofereixen a l'aula, sinó que es troba limitat a aquelles informacions publicades a les guies docents a les quals es pot accedir des dels portals web de les universitats. Per tant, els resultats no ens indiquen una presència real d'EpD, però sí que ens són útils per detectar tendències, buits i també espais on aquesta perspectiva pot créixer amb més facilitat. Les assignatures s'han seleccionat en funció de la seva adequació a una de les 5 àrees temàtiques de l'EpD definides al projecte¹ i és a partir d'aquestes que podem aproximar-nos a la presència d'EpD dins els estudis de grau.

El buidat s'ha estès també als estatuts de les universitats, en tant que documents marc que ens han de proporcionar informació sobre els principis que regeixen el disseny i objectius dels estudis que ofereix la institució. Finalment, s'ha dut a terme un recull de les polítiques socials tal i com queden recollides als webs institucionals, amb l'objectiu de determinar quines són les perspectives oficials en relació a les tasques de retorn a la societat.

1 Veure apartat 3.1

Aquest apartat s'ha realitzat amb la col·laboració de les oficines de cooperació de les diferents universitats, que han contribuït oferint una primera visió general dels continguts relacionats amb l'EpD que es desenvolupen a les respectives universitats, així com facilitant els contactes i informacions necessàries per poder aprofundir en el seu coneixement.

2.2 Enquestes a estudiants

Amb l'objectiu de conèixer les esperances i expectatives dels i les estudiants respecte la universitat, així com la seva posició respecte les temàtiques que s'aborden des de l'EpD, s'ha elaborat un qüestionari específic pel projecte que s'ha administrat personalment a una mostra d'estudiants de primer i quart curs de la UAB. Amb aquesta mostra es vol obtenir una anàlisi comparativa entre posicions d'entrada i sortida per determinar els efectes que pugui tenir l'ensenyament superior en el pensament crític i per determinar quins canvis, si n'hi ha, suposa la universitat en les perspectives del seu estudiantat, tant pels seus posicionaments respecte el context actual com pel rol de la institució universitària en la transmissió de coneixements crítics.

2.2.1 Descripció del qüestionari

El qüestionari està dissenyat per ser respost amb escala Likert de 5 opcions, demanant el grau d'acord amb les afirmacions presentades i donant les opcions de resposta: (A) Totalment d'acord, (B) D'acord, (C) Indiferent, (D) En desacord, (E) Totalment en desacord. Consta d'un total de 71 afirmacions agrupades sota 11 anunciats generals que demanen informació relativa a les esperances i expectatives sobre la finalitat de la universitat i el seu rol en la transmissió de coneixement, així com les formes de transmissió d'aquests coneixements. Es demana també un posicionament respecte les prioritats desitjades de les forces econòmiques i polítiques, així com de la perspectiva de sostenibilitat. Finalment, es presenta la definició d'Educació pel Desenvolupament Sostenible i la Ciutadania Global des de la qual parteix el projecte i es demana l'opinió sobre els seus elements i sobre el rol de la universitat en la incorporació d'aquestes temàtiques. Es tracta d'un qüestionari anònim, on només es recull informació relativa al grau i curs de l'alumnat i al gènere de les persones participants (amb les opcions de dona, home i altres/neutre).

El qüestionari s'ha dissenyat de tal manera que pugui ser respost amb els fulls oficials d'examen test de la universitat, fet que ha suposat certes limitacions en el disseny: ha calgut reduir la tipologia de preguntes a una única escala Likert, sense oportunitat d'introduir altres opcions de resposta. Alhora, però, ha aportat certs avantatges. L'alumnat en molts casos ja està familiaritzat amb el model de full de resposta, fet que ha agilitzat les instruccions. El servei d'informàtica de la Universitat s'encarrega de la lectura automàtica dels qüestionaris, mitjançant la maquinària i programari de la lectura d'exàmens. Finalment, la utilització d'un recurs ja existent a partir de la seva adaptació respon també a criteris de sostenibilitat, de manera coherent amb la globalitat del projecte de promoure el canvi des del moment en què s'inicia el treball.

El qüestionari està dissenyat per poder ser respost en 10 minuts. La durada total del procés, des de l'arribada a l'aula fins la recollida del darrer qüestionari, es fa en uns 25 minuts, que inclouen l'explicació del projecte i de la demanda de col·laboració concreta que es fa a l'alumnat, el repartiment del qüestionari i fulls de resposta i la resolució de dubtes.

2.2.2 Elaboració de la mostra

La mostra s'ha elaborat buscant la màxima representativitat de la diversitat d'ensenyaments que s'ofereixen a la UAB, i tenint en compte el volum d'estudiants en cada un d'ells. En una primera fase d'elaboració s'han agrupat els graus ofertats en les diferents àrees de coneixement que determina la mateixa Universitat, i s'ha quantificat la quantitat d'alumnes de nou ingrés en cadascuna d'elles, així com el percentatge que repre-

senten respecte el total. Aquesta primera aproximació ha permès determinar el nombre de grups classe que formaran part de la mostra en cada una de les àrees de coneixement.

Taula 1: **Alumnat de nou ingrés a les diferents àrees de coneixement establertes per la UAB, curs 2012-2013**

ÀREA DE CONEIXEMENT	TITULACIONS	% TOTAL TITULACIONS UAB	ALUMNAT NOU INGRÉS	% ALUMNAT NOU INGRÉS	GRUPS A ENQUESTAR
Arts i humanitats	25	24%	1246	17,9%	2
Ciències	11	10,6%	618	8,9%	1
Ciències de la salut	14	13,5%	1218	17,5%	2
Biociències	7	6,7%	418	6%	0
C. socials i jurídiques	34	32,7%	2782	39,9%	5
Enginyeries	13	12,5%	689	9,9%	1
TOTAL	104	100	6971	100	11

Font: Elaboració pròpia a partir de les *Dades de la UAB 2012-2013*, publicades on-line

La segona fase d'elaboració de la mostra ha consistit a triar els grups classe a enquestar i els graus participants. La tria s'ha fet a partir de les titulacions amb més alumnat de nou ingrés de cada àrea de coneixement, respectant la distribució quantitativa de grups determinada en la primera part de la mostra. La mostra final està formada per 11 grups classe, la tria específica d'aquests, un cop escollits els graus, s'ha fet de manera menys sistemàtica, partint només de la condició que fossin assignatures obligatòries de primer, en què assisteix tot el grup classe, i assignatures optatives a quart que tinguessin una assistència remarcable i, a ser possible, que impartissin continguts sensibles amb la temàtica de l'estudi, a fi i efecte de facilitar l'acceptació de participació per part del professorat. En alguns casos el contacte s'ha fet per correu electrònic demanant directament la col·laboració del professorat d'una assignatura que complís les condicions, en d'altres s'ha fet a partir del suggeriment del coordinador o coordinadora de titulació, que ha proposat professorat específic, i finalment en un cas s'ha contactat amb un professor col·laborador de la FAS.

Taula 2: **Graus participants a l'enquesta, segons àrea de coneixement**

ÀREA DE CONEIXEMENT	TITULACIÓ DE GRAU
Arts i humanitats	Història
	Traducció i interpretació
Ciències	Química
Ciències de la salut	Psicologia
	Veterinària
Ciències socials i jurídiques	Economia
	Dret
	Educació primària
	Periodisme
	Sociologia + Ciència política i gestió pública
Enginyeries	Enginyeria informàtica

2.2.3 Mostra final

El contacte amb el professorat dels grups de primer va realitzar-se entre març i principis d'abril de 2014, i en aquesta primera fase, l'enquesta va completar-se durant els mesos d'abril i maig del mateix any. Quant als participants de 4t curs, els contactes i la realització de l'enquesta s'han dut a terme durant el primer semestre del curs 2014-2015, entre els mesos d'octubre i gener.

Els participants de l'enquesta han estat un total de 892 alumnes, que representen el 3,13% del total de l'alumnat de la UAB². D'aquests, 526 són de primer curs i 366 de quart. Pel que fa a la seva distribució en funció de les àrees de coneixement, hi ha un total de 103 persones enquestades d'Arts i Humanitats, 83 de Ciències, 178 de Ciències de la Salut, 333 de Ciències Socials i Jurídiques i 143 d'enginyeries.

Taula 3: nombre total d'enquestes realitzades

ÀREA CONEIXEMENT	GRAU	1r	4t	TOTAL
Arts i humanitats	Història	38	26	64
	Traducció i Interpretació	24	15	39
Ciències	Química	51	32	83
Ciències de la salut	Psicologia	20	46	66
	Veterinària	70	42	112
Ciències socials i jurídiques	Dret	24	28	52
	Economia	35	23	58
	Educació primària	69	42	111
	Periodisme	40	35	75
	CCPP i sociologia	42	47	89
Enginyeries	Enginyeria Informàtica	113	30	143
TOTAL		526	366	892

2.3 Entrevistes a coordinadors de grau

La diagnosi inclou també entrevistes a coordinadors i coordinadores de grau, realitzades amb l'objectiu de presentar el projecte i conèixer la seva sensibilitat i aproximació a les propostes i activitats a desenvolupar, però també amb el propòsit de conèixer el procés de disseny dels estudis de grau, la importància dels continguts EpD en aquest, i les possibles vies d'inserció de continguts afins a la titulació, així com l'interès dels seus responsables perquè hi siguin.

En les entrevistes a les coordinacions de titulació s'ha seguit buscant la representativitat de les diverses àrees de coneixement, però en aquest cas s'ha obviat la proporcionalitat total d'estudiants inscrits i s'ha optat per combinar la representativitat amb significativitat. En total s'han realitzat 5 entrevistes a coordinadors i coordinadores de titulació, corresponents al grau amb nombre d'alumnat més elevat de cada àrea de coneixement. Aquests són els graus d'Història, Química, Psicologia, Sociologia i Ciències Polítiques i de la Gestió Pública i Enginyeria Informàtica. Es tracta d'entrevistes semi-estructurades que s'han enregistrat en àudio en quatre dels casos. Els coordinadors i coordinadores de grau parlen del procés del disseny del pla d'estudis, dels elements destacats com a objectius a assolir per l'alumnat del grau, de l'espai de les temàtiques de contingut EpD al grau i de possibles vies d'introducció d'aquestes, destacant-ne tant les oportunitats com les dificultats.

² Segons dades publicades on-line a *Dades de la UAB 2012-2013*, que són les utilitzades per l'elaboració de la mostra.

2.4 Seminari i fitxes de bones pràctiques

Finalment, s'incorporen també els resultats del seminari de treball "L'educació per al desenvolupament en els estudis de grau. Construïnt una universitat crítica i compromesa", que va realitzar-se el 15 de gener de 2015 amb la participació de 40 professionals de les oficines de cooperació de les universitats públiques, professorat de diverses institucions, representants dels òrgans institucionals universitaris, personal tècnic d'EpD de diverses organitzacions socials i membres de l'ACUP, la xarxa GUNi (Global University Network for Innovation) i l'AQU (Agència per la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya). Del seminari de treball va sorgir-ne una anàlisi DAFO en relació a la implementació de l'EpD a nivell català, així com un esbós de recomanacions per avançar en el treball conjunt.

En motiu de la celebració del seminari també va elaborar-se una recopilació de bones pràctiques que s'estan duent a terme actualment a universitats catalanes en relació a la implementació de l'educació crítica dins els plans d'estudis de les titulacions de grau. Les fitxes de bones pràctiques també s'han incorporat en aquesta diagnosi, en tant que elements rellevants que ens permeten observar les dinàmiques de treball actuals i aprofundir en el coneixement mutu i l'intercanvi d'experteses. Aquestes ofereixen una descripció de l'activitat realitzada descrita pels seus responsables, i possibiliten el coneixement general de la diversitat d'experiències existents en l'àmbit català, així com la possibilitat de contactar directament amb aquelles persones que les estan fent possibles.

Les iniciatives incloses en aquesta selecció s'inscriuen dins els plans d'estudis formals, com a part de l'oferta oficial dels estudis de grau. També s'ha procurat que siguin experiències que promoguin un canvi de paradigma més enllà de l'activitat específica, és a dir, que aprofundeixin no només en les desigualtats sinó en les causes estructurals d'aquestes, i que treballin pel canvi de l'origen de les desigualtats, sense limitar-se a la millora de situacions específiques. Addicionalment, s'ha intentat recollir exemples provinents de diverses universitats, amb la voluntat d'oferir una mostra que inclogui les diferents institucions d'educació superior catalana, amb la seva diversitat temàtica, estructural i territorial.

3. Què és Educació per al Desenvolupament?

L'Educació per al Desenvolupament (EpD) és un procés actiu d'aprenentatge que busca visualitzar les prioritats del desenvolupament humà sostenible, compronent les causes i els efectes dels problemes estructurals a escala global, encoratjant-nos en la plena participació de tota la ciutadania en l'eradicació de la pobresa i la lluita contra l'exclusió i les desigualtats, així com en la construcció d'un context social i mediambiental que no ens aboqui a l'extinció dels recursos del planeta. El seu objectiu és tractar d'influir en unes noves polítiques econòmiques, socials i ambientals que siguin més justes, sostenibles i en consonància amb el respecte i compliment dels drets humans.

Es tracta d'un concepte dinàmic amb més de cinc dècades d'història, l'evolució del qual ha estat fortament lligada a la cooperació internacional, marcada per la mutabilitat en les diferents nocions de desenvolupament, així com pels canvis produïts en el context social, econòmic i polític dels darrers 50 anys. En aquesta línia, la noció d'EpD s'ha d'entendre com un procés acumulatiu que ha sabut consolidar-se amb el temps com una eina pedagògica amb caràcter propi amb l'objectiu d'ésser un component bàsic en les polítiques i estratègies internacionals per a la producció d'una transformació social visible.

Per explicar la concepció d'EpD des d'on construïm la nostra feina adoptem la definició del Diccionari d'Educació per al Desenvolupament (Celorio i Lopez de Munain, 2007) que considera que l'Educació per al Desenvolupament és sobretot

“un *procés educatiu* encaminat a generar consciència crítica sobre la realitat mundial i facilitar eines per a la participació i la transformació social en claus de justícia i solidaritat. L'Educació per al Desenvolupament pretén construir una ciutadania global crítica, políticament activa i socialment compromesa amb un desenvolupament humà just i equitatiu per a totes les comunitats del planeta”.

Això suposa donar una nova mirada al Sud i qüestionar críticament les columnes de la globalització que sostenen la realitat mundial. L'EpD és una eina més dinàmica i oberta a la participació activa i creativa, orientada al canvi i l'acció per part d'una nova ciutadania més compromesa i responsable mundialment.

L'EpD constitueix una oportunitat d'aprenentatge que es conforma a través de quatre dimensions interrelacionades entre si, que poden donar lloc a un gran nombre d'actuacions i que poden estar promogudes per diferents actors públics o privats. Es considera que les perspectives pròpies de l'EpD poden introduir-se a partir de la **sensibilització, formació, investigació i incidència política i mobilització social**. La interacció d'aquestes quatre dimensions es presenta com a necessària per a la transformació social, malgrat que cadascuna té unes característiques pròpies que les doten d'entitat suficient per a ser considerades per separat. Així doncs, la sensibilització és la porta d'entrada a les temàtiques i perspectives problematitzades des d'una visió diferent a la dominant, ja que permet un primer coneixement sobre desigualtats fins aleshores desconegudes o afavoreix una anàlisi diferent a la que s'ofereix des dels canals majoritaris. La formació incideix en l'adquisició d'un coneixement més aprofundit de les desigualtats i permet la comprensió de causes, conseqüències i alternatives, a partir de l'aportació d'arguments sòlids. La investigació és aquella dimensió

necessària per conèixer els processos generadors de desigualtats, la que permet aflorar les relacions de poder que hi ha darrere d'aquests i la que aporta les proves que permeten construir arguments i proposar alternatives. Finalment, la incidència política i la mobilització social engloben les accions de denúncia i el treball per desemmascarar les forces dominants estructurals i fer visibles les situacions d'injustícia així com reclamar canvis que tendeixin a un revertir les tendències.

Aquesta diagnosi, en tant que eina vinculada al projecte "Impulsant l'Educació per al Desenvolupament a la Universitat", concentra els seus esforços en la detecció i anàlisi de la presència d'aquests aprenentatges en l'àmbit formal, centrant la seva anàlisi als estudis de grau. Aquesta opció respon a l'objectiu principal del projecte, que, sense oblidar la rellevància de les altres dimensions on es desenvolupa l'EpD, focalitza els esforços en la introducció d'aquestes perspectives dins els plans d'estudi dels graus universitaris.

3.1 Àrees temàtiques de l'EpD

Partint de la base de la denúncia de les desigualtats i de la fita d'un desenvolupament sostenible que permeti l'assoliment de qualitat de vida a tots els éssers humans, les temàtiques que s'inclouen dins l'EpD són àmplies i variades i no han estat definides de manera específica i consensuada. Existeixen, per tant, diverses categoritzacions que poden no coincidir totalment ni en contingut ni en perspectiva, però en tot cas són prou semblants com perquè totes elles reconeguin les diverses dimensions econòmiques, socials, polítiques i ambientals, que intervenen necessàriament en el benestar de les persones i dels pobles.

En aquest projecte, hem utilitzat la nostra pròpia categorització d'àrees, inspirada en la realitzada en el projecte "Competències i EpD" coordinat per EduAlter i l'Escola de Cultura de Pau (Egea et. al., 2012) que hem dividit en cinc punts estratègics. Si bé cada àrea és presentada com una categoria pròpia i independent, és evident que les implicacions són globals, i que les agrupacions o etiquetes en molts casos no van més enllà de l'analític, però no existeixen com a tal en el context empíric. Aquestes són les àrees temàtiques d'EpD tal i com les hem considerat pel projecte i la diagnosi:

1. SOSTENIBILITAT ECONÒMICA, SOCIAL I AMBIENTAL

- Model econòmic actual i anàlisi estructural de les desigualtats
- Paradigmes de desenvolupament sostenible i propostes alternatives
- Territori, medi ambient i gestió dels recursos naturals
- Consum responsable, hàbits i estils de vida

2. GOVERNANÇA, DRETS HUMANS I CIUTADANIA GLOBAL

- Relacions internacionals. Agents polítics, econòmics i socials
- Sistemes de protecció de drets humans. Drets fonamentals i socials
- Democràcia i participació ciutadana
- Cooperació i educació per al desenvolupament

3. CULTURA DE PAU I JUSTÍCIA RESTAURATIVA

- Gestió i resolució de conflictes
- Transformació social no violenta
- Anàlisi de conflictes armats i processos de pau
- Relacions interpersonals i habilitats socials

4. INTERCULTURALITAT

- Diversitat cultural i desigualtat
- Cohesió social i convivència: processos d'exclusió i inclusió
- Actituds discriminatòries. Antiracisme

5. GÈNERE

- Identitats de gènere i sexuals
- Estereotips, prejudicis, discriminacions
- Poder i gènere

3.2 EpD en l'àmbit formal universitari

En el context universitari actual són pocs els espais dins l'àmbit dels estudis formals que qüestionin el model de desenvolupament imperant i afavoreixin el coneixement entorn a altres paradigmes. La relació entre la universitat i la societat es deteriora a la vegada que s'incrementa la identificació de la universitat com un ens empresarial, que converteix, d'aquesta manera, el coneixement en un producte més (Olsen, 2000). A partir de polítiques que incorporen els criteris d'eficiència, efectivitat, capacitat de resposta, competitivitat, les autoritats nacionals transformen els seus sistemes d'educació superior en actors globals que operen principalment sobre la base de consideracions econòmiques (Taylor, 2008). S'adopten estils de direcció més tecnòcrates i es formen aliances amb corporacions i el sector privat. Això tendeix a disminuir l'autonomia del professorat i a subordinar les humanitats i ciències socials. Amb tot, això no vol dir que no hi hagi veus crítiques dins de la universitat, o que no hi hagi iniciatives que promoguin la introducció de noves mirades als estudis superiors.

En la majoria dels casos, però, aquestes iniciatives topen amb diversos obstacles que impedeixen que es converteixin en propostes generalitzades a l'abast de tot l'estudiantat universitari. De vegades es tracta de projectes i interessos personals, vinculats a una persona o grup determinat que no s'aconsegueixen disseminar prou entre el professorat. En altres casos les iniciatives parteixen d'un marc específic, i estan dissenyades o analitzades en funció d'uns estudis concrets, amb dificultats d'extrapolació a altres àmbits acadèmics. Existeix també una tendència a vincular l'Educació per al Desenvolupament amb la cooperació internacional de manera molt explícita, una vinculació que, si bé lògica i desitjada en molts aspectes - contingut, metodologies, visions pràctiques, etc -, de vegades pot també limitar el concepte d'EpD i, en conseqüència, dificultar la seva introducció en les disciplines que s'imaginem menys afins.

A més, les estructures formals universitàries no ofereixen facilitats per a la introducció de nous continguts i fórmules de treball transformadores. El format tradicional de classes magistrals segueix sent la forma primordial de transmissió de coneixement, i la massificació de les aules a les assignatures obligatòries ofereix poques alternatives de canvi a nivell general. El funcionament de la carrera acadèmica contraposa a un professorat estable amb molta experiència però no sempre amb disposició a la innovació i la incorporació de noves perspectives teòriques, amb un professorat implicat en multitud de tasques docents i investigadores que limiten enormement el temps per a la formació de diferents models de coneixement i metodologies que no formin part directa de les seves línies d'investigació o docència.

Paral·lelament, tal i com recollia Alexandra Gutiérrez (2013), existeix una varietat de normativa que fa referència explícita a la responsabilitat de la universitat en la promoció del desenvolupament humà sostenible. Així per exemple, la Carta Magna de les Universitats Europees (1988) declara que la universitat ha d'assegurar una educació i formació que permeti a les generacions futures contribuir al respecte dels grans equilibris de l'entorn natural i la vida. En aquesta mateixa línia, Gutiérrez recull les aportacions del marc normatiu de referència a nivell estatal:

Taula 4: **Marc normatiu de referència estatal referent al DHS**

DOCUMENT	CONTINGUT
Dècada de les Nacions Unides per al Desenvolupament Sostenible (2005 - 2014). Unesco (2005)	El seu objectiu principal és integrar els valors del DHS en l'ensenyament per afavorir canvis personals que apunten a la construcció d'una societat més justa i sostenible
Carta Magna de las Universitats Europees (1988)	Sosté que la universitat ha d'assegurar a les generacions futures una educació i una formació que les permeti contribuir al respecte dels grans equilibris de l'entorn natural i de la vida.
Declaració de Talloires (Association of University Leaders for a sustainable future, 1990)	Insta les institucions d'ensenyament superior a liderar la promoció de la sostenibilitat
Ley Orgánica 4/2007 de Universidades de 12 de abril	Especifica que la formació en qualsevol professió ha de generar coneixement sobre els drets humans, els principis democràtics, els principis d'igualtat entre dones i homes, de solidaritat, de protecció mediambiental, d'accessibilitat universal i disseny per a tots, i de foment de la cultura de pau.
Codi de Conducta de les Universitats en matèria de cooperació (2006)	Emmarca la tasca de la Universitat en el camp de la cooperació en el seu àmbit natural d'actuació: la docència i la investigació, qüestions que són reconegudes com a essencials tant per a la formació integral dels estudiants com per a una millor comprensió dels problemes que amenacen la consecució d'un desenvolupament humà i sostenible a escala universal.
Pla Director de la Cooperació Espanyola (2013 - 2016) i Estratègia d'Educació per al Desenvolupament de la cooperació Espanyola (2007)	Reconeix el protagonisme de la universitat en els processos d'educació per a una ciutadania global.

Font: quadre elaborat per Alexandra Gutiérrez (2013). Traducció pròpia. S'han inclòs només les normatives que tenen el marc de referència estatal.

Més enllà d'aquest recull, existeixen també recomanacions realitzades per la International Association of Universities, associada a la UNESCO, que apel·len a l'ètica i la responsabilitat social de les institucions d'educació superior³, o les recomanacions recollides als informes de la GUNi (2013, 2011). Així mateix, a nivell català, la Llei d'Universitats de Catalunya (Llei 1/2003, de 19 de febrer), defineix com a objectius del sistema universitari català "El foment del pensament crític i de la cultura de la llibertat, la solidaritat, la igualtat i el pluralisme, i la transmissió dels valors cívics i socials propis d'una societat democràtica", un redactat que prenen com a model molts dels estatuts de les universitats públiques, com s'explica més endavant en aquest document.

En aquest sentit, l'aplicació de l'Espai Europeu d'Educació Superior suposa una oportunitat per a la introducció de l'EpD en el marc de l'educació formal universitària, tal com ja assenyalava Fueyo (2008) en els moments de plantejament de la reforma universitària. Bolonya ha suposat un canvi de perspectiva en els objectius dels ensenyaments universitaris, estructurant els coneixements a partir de les competències que aquests han de produir com a resultat. De fet, a nivell formal, les competències que promouen una mirada crítica de la realitat, base per al canvi de paradigma, formen part del nucli del nou model. Si bé en la pràctica l'adaptació dels estudis al pla Bolonya no ha suposat canvis tan radicals com els que caldria esperar, sí que ha obert una porta a noves aproximacions, facilitant la feina dels que ja anaven dirigits en aquesta direcció i introduint elements per aproximar-hi aquells fins ara poc interessats.

L'educació d'una ciutadania preparada per viure en un món globalitzat és un objectiu comú creixent a les institucions d'educació superior, però la mesura per establir l'assoliment d'aquest objectiu no és gens clara, en bona part a causa de les múltiples definicions i conceptualitzacions del terme i les seves implicacions,

3 Veure els documents publicats a <http://www.iau-aiu.net/content/documents-0>

que són problemàtiques i amb clares tensions internes. Englobant les diverses perspectives trobem dues tendències globals que presten més atenció a aspectes determinats. Per una banda existeixen aquells estudis, professionals i institucions que parlen del desenvolupament sostenible, posant l'èmfasi en la relació entre la humanitat i el medi que ens envolta i establint unes clares dinàmiques simbiòtiques entre el context social i natural. Per altra banda, trobem els que fan referència a la necessitat de la formació en la ciutadania global, situant clarament les persones al centre d'interès i posant de rellevància els coneixements i habilitats que aquestes han de tenir per gestionar la societat global que caracteritza el món d'avui. Si bé és cert que aquestes dues tendències sovint guarden importants punts en comú, és important intentar establir amb una mica més de detall quins són els principis i bases de cadascuna d'elles, així com les divergències que s'amaguen també al si dels mateixos termes.

3.2.1 Educació per al Desenvolupament Sostenible

La primera de les potes que sostenen l'EpD beu de les noves dinàmiques de desenvolupament enfocades en termes de la racionalitat ambiental i els paradigmes alternatius del que s'entén per desenvolupament sostenible. El tret de sortida es produeix amb la Declaració d'Estocolm del 1972, però no fou fins a la Cimera de la Terra celebrada a la ciutat Rio de Janeiro el 1992 que s'assumí la prioritització i consciència de la problemàtica ambiental, entesa com un amenaça global, producte del model de creixement econòmic sustentat en la maximització de la producció, els beneficis i l'explotació dels recursos naturals. Fou durant els anys noranta, doncs, quan es va començar a incorporar la qüestió de la sostenibilitat en l'Educació per al Desenvolupament, posant en dubte la perspectiva adoptada fins aleshores tant des de l'eix ambientalista, com des del punt de vista econòmic, social i institucional i qüestionant el model de desenvolupament dels països industrialitzats, així com el paper dels individus en el context de la sostenibilitat global.

La Cimera Mundial sobre el Desenvolupament Sostenible celebrada a Johannesburg a finals d'estiu del 2002 va permetre ampliar el contingut del terme a través de la integració de la noció de justícia social. És en aquest sentit que l'educació passa a ser el fonament del desenvolupament sostenible, i es converteix en l'instrument primordial de sensibilització i construcció de canvis en totes les seves esferes socials. Aquesta cimera va ser l'espai on van definir-se les quatre línies didàctiques del desenvolupament humà sostenible: (1) el respecte per la dignitat i pels drets humans de les generacions futures; (2) la responsabilitat intergeneracional; (3) el respecte a la vida i a l'ecosistema mundial; i (4) la tolerància per la cultura local, global, la no-violència i la pau (Pérez-Foguet, 2006).

Arran d'aquesta cimera s'impulsà la *dècada de l'Educació per al Desenvolupament Sostenible* per al període 2005-2014 amb l'objectiu de sensibilitzar els governs i les societats civils de tot el món en la lluita per un futur més just, harmoniós i respectuós amb els recursos del planeta. La pretensió principal era la introducció d'aquesta perspectiva en tots els nivells del sistema educatiu, amb la finalitat de convertir l'educació en un agent per al canvi polític. En aquesta línia, es volia millorar el paper de l'educació més enllà de l'esfera clàssica de l'ensenyament formal, és a dir, a través de campanyes informatives, activitats de lleure, els mitjans de comunicació i el món de l'art i la cultura. Això significava introduir la perspectiva de la sostenibilitat en totes les assignatures i processos educatius, amb la qual cosa es reconeixia, la seva naturalesa interdependent⁴ (UNESCO, 2005).

Aquests plantejaments van ser analitzats amb noves lectures des dels acords i resolucions generats en la Conferència Mundial de les Nacions Unides sobre Desenvolupament Sostenible Rio + 20, celebrada a Rio de Janeiro el juny de 2012, on es va configurar l'agenda per a la sostenibilitat, integrada per diversos temes com: l'eradicació de la pobresa, seguretat alimentària, aigua, canvi climàtic, producció i ciutats sostenibles, educació, energia, biodiversitat, productivitat, entre d'altres.

4 La visió interdependent de la sostenibilitat és definida d'acord amb el Programa de la UNESCO *Educating for a Sustainable Future*, segons la qual existeixen quatre dimensions de sostenibilitat: **social** (justícia social i pau), **ecològica** (protecció dels sistemes naturals), **econòmica** (desenvolupament equitatiu i sostenible) i **política** (presa de decisions a través de mitjans justos i democràtics).

Les crisis globals ofereixen l'oportunitat de donar un nou gir al model de desenvolupament, en fer evident que cal generar una nova comprensió sobre la relació de la humanitat amb la natura i amb ella mateixa des de la unitat i diversitat que la caracteritza. Incorporar la sostenibilitat en l'educació ha de permetre projectar la lluita contra la pobresa, els drets humans i la salut, integrant totes aquestes esferes en la necessitat de la conservació dels recursos naturals i els ecosistemes. Això comporta l'emergència de nous paradigmes, el replantejament del sistema de producció, i la creació de propostes alternatives amb el propòsit de contenir i mitigar el dany ecològic generat pel procés econòmic. L'educació ha de constituir-se, doncs, com l'instrument bàsic per reorientar les formes de vida en clau de sostenibilitat, atès que el model econòmic actual no deixa de mostrar les seves debilitats, exacerbant cada cop més les desigualtats en termes d'accés a recursos i en condicions de desenvolupament humà.

L'educació per al desenvolupament sostenible
ha de garantir una vida digna a totes les persones
 presents i futures respectant-ne els drets fonamentals i
 entenent com a element clau el respecte del medi

En suma, la inserció i la implementació del desenvolupament sostenible en l'àmbit curricular suposa la capacitat de l'alumnat en aquests valors, un fet que facilitarà a la llarga la transferència d'aquests coneixements a la societat. Els objectius que haurà d'assolir la universitat quant a la inserció del paradigma de la sostenibilitat poden concretar-se en un canvi evolutiu cap a polítiques institucionals de sostenibilitat, la mobilització del personal i estudiants, la formació del personal, la inclusió de la sostenibilitat en la investigació, la inclusió de la sostenibilitat en el currículum així com en l'educació contínua i en l'extensió (Leal i Mannke, 2009). La universitat és, doncs, un dels escenaris on s'han de produir els primers canvis, creant agents participatius i cooperants que compreguin la seva tasca transformadora a través d'aprenentatges socials i instrumentals.

3.2.2 Ciutadania global crítica

La segona tendència dins l'educació per a una població conscient és aquella que incorpora en el seu centre el concepte de ciutadania global. Des de la perspectiva d'EpD, el terme ciutadania s'entén com els drets i deures adquirits d'aquells que participen d'un model cívic determinat, actuant de manera crítica i activa. Ciutadania és, a més, un terme que s'utilitza per determinar fronteres entre els que formen part d'un grup i els que en queden exclosos, diferenciant drets i privilegis i, en nombroses ocasions, justificant les diferències. Es tracta, per tant, d'una qualitat que tots els éssers humans haurien de poder gaudir, però que no ve garantida per cap carta de naturalesa sinó que és un dret que s'ha de guanyar. Tal i com s'indica al manual digital para la ciutadania global de la Federación de ONG de Desarrollo de la Comunidad de Madrid (FONGDCAM), "la ciudadanía no es una dotación a priori del ser humano, sino una conquista histórica, al igual que lo son los derechos asociados a ella".⁵

En l'actual context globalitzat, la ciutadania no té sentit si no es concep des d'una perspectiva que sobresurti de les tradicionals fronteres nacionals que havien definit el concepte en temps anteriors. Per ser capaços de transformar la realitat, doncs, cal que la ciutadania s'entengui des de la globalitat, per tal de poder fer front a les dinàmiques transnacionals que agreugen dia a dia les desigualtats i determinen les condicions de vida a escala local a tots els racons del planeta. Per tant, doncs, el concepte de ciutadania global reprèn en certa manera la vella noció de *veïnatge universal*, on la pobresa recupera la centralitat com a problema d'escala mundial. S'entén que el desenvolupament és un assumpte que afecta tota la ciutadania del planeta, i per tant, una forma exitosa per abordar-ne totes les problemàtiques seria a través d'una governabilitat global capaç de situar a l'ésser humà al centre dels processos de desenvolupament, on es respectin els drets humans, la sostenibilitat mediambiental i la igualtat de gènere (CONGDE, 2014).

5 http://www.fongdcam.org/manuales/ciudadaniaglobal/datos/index_2.html

De fet, els mateixos Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni destaquen la importància de les dinàmiques globals quan descriuen la seva vuitena fita com el foment d'una aliança global per al desenvolupament. Tot i que no es concep com una figura que s'hagi de materialitzar com un organisme de govern mundial, posa de manifest la interdependència complexa de tots els sectors, i es cerca que aquesta associació permeti als països empobrits accedir a condicions més justes i equitatives per part dels països enriquits a les esferes del comerç internacional, el tractament del deute extern i l'accés a la cooperació internacional (ONU, 2014)⁶. En la mateixa línia, els Objectius de Desenvolupament Sostenible que marcaran l'agenda post 2015 posen encara més èmfasi en la necessitat d'una agenda global per fer front als reptes que ens plantegen les dinàmiques planetàries actuals (ONU, 2012).

La ciutadania global crítica, en tant que pràctica ètica, pretén incloure en el seu si conceptes com la inclusió i el poder i les conseqüències que se'n deriven, proveint un marc normatiu que requereix un pensament complex basat en la transdisciplinarietat (Jorgenson i Shultz, 2012). En aquest sentit, l'era de la globalització ha de ser abordada des del coneixement de les connexions dels problemes reals, per extreure'n d'aquests pràctiques útils. Si entenem que les problemàtiques mundials són complexes, s'haurà de dotar a l'estudiantat d'una base de coneixements interconnectats i vinculants entre diverses disciplines.

Aquest segon eix de l'EpD centrat en l'educació per la ciutadania global prové de l'educació per la ciutadania (Davies, 2006), la qual incideix en una conscienciació internacional a partir de l'aprenentatge participatiu i d'activitats d'aprenentatge holístiques. Dotar d'importància el terme ciutadania⁷ implica un canvi d'enfocament en els drets i responsabilitats, incorporant un rol actiu i crític, més enllà del simple coneixement dels fenòmens.

Com hem esmentat anteriorment, abordar correctament l'actual fenomen globalitzador pot beneficiar a tothom. Són nombrosos els autors que afirmen que trencar la visió imperant neoliberal de la globalització és clau per aconseguir una reducció en l'impacte de les relacions econòmiques desiguals, la desregularització i l'erosió del sector públic. Una reformulació, per tant, del sistema-món des d'una perspectiva que trenqui amb l'aïllament de les esferes de poder de la perifèria, apoderant i establint una relació entre iguals amb la resta d'actors mundials (Jorgenson i Shultz, 2012).

Des de l'EpD cal entendre la ciutadania global des de la defensa de la igualtat de drets de tota la ciutadania del planeta, abordant críticament la globalització i promovent una participació activa i compromesa amb els processos que se'n deriven

Segons Luker (2008), i recuperant una idea que hem esmentat abans, per assolir l'èxit en la incorporació de la visió global a l'educació superior serà necessària la implicació i el compromís de tots els nivells de govern. Per fer-ho, s'haurà d'abandonar la visió economicista de l'educació, on la major part dels models d'educació superior l'entenen com un negoci. En aquest sentit, els programes d'Educació per a la Ciutadania Global tindran la continuïtat garantida si suposen un element de prestigi per la universitat que atregui alumnat.

6 <http://www.un.org/es/millenniumgoals/global.shtml>

7 El terme de ciutadania comporta un profund debat teòric; Held (1999) descriu la ciutadania a partir dels drets i deures a què tenen accés els membres d'un estat, incloent-hi les relacions formals i informals entre individus i l'estat, així com els processos d'identificació i participació. Autors com Adbi & Schultz (2008) i Schultz (2007) assenyalen que el concepte hauria de ser vist des d'una perspectiva de justícia global, és a dir, incidir en els drets individuals i col·lectius que millorin la qualitat de vida de les persones. La dificultat a l'hora de definir la noció de ciutadania global ha portat en nombroses ocasions a la seva banalització (White & Openshaw, 2005).

En suma, els processos de globalitat revelen un trencament de les barreres del temps, l'espai i la nació, un fet que permet l'abordatge de les problemàtiques des de procediments multinivells i multidireccionals. Ens trobem en un moment històric on existeixen elements socials, polítics i econòmics que atorguen a la gent drets i obligacions que van més enllà de l'eix nacional, amb la qual cosa es creen noves realitats globals i es facilita, cada cop més, la creació d'una comunitat global amb espais transnacionals públics on pugui implicar-s'hi ciutadania transnacional (Dower, 2000).

Aquests reptes inclouen, tal i com indiquen Boni i Pérez-Foguet (2006), la necessitat de recolzament al professorat per desenvolupar enfocaments pedagògics basats en la incertesa i orientats a problemes, la necessitat que els empresaris reconeguin i facilitin que els treballadors apliquin formes de coneixement i pràctiques holístiques per donar legitimitat a aquestes formes d'aprenentatge, i la necessitat que les escoles de nivells educatius inferiors preparin l'alumnat per aquestes formes d'estudi i aprenentatge, per tal de garantir una transició exitosa cap a l'educació superior.

4. La presència de l'EpD a l'estructura formal universitària

El contingut empíric d'aquesta diagnosi comença amb una mirada global a les universitats catalanes, que pretén recollir de manera general quin és el posicionament institucional respecte les temàtiques que ens preocupen, així com observar les potencialitats d'implementació de l'EpD i les possibilitats de presència actual i a curt termini. Aquesta primera part, doncs, no pretén recollir informació exhaustiva o detallada, sinó abordar una primera aproximació macro que ens ha de permetre obtenir una fotografia satèl·lit del mapa universitari català en relació a la presència i possibilitats de l'EpD dins l'àmbit formal de les universitats públiques.

4.1 Principis d'EpD als estatuts universitaris

Totes les universitats fan alguna referència a les perspectives d'EpD als seus estatuts, encara que es tracta de declaracions de principis generals poc problemàtiques ja que poden ser interpretades i acceptades des de posicionaments molt diversos. Així doncs, amb redactats diferents però en diversos casos amb importants semblances, totes les universitats, amb excepció de la UdL, fan referència en els primers títols dels seus estatuts a la promoció del pensament crític i a la transmissió de valors cívics i socials propis d'una societat democràtica.

També és recurrent el compromís de les universitats amb els principis de llibertat, democràcia, justícia, igualtat i solidaritat, tal i com pot llegir-se als estatuts de la UAB, UB, UdG i UdL de manera clara, i interpretar-se en els altres a partir de la lectura dels seus articles inicials. La UAB, UB, UdL i UPC fan també referència explícita al seu compromís amb la cultura de pau, els drets humans, el progrés social, medi ambient i sostenibilitat.

Totes les universitats fan alguna referència als principis d'EpD als seus estatuts, encara que amb afirmacions poc concretes

La llargada dels articles inicials dels estatuts de les universitats, on es troben descrits els principis i finalitats, presenta una tipologia diversa. Mentre que hi ha universitats on aquests apartats són breus, en d'altres les declaracions d'intencions esdevenen més extenses i diverses. Això fa que en alguns casos, com als estatuts de la UOC o de la UPF, es detectin buits quant a les referències de principis de molts dels àmbits que comprenen l'EpD, com són la sostenibilitat, la cultura de pau, els drets humans o el respecte a la diversitat. Per contra, en altres casos, aquestes declaracions d'intencions van més enllà del contingut abans assenyalat, que prové clarament d'adaptacions mútues dels estatuts per part de les diferents institucions.

Trobem doncs, alguns eixos diferenciadors en universitats específiques, que poden interpretar-se com un pas més en el compromís dels principis d'EpD. La UAB, per exemple, explicita la seva renúncia a la recerca orientada directament a finalitats militars. La UdG, que presenta un buit quant al seu reconeixement al desenvolupament sostenible, incideix vehement, en canvi, amb el seu compromís amb la cooperació interna-

cional i en la millora de les condicions de vida dels països empobrits. La URV té una declaració semblant en què es compromet explícitament amb la cooperació internacional. Per tant, d'alguna manera, aquestes dues institucions fan referència directa a les dinàmiques globals i al rol de la universitat per incidir en el seu canvi.

La UPC també té una referència al reconeixement de l'estructura global, quan diu que la universitat “*ha de promoure el desenvolupament sostenible, així com l'eradicació de la pobresa, la reducció de les desigualtats entre els pobles i la protecció del medi ambient*”. De fet, la UPC és la universitat que fa l'aposta més explícita en favor dels valors d'EpD en els seus estatuts, no només quan parla d'eradicació de la pobresa o reducció de les desigualtats entre els pobles, sinó també perquè és de les poques universitats que canvia l'expressió de la “defensa de valors propis d'una societat democràtica” per la declaració que entre els seus objectius hi ha el de formar persones que “busquin una societat més justa”. En aquests articles pot interpretar-s'hi, doncs, una crítica al model actual que va un punt més enllà del que arriben les altres institucions.

Extractes dels estatuts de les universitats

Universitat Autònoma de Barcelona

Article 3. Principis d'actuació

1. Per a desenvolupar les seves activitats, la Universitat Autònoma de Barcelona s'inspira en els principis de llibertat, democràcia, justícia, igualtat i solidaritat.

4. Són principis especialment proclamats i garantits:

d) L'orientació de la docència, la recerca i l'activitat universitària vers la cultura de la pau, el respecte dels drets humans, el progrés social, el respecte del medi ambient i el desenvolupament sostenible i la renúncia explícita a la recerca orientada directament a finalitats militars.

Article 4. Finalitats

Són finalitats de la Universitat Autònoma de Barcelona:

g) Fomentar el pensament crític, l'esperit emprenedor i la cultura de la llibertat i el pluralisme, així com l'educació en els valors cívics i socials propis d'una societat democràtica.

Universitat de Barcelona

Article 3:

2. Els objectius fonamentals de la Universitat de Barcelona són:

b) el foment del pensament crític i de la cultura de la llibertat i el pluralisme, i la transmissió dels valors cívics i socials propis d'una societat democràtica

Article 4

1. Per al desenvolupament correcte de les seves activitats, la Universitat de Barcelona fa seus els principis de llibertat, democràcia, justícia, igualtat i solidaritat. Tots els membres de la comunitat universitària estan obligats a atènyer-s'hi en la seva actuació. Així, són proclamats i garantits:

e) l'orientació de la docència i la recerca cap a la cultura de la pau, el progrés social i humà fonamentat en els drets humans i el respecte del medi ambient i del desenvolupament sostenible.

Universitat de Girona

Article 3 Principis

La Universitat de Girona s'inspira en els principis bàsics de llibertat, justícia, solidaritat i cultura de la pau, es compromet en la promoció de l'educació en valors, de la igualtat d'oportunitats i en la lluita contra la discriminació per raons de gènere, classe, ètnia, religió o qualsevol altre caràcter distintiu de les persones i els col·lectius i assumeix com a pròpia la Declaració Universal de Drets Humans de les Nacions Unides. D'acord amb aquests principis i els ideals de solidaritat entre els pobles, la Universitat de Girona cooperarà en el progrés social i cultural dels països i pobles pobres, empobrits i en via de desenvolupament.

Article 6 Finalitats

Són finalitats de la Universitat de Girona:

h) Fomentar la difusió dels valors propis d'una societat democràtica. Amb aquesta finalitat, i amb les adaptacions adequades per a cada ensenyament, la Universitat de Girona promou el coneixement de la Declaració Universal de Drets Humans de les Nacions Unides.

Universitat de Lleida

Article 3. Principis informadors

1. En el desenvolupament de les seues activitats, la UdL es regeix pels principis següents:

b) El foment del compromís social i participatiu per a la millora de la societat.

h) La promoció dels drets humans, de la pau i del respecte al medi ambient.

i) La promoció de l'educació en valors com a part integral del procés d'aprenentatge i formació i l'estímul de la transmissió de valors de llibertat, justícia, igualtat, responsabilitat, solidaritat, participació i ciutadania plena.

Universitat Oberta de Catalunya

Article 5. Finalitats i activitats de la Fundació

1. La finalitat fonamental de la Fundació serà l'educació superior mitjançant la creació de la Universitat Oberta de Catalunya i vetllarà per la correcta i eficaç direcció i gestió de la Universitat, que ha de ser respectuosa amb la llibertat de càtedra que es manifesta amb les llibertats de recerca i d'estudi. Així mateix, ha de vetllar especialment perquè la Universitat ofereixi els seus serveis i el reconeixement dels drets d'accés i permanència als alumnes sense cap tipus de discriminació per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social.

3. Per a la consecució d'aquesta finalitat realitzarà les activitats següents:

b) El foment del pensament crític de la cultura de la llibertat, la solidaritat, la igualtat i el pluralisme, i la transmissió dels valors cívics i socials propis d'una societat democràtica.

Universitat Politècnica de Catalunya

Article 4 Objectius de la Universitat

4.2 Des del rigor intel·lectual, l'esperit crític, la interdisciplinarietat, la innovació i l'emprenedoria, la Universitat Politècnica de Catalunya forma persones amb els coneixements, competències professionals, capacitats, habilitats i valors perquè, al llarg de la seva vida, facin front als reptes presents i futurs de la nostra societat cercant la consecució d'una societat més justa.

Article 5. Principis informadors.

5.3. La Universitat Politècnica de Catalunya, com a entitat generadora i transmissora de coneixements, ha de promoure el desenvolupament sostenible, així com l'eradicació de la pobresa, la reducció de les desigualtats entre els pobles i la protecció del medi ambient, tant pel que fa a les activitats de formació i recerca com a les institucionals.

5.4. La Universitat Politècnica de Catalunya ha de cultivar l'esperit crític de la ciència i de l'art i els principis de la llibertat de docència i de recerca, i ha de fomentar l'ús, pacífic i respectuós amb els drets humans, dels coneixements científics, tècnics, artístics i humanístics, i els ha de posar al servei de la construcció d'una cultura de pau.

La Universitat Politècnica de Catalunya propugna que el coneixement ha de ser accessible i compartible, com a bé comú que ha de beneficiar la societat i ha de facilitar el desenvolupament humà.

Universitat Pompeu Fabra

Article 4. Fins

Són fins de la Universitat Pompeu Fabra:

g) Fomentar el pensament crític i la transmissió dels valors cívics i socials propis d'una societat democràtica.

Universitat Rovira i Virgili

Article 5

En el desenvolupament de les funcions que li corresponen, la Universitat orienta la seva raó de ser a:

b) Afavorir el pensament crític, la cultura de la llibertat i el pluralisme, i la transmissió dels valors propis d'una societat democràtica, oberta i solidària; en particular, el respecte als drets humans i al medi ambient, l'educació per la pau i la cooperació internacional, especialment amb els països empobrits.

d) Generar, transferir i socialitzar el coneixement amb la finalitat d'ajudar al progrés sostingut i sostenible de la societat.

e) Assumir el paper de motor d'un desenvolupament humà, responsable i sostenible, sobretot en l'àmbit social, cultural i econòmic de les comarques meridionals de Catalunya, mitjançant la recerca independent, la transmissió i l'aplicació del coneixement.

4.2 Les polítiques socials a les Universitats

Totes les universitats duen a terme polítiques socials, que si bé poden dependre d'estructures organitzatives diferents s'organitzen al voltant dels mateixos temes: igualtat entre dones i homes, medi ambient i sostenibilitat al campus, inclusió d'estudiants amb diversitat funcional, cooperació, voluntariat i altres programes que vinculen la universitat amb la societat. En aquests casos, però, es tracta de programes que actuen al marge de l'àmbit acadèmic formal, o bé de polítiques que incideixen més enllà del contingut de les classes.

Dins l'àmbit pròpiament acadèmic, la iniciativa més destacada és la incorporació de la Sostenibilitat i Compromís Social en tant que competència transversal a tots els graus de la UPC. Aquesta competència no és només una declaració d'intencions, sinó que va acompanyada del programa STEP 2015, que té com a missió principal el desenvolupament de les bases conceptuals, la identificació dels elements concrets i l'elaboració d'eines pràctiques per formar en aquesta competència. També s'acompanya de la creació del Grup d'Innovació Docent VISCA que té com a objectiu compartir experiències i recursos per a incorporar les diferents dimensions de la competència a les matèries i pràctiques docents dels plans d'estudis, representant cadascuna de les seves inicials una de les dimensions d'aquesta competència: V Valors, I Igualtat, S Sostenibilitat, C Cooperació, A Accessibilitat.

Si bé no vinculat a la docència, també és interessant esmentar el Servei d'Emprenedoria Social de la UB, on faciliten la creació d'empreses i el treball compartit a aquells membres joves de la comunitat UB que vulguin iniciar-se en el món de l'economia social.

L'interès per abordar la responsabilitat social
és evident per part de les universitats, però s'emmarca
principalment en iniciatives fora de l'àmbit acadèmic formal

Podem observar, doncs, com la responsabilitat social, tot i ser ben present en les universitat catalanes, queda encara circumscrita fora de l'àmbit acadèmic formal en relació a l'establiment de programes i polítiques generals. Per tant, es detecta que hi ha preocupació i interès per part de les institucions d'educació superior per assolir una organització respectuosa amb els individus i el medi, però falta veure si aquests principis es reflecteixen de manera clara en els continguts que s'imparteixen i que determinen la formació de l'estudiantat dels centres.

De totes maneres, la rellevància d'aquesta temàtica està ja actualment evidenciant-se a nivells organitzatius interuniversitaris. En aquest sentit és rellevant la recent creació de la Comissió de Responsabilitat Social Universitària dins el marc de l'ACUP. Aquesta comissió, formada per dos vicerectorats de cada universitat de l'ACUP responsables de temes com cooperació universitària, campus sostenible i saludable, innovació, transferència de coneixement i desenvolupament regional, voluntariat i estudiants, assumirà el treball de les temàtiques relacionades amb el rol de les universitats en la societat i en el desenvolupament humà i sostenible, tant a nivell local com global. Una de les àrees específiques de treball de la comissió es centrarà en l'Educació per al Desenvolupament, de manera que es donarà continuïtat a l'eix 4 del Pla de Cooperació Universitària per al Desenvolupament 2010-2015, desenvolupat amb anterioritat per la Comissió de Cooperació Universitària de la mateixa ACUP.

La importància de l'EpD dins de l'ACUP es fa evident, a més, amb la planificació del Grup de Treball Interdisciplinari d'EpD, format per responsables polítics tant de l'àmbit acadèmic, de recerca i de la cooperació universitària al desenvolupament, així com personal tècnic i expert en EpD. Aquest grup de treball, que iniciarà la seva activitat al curs acadèmic 2015-2016, serà l'encarregat de desplegar i posar en pràctica els acords genèrics de la Comissió de Responsabilitat Social Universitària.

4.3 Els plans d'estudis de les Universitats

Per intentar determinar el grau d'implementació de l'EpD dins els plans d'estudis s'ha realitzat un buidat de totes les assignatures que els configuren. Malgrat la voluntat sistematitzadora del buidat, i el rigor amb què s'ha dut a terme, és difícil garantir que no hi hagi hagut omissions. Aquestes poden haver ocorregut per diversos motius. En primer lloc perquè la informació accessible de les diferents universitats no sempre és la mateixa, ni està degudament actualitzada o disponible. Per tant, doncs, si bé en alguns casos hi ha accés a la guia docent amb la descripció dels objectius i continguts de cada assignatura, en d'altres només apareix el títol d'aquesta, sense poder-ne conèixer més detalls. En segon lloc, perquè la descripció general del contingut no garanteix el coneixement fidedigne de la perspectiva aportada pel professorat, de manera que des del punt de vista pràctic existeix la possibilitat que un mateix temari sigui exposat des de perspectives ideològiques fins i tot oposades o divergents. De la mateixa manera, és probable que continguts que s'adhereixen als principis d'EpD no quedin reflectits com a tal al títol o descripció i que, per tant, hagin passat desapercebuts a l'hora de realitzar-ne la detecció.

És per això que aquesta anàlisi no recull una relació sistemàtica del volum d'assignatures que existeixen per cada un dels àmbits temàtics de l'EpD, ja que no seria honest, sinó que es limita a descriure quines són les tendències generals a Catalunya. Com ja s'ha comentat anteriorment, la seva descripció no respon als continguts i perspectives que es donen dins les aules, sinó a les possibilitats que les temàtiques d'EpD s'incorporin als plans d'estudi sense necessitat de fer-ne modificacions. Es tracta, doncs, d'una anàlisi que no recull realitats, sinó que esmenta possibilitats i que assenyala les sensibilitats existents i també les mancances actuals envers aquestes.

El disseny actual dels plans d'estudis mostra
potencial per la incorporació de l'EpD
en nombroses assignatures i diversitat de titulacions

El primer element a destacar és que totes les universitats imparteixen assignatures que poden incorporar de manera destacada continguts amb perspectiva EpD dins la seva formulació actual. Malgrat aquesta primera constatació, però, de seguida es fa evident que la presència d'aquests continguts es troba altament fragmentada des de la perspectiva temàtica. Hi ha, doncs, plans d'estudi de graus que tenen una presència destacada d'assignatures que tracten la “Sostenibilitat Econòmica, Social i Ambiental” però que en canvi les altres àrees temàtiques d'EpD no hi tenen cap tipus de presència. Aquesta dinàmica de fragmentació temàtica es repeteix a les diferents universitats i coincideix en grans línies amb els diferents graus de les diverses àrees de coneixement.

Allà on això és més evident és en els graus d'enginyeria. Aquests acostumen a tenir una presència destacada d'assignatures que tracten la sostenibilitat, especialment des de la perspectiva tecnològica i energètica, a partir de l'estudi de les energies renovables i de tecnologies respectuoses amb el medi ambient. Aquesta presència és especialment rellevant en els plans d'estudi de la UPC, però és també observable en les altres universitats on s'imparteixen enginyeries (UdL, UdG, i UAB amb una presència menor). Per contra, són inexistents aquelles assignatures que poden abordar de manera prioritària les temàtiques relacionades amb les altres àrees d'EpD: governança, drets humans i ciutadania global, cultura de pau i justícia restaurativa, interculturalitat o gènere.

L'àrea temàtica de “Sostenibilitat Econòmica, Social i Ambiental”, però, engloba en realitat un ampli ventall de continguts que no només estan relacionats amb la relació de la tecnologia i medi ambient, sinó que també tenen en compte les diferents perspectives del desenvolupament sostenible. Això la converteix en una àrea temàtica amb presència no només en els estudis científics i tècnics sinó també en aquells que s'encarreguen de l'estudi de les relacions entre les dinàmiques socials, econòmiques i ambientals. Des d'aquesta perspectiva, doncs, no és sorprenent que aquesta àrea tingui també una presència destacada en els estudis de les facultats d'economia, on s'analitzen les dinàmiques econòmiques globals i els efectes d'aquestes en l'entorn, tant des de la seva relació amb el medi ambient com des de la responsabilitat social de les empreses i les formes d'organització empresarial no lucratives. La sostenibilitat també es troba present, tot i que amb menys mesura, en els plans d'estudis de les ciències jurídiques, les ciències socials i les humanitats.

L'àrea de “Governança, Drets Humans i Ciutadania Global” és la segona gran àrea quant a amplitud temàtica i, conseqüentment, és també una de les àrees amb més presència en diversitat de disciplines. Malgrat això, en aquest cas és destacable la seva absència pràcticament total en els plans d'estudi dels graus més tècnics i en molts dels graus científics, de manera que s'aprecia un buit en l'estudi de les dimensions més polítiques o centrades en l'anàlisi del rol de la participació i la responsabilitat dels individus en tant que membres actius de la societat on viuen. Per contra, aquesta àrea té una àmplia presència en les titulacions de ciències socials i humanitats, i pot observar-se també en els graus de ciències jurídiques, ciències econòmiques i educació, especialment quan s'aborda des de la seva interrelació amb altres àrees.

La Sostenibilitat i la Governança són les dues àrees temàtiques de l'EpD que permeten analitzar amb més facilitat i de manera explícita les causes i conseqüències de les estructures globals i els seus efectes sobre les desigualtats a tots els nivells. És per això que sovint s'entenen com les àrees amb més identitat dins l'EpD i aquelles que cal desenvolupar de manera més precisa. Les altres tres àrees temàtiques acordades al projecte: Cultura de Pau i Justícia Restaurativa, Interculturalitat i Gènere compten amb tradicions pròpies que les han desenvolupat autònomament fora de les dinàmiques del que tradicionalment s'ha considerat EpD, tot i que sempre s'han tingut en compte de manera transversal en aquests aprenentatges, incorporant-los en la perspectiva ètica des d'on es plantegen i en les dinàmiques metodològiques.

Pel que fa a la presència als plans d'estudi dels graus, observem també incorporacions diverses. L'àrea temàtica “d'Interculturalitat”, abordada de manera explícita i central, es troba limitada sobretot als estudis d'educació i pedagogia, amb inclusions també als graus d'humanitats i ciències socials, encara que de manera més reduïda. Pel que fa a la “Cultura de Pau i Justícia Restaurativa”, aquesta té també presència en l'àrea d'educació, però sobretot adquireix rellevància en les ciències jurídiques, on són comunes les assignatures que aborden la mediació i altres formes de resolució de conflictes alternatives a la via judicial. Fora d'aquestes dues àrees de coneixement, però, la “Cultura de Pau i Justícia Restaurativa” com a element central d'assignatures és pràcticament inexistent, fins i tot en les ciències socials i les humanitats.

Finalment, pel que fa al “Gènere” observem que és una temàtica que es troba en diverses àrees de coneixement, sempre en assignatures que pretenen abordar els elements principals del grau incorporant la perspectiva de gènere al seu anàlisi. Tant pel “Gènere” com per les dues àrees temàtiques anteriors, però, és important assenyalar la seva absència total dins els plans d'estudi dels graus científics i les enginyeries, on l'abordatge d'aquestes àrees no està previst en cap cas, si més no d'una manera prou destacada com perquè quedi reflectit en la publicació dels plans d'estudi.

La majoria de les assignatures que s'ofereixen i que fan referència directa a l'EpD són optatives. Això significa que són pocs els casos en què l'alumnat obligatòriament cursarà temàtiques directament relacionades amb l'EpD. Per contra, es tracta d'assignatures que poden escollir si les troben del seu interès però no formen part de l'oferta amb obligatorietat. Les assignatures optatives es cursen als darrers cursos i l'assistència numèrica és menor a les obligatòries. És d'esperar que els coneixements obtinguts en els cursos anteriors permetin un major aprofundiment en l'anàlisi crítica de les temàtiques a tractar.

En alguns casos, els graus ofereixen també la possibilitat d'obtenir mencions en alguna temàtica específica. Aquestes mencions són reconeixements que s'incorporen al títol oficial i que s'obtenen si les assignatures optatives es cursen seguint un itinerari temàtic que proposa la facultat. No són masses les mencions existents que estiguin directament relacionades amb l'EpD, però si que en podem trobar alguns casos individuals, especialment pel que fa a l'àrea de “Sostenibilitat Econòmica, Social i Ambiental (Menció en Turisme Sostenible a la UOC, Construcció Sostenible a la UdL) o a l'àrea de “Governança, Drets Humans i Ciutadania Global” (Menció en Drets Humans a la UOC).

Malgrat les limitacions esmentades, s'han volgut incorporar taules descriptives que recullen el volum d'assignatures detectat a cada universitat, tenint en compte la facultat on s'imparteixen, l'àmbit temàtic d'EpD on es situarien, i la seva tipologia dins l'organització dels plans d'estudi. Si bé el resultat numèric de les taules no garanteix la incorporació de tota l'oferta real, aquest pot ser útil per detectar possibilitats existents i buits en certs continguts, així com per observar la seva distribució temàtica en les diferents àrees de coneixement.

Taula 5: **Universitat Autònoma de Barcelona**

FACULTAT	ÀMBIT EpD	Nº ASSIGNATURES	TIPOLOGIA ASSIGNATURES	TOTAL
Ciències Polítiques i Sociologia	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	3	3 optatives	20
	Governança, drets humans i ciutadania global	5	5 obligatòries	
	Interculturalitat	9	7 obligatòries 2 optatives	
	Gènere	3	2 obligatòries 1 optativa	
Economia i Empresa	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	9	6 optatives 2 formació bàsica 1 obligatòria	12
	Governança, drets humans i ciutadania global	3	2 optatives 1 obligatòria	
Ciències de l'Educació	Governança, drets humans i ciutadania global	26	14 optatives 8 obligatòries 4 formació bàsica	32
	Interculturalitat	5	5 obligatòries	
	Gènere	1	1 optativa	
Ciències de la Comunicació	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	1	1 optativa	10
	Governança, drets humans i ciutadania global	7	7 optativa	
	Interculturalitat	1	1 optativa	
	Gènere	1	1 optativa	
Dret	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	1	1 optativa	11
	Governança, drets humans i ciutadania global	7	4 optatives 3 obligatòries	
	Cultura de pau i resolució restaurativa de conflictes	3	2 optatives 1 obligatòria	
Filosofia i Lletres	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	4	3 optativa 1 obligatòria	33
	Governança, drets humans i ciutadania global	8	5 optatives 2 obligatòries 1 formació bàsica	
	Interculturalitat	8	4 formació bàsica 2 optatives 2 obligatòries	
	Gènere	14	12 optatives 2 obligatòries	
Escola de Turisme i Direcció Hotelera	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	1	1 optativa	1
Psicologia	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	1	1 obligatòria	12
	Governança, drets humans i ciutadania global	2	2 optatives	
	Interculturalitat	4	2 obligatòries 2 optatives	
	Gènere	5	4 optatives 1 obligatòria	
Veterinària	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	4	2 obligatòries 2 optatives	4
Escola d'Enginyeria	Governança, drets humans i ciutadania global	1	1 obligatòria	1
Biociències	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	6	4 obligatòries 1 formació bàsica 1 optativa	6
	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	4	4 obligatòries	8
Ciències	Governança, drets humans i ciutadania global	4	4 obligatòries	

Taula 6: **Universitat de Barcelona**

FACULTAT	ÀMBIT EpD	Nº ASSIGNATURES	TIPOLOGIA ASSIGNATURES	TOTAL
Economia	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	3	2 optatives 1 obligatòria	9
	Governança, drets humans i ciutadania global	2	1 optativa 1 obligatòria	
	Interculturalitat	2	1 formació bàsica 1 optativa	
	Gènere	2	2 optatives	
Dret	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	3	2 optatives 1 obligatòria	13
	Governança, drets humans i ciutadania global	5	3 optatives 1 obligatòria 1 formació bàsica	
	Cultura de pau i resolució restaurativa de conflictes	3	3 optatives	
	Interculturalitat	2	1 optativa 1 obligatòria	
Educació	Governança, drets humans i ciutadania global	2	1 optativa 1 obligatòria	10
	Cultura de pau i resolució restaurativa de conflictes	1	1 obligatòria	
	Interculturalitat	5	2 optatives 3 formació bàsica	
	Gènere	2	1 optativa 1 formació bàsica	
Filosofia	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	3	3 optatives	5
	Governança, drets humans i ciutadania global	1	1 optativa	
	Gènere	1	1 optativa	
Farmàcia	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	1	1 obligatòria	1
Geografia	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	3	3 optatives	3
Psicologia	Cultura de pau i resolució restaurativa de conflictes	1	1 optativa	1

Taula 7: **Universitat de Girona**

FACULTAT	ÀMBIT EpD	Nº ASSIGNATURES	TIPOLOGIA ASSIGNATURES	TOTAL
Medicina	Governança, drets humans i ciutadania global	2	2 optatives	2
Turisme	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	3	3 optatives	3
Ciències Econòmiques	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	2	1 optativa 1 obligatòria	2
Escola Politècnica Superior	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	13	6 optatives 7 obligatòries	13
Dret	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	2	2 optatives	16
	Governança, drets humans i ciutadania global	9	9 optatives	
	Cultura de pau i resolució restaurativa de conflictes	3	3 optatives	
	Interculturalitat	1	1 optativa	
	Gènere	1	1 optativa	
Ciències	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	11	6 optatives 5 obligatòries	11
Lletres	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	13	13 optatives	61
	Governança, drets humans i ciutadania global	24	15 obligatòries 8 optatives 1 formació bàsica	
	Gènere	23	23 optatives	
Educació i Psicologia	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	7	6 optatives 1 formació bàsica	18
	Governança, drets humans i ciutadania global	3	2 optatives 1 obligatòria	
	Cultura de pau i resolució restaurativa de conflictes	4	4 optatives	
	Interculturalitat	2	2 optatives	
	Gènere	2	2 optatives	

Taula 8: **Universitat de Lleida**

FACULTAT	ÀMBIT EpD	Nº ASSIGNATURES	TIPOLOGIA ASSIGNATURES	TOTAL
Lletres	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	1	1 optativa	9
	Governança, drets humans i ciutadania global	7	6 optatives 1 obligatòria	
	Gènere	1	1 optativa	
Dret i Economia	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	2	2 optatives	2
Escola Politècnica Superior	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	8	6 optatives 2 obligatòries	8
Medicina	Governança, drets humans i ciutadania global	1	1 ?	1
Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Agrària	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	1	1 ?	1

Taula 9: **Universitat Oberta de Catalunya**

FACULTAT	ÀMBIT EpD	Nº ASSIGNATURES	TIPOLOGIA ASSIGNATURES	TOTAL
Turisme	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	2	1 obligatòria 1 ?	2
	Governança, drets humans i ciutadania global	1	1 optativa	
Relacions Laborals i Ocupació	Gènere	1	1 optativa	1
Psicologia	Cultura de pau i resolució restaurativa de conflictes	1	1 optativa	2
	Interculturalitat	1	1 obligatòria	
Humanitats	Governança, drets humans i ciutadania global	1	1 optativa	1
Educació social	Governança, drets humans i ciutadania global	1	1 ?	3
	Cultura de pau i resolució restaurativa de conflictes	1	1 obligatòria	
	Interculturalitat	1	1 obligatòria	
Dret	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	1	1 optativa	2
	Cultura de pau i resolució restaurativa de conflictes	1	1 optativa	
Criminologia	Governança, drets humans i ciutadania global	1	1 ?	3
	Cultura de pau i resolució restaurativa de conflictes	1	1 ?	
	Gènere	1	1 ?	
Ciències Socials	Governança, drets humans i ciutadania global	3	2 obligatòries 1 optativa	4
	Gènere	1	1 obligatòria	

Taula 10: **Universitat Politècnica de Catalunya**

FACULTAT	ÀMBIT EpD	Nº ASSIGNATURES	TIPOLOGIA ASSIGNATURES	TOTAL
Escola d'Enginyeria de Telecomunicació i Aeroespacial de Castelldefels (EETAC)	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	2	2 obligatòries	2
Escola d'Enginyeria de Terrassa (EET)	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	26	19 optatives 7 obligatòries	26
Escola Politècnica Superior d'Edificació de Barcelona (EPSEB)	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	5	5 optatives	5
Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Manresa (EPSEM)	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	7	6 obligatòries 1 optativa	7
Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Vilanova i la Geltrú (EPSEVG)	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	4	4 obligatòries	5
	Governança, drets humans i ciutadania global	1	1 obligatòria	
Escola Superior d'Agricultura de Barcelona (ESAB)	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	6	6 obligatòries	6
Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona (ETSAB) i	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	4	4 optatives	6
Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès (ETSAV)	Governança, drets humans i ciutadania global	2	2 optatives	
Escola Tècnica Superior d'Enginyeria de Telecomunicació de Barcelona (ETSETB)	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	5	5 optatives	10
	Governança, drets humans i ciutadania global	5	5 optatives	
Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Industrial de Barcelona (ETSEIB)	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	6	3 optatives 3 obligatòries	9
	Governança, drets humans i ciutadania global	3	3 optatives	
Escola Tècnica Superior d'Enginyeries Industrial i Aeronàutica de Terrassa (ETSEIAT)	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	4	3 optatives 1 obligatòria	4
Escola Tècnica Superior d'Enginyers de Camins, Canals i Ports de Barcelona (ETSECCPB)	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	2	1 optativa 1 obligatòria	2
Facultat d'Informàtica de Barcelona (FIB)	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	1	1 optativa	1
Facultat de Nàutica de Barcelona (FNB)	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	3	3 obligatòries	3

Taula 11: **Universitat Pompeu Fabra**

FACULTAT	ÀMBIT EpD	Nº ASSIGNATURES	TIPOLOGIA ASSIGNATURES	TOTAL
Ciències Polítiques i Socials	Governança, drets humans i ciutadania global	5	5 optatives	7
	Interculturalitat	1	1 obligatòria	
	Gènere	1	1 optativa	
Comunicació	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	1	1 optativa	2
	Interculturalitat	1	1 optativa	
Dret	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	2	2 optatives	12
	Governança, drets humans i ciutadania global	3	2 optatives 1 obligatòria	
	Cultura de pau i resolució restaurativa de conflictes	3	2 obligatòries 1 optativa	
	Interculturalitat	2	2 optatives	
	Gènere	2	2 optatives	
Ciències Econòmiques i Empresariales	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	13	13 obligatòries	33
	Governança, drets humans i ciutadania global	17	17 obligatòries	
	Cultura de pau i resolució restaurativa de conflictes	3	3 obligatòries	
Humanitats	Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	1	1 formació bàsica	4
	Governança, drets humans i ciutadania global	1	1 optativa	
	Interculturalitat	1	1 optativa	
	Gènere	1	1 optativa	
Traducció i Interpretació	Interculturalitat	1	1 optativa	1

Taula 12: **Universitat Rovira i Virgili**

FACULTAT	ÀMBIT EpD	Nº ASSIGNATURES	TIPOLOGIA ASSIGNATURES	TOTAL
Enologia	1. Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	2	2 optatives	2
Economia i Empresa	1. Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	1	1 optativa	5
	2. Governança, drets humans i ciutadania global	4	4 obligatòries	
Ciències de l'Educació i Psicologia	2. Governança, drets humans i ciutadania global	5	4 formació bàsica 1 obligatòria	22
	3. Cultura de pau i resolució restaurativa de conflictes	7	5 optatives 1 obligatòria 1 formació bàsica	
	4. Interculturalitat	10	4 obligatòries 3 optatives 1 formació bàsica 2 ?	
Ciències Jurídiques	1. Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	3	3 optatives	11
	2. Governança, drets humans i ciutadania global	2	2 optatives	
	3. Cultura de pau i resolució restaurativa de conflictes	2	2 optatives	
	4. Interculturalitat	2	2 formació bàsica	
	5. Gènere	2	1 optativa 1 formació bàsica	
Lletres	1. Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	4	4 formació bàsica	24
	2. Governança, drets humans i ciutadania global	14	11 formació bàsica 2 optatives 1 obligatòria	
	5. Gènere	6	4 optatives 2 formació bàsica	
Escola Tècnica Superior d'Arquitectura	1. Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	1	1 optativa	1
Escola Tècnica Superior d'Enginyeria	1. Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	4	2 optatives 2 obligatòries	4
Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Química	1. Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	2	2 obligatòries	2
Infermeria	5. Gènere	1	1 optativa	1
Turisme i Geografia	1. Sostenibilitat econòmica, social i ambiental	6	3 optatives 3 obligatòries	8
	2. Governança, drets humans i ciutadania global	2	1 optativa 1 obligatòria	

5. La perspectiva dels i les estudiants: valors d'EpD i Universitat. Respostes des de la UAB

Recollir la veu dels estudiants per conèixer la seva perspectiva respecte a les visions que promou l'EpD i com aquestes poden incorporar-se als continguts dels graus ha estat un dels objectius principals d'aquest estudi. Per fer-ho possible s'ha realitzat una enquesta a 892 estudiants de graus de la UAB de les diverses àrees de coneixement que imparteix la universitat. Aquesta enquesta ha recollit les opinions d'estudiants de 1r i de 4t curs dels diferents graus, per tal de poder conèixer les opinions d'aquells que comencen la seva trajectòria universitària i dels que es troben al final de l'etapa.

L'enquesta conté 70 ítems i els estudiants han d'indicar el grau d'acord amb cadascun d'aquests. Els ítems aborden temàtiques generals referides a la direcció de les prioritats econòmiques i socials de la nostra societat i el desenvolupament sostenible. També pregunten sobre les esperances i expectatives en relació als coneixements obtinguts a la universitat. Finalment, es qüestiona sobre la conveniència o no d'introduir les perspectives d'EpD als plans d'estudis així com les possibles vies d'introducció.

5.1 Valors socials de l'estudiantat

La gran majoria de l'estudiantat de la UAB està "d'acord" o "totalment d'acord" que la política i l'economia s'orientin en un model que tingui en compte els principis del desenvolupament sostenible i la ciutadania global. En percentatges superiors al 75% o 80%, els estudiants opinen que *en el context actual, la política i l'economia s'haurien de preocupar principalment de promoure un canvi en la manera de consumir, que substitueixi la quantitat per un consum de qualitat i amb una responsabilitat social* (75,5%), *apostar per les energies renovables com a font energètica principal* (81,2%), *promoure i desenvolupar sistemes de participació activa de la ciutadania en l'àmbit polític* (78,2%), *eliminar les desigualtats socials* (84,2%), *desenvolupar una cultura de pau que s'allunyi de la promoció i participació en conflictes armats* (77,1%), o *garantir la igualtat de gèneres en tots els nivells* (87,3%). Aquestes afirmacions, a més, tenen uns graus de desacord molt reduïts, amb percentatges propers al 5% i que en cap cas arriben al 10% en la suma de les opcions "en desacord" i "totalment en desacord".

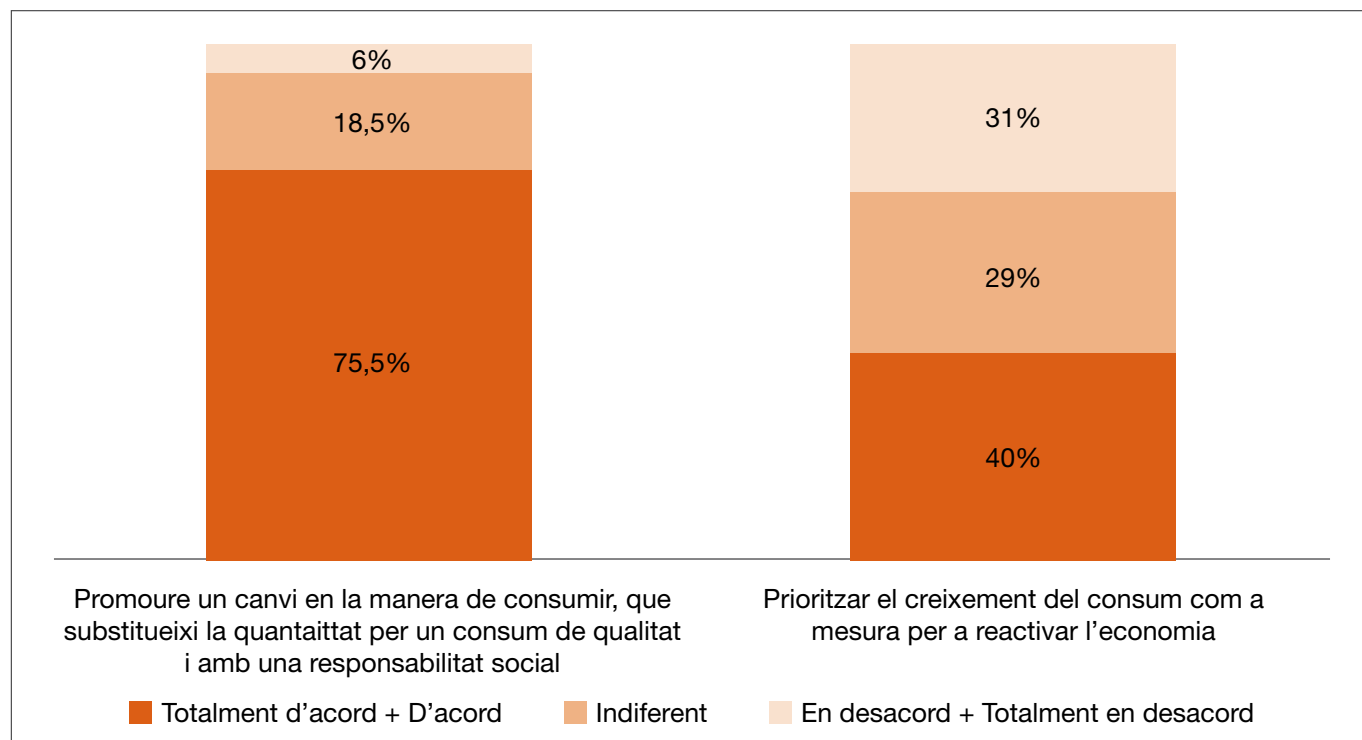
A la vegada, però, el rebuig a les dinàmiques que es troben en la causa de les desigualtats no és tan evident en la voluntat d'alternatives. Així, els que estan "en desacord" o "totalment en desacord" en prioritzacions de la política i economia cap a tendències neoliberals o no sostenibles com a molt fluctuen al voltant del 50% en els millors casos. Mentre que el 57,1% està d'acord a *prohibir l'economia especulativa*, només el 31% d'estudiants no estan d'acord a *prioritzar el creixement del consum com a mesura per a reactivar l'economia*, o només un 21,1% es mostra "en desacord" o "molt en desacord" a *potenciar la liberalització del mercat perquè pugui autoregular-se*. Pel que fa a la participació política, són el 53,6% dels estudiants els que no estan d'acord a *delegar totes les decisions polítiques a càrrecs votats cada quatre anys*. En aquests casos, a més, el percentatge d'indiferents és lleugerament més elevat que en les propostes a favor de la sostenibilitat, situant-se al voltant del 30%, i els estudiants que defensen aquestes afirmacions poden apropar-se al 50% en alguns casos (*prioritzar el creixement del consum com a mesura per a reactivar l'economia* 39,9%, *potenciar la liberalització del mercat perquè pugui autoregular-se* 44,5%) o estar a l'entorn del 25% en altres (*delegar totes les decisions polítiques als càrrecs votats cada quatre anys* 21,7%).

Taula 13: **En el context actual, la política i l'economia s'haurien de preocupar principalment de:**

	Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord
Promoure un canvi en la manera de consumir, que substitueixi la quantitat per un consum de qualitat i amb una responsabilitat social	43,9%	31,6%	18,5%	3,6%	2,3%
Apostar per les energies renovables com a font energètica principal	50,3%	30,9%	12,1%	4,0%	2,7%
Promoure i desenvolupar sistemes de participació activa de la ciutadania en l'àmbit polític	47,6%	30,6%	15,8%	4,0%	2,0%
Eliminar les desigualtats socials	60,2%	24,0%	10,2%	3,3%	2,3%
Desenvolupar una cultura de pau que s'allunyi de la promoció i participació en conflictes armats	56,8%	20,3%	15,0%	4,0%	4,0%
Garantir la igualtat de gèneres en tots els nivells	70,6%	16,7%	8,7%	1,8%	2,2%

Taula 14: **En el context actual, la política i l'economia s'haurien de preocupar principalment de:**

	Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord
Prohibir l'economia especulativa	33,2%	23,9%	29,4%	8,2%	5,3%
Prioritzar el creixement del consum com a mesura per a reactivar l'economia	14,9%	25,0%	29,0%	18,0%	13,0%
Potenciar la liberalització del mercat perquè pugui autoregular-se	15,2%	29,3%	34,4%	12,0%	9,2%
Delegar totes les decisions polítiques a càrrecs votats cada quatre anys	8,6%	13,1%	24,7%	21,7%	31,9%

Gràfica 1: **En el context actual, la política i l'economia s'haurien de preocupar principalment de:**

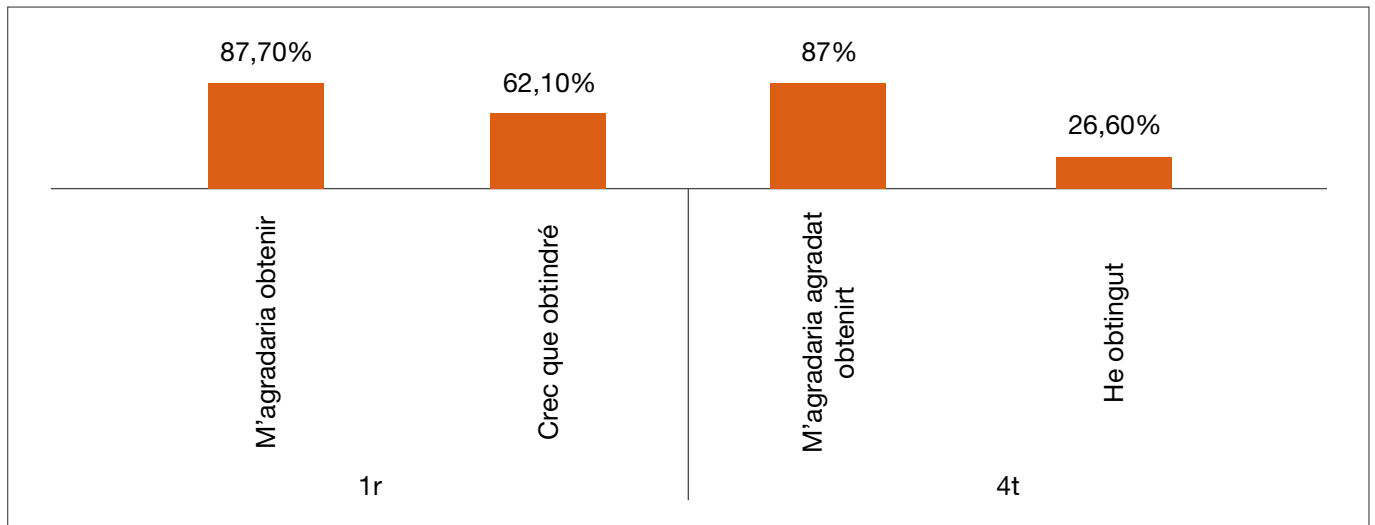
5.2 Esperances i expectatives respecte la universitat

Pel que fa als objectius de l'estudiantat respecte el que esperen de la universitat, el primer que cal destacar és la important diferència existent entre el que els agradaria obtenir dels seus estudis, i el que realment creuen que aprendran. Aquesta diferència és especialment rellevant en els estudiants de 4t, on les expectatives ja no són tals sinó que s'expressen des de la percepció de no compliment. Així doncs, mentre el 87,7% d'estudiants de primer i el 87% de quart voldrien *obtenir principalment una preparació adequada per la demanda del mercat laboral*, és un 62,1% de primer i només el 26,6% de quart els que creuen que obtindran o han obtingut realment aquesta preparació. De manera semblant, mentre el 75,7% de 1r i el 77,2% de 4t voldrien *obtenir principalment capacitat d'analitzar globalment els fenòmens complexos del món actual* només el 49,7% i el 32,8% respectivament creuen que efectivament rebran o han rebut aquest tipus de formació.

Taula 15: **Del meu pas per la universitat m'agradaria / m'hauria agradat obtenir principalment: A la pràctica, del meu pas per la universitat crec que obtindré / que he obtingut principalment: UNA PREPARACIÓ ADEQUADA A LA DEMANDA DEL MERCAT LABORAL**

		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord
1r	M'agradaria obtenir	65,0%	22,7%	6,0%	4,8%	1,6%
	Crec que obtindré	22,6%	39,5%	20,6%	14,2%	3,1%
4t	M'hauria agradat obtenir	59,7%	27,3%	7,2%	5,0%	0,8%
	He obtingut	4,4%	22,2%	31,6%	31,3%	10,5%

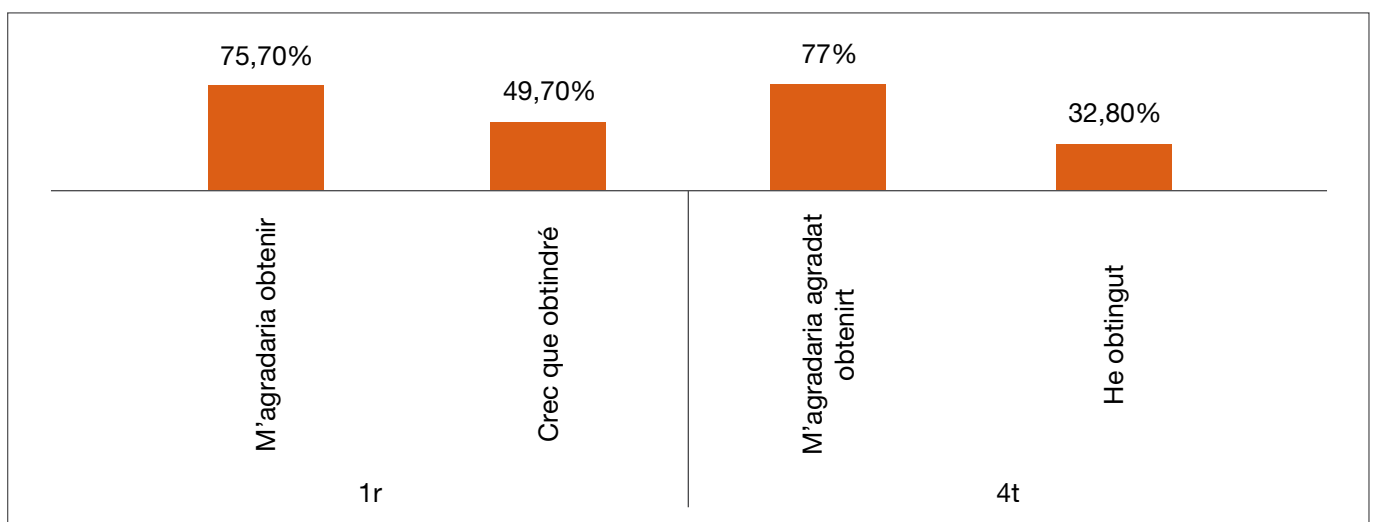
Gràfica 2: Del meu pas per la universitat m'agradaria / m'hauria agradat obtenir principalment: A la pràctica, del meu pas per la universitat crec que obtindré / que he obtingut principalment: UNA PREPARACIÓ ADEQUADA A LA DEMANDA DEL MERCAT LABORAL

Taula 16: Del meu pas per la universitat m'agradaria / m'hauria agradat obtenir principalment: A la pràctica, del meu pas per la universitat crec que obtindré / que he obtingut principalment: CAPACITAT D'ANALITZAR GLOBALMENT ELS FENÒMENS COMPLEXOS DEL MÓN ACTUAL

		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord
1r	M'agradaria obtenir / m'hauria agradat	39,70%	36%	18,20%	4,10%	1,90%
	Crec que obtindré / he obtingut	15,5%	34,2%	31,7%	15,0%	3,6%
4t	M'agradaria obtenir / m'hauria agradat	41,6%	35,6%	18,6%	2,7%	1,4%
	Crec que obtindré / he obtingut	6,8%	26,0%	37,8%	25,5%	3,8%

Gràfica 3: Del meu pas per la universitat m'agradaria / m'hauria agradat obtenir principalment: A la pràctica, del meu pas per la universitat crec que obtindré / que he obtingut principalment: CAPACITAT D'ANALITZAR GLOBALMENT ELS FENÒMENS COMPLEXOS DEL MÓN ACTUAL

5.3 Tipologia d'aprenentatges demandada a la universitat

Pel que fa al tipus d'aprenentatges que creuen que ha d'aportar la universitat, els percentatges més importants són els que apunten a l'obtenció de coneixements específics, tècnics i de caràcter pràctic (*penso que la universitat ha d'educar principalment en: coneixement tècnic* (89,1% de 1r i 88,7% de 4t), *coneixement teòric* (84,2% de 1r i 84,1% de 4t), *gestió de problemes complexos* (81% de 1r i 88,5% de 4t), *aprenentatges pràctics* (89,5% de 1r i 90,2% de 4t). Amb tot, els percentatges de l'estudiantat que està "d'acord" o "totalment d'acord" que la universitat ha d'incloure conceptes més directament relacionats amb l'ètica també és molt elevada, especialment quan es fa referència a l'aplicació crítica del coneixement (*Penso que la universitat ha d'educar principalment en pensament crític*: 83,3% de 1r i 88,7% de 4t).

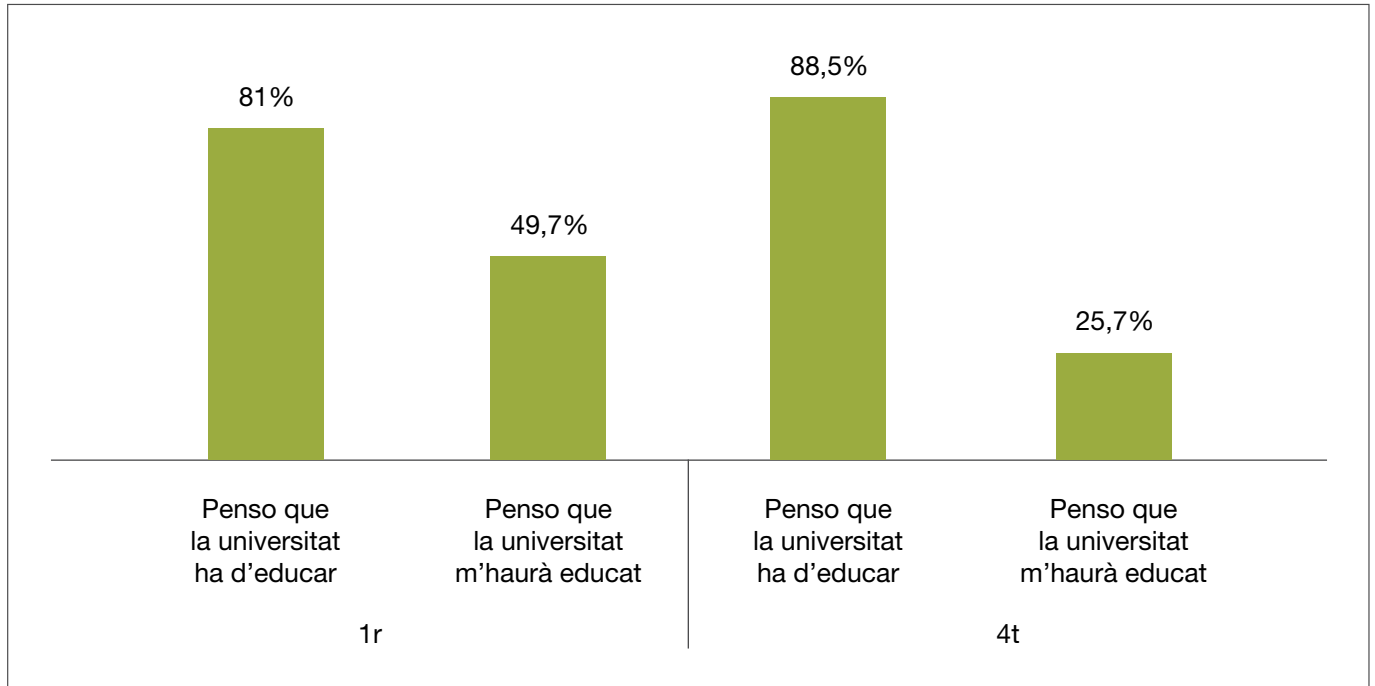
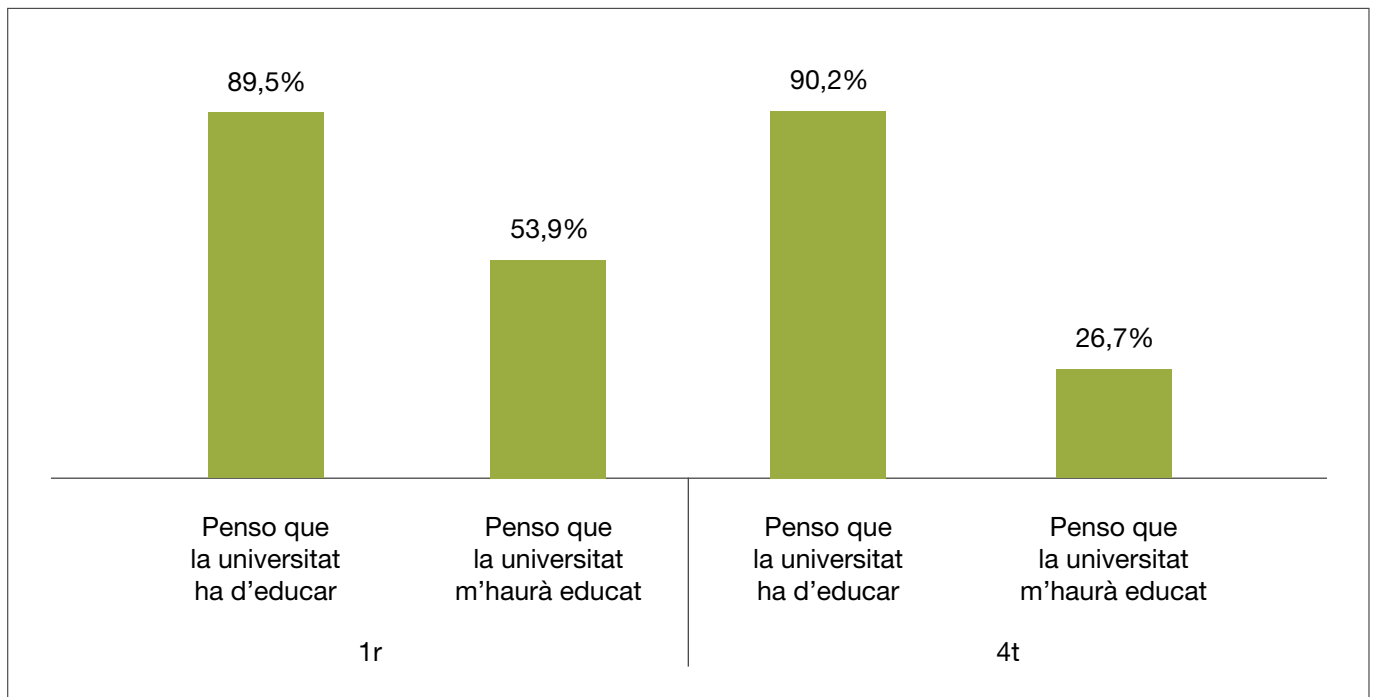
Taula 17: **Penso que la universitat ha d'educar principalment en:**

		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord
Coneixement tècnic	1r	56,2%	32,9%	7,4%	2,3%	1,2%
	4t	50,8%	37,9%	8,2%	1,4%	1,6%
Coneixement teòric	1r	48,7%	35,5%	10,9%	3,5%	1,4%
	4t	40,4%	43,7%	10,7%	3,3%	1,9%
Gestió de problemes complexos	1r	50,7%	30,3%	14,4%	2,1%	2,5%
	4t	50,5%	38,0%	8,2%	2,2%	1,1%
Aprenentatges pràctics	1r	67,5%	22,0%	6,4%	2,9%	1,2%
	4t	76,2%	14,0%	5,8%	3,8%	0,3%
Pensament crític	1r	52,4%	30,9%	12,4%	1,9%	2,3%
	4t	60,7%	28,0%	7,7%	2,7%	0,8%

De nou, les esperances i les expectatives no es corresponen. Amb l'excepció de l'obtenció de coneixements teòrics, en què prop del 80% de l'estudiantat creu que efectivament rebrà formació al respecte (79,6% de 1r i 78,1% de 4t), en els altres casos el que els agradaria obtenir i el que creuen que realment obtindran o han obtingut presenta importants diferències. Els exemples més rellevants els trobem en les afirmacions *quan acabi la universitat, penso que aquesta m'haurà educat principalment en: gestió de problemes complexos* (49,7% de 1r i 25,7% de 4t) i *aprenentatges pràctics* (53,9% de 1r i 26,7% de 4t). En ambdós casos, és també important la diferència entre primer i quart, exemplificant un cop més la decepció d'expectatives no acomplertes.

Taula 18: **Quan acabi la universitat, penso que aquesta m'haurà educat principalment en:**

		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord
Coneixement tècnic	1r	25,2%	48,3%	18,8%	5,6%	2,1%
	4t	10,1%	43,7%	28,1%	14,8%	3,3%
Coneixement teòric	1r	39,2%	40,4%	15,2%	4,1%	1,2%
	4t	33,7%	44,4%	15,6%	4,7%	1,6%
Gestió de problemes complexos	1r	13,5%	36,2%	32,9%	14,3%	3,1%
	4t	3,0%	22,7%	37,4%	28,7%	8,2%
Aprenentatges pràctics	1r	19,2%	34,7%	24,8%	15,2%	6,1%
	4t	5,2%	21,5%	26,2%	36,4%	10,7%
Pensament crític	1r	19,0%	34,5%	29,7%	11,0%	5,8%
	4t	8,5%	35,8%	33,9%	16,7%	5,2%

Gràfica 4: **Esperances i expectatives en l'educació universitària: problemes complexos**Gràfica 5: **Esperances i expectatives en l'educació universitària: aprenentatges pràctics**

5.4 Metodologies usades i desitjades

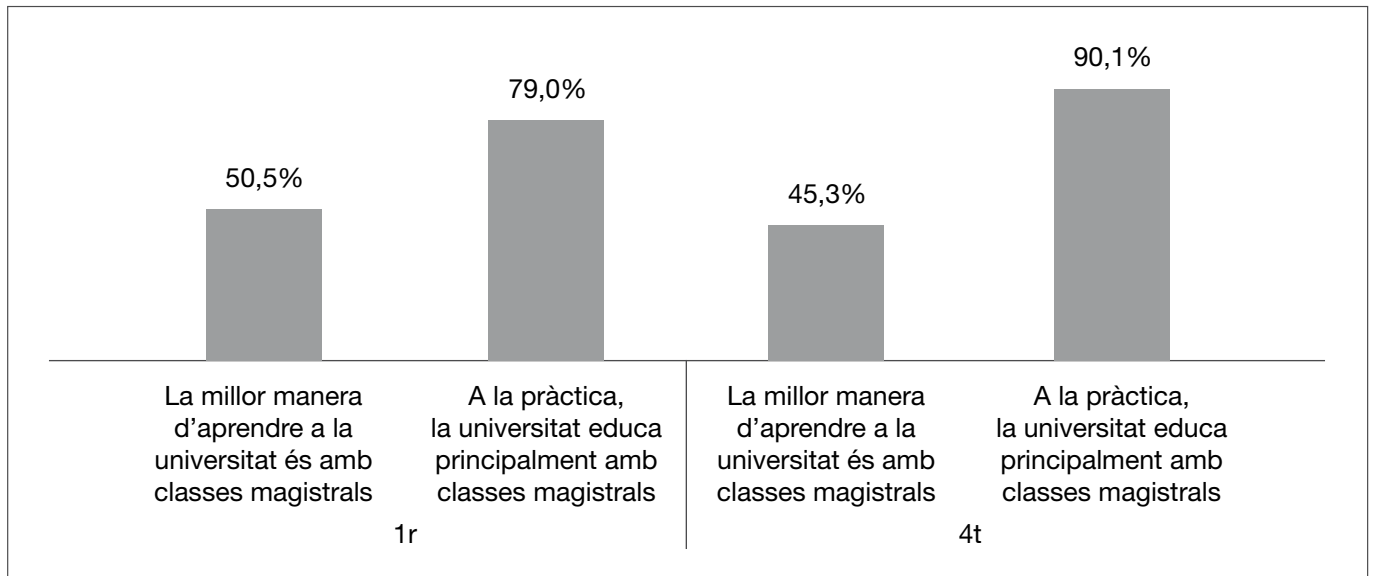
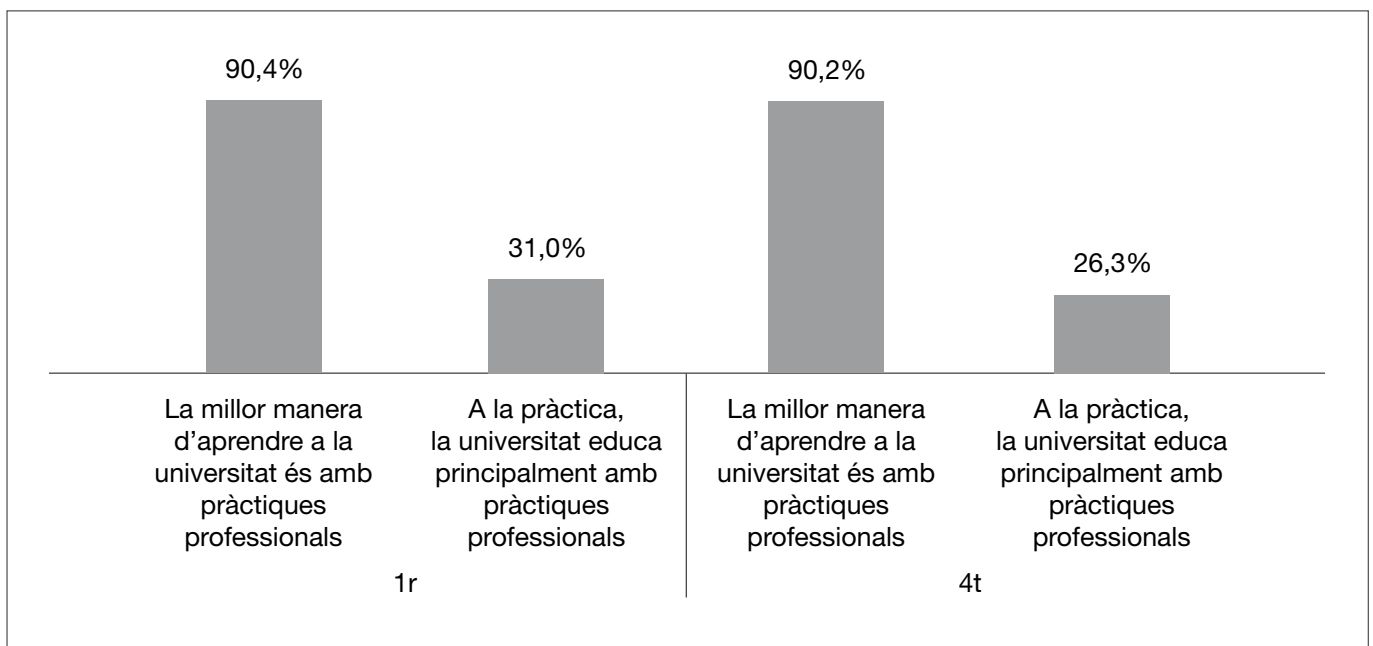
Dinàmiques semblants es repeteixen a l'hora de preguntar l'opinió sobre les diferents estratègies d'aprenentatge. En aquest apartat es pregunta als estudiants quina creuen que és *la millor manera d'aprendre a la universitat* i també quines són les estratègies que més s'utilitzen a la pràctica. El 79% d'estudiants de 1r i el 90,1% de 4t creuen que *a la pràctica, la universitat educa principalment a partir de **classes magistrals***, mentre que són el 50,5% i 45,3% respectivament els que creuen que aquesta és *la millor manera d'aprendre a la universitat*. En la proporció oposada trobem les **pràctiques professionals**. Mentre que el 90,4% de 1r i el 90,2% de 4t creuen que aquesta és la millor manera d'aprendre, només el 31% i 26,3% respectivament opinen que aquesta estratègia s'utilitza d'una manera destacada. Amb proporcions més moderades però també amb importants diferències trobem l'estratègia dels **debats**. El 58,7% de 1r i 62,4% de 4t creuen que aquesta és una estratègia d'aprenentatge a destacar, però només el 19,2% i 11,7% respectivament opinen que se'n fa un ús important. Finalment, cal destacar també la importància que l'estudiantat dona a les **activitats alternatives als estudis formals** com a part important de la seva educació. Mentre que el 60,7% de 1r i el 76,6% de 4t creuen que aquesta és una bona estratègia d'aprenentatge, només el 17,3% i el 8,8% opinen que s'utilitza de manera destacada per part de la universitat.

Taula 19: **La millor manera d'aprendre a la universitat és amb:**

		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord
Classes magistrals	1r	18,1%	32,4%	26,2%	15,0%	8,3%
	4t	10,1%	35,2%	22,1%	21,3%	11,2%
Pràctiques professionals	1r	65,2%	25,2%	6,0%	2,5%	1,2%
	4t	70,8%	19,4%	6,6%	1,9%	1,4%
Debats	1r	23,7%	35,0%	26,4%	9,1%	5,8%
	4t	25,3%	37,1%	24,5%	10,7%	2,5%
Activitats alternatives als estudis formals	1r	29,0%	31,7%	28,6%	7,6%	3,1%
	4t	30,7%	35,9%	26,3%	5,5%	1,6%

Taula 20: **A la pràctica, la universitat educa principalment a partir de:**

		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord
Classes magistrals	1r	60,0%	19,0%	11,5%	6,5%	3,1%
	4t	74,0%	16,1%	3,6%	2,2%	4,1%
Pràctiques professionals	1r	12,5%	18,5%	28,7%	22,3%	18,1%
	4t	5,8%	20,5%	23,0%	27,1%	23,6%
Debats	1r	4,5%	14,7%	21,5%	34,5%	24,8%
	4t	2,7%	9,0%	24,0%	41,3%	23,0%
Activitats alternatives als estudis formals	1r	6,5%	10,8%	30,5%	26,4%	25,8%
	4t	2,5%	6,3%	22,6%	31,4%	37,2%

Gràfica 6: **Metodologies desitjades i viscudes: classes magistrals**Gràfica 7: **metodologies desitjades i viscudes: pràctiques professionals**

5.5 Introducció de l'EpD als estudis universitaris

El qüestionari també s'interessa per la rellevància de les perspectives d'EpD en els estudis universitaris, segons l'opinió de l'estudiantat, així com quins creuen que són els espais formatius adequats per la seva incorporació. En aquest sentit, el 70% de l'alumnat està "d'acord" o "totalment d'acord" que *a la universitat, els aprenentatges relacionats amb l'educació pel desenvolupament sostenible i la ciutadania global s'haurien d'incorporar principalment en noves metodologies d'ensenyament que promoguin la interdisciplinarietat entre àrees de coneixement.*

Pel que fa a la seva incorporació en assignatures específiques, el 60,5% creu que aquestes temàtiques haurien de formar part de *temes concrets dins les assignatures existents del grau*, i el 64% en *assignatures específiques d'EpD optatives*. Els que pensen que l'EpD hauria d'incorporar-se a *assignatures específiques d'EpD obliga-*

tòries són prop del 35% i hi ha un 22% d'estudiants que estan “d'acord” o “totalment d'acord” en la idea que *la universitat no ha d'intervenir en aquests aprenentatges*.

Taula 21: **A la universitat, els aprenentatges relacionats amb l'EpD s'haurien d'incorporar principalment en:**

	Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord
Noves metodologies d'ensenyament que promoguin la interdisciplinarietat entre àrees de coneixement	35,0%	35,9%	21,9%	4,2%	3,1%
Temes concrets dins les assignatures existents del grau	23,8%	36,7%	22,8%	9,9%	6,7%
Assignatures específiques d'EpD optatives	28,5%	35,6%	22,7%	7,5%	5,8%
Assignatures específiques d'EpD obligatòries	11,7%	23,1%	28,4%	18,8%	18,1%

5.6 Valor dels aprenentatges d'EpD per l'estudiantat

Finalment es qüestiona el valor que aquests aprenentatges poden tenir en les trajectòries personals i professionals dels estudiants. Aquests destaquen sobretot la seva utilitat en tant que ciutadania, afirmant que *al llarg de la vida, pensen que aquests coneixements els poden ser útils per conèixer millor la realitat global del món actual* (el 85% hi està “d'acord” o “totalment d'acord”), *enfortir el seu rol com a ciutadà actiu i compromès* (76,5%), *tenir un comportament ecològicament sostenible* (75,9%), *ser capaç d'entendre i analitzar la complexitat política i econòmica del món* (77,8%) o *aprendre a conviure en igualtat i solidaritat* (82,3%).

També és destacable que el 62% d'estudiants està “d'acord” o “totalment d'acord” que aquests aprenentatges poden ser útils per ser *més competents en el mercat laboral*. Així doncs, la seva utilitat no es percep només en l'àmbit personal sinó també com un avantatge des de la perspectiva professional.

Taula 22: **Al llarg de la vida, penso que aquests coneixements em poden ser útils especialment per:**

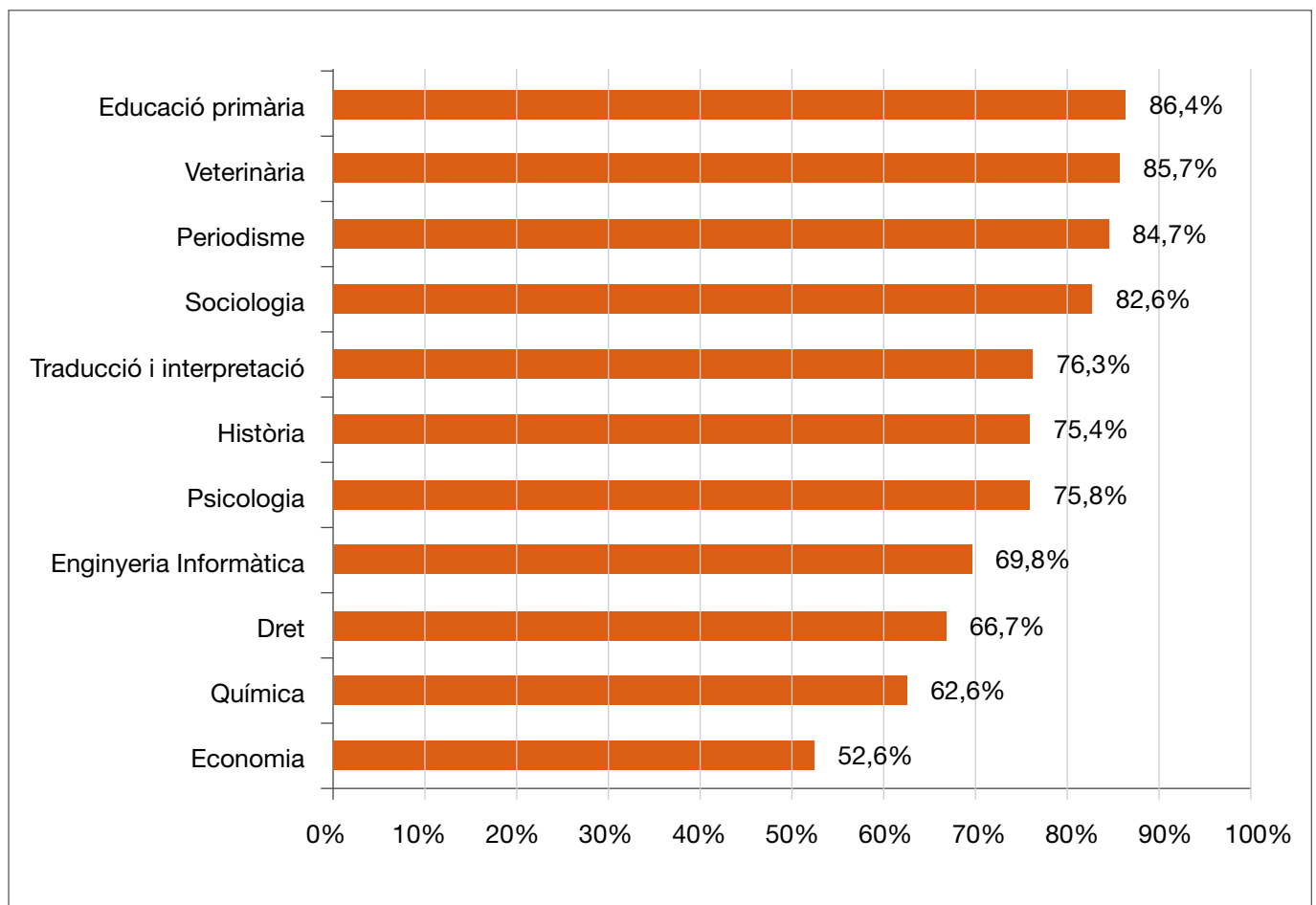
	Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord
Conèixer millor la realitat global del món actual	48,9%	36,0%	10,9%	2,6%	1,5%
Enfortir el meu rol com a ciutadà actiu i compromès	43,2%	33,3%	17,5%	3,8%	2,3%
Tenir un comportament ecològicament sostenible	39,8%	36,1%	17,8%	3,8%	2,5%
Ser capaç d'entendre i analitzar la complexitat política i econòmica del món	41,1%	36,7%	15,8%	3,8%	2,6%
Aprendre a conviure en igualtat i solidaritat	48,8%	33,5%	11,3%	3,5%	2,9%
Ser més competent en el mercat laboral	31,4%	30,5%	24,0%	9,1%	5,0%

5.7 Diferències entre graus

El grau que cursa l'alumnat participant a l'enquesta és també un element que permet identificar diferències en algunes de les respostes. Per tant, si bé aquestes no marquen tendències definitives ni determinants en cap dels casos, sí que ens són útils per identificar varietats en les visions generals de l'estudiantat de les diferents titulacions.

La percepció sobre el rol de l'economia i la política en la societat actual és un dels exemples que il·lustren aquesta diversitat. Així, davant l'afirmació *En el context actual, la política i l'economia s'haurien de preocupar principalment de: Promoure un canvi en la manera de consumir, que substitueixi la quantitat per un consum de qualitat i amb responsabilitat social*, més del 80% dels estudiants d'Educació Primària (86,4%), Veterinària (85,7%), Periodisme (84,7%) i Sociologia (82,6%) hi estan "totalment d'acord" o "d'acord". Aquests graus d'acord se situen entre el 70% i el 80% entre els estudiants de Traducció i Interpretació (76,3%), Història (75,9%) i Psicologia (75,8%). Entre l'alumnat d'Enginyeria Informàtica (69,8%), Dret (66,7%) i Química (62,6%) els que estan "totalment d'acord" o "d'acord" amb l'afirmació es troben entre el 60% i el 70% i finalment el percentatge es redueix al 52,6% en el cas de l'alumnat d'Economia.

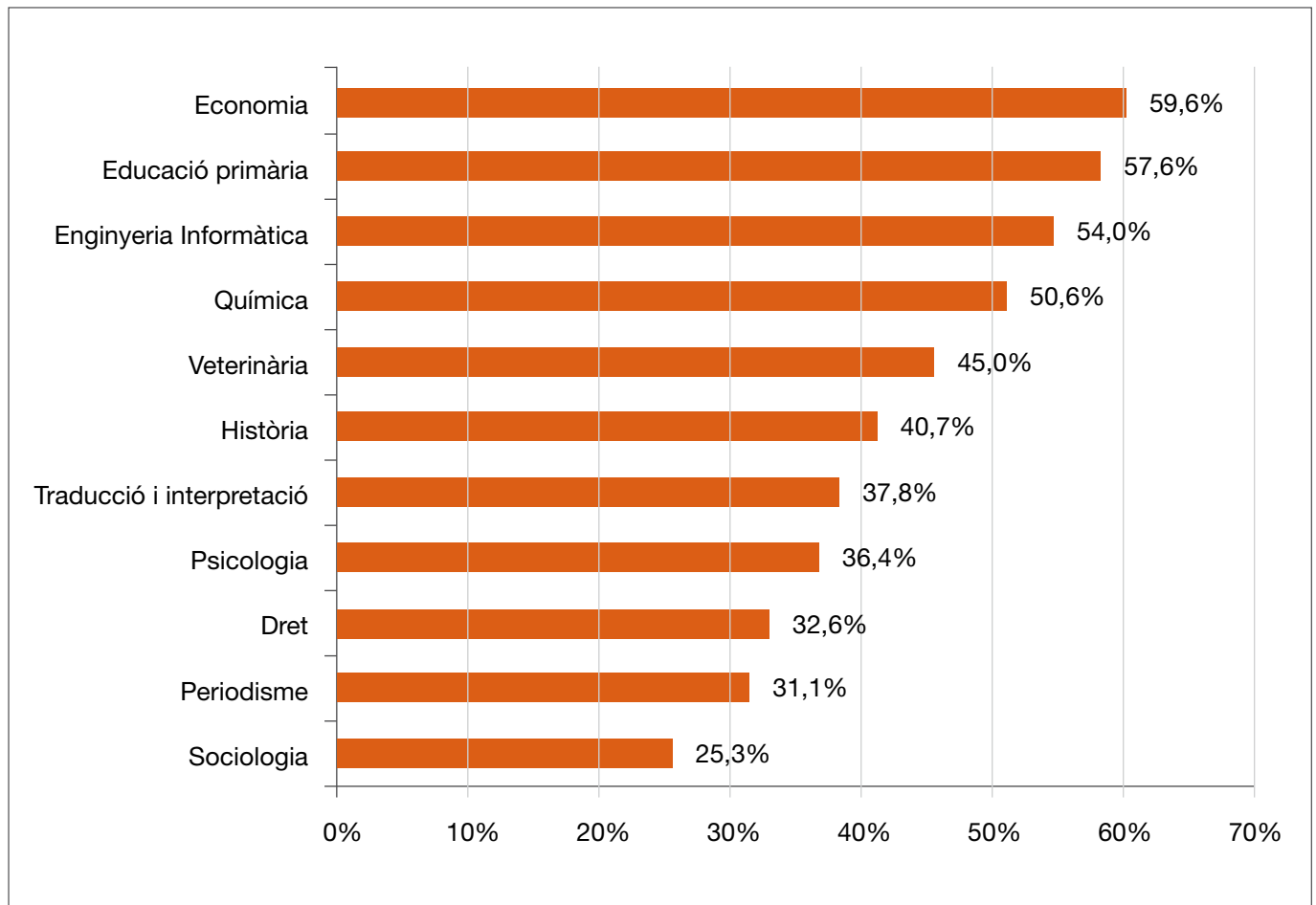
Gràfica 8: **En el context actual, la política i l'economia s'haurien de preocupar principalment de: Promoure un canvi en la manera de consumir, que substitueixi la quantitat per un consum de qualitat i amb responsabilitat social. Percentatges sumats de les respostes "totalment d'acord" i "d'acord"**

De la mateixa manera, quan es pregunta, sobre la conveniència de la liberalització del mercat per garantir-ne l'autoregulació, la diversitat en el grau d'acord amb l'afirmació és evident. Malgrat que podria interpretar-se que aquesta afirmació manté certa vinculació creuada amb l'anterior, els resultats d'una i altra en funció de la titulació no sempre indiquen una proporció diversa en relació al grau d'acord. En aquest cas, davant l'afirmació *En el context actual, la política i l'economia s'haurien de preocupar principalment de: Potenciar la liberalització del mercat perquè pugui autoregular-se*, els percentatges dels que hi estan "totalment d'acord" i "d'acord" són

menors que en l'afirmació anterior. Amb tot, aquests són superiors al 50% als graus d'Economia (59,6%), Educació Primària (57,6%), Enginyeria Informàtica (54%) i Química (50,6%). Als graus de Veterinària (45%) i Història (40,7%) se situen entre el 40% i el 45%. L'alumnat que està "totalment d'acord" o "d'acord" amb l'afirmació és entre el 30% i el 39% als graus de Traducció i Interpretació (37,8%), Psicologia (36,4%), Dret (32,6%) i Periodisme (31,1%), mentre que a Sociologia els graus d'acord es situen al 25,3% de l'alumnat enquestat.

Gràfica 9: **En el context actual, la política i l'economia s'haurien de preocupar principalment de: Potenciar la liberalització del mercat perquè pugui autoregular-se. Percentatges sumats de les respostes "totalment d'acord" i "d'acord"**

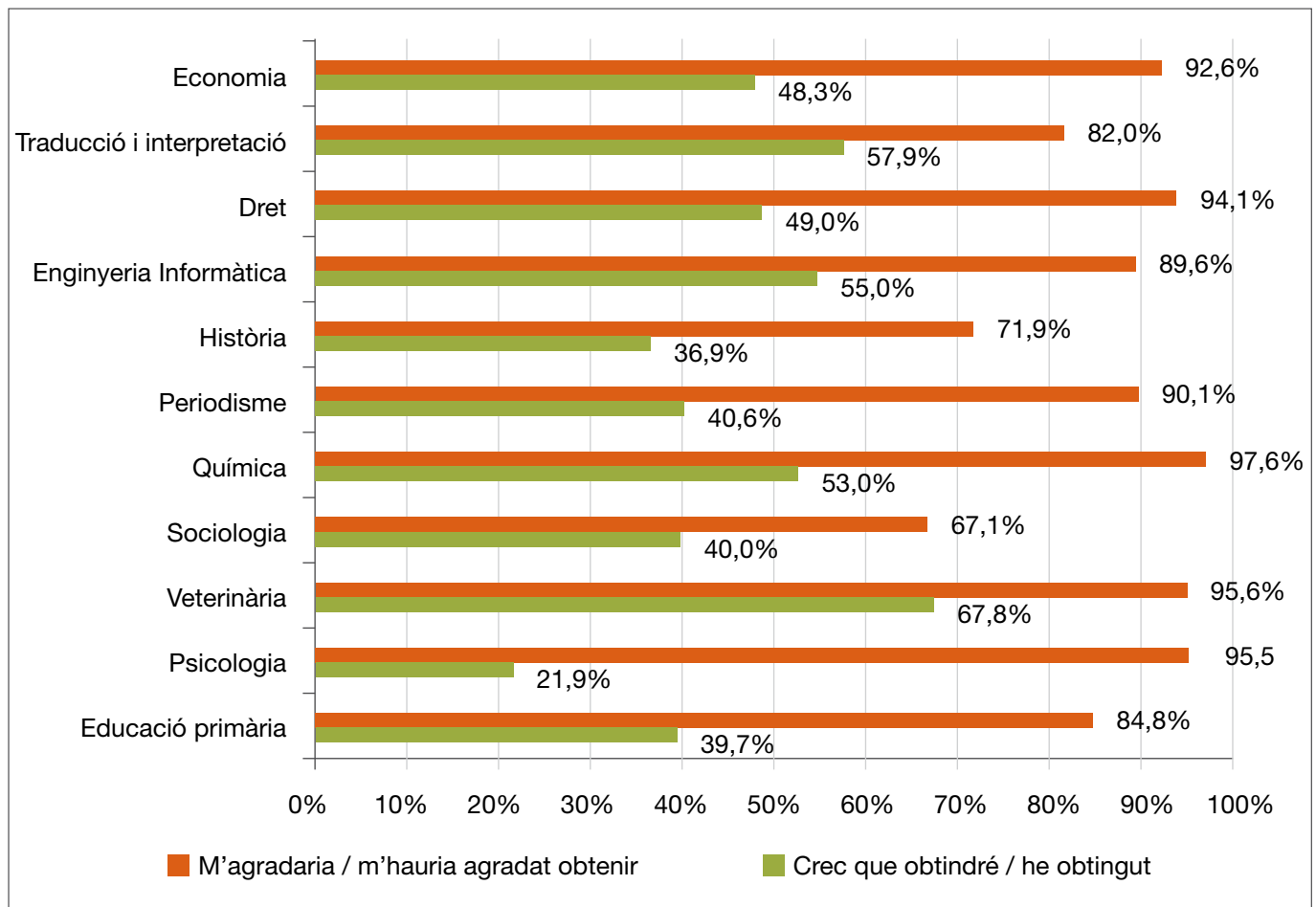
Les diferències són notables quan es tracta de comparar esperances i expectatives respecte l'adequació de la formació universitària al mercat de treball. En aquest sentit, el primer aspecte a destacar és la diversitat dels objectius de la preparació de la titulació universitària en relació a aquest punt. Així, davant la frase *Del meu pas per la universitat m'agradaria / m'hauria agradat obtenir principalment: una preparació adequada a la demanda del mercat laboral*, en la majoria de titulacions enquestades les persones que estant "totalment d'acord" i "d'acord" amb l'afirmació sumen més del 90% dels participants (Química 97,6%, Veterinària 95,6%, Psicologia 95,5%, Dret 94,1%, Econòmiques 92,6%, Periodisme 90,1%), o per sobre del 80% (Enginyeria Informàtica 89,6%, Educació Primària 84,8%, Traducció i Interpretació 82%). Els percentatges més baixos els trobem en aquest cas a Història (71,9%) i Sociologia (67,1%).

A banda dels resultats desitjats, també és important prestar atenció als resultats previstos o als que es considera que s'han obtingut realment. En aquest sentit, tal i com ja s'ha comentat en apartats anteriors, els percentatges d'acord són molt menors, però és rellevant prestar atenció a les diferències que s'observen entre graus. Per una banda són diversos els graus on més del 50% d'estudiants estan satisfets amb el coneixement obtingut en relació a la seva preparació pel mercat laboral. Aquest és el cas del 53% dels participants de Química, el 55% d'Enginyeria Informàtica, el 57,9% de Traducció i Interpretació i, sobretot, el 67,8% de Veterinària. En

la resta de graus, els que estan “totalment d'acord” o “d'acord” amb l’afirmació *Del meu pas per la universitat crec que obtindré / que he obtingut principalment: una preparació adequada a la demanda del mercat laboral*, són menys de la meitat, però els percentatges difereixen força entre si: des del 49% dels estudiants de Dret que hi estan d'acord, al 21,9% dels estudiants de Psicologia. Enmig d'aquesta forquilla se situen Economia (48,3%), Periodisme (40,6%), Sociologia (40%), Educació Primària (39,7%) i Història (36,9%).

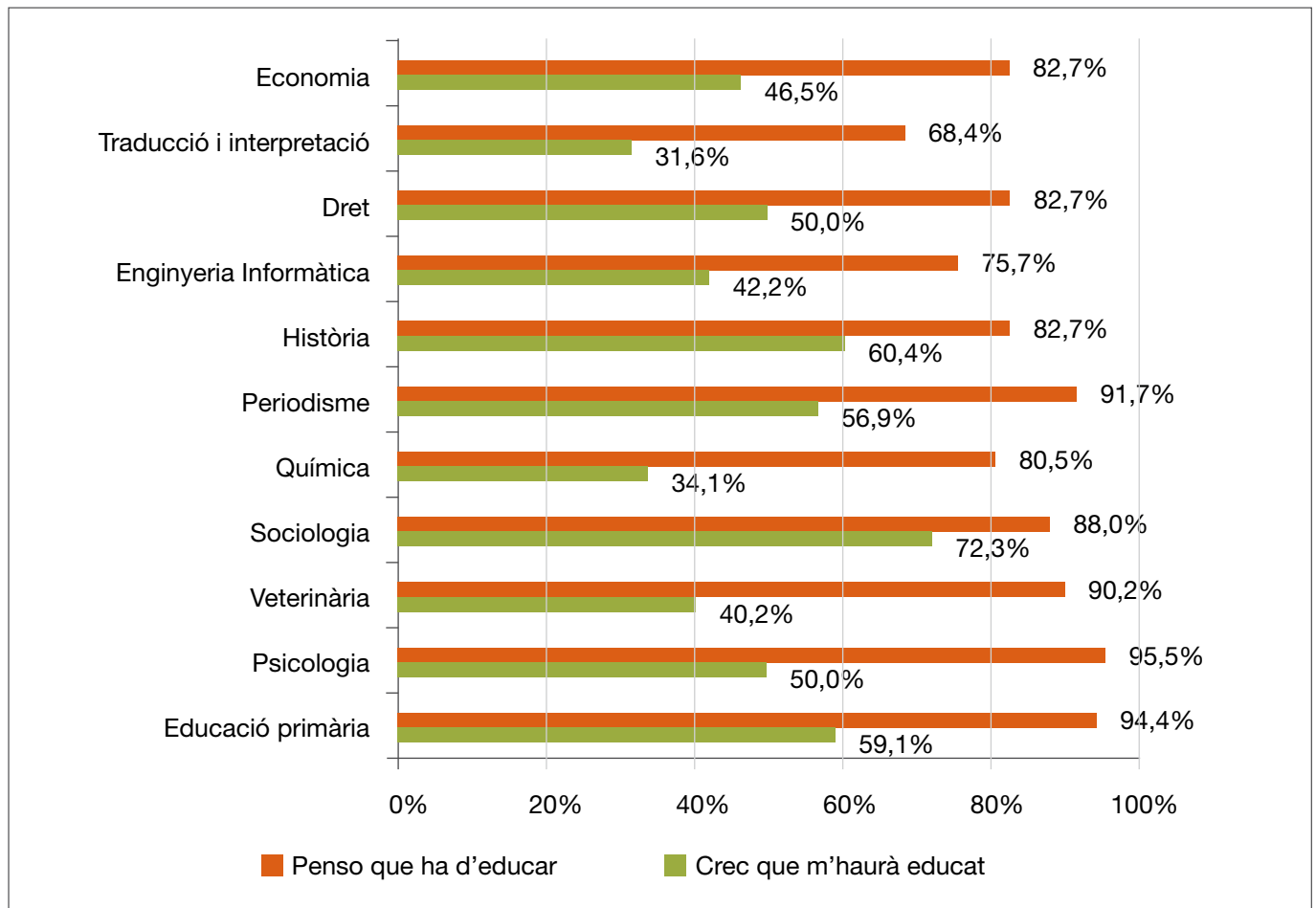
El cas de Psicologia és destacable per la diferència entre esperances o desitjos i expectatives. Si bé és una de les titulacions amb un percentatge d'alumnat més elevat en relació a la demanda d'adequació dels resultats del grau al mercat laboral, és també la titulació amb menys expectatives respecte el compliment d'aquesta demanda. Això doncs, obre la porta a preguntar-se el grau de satisfacció de l'alumnat d'aquest grau respecte, si més no, a aquest ítem en concret.

Gràfica 10: **Del meu pas per la universitat m'agradaria / m'hauria agradat obtenir principalment: una preparació adequada a la demanda del mercat laboral i Del meu pas per la universitat crec que obtindré / que he obtingut principalment: una preparació adequada a la demanda del mercat laboral. Percentatges sumats de les respostes “totalment d'acord” i “d'acord”**

Pel que fa a l'educació en pensament crític, de nou, les diferències entre esperances i expectatives mostren variacions respecte a la dinàmica general quan s'observen els resultats en funció de les diferents titulacions. Així doncs, si bé en aquest cas els desitjos respecte a rebre una educació que promogui el pensament crític, observats a partir dels graus d'acord amb l'afirmació *Penso que la universitat ha d'educar principalment en: Pensament crític*, difereixen entre el 95,5% de l'alumnat de Psicologia i el 68,4% de Traducció i Interpretació, la diversitat d'acord amb l'afirmació *Quan acabi la universitat, penso que aquesta m'haurà educat principalment en: Pensament crític* és major. En aquest cas, els graus on hi ha una major diferència entre els percentatges de les dues afirmacions són Veterinària (50 punts de diferència), Química (46,4 punts) i Psicologia (45,5 punts). Per contra, a Sociologia aquesta diferència és només de 15,7 punts, cosa que indica una àmplia satisfacció amb els continguts de la titulació respecte a aquesta dimensió.

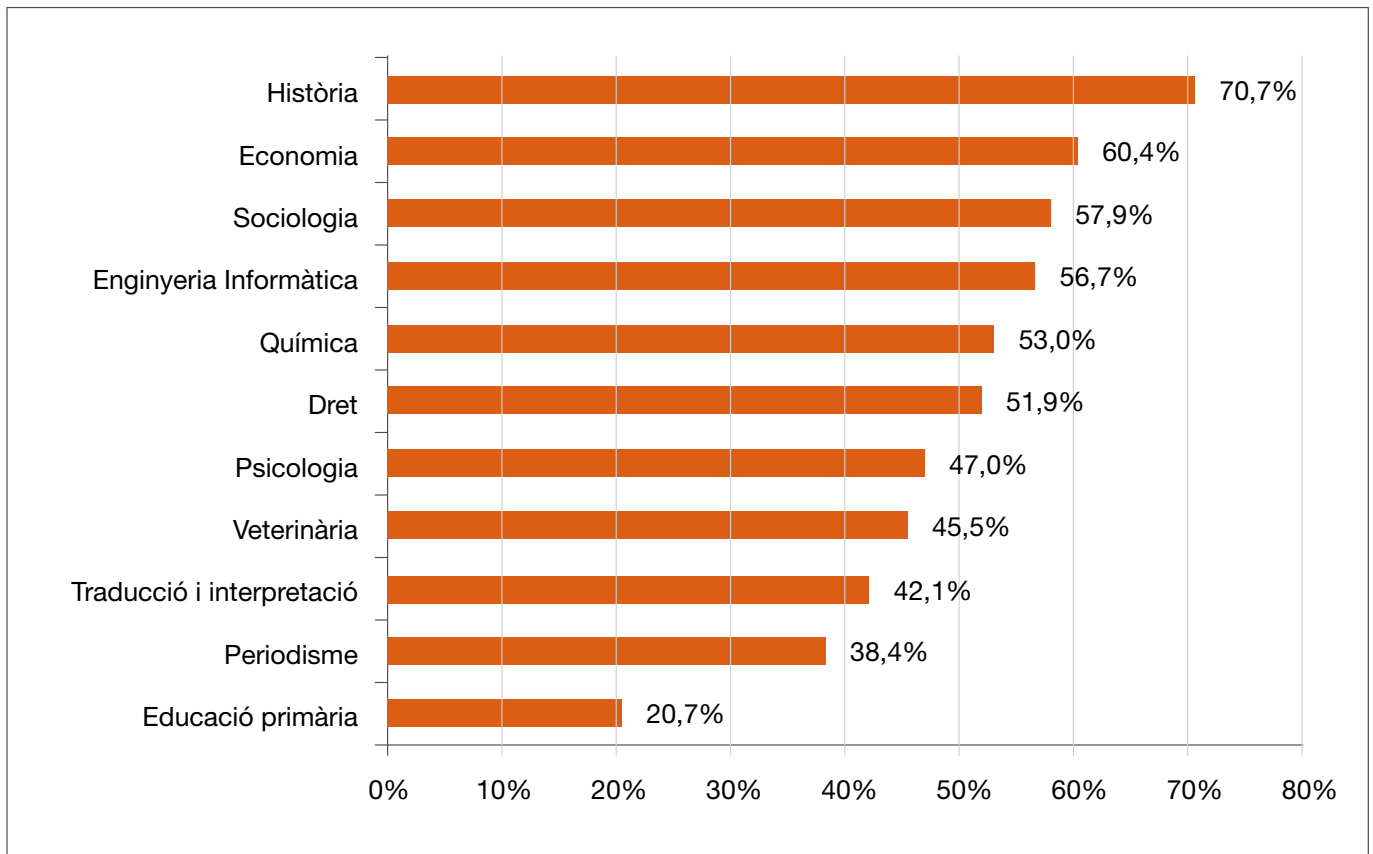
Gràfica 11: **Penso que la universitat ha d'educar principalment en: Pensament crític i Quan acabi la universitat, penso que aquesta m'haurà educat principalment en: Pensament crític. Percentatges sumats de les respostes "totalment d'acord" i "d'acord"**

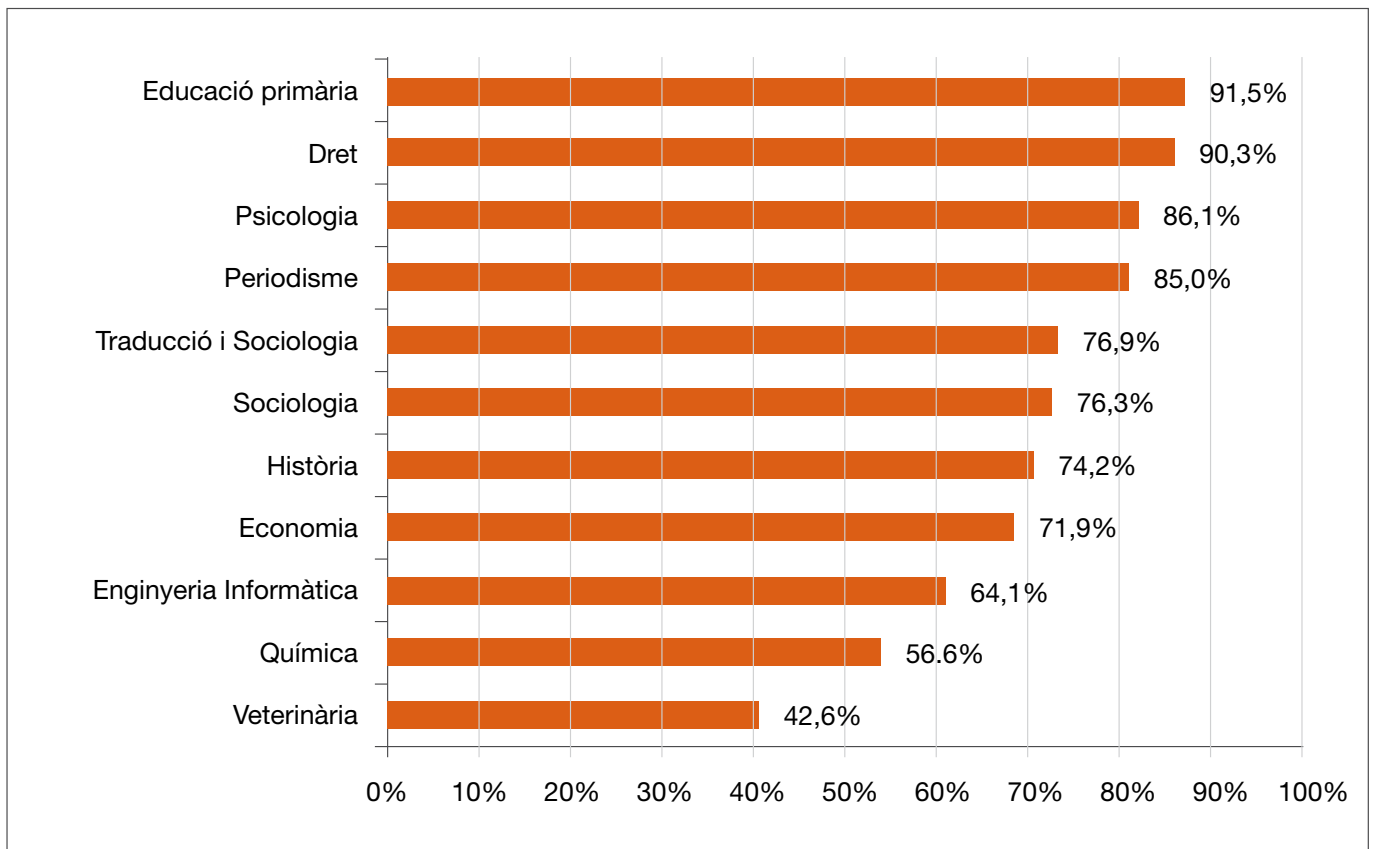
Quant a metodologies docents, s'observa una gran varietat en relació a la idoneïtat de les classes magistrals com a metodologia prioritària d'aprenentatge. Així doncs, davant l'afirmació *La millor manera d'aprendre a la universitat és: classes magistrals*, el 70,7% de l'alumnat d'Història afirma estar-hi "totalment d'acord" o "d'acord", una gran diferència en comparació amb el 20,7% d'estudiants d'Educació Primària que ha escollit les mateixes opcions. Entremig, la resta de graus participants mostren uns percentatges d'acord que van disminuint de manera gradual. A Economia són del 60,4%, a Sociologia el 57,9%, a Enginyeria Informàtica 56,7%, a Química 53%, a Drets 51,9%, a Psicologia 47%, Veterinària 45,5%, Traducció i Interpretació 42,1% i Periodisme 38,4%.

Finalment, en referència directa al rol de l'Educació per al Desenvolupament en la formació universitària, existeixen també diferències importants en relació als diversos graus en la consideració que aquests coneixements poden tenir en l'experiència vital futura de l'alumnat. En aquest sentit, davant l'afirmació *Al llarg de la vida, penso que aquests coneixements em poden ser útils principalment per: Enfortir el meu rol com a ciutadà actiu i compromès*, el 91,5% dels estudiants d'Educació primària s'hi mostren "totalment d'acord" o "d'acord", mentre que són un 42,6% els estudiants de Veterinària que opinen el mateix. Novament, entre els dos extrems, els percentatges de la resta de graus van disminuint de manera esglaonada: 90,3% de l'alumnat de Dret, 86,1% de Psicologia, 85% de Periodisme, 76,9% de Traducció i Interpretació, 76,3% Sociologia, 74,2% Història, 71,9% Econòmiques, 64,1% Enginyeria Informàtica i 56,5% Química.

Gràfica 12: **La millor manera d'aprendre a la universitat és: classes magistrals. Percentatges sumats de les respostes "totalment d'acord" i "d'acord"**

Gràfica 13: **Al llarg de la vida, penso que aquests coneixements em poden ser útils principalment per: Enfortir el meu rol com a ciutadà actiu i compromès. Percentatges sumats de les respostes "totalment d'acord" i "d'acord"**

6. L'organització dels graus universitaris i la implementació de l'EpD: entrevistes als i les coordinadores de grau. Respostes des de la UAB

Un cop coneguda l'opinió de l'estudiantat, hem volgut conèixer també quina és la perspectiva dels que són responsables de gestionar els plans d'estudis, per tal de considerar quina és la incorporació actual de l'EpD dins els estudis de grau i també per veure la seva perspectiva sobre la conveniència i possibilitats d'incorporar aquestes temàtiques. Per recollir aquestes veus s'han realitzat entrevistes als coordinadors dels 5 graus amb més alumnat de cada una de les àrees de coneixement en què la UAB divideix els estudis que ofereix. Les opinions dels coordinadors de Química, Enginyeria informàtica, Història, Psicologia i Ciències Polítiques i Sociologia ens serveixen per conèixer les dinàmiques organitzatives dels graus, la implementació actual de l'EpD i les possibilitats d'inclusió, així com similituds i diferències entre els graus.

6.1 L'EpD a la universitat avui

“No ho tenim considerat ni amb competències ni com assignatures explícites, però si surt en continguts la gent fa la reflexió”.

COORDINADOR DE QUÍMICA

“Considerant el que hi ha al pla d'estudis, que jo no hi vaig participar, no hi ha res. És probable que fem coses, dins la psicologia social, coneixent el temari d'algunes de les assignatures de psicologia social algunes poden fer aportacions en aquest sentit, però són derivades de les iniciatives del professorat que coordina l'assignatura, que considera que ha de ser en el contingut, no és un plantejament global dels estudis”.

COORDINADORA DE PSICOLOGIA

La impressió inicial dels coordinadors és l'absència de continguts EpD als estudis de grau. Aquesta afirmació queda matisada ràpidament, afirmant que el que no hi ha és una planificació específica que busqui incorporar aquests continguts, però sí que existeixen iniciatives que hi donen resposta. Aquestes iniciatives difereixen en el seu grau de transversalitat dins la titulació, així com de l'impacte que puguin tenir sobre un determinat nombre d'estudiants.

En les titulacions de les àrees d'humanitats i ciències socials els continguts que poden vincular-se a la perspectiva EpD s'ofereixen de manera molt més àmplia i tenen espai en multitud d'assignatures amb major o menor presència. Per contra, en les carreres més tècniques s'aprecia una major dificultat en la introducció d'aquestes temàtiques de manera generalitzada, argumentada a partir de l'aplicabilitat específica que centra els continguts de moltes assignatures. En totes les branques de coneixement, però, es comparteix la percepció del caràcter individual d'aquesta perspectiva. És a dir, la introducció d'elements crítics en la línia d'EpD dins una assignatura específica depèn bàsicament de la voluntat, el to i la orientació que hi doni en cada cas el professor responsable de l'assignatura. No obstant això, en tots els casos els coordinadors i coordinadores identifiquen temàtiques específiques que actualment ja tenen en compte la sostenibilitat i ciutadania crítica en els seus continguts. Aquestes poden anar des d'assignatures específiques en les àrees de coneixement científic i tècnic, a un ampli ventall d'oferta que pretén apropar l'estudiantat a l'anàlisi crític de l'actualitat en les àrees d'humanitats i ciències socials.

“La majoria d'assignatures tenen una visió transversal, diacrònica, plantegen els mecanismes, els processos que han portat a la situació actual. (...) Els elements actuals de la globalització i desigualtats, jo penso que en la història moderna, del s. XVI al s. XXI, estan molt presents en totes les assignatures”.

COORDINADOR D'HISTÒRIA

No obstant això, en tots els casos els coordinadors i coordinadores identifiquen temàtiques específiques que actualment ja tenen en compte la sostenibilitat i ciutadania crítica en els seus continguts. A Química existeix l'assignatura optativa “química ambiental i sostenibilitat” que tracta específicament tots aquells elements relacionats amb el que s'anomena la química verda, aquella que té compte l'impacte mediambiental i que busca un desenvolupament sostenible de la indústria i innovacions en la matèria. A més, el professorat sensibilitzat promou a les classes la reflexió sobre les desigualtats a nivell mundial i el rol que juga la investigació mèdica i farmacèutica en aquest desequilibri. En tant que futurs químics, es busca que l'estudiantat prengui consciència dels interessos que hi ha darrere la recerca per a determinades cures, així com de la desigualtat en la distribució de recursos i les conseqüències que això comporta per la seva feina i pels resultats obtinguts.

A Enginyeria Informàtica també es plantegen els reptes de la sostenibilitat en diversos moments de la titulació, especialment en aquelles assignatures que incorporen continguts relacionats amb hardware, on es fan evidents les repercussions ecològiques de la creació dels aparells informàtics, així com les deixalles generades per aquests al final de la seva vida útil. A més, la titulació compta amb dues assignatures obligatòries en què es tracta específicament la perspectiva ètica de la disciplina. On això és més evident és a l'assignatura anomenada “ètica per a l'enginyeria”, però també l'assignatura “legislació” ofereix possibilitats de reforçar el compliment de la legalitat tenint en compte les dinàmiques locals-globals i les seves repercussions ètiques.

A Història, Sociologia i Ciències Polítiques s'ofereix una visió crítica de l'estructura social a nivell local i global de manera molt més transversal. Els seus coordinadors coincideixen a assenyalar que aquests continguts tenen una forta presència significativa en la programació de les titulacions, ja que un dels principals objectius dels graus és que els estudiants comprenguin les causes de la globalització i la desigualtat actuals, a partir de l'estudi històric o estructural d'aquestes. Amb tot, tal i com apunta el coordinador d'història, la responsabilitat dels professors és en bona part la d'oferir continguts específics que permetin una posterior interpretació crítica per part de l'alumnat. És a dir, s'introdueix aquí el debat de la participació i rols de cada un dels actors presents en l'acció d'ensenyament-aprenentatge, que discutirem més endavant.

Per últim, a Psicologia sembla que és on menys constància hi ha de continguts en la línia d'EpD. Amb tot, la coordinadora afirma que possiblement les assignatures de psicologia social incorporen alguns dels temes que ens ocupen, i que aquests poden trobar-se o ser de fàcil incorporació dins les àrees de psicologia de l'educació i psicologia de la salut. En tot cas, però, la perspectiva crítica que pot trobar-se en aquestes àrees respon a una voluntat personal del professorat i equip de coordinació, sense que en cap cas sigui una dinàmica plantejada explícitament i introduïda dins els plans d'estudis. Per tant, es reforça la importància de l'individu en la perspectiva escollida de transmissió de coneixement.

6.2 La importància de l'EpD a la universitat i reptes en la seva introducció

Malgrat la dificultat d'identificar pràctiques en la línia d'EpD en moltes de les àrees de coneixement, entre els coordinadors existeix un discurs unànim respecte la seva importància en l'àmbit acadèmic universitari. Tots ells destaquen que un dels objectius bàsics de la universitat és la promoció i creixement de l'esperit crític de l'estudiantat i que, per tant, el professorat ha d'aportar coneixements i recursos que permetin avançar en aquest sentit. Paral·lelament, però, els coordinadors alerten sobre el difícil equilibri que cal respectar als plans d'estudi dels graus, on el contingut global no ha de fer oblidar el contingut específic, moltes vegades més tècnic o descriptiu, que han d'oferir per tal que els estudiants tinguin suficient coneixement expert en el moment d'obtenir la titulació.

“Sigui quin sigui l'àmbit d'estudis, la formació crítica de l'alumnat, el sentit crític, és bàsic.”

COORDINADORA DE PSICOLOGIA

“Has d'equilibrar. En un grau evidentment has de centrar [continguts], però també, jo dic als alumnes que això no és un institut, és un altre món, i no han d'anar només a classe sinó que s'han de formar, han d'aprendre de la vida, i per tant els hem d'ensenyar a tenir esperit crític.

La universitat des del seu naixement té la funció de fer adults, i això implica tenir informació, processar informació i reflexionar”.

COORDINADOR D'HISTÒRIA

Aquest dilema és el que es visualitza com el repte principal a l'hora d'introduir continguts d'anàlisi global – local a les diferents assignatures. Un repte que es veu especialment difícil de resoldre als estudis tècnics, on existeix un gran nombre d'assignatures de caire molt aplicat, orientades a resoldre problemes específics i a realitzar exercicis determinats. Es planteja, per tant, una limitació a la transversalitat dins d'assignatures amb continguts molt concrets i particulars.

“Nosaltres estem molt acostumats a resoldre problemes, fer programes, exercicis, però no tenim gaires classes de debat, per poder introduir aquests temes. Sostenibilitat energètica

sí, però solidaritat i altres no tant. Caldria trobar activitats molt concretes on poder posar-los. No sé si heu parlat amb gent de ciències, matemàtiques o física. En altres camps pot ser més fàcil, però en l'àmbit científic és més difícil”.

COORDINADOR D'ENGINYERIA INFORMÀTICA

Paral·lelament, però, existeix una predisposició positiva a la interdisciplinarietat, que ofereix resultats positius en aquells graus on s'aplica en algun aspecte del pla d'estudis. Així, per exemple, els estudiants de la facultat de Lletres cursen assignatures obligatòries d'introducció de disciplines de la facultat diferents al grau on estan matriculats. O a química, la incorporació de l'optativa “química ambiental i sostenibilitat” és conseqüència d'observar l'èxit que tenia entre l'alumnat del grau una assignatura de Ciències Ambientals que tractava temes similars. Per tant, existeixen iniciatives que incorporen continguts d'altres disciplines als plans d'estudi, bé sigui a partir de la coordinació entre graus, bé sigui a partir de la inclusió d'assignatures específiques que responen als interessos de l'alumnat.

En relació a la interdisciplinarietat és interessant recordar, tal i com fan alguns coordinadors, que l'aprenentatge a la universitat no succeeix exclusivament a les aules, i que cal potenciar també altres espais de trobada, participació, treball individual i intercanvi intel·lectual, per tal d'aprofitar completament el coneixement que ofereix el marc universitari.

“Hem de fer pedagogia en aquest sentit, que això és una universitat i es pot parlar de tot, es pot muntar tot, xerrades, etc., que els estudiants poden promoure coses”.

COORDINADOR D'HISTÒRIA

6.3 L'oportunitat de Bolonya

La implantació recent dels nous plans d'estudi adaptats a l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) suposa una oportunitat per la incorporació de continguts relatius al desenvolupament humà sostenible i la ciutadania global crítica, en tant que es presenta com una oportunitat per reformular plans d'estudis, i també per donar resposta a la nova estructura avaluativa basada en les competències que han d'assolir els estudiants, més enllà dels continguts específics de cada assignatura. En primer lloc, però, tal i com assenyalen alguns coordinadors, cal tenir present la temporització en l'adaptació a l'EEES, en el sentit que l'organització d'un grau és un projecte d'un equip concret, que va haver de realitzar-lo en un moment determinat. Això implica que aquests van fer-se amb una limitació temporal clara, i també que els resultats són fruit, en part, de les perspectives de l'equip, que van atorgar més importància a uns o altres aspectes. Existeix, doncs, diversitat en la creació dels nous graus i en el procés de construcció d'aquests i, conseqüentment, dels resultats.

És molt important la temporalització dels càrrecs, perquè això vol dir que la persona es troba amb la feina de les anteriors. Una no va participar en la creació dels plans, per tant quan arriba a la coordinació ha de modificar o seguir amb la programació anterior.

COORDINADORA DE GRAUS DE LA FACULTAT DE CIÈNCIES POLÍTiques I SOCIOLOGIA
(notes de l'entrevista, no és transcripció)

Per exemple, en el cas d'enginyeria informàtica, malgrat que aquesta no és una professió regulada, va assolir-se un acord interuniversitari en relació als continguts del grau. Per tant, si més no en l'àmbit formal cal esperar poca variació entre els programes de les diferents universitats catalanes que ofereixen el grau.

“En el grau d'Enginyeria Informàtica tenim la sort que, tot i no ser una professió regulada, els diferents directors d'escoles van posar-se d'acord en quins havien de ser els continguts mínims, mencions i formació bàsica. Els graus d'Informàtica difereixen poc entre universitats. Per tant [per fer el disseny del grau], va ser veure el llibre blanc o la definició de les fitxes del disseny del grau i anar posant a cada una de les matèries les assignatures i definint competències”.

COORDINADOR D'ENGINYERIA INFORMÀTICA

Per la seva banda, a Ciències Polítiques i Sociologia s'ha optat per una coordinació progressiva de les quatre titulacions de la facultat, s'han augmentat les assignatures comunes i s'ha creat una figura conjunta de coordinador de graus, així com una oferta de treballs de final de grau única per tota la facultat.

Si bé en les entrevistes no s'esmenta de manera rellevant les implicacions de l'avaluació per competències, sí que es fa esment a altres avantatges i inconvenients que la implementació de l'EEES suposa, si més no hipotèticament, per la incorporació de contingut des de la perspectiva d'EpD. Un d'aquests avantatges assenyalat per les persones coordinadores és l'augment de temps que han obtingut nombroses assignatures, ja sigui per la seva conversió d'una estructura semestral a anual, o bé simplement per la nova fórmula de comptabilització del temps docent, on s'hi han introduït espais de tutoria i de treball autònom de l'alumnat.

“En el pla d'estudis anterior totes les assignatures eren semestrals i el gran canvi [en el disseny dels nous graus] va ser sobretot que a primer i a segon vam posar assignatures anuals per fer-ho tot més progressiu, tenir més contacte amb l'alumne, més acompanyament. Que es puguin recuperar si s'entrebanquen, perquè amb l'assignatura semestral eren dos exàmens, pam pam, dos bufetades i al setembre”.

COORDINADOR DE QUÍMICA

Aquest augment de temps permet al professorat responsable un millor acompanyament de l'alumnat durant el curs de l'assignatura, a la vegada que possibilita que alumnat i grup classe facin una major reflexió dels continguts del temari. A més, el canvi de l'avaluació final per l'avaluació continuada també ajuda a dur a terme els processos d'aprenentatge de manera conjunta entre professorat i alumnat, i afavoreix també la reflexió i comprensió del temari.

“Des que es va aprovar el model Bolonya ja no és allò que tot s'ha d'avaluar en un examen final. Les classes seran més o menys magistrals, però s'aplica molt bé el tema de la reflexió”.

COORDINADOR D'HISTÒRIA

Per altra banda, la implementació de Bolonya també incorpora inconvenients que suposen dificultats afegides per la incorporació de l'EpD dins els plans d'estudis. Les que s'assenyalen a les entrevistes fan referència a la detallada descripció dels temaris a impartir. Si bé aquest no ha de ser un inconvenient de per si, el fet que el programa de les assignatures actualment es tanqui amb un alt nivell de detall deixa poc marge perquè el professorat pugui introduir perspectives crítiques, si aquestes no estan previstes al temari oficial aprovat. A més, la implementació dels nous graus no ha suposat una reducció de ràtio de l'alumnat, sobretot als cursos inicials, ni tampoc un canvi metodològic clar en la docència de la majoria de professorat. Per això les classes a la universitat segueixen essent majoritàriament en el format de lliçó magistral, i només existeixen experiències individuals d'innovació pedagògica que provenen de professorat específic o en moments molt concrets de l'assignatura.

“Els graus són massa tancats, abans els plans eren més oberts, tenien més crèdits optatius i de lliure elecció.

Hi ha masses matemàtiques a la vida actual, és com una empresa, i el coneixement no es pot mesurar sempre amb criteris econòmics i matemàtics”.

COORDINADOR D'HISTÒRIA

Més enllà dels canvis en l'estructura i metodologia d'avaluació i organització de les assignatures, els coordinadors i coordinadores assenyalen que pel que fa a continguts la implementació del pla Bolonya no ha suposat grans modificacions, ja que en la majoria de casos el que s'ha fet és adaptar formalment les assignatures que ja s'estaven impartint amb anterioritat. Amb tot, la necessitat de passar per aquest procés sí que ha obligat a l'increment del diàleg entre professorat, que s'han vist obligats a posar en comú l'estructura i contingut de les seves assignatures i a acordar temaris consensuats. Per tant, si bé hi ha hagut poc canvi en un moment inicial, algunes dinàmiques fan pensar que aquest procés sí que pot entendre's com un motor que proporcionarà canvis més destacats en un futur.

“Treballes a partir del que tens, i a més amb els terminis, la inconsistència, canvis de normatives... no et fas un plantejament des de zero, vam agafar el que teníem. Però les coses estan canviant, per exemple, aquí hem creat un màster a partir de les competències i habilitats que han de tenir els màsters sanitaris i s'ha treballat cap enrere, pensant què es necessita per assolir les competències. Aquest procediment és bo, començar per les competències i veure què es necessita per assolir-les”.

COORDINADORA DE PSICOLOGIA

“Penso que ha millorat força el diàleg entre professors. Abans amb la llibertat de càtedra no n'hi havia, ara, com que les assignatures formen part dels professors que s'imparteixen, hi ha trobades a principi de curs i es coordinen, intercanvien... Això costarà, perquè la universitat té unes dinàmiques, però es va fent, hi ha més diàleg, la gent és més sensible a treballar en equip”.

COORDINADOR D'HISTÒRIA

“És complicat. A la memòria de l'ANECA cada matèria té les seves competències associades i quan es distribueixen les matèries amb les assignatures s'assignen perquè cadascú les treballi, però no hi ha validació posterior de que realment es treballin en totes les assignatures. Costa canviar el sistema d'avaluació tradicional que tenim, més de contingut, pel de competències, però la gent està fent esforços. No és que sigui una cosa buida, però s'hi va treballant”.

COORDINADOR D'ENGINYERIA INFORMÀTICA

6.4 Els Treballs de Final de Grau

La incorporació de l'obligatorietat dels treballs de final de grau es presenta com una de les oportunitats més factibles d'introduir perspectives crítiques de sostenibilitat i ciutadania global, així com d'altres eixos d'EpD dins els estudis de grau. Perquè això sigui possible, però, cal conèixer com s'estructura l'oferta dels treballs de final de grau, i qui en fa les propostes temàtiques.

En aquest sentit trobem dues tendències. La majoria de graus entrevistats ofereixen línies temàtiques específiques, ja sigui en agrupacions més o menys generals, o a partir de propostes de treballs concrets. En aquests casos el professorat és qui planteja l'oferta de temes a partir d'aquelles temàtiques que són afins a les seves línies d'investigació o en què tenen expertesa. Les persones coordinadores assenyalen que és comú que l'alumnat tingui cert marge d'opció, en el sentit que si bé ha de cenyir-se a la línia proposada l'alumne pot suggerir quin és el treball específic que li agradaria desenvolupar, tot i que aquest no es trobi entre les propostes inicials.

“Fem una oferta de treballs en funció de les propostes del professorat. Els professors trien els temes, hi ha una oferta de línies d'investigació i l'alumne tria la que li interessa. Si hi ha molta concentració en una línia s'ha de sortejar, però treballarem a partir d'una oferta prèvia de línies d'investigació”.

COORDINADORA DE PSICOLOGIA

“Els professors fan unes propostes, s'ofereixen i els alumnes escullen. I si els alumnes tenen temes addicionals que no estan llistats els poden proposar, i si els justifiquen s'accepten. Aquesta és la vida perquè es facin treballs de final de grau de temes externs [a la llista de propostes]”.

COORDINADOR DE QUÍMICA

Per altra banda, al grau d'història la dinàmica és oposada, ja que es dona a l'alumnat de la capacitat de tria des d'un primer moment. En aquest cas, doncs, els estudiants escullen el tema del treball de final de grau i busquen el professorat que consideren per proposar-li la tutorització d'aquest. D'aquesta manera, argumenta el coordinador, no es predeterminen els interessos de l'alumnat, alhora que s'obliga que aquest estigui al corrent de les línies de recerca que desenvolupa el professorat del grau.

“Als treballs de final de grau donem completa llibertat perquè els alumnes coneguin què es fa als departaments. Han d'entrar als webs, que vegin que els professors també fan recerca, tenen projectes, es dediquen a coses concretes... A partir d'aquí trien el camp que els pot interessar i han d'anar a parlar amb el professor [que volen tenir com a tutor] i els expliquen la proposta”.

COORDINADOR D'HISTÒRIA

En tot cas, en ambdues dinàmiques, la coordinació del grau és responsable última de l'aprovació de les tutoritzacions, en funció de la demanda existent i tenint en compte que la càrrega docent quedi repartida entre el professorat responsable de les tutoritzacions.

En conseqüència, la introducció de la perspectiva EpD als treballs de final de grau és possible i tècnicament més fàcil que la incorporació formal als plans d'estudis, però cal aconseguir la complicitat del professorat tutor, de qui cal garantir que ofereixin línies de treball des d'aquesta visió, i/o que es comprometin a tutoritzar-les.

6.5 Com introduir l'EpD als graus? Propostes de les coordinacions de titulació

Més enllà dels treballs de final de grau, al llarg de les entrevistes sorgeixen diverses propostes de quins podrien ser els espais i estratègies més adients per a la introducció d'aquestes temàtiques als estudis de grau. En alguns casos es tracta de dinàmiques de treball que requereixen canvis gairebé estructurals, però d'altres consisteixen en mesures concretes que poden ser de relativa fàcil aplicació si es consideren adequades. En referència al primer tipus les persones coordinadores coincideixen a assenyalar que la introducció de noves assignatures que tractin de manera específica aquestes temàtiques no és l'opció més adequada. Afirmen, doncs, que cal treballar per una incorporació d'aquestes perspectives de manera transversal. Aquest posicionament ve motivat per l'interès acadèmic i cognitiu respecte l'alumnat, però també per les diverses dificultats que suposaria la incorporació de noves assignatures específiques: el disseny, el pes corresponent dins la càrrega docent dels departaments, l'espai dins uns plans d'estudis ja elaborats, etc. Seguint en la perspectiva global, és recurrent també l'opinió que per implementar de manera eficient i generalitzada aquests continguts cal la implicació de tots els actors de la universitat, amb una implicació especial del rectorat i d'aquells estaments de poder dins l'estructura universitària. En aquest sentit, afirmen, no hi haurà generalització possible si aquesta no ve marcada des de la direcció institucional.

Quant a les mesures específiques podem dividir-les entre les que s'enfoquen per assignatures i les que es dirigeixen als treballs de final de grau. En el primer cas es destaca la rellevància que poden tenir la difusió de propostes específiques per aplicar a l'aula, així com la creació d'un banc de recursos que ofereixi material concret al professorat.

“Potser [fa falta per introduir l'EpD] més materials accessibles al professorat, perquè els coneguin i s'ho puguin mirar. No tant formació global, una introducció de què vol dir i després recursos relacionats amb l'enginyeria o la informàtica”.

COORDINADOR D'ENGINYERIA INFORMÀTICA

Pel que fa als treballs de final de grau, es destaca la necessitat de fer recordatoris periòdics als coordinadors per tal que treballin per la incorporació d'aquestes temàtiques a l'oferta dels treballs. A més, des de la facultat de ciències polítiques i sociologia es planteja la possibilitat que algun expert en EpD pugui formar part del tribunal dels treballs de final de grau, i des de la coordinació de química es parla de l'opció de la co-tutoria entre professorat de la facultat i experts en la temàtica específica del treball. Aquestes són mesures tècnica-ment fàcils d'aplicar, però que requereixen de la participació d'experts que alhora compleixin la normativa acadèmica en relació a la tutorització dels treballs de final de grau i en la seva participació en els tribunals. Les persones que compleixen aquests requisits són ja professorat que tenen, per tant, limitacions pel que fa a la implicació docent que requereixen aquestes tasques si surten fora de les marcades pels seus departaments.

Finalment, es destaca també la importància de la formació al professorat, a partir de cursos o estructures formatives que incorporin una part genèrica i una part amb contingut específic relacionat amb el grau on es fa la docència.

“Et diria que una possible manera seria fer una mica de formació, que el que faria seria recordar. Si féssim, per exemple, unes jornades d'aspectes de la docència per la cooperació, i això servís als professors per recordar que això és important. (...) Es podria fer genèric i després apuntar aspectes pels diferents graus”.

COORDINADOR DE QUÍMICA

Alhora, però, s'adverteix dels riscos d'aquest tipus de formacions, en el sentit que només atraguin aquell professorat que ja està sensibilitzat prèviament.

“Si ho plantejges des de la formació al professorat et trobaràs amb el de sempre, vindrà qui ja és sensible a això, però si vols arribar a tothom aquesta no és la via. De dalt cap a baix ho veig més fàcil que de baix cap a dalt”.

COORDINADORA DE PSICOLOGIA

7. Resultats del 1r seminari de treball *L'educació per al desenvolupament en els estudis de grau. Construïnt una universitat crítica i compromesa*

El passat 15 de gener, en el marc de les activitats previstes del projecte, va celebrar-se el I Seminari de treball amb l'objectiu de propiciar la creació d'una xarxa d'agents interessats a treballar de manera coordinada l'EpD en l'àmbit universitari, conèixer algunes de les experiències que s'estan duent a terme actualment en diverses universitats i discutir quines mesures poden prendre's per tal de promoure la incidència des de l'àmbit institucional de l'educació crítica i compromesa.

El seminari va comptar amb la participació de més de 40 professionals de les oficines de cooperació de les universitats públiques, professorat de diverses institucions, representants dels òrgans institucionals universitaris, tècnics d'EpD de diverses organitzacions socials i membres de l'ACUP, la xarxa GUNI i l'Agència Catalana de Qualitat.

Llistat d'entitats participants

Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament

Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (AQU)

Ajuntament de Barcelona - Programa Barcelona Solidària

Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP)

EduAlter

Entrepobles

Finançament Ètic i Solidari (FETS)

Global University Network for Innovation (GUNI)

Lafede.cat - Organitzacions per a la Justícia Global

Oxfam Intermón

SETEM

UAB - Escola d'Enginyeria

UAB - Facultat de Ciències de l'Educació

UAB - Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia

UAB - Facultat de Veterinària

UAB - Facultat d'Economia i Empresa

UAB - Fundació Autònoma Solidària

UAB - Vicerectorat d'Estudiants i Cooperació

UB - Facultat d'Economia i Empresa
UB - Fundació Solidaritat UB
UdG - Càtedra UNESCO Desenvolupament Humà i Sostenible
UdG - Oficina de Cooperació per al Desenvolupament
UdL - Oficina de Desenvolupament i Cooperació
UPC - Centre de Cooperació per al Desenvolupament
UPC - Escola Tècnica d'Arquitectura de Barcelona
UPC - Escola Tècnica Superior d'Enginyeria de Telecomunicació
UPC - Facultat d'Informàtica de Barcelona
UPC - Institut de Sostenibilitat
UPF - UPF Solidària
UPF - Vicerektorat de Responsabilitat Social i Promoció
URV - Centre de Cooperació al Desenvolupament "URV Solidària"
URV - Facultat de Ciències Jurídiques
Veterinaris Sense Fronteres - Justícia Alimentària Global

Els participants al seminari van elaborar una anàlisi DAFO per detectar les Debilitats, Amenaces, Fortaleses i Oportunitats de l'introducció de l'EpD dins els plans d'estudis formals universitaris, tenint en compte les relacions de la societat civil i la universitat i els diversos rols que prenen els actors que participen de la institució universitària, des dels equips de govern fins al professorat. Aquest exercici va permetre definir unes primeres recomanacions en forma de línies estratègies en què treballar de manera conjunta. Aquestes són, doncs, les aportacions dels experts reunits al seminari:

7.1 Anàlisi DAFO

7.1.1 Debilitats

Relacions universitat – societat civil

- Desconnexió entre professorat, estudiants i societat civil. Desconeixement mutu que permet l'existència d'iniciatives similars en paral·lel que estan totalment desconnectades.
- La desconnexió entre universitat i societat civil depèn molt de l'entorn social de la universitat. Per exemple, no és el mateix l'entorn de Barcelona on el context metropolità dificulta aquesta connexió que Lleida, on, per exemple l'ODC-UdL forma part de la coordinadora d'ONGs.

Política universitària

- Manca de reconeixement acadèmic cap al professorat de les activitats vinculades a l'EpD.
- Manca de suport institucional en les activitats vinculades a l'EpD.
- Manca d'interès institucional per potenciar l'EpD i dotar-la de rellevància.
- Manca de capacitat de lideratge de les universitats públiques per incorporar i liderar aquest canvi (la incorporació dels principis i temàtiques afins a l'EpD com a element clau destacat del valor de la universitat), cosa que sí que estan fent algunes universitats privades.

Estructura universitària

- Especialització curricular i fragmentació del coneixement que dificulta la implementació de propostes transversals.
- Poca capacitat de gestió transversal a la universitat: es parla molt de transversalitat però no existeixen formes per gestionar-la.
- Limitacions imposades pel calendari acadèmic i el temps disponible. Per exemple, les activitats vinculades a assignatures necessiten un calendari i un ritme específics perquè siguin factibles.
- Condicionaments de la docència reglada i de l'organització acadèmica: calendari, estructura plans estudis, reducció de la plantilla, número d'estudiants, etc.
- Incomprensió respecte del potencial de l'EpD al pla d'estudis que tenim. No s'hi ha pensat, és un camp extern i no es relaciona amb el contingut que s'imparteix. Un cop es força és fàcil trobar implicacions relacionades amb totes les titulacions, però si no es fa evident aquestes vinculacions no són conscients o es desconeixen.

Rol dels actors directes (professorat i alumnat)

- El professorat no és conscient de les implicacions ideològiques, ambientals, polítiques... de la matèria que està impartint.
- Reticència al canvi del professorat.
- Resistències del professorat a la introducció de nous continguts i metodologies.
- Necessitat de realització d'esforços molt grans (de temps, d'energia, etc.) per obtenir un impacte baix en els resultats.
- Metodologia d'ensenyament-aprenentatge universitària molt linial.
- Dificultats en la participació de l'alumnat quan hi ha canvi de dinàmiques a l'aula. Si no és classe magistral es veu com una manca de contingut. Desinterès pel coneixement en si, el que interessa a la majoria de l'alumnat és aconseguir un títol.

7.1.2 Fortaleses

Relacions universitat – societat civil

- Existència de xarxes creades i consolidades fora de la universitat.
- L'Aprenentatge-Servei estableix vincles entre universitat i teixit social.

Política universitària

- Implicacions creixents en la vida professional futura de l'estudiantat, la incorporació d'aquestes temàtiques és un element a que potencia l'atractiu de la universitat com a centre desitjat.
- Els valors de què parlem ja formen part dels plans estratègics de les universitats, el fet que hi siguin, encara que sigui només sobre paper, és una eina per defensar la importància del que volem fer.
- Possibilitat d'establiment de xarxes nacionals, estatals i internacionals.

Estructura universitària

- Oficines de cooperació ben establertes a totes les universitats, que poden canalitzar i estimular la connexió entre facultats, rectorat i altres actors.
- Bona connexió i sintonia de les diferents oficines de cooperació universitària.

- Són metodologies treballades i estudiades, actualment ja existeix un marc que permet a la universitat créixer en aquest àmbit.
- Les universitats són les úniques institucions que concentren coneixements diversos, que poden posar-se en comú i treballar-ne la interrelació.

Rol dels actors directes (professorat i alumnat)

- Existència de grups d'alumnat crític organitzat, que tenen ganes de fer coses i a qui no es té en compte a l'hora de crear estratègies en EpD.
- Hi ha professorat amb interès.
- El professorat que introdueix la temàtica en fa una valoració molt positiva.
- Quan és factible la incorporació de temàtiques i metodologies afins, la resposta d'estudiants és bona, cal garantir-ne l'espai i l'organització adequats.

7.1.3 Amenaces

Relacions universitat – societat civil

- El terme EpD no és atractiu.
- La universitat vista com a fàbrica de títols més que com a font de coneixement.
- Valors socials predominants contraris als que es volen promoure.
- Hegemonia ideològica contrària al que busca l'EpD, tant al món acadèmic com en el context social, que crea grans reticències a aquest tipus de propostes.
- El món associatiu cada vegada és més precari, cosa que en dificulta la participació en l'educació a les universitats, això trenca un dels elements de connexió entre universitat i organitzacions socials.

Política universitària

- Ingerència de l'empresa privada a la universitat, perill de la incorporació d'interessos particulars als plans d'estudi.
- Manca global de recursos a la universitat que l'apropen a l'empresa privada amb valors contraris als que s'intenten promoure.
- La tendència de recursos públics per potenciar aquest tipus de propostes és cada vegada menor (potser afecta més les entitats però també la universitat).
- Els pressupostos universitaris prioritzen altres elements.

Estructura universitària

- Implementació del 3+2, tornar a fer nous plans d'estudis portarà els departaments a lluitar per conservar el que ja té.

Rol dels actors directes (professorat i alumnat)

- “Menyspreu” de la gent no implicada. Resistències al canvi. És molt difícil d'explicar als que no estan implicats que les propostes són igual de vàlides des del punt de vista del coneixement, com que no és coneixement tradicional es veu com una pèrdua de temps, els propis acadèmics no ho valoren, i aquesta manca de valoració també arriba a estudiants i a altres actors socials.
- Manca de valors de molts acadèmics.

7.1.4 Oportunitats

Relacions universitat – societat civil

- Avui hi ha major consciència social i activa en relació a aquests valors.
- Les empreses també demanen aquest coneixement: per complir amb la Responsabilitat Social Corporativa, perquè entenen que la capacitat d'anàlisi global fa millors professionals, perquè cada cop hi ha més empreses, sobretot les petites, que tenen una filosofia en la línia d'EpD, etc.
- Necessitat de reforçar les xarxes entre universitats i organitzacions externes per tal d'explorar i obrir vies de treball en projectes conjunts o de manera coordinada. Una via pot ser explorar les possibilitats de fer projectes potents de manera coordinada.
- Detecció o creació i participació en xarxes amb altres nivells educatius, amb primària i secundària.

Política universitària

- Aquests temes amplien els horitzons professionals dels estudiants.
- Aprofitar els discursos i alternatives que plantegen organismes internacionals (PNUD, Càtedra UNESCO...) en la línia de l'EpD, així com aprofitar crides internacionals per impulsar propostes locals (ex. La crida internacional dels estudiants d'econòmiques realitzada a través del moviment International Student Initiative for Pluralism in Economics⁸).
- Aprofundir en la vinculació de la GUNI amb l'ACUP, que està aconseguint que s'hi incorporin nous actors.
- L'agenda post 2015 i els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS). A diferència dels Objectius del Mil·lenni, aquests ja no estan vinculats a països del sud sinó que obliguen a tothom, cada país hauria de tenir una estratègia per posar-los en marxa.
- L'existència del marc europeu i altres dinàmiques i organismes internacionals que aposten en la línia d'EpD.
- La universitat ha de reconèixer la cooperació com una activitat valuosa, perquè la inclogui dins els seus objectius.

Estructura universitària

- Implementació del 3+2, tornar a fer nous plans d'estudis pot ser també l'oportunitat per incorporar nous coneixements i perspectives.
- Possibilitat de fer màsters i títols propis d'aquestes temàtiques, potser fins i tot un grau. Parlem molt de transversalitzar però també cal aprofundir. O becar els que ja es fan, impulsar-los.
- Facilitat d'aliances de coneixement, tant des de fora cap a la universitat (que actors externs puguin intervenir a la universitat com a professorat, investigadors, etc.), com internament (que el treball en aquesta línia sigui reconegut i es comptabilitzi).
- Possibilitar l'accés a màsters a partir de competències assolides als graus, enlloc de a partir de títols de grau específics. Hi ha un moviment europeu que treballa per això.

Rol dels actors directes (professorat i alumnat)

- Aconseguir reconeixement acadèmic, és una bona oportunitat per involucrar més professors i donaria rellevància al tema.

7.2 Recomanacions, propostes, estratègies

Organitzacions socials i universitats

- Construir consens social, el canvi estructural no es pot fer només des de la universitat.
- Explorar relacions entre entitats i universitats, que no sempre són fàcils perquè es treballa amb ritmes molt diferents.
- Detecció de prioritats específiques i veure com vincular entitats i universitats per poder treballar temes conjunts.
- Necessitat de reforçar les xarxes entre universitats i organitzacions externes per tal d'explorar i obrir vies de treball en projectes conjunts o de manera coordinada.
- Creació de projectes europeus amb consorci entre entitats i universitat.
- Creació de xarxes de diferents nivells, amb primària i secundària. Existeix un grup de treball d'EpD impulsat per l'Ajuntament de Barcelona on participen actors de nivells diversos, etc.

Organitzacions socials

- Creació de mesures de pressió externa cap a la universitat per tal que aquesta incorpori els elements que volem treballar. La universitat és molt més sensible a les demandes que provenen de la societat que les que vénen dels seus propis membres.
- Demanda per part del teixit associatiu a les universitats, per tal de fer efectiva aquesta pressió des de fora.

Universitats

- Promoure la coordinació entre universitats.
- Facilitar l'activitat interuniversitària, cal fer pressió perquè actualment és difícil.
- Paper clau dels vicerectorats de docència o afins: que coneguin l'EpD, saber els instruments que té, fer política dins la universitat, crear sinergies entre els sectors implicats.
- S'estan debatent ara mateix els models de transferència de la universitat, cal participar en els debats, i treballar pel reconeixement destacat de la transferència social. Cal produir un document d'activitats de transferència social que ja s'estan portant a terme i dels valors que es transmeten. Fer un document on es faci evident la importància del que estem parlant perquè s'incorpori en la transferència.
- Promoure un canvi de nom, fer ús d'altres termes. No anar a remolc del que s'acabi decidint des de les ONGs, pensar quin és el terme que ens és útil d'utilitzar a nivell universitari.

8. Experiències i bones pràctiques de les Universitats Catalanes de l'ACUP

Més enllà de l'anàlisi global de la realitat, que ens ha de permetre no només conèixer la situació actual, sinó també obtenir informació per establir estratègies d'incorporació de les diverses temàtiques d'EpD als plans d'estudi de grau, hem volgut recollir una mostra d'experiències i bones pràctiques que s'estan realitzant actualment en diverses institucions universitàries. Aquest recull, que no pretén ser exhaustiu sinó que neix amb voluntat d'ampliació permanent, busca oferir exemples d'iniciatives que funcionen actualment, per tal de fer-les visibles i oferir pistes que ajudin a la creació i desenvolupament de noves experiències.

A l'hora de crear aquest llistat, hem tingut en compte que les iniciatives s'inscriguessin dins els plans d'estudis formals. També s'ha procurat que siguin experiències que promoguin un canvi de paradigma més enllà de l'activitat específica, és a dir, que aprofundeixin no només en les desigualtats sinó en les causes estructurals d'aquestes, i que treballin pel canvi de l'origen de les desigualtats, sense limitar-se a la millora de situacions específiques. Addicionalment, hem intentat recollir exemples provinents de diverses universitats, amb la voluntat d'oferir una mostra que inclogui les diferents institucions d'educació superior catalana i la diversitat temàtica, estructural i territorial d'aquestes.

Grups de treball d'EpD en Facultats (GEDEF)

Bones pràctiques d'EpD en l'àmbit formal universitari a Catalunya, 2014-15

Universitat

Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)

Centre/persona responsable

Facultat d'Economia i Empresa, Facultat de Veterinària / Fundació Autònoma Solidària

Dades de contacte

fas.cooperacio@uab.cat

Titulacions on es realitza

Facultat d'Economia i Empresa, Facultat de Veterinària

Nombre de professorat implicat

20

Anys d'experiència

Iniciat el curs 2013/14

Descripció (objectius, temàtica, metodologia, activitats, recursos, perspectives de futur)

Els GEDEF neixen amb l'objectiu de crear grups de treball horitzontals en el marc de facultats que discuteixin, proposin i accelerin la incorporació de temàtiques relacionades amb el desenvolupament sostenible i la ciutadania global directament vinculades als estudis que es desenvolupen a cada una de les facultats participants. Els GEDEF's estan formats per equips d'entre 15 i 20 persones entre les quals hi ha membres del deganat, professorat i alumnat de la facultat i membres d'entitats i organitzacions externes a l'àmbit

universitari que treballen temàtiques afins. La seva composició busca establir espais de treball igualitaris que promoguin el diàleg entre els diversos actors implicats més enllà de les dinàmiques universitàries tradicionals. Els GEDEF estan coordinats des de la FAS però treballen amb l'objectiu d'assolir una continuïtat que vagi més enllà dels límits del projecte on s'emmarquen.

Actualment hi ha dos GEDEF en funcionament: a la Facultat d'Economia i Empresa es treballa per la incorporació de l'Economia Social i Solidària (ESS) com a perspectiva a desenvolupar als plans d'estudi. A la Facultat de Veterinària el focus està posat en la incorporació de la sobirania alimentària. En aquests GEDEF hi participen organitzacions que treballen des de l'economia social i solidària i del sector rural respectivament. Els GEDEF funcionen a partir de trobades periòdiques on s'estableixen els objectius a assolir i es calendaritzen les prioritats. a partir d'aquí l'organització s'estructura en grups de treball que desenvolupen els objectius determinats per la trobada plenària.

Les activitats proposades són diverses, però sempre es troben emmarcades en l'àmbit formal dels estudis universitaris i en l'etapa dels estudis de grau. Aquestes limitacions responen a les característiques del projecte marc, i busquen aconseguir arribar al màxim nombre d'alumnat possible a partir de la implementació d'aquestes perspectives en aquells plans d'estudis necessaris per obtenir la primera titulació universitària. Actualment els GEDEF estan treballant en:

- Anàlisi dels plans d'estudi per detectar obstacles i oportunitats.
- Recopilació de bones pràctiques dins les facultats i la seva difusió i disposició oberta.
- Assignatures de nova creació directament relacionades amb la temàtica de treball.
- Disseny d'activitats que comptin amb la participació d'entitats externes.
- Detecció i organització de pràctiques externes en entitats afins.
- Promoció de TFG relacionats amb la temàtica de treball específica.
- Difusió de les activitats del GEDEF i de la temàtica de treball a tota la facultat.

Si bé actualment hi ha dos GEDEF en funcionament, està previst iniciar l'experiència a altres facultats de cara el curs vinent. L'objectiu de la FAS en relació a l'activitat és actuar d'impulsora de la iniciativa, i jugar un rol de coordinadora els primers temps amb l'objectiu de garantir l'autonomia del grup a mig termini. D'aquesta manera la iniciativa pot escampar-se a altres facultats de la UAB i es garanteix la seva continuïtat a llarg termini.

Els GEDEF són una iniciativa iniciada en el marc del projecte "Impulsant l'Educació per al Desenvolupament a la Universitat" promogut per la Fundació Autònoma Solidària (FAS) i finançat per l'Ajuntament de Barcelona en el marc de la convocatòria Barcelona Solidària i per l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD). Aquest projecte promou la incorporació de l'educació crítica i compromesa als plans d'estudis formals de les titulacions de grau a partir de l'organització i dinamització d'activitats diverses.

Procés d'implementació (obstacles i oportunitats)

Els GEDEF són una iniciativa nova i novedosa, i com a tal es troben amb les dificultats típiques de l'inici de projectes de característiques similars. L'impuls inicial que genera una proposta d'aquest tipus es veu reduït un cop s'estableixen dinàmiques de participació que no sempre donen fruits visibles a curt termini. La coordinació de la FAS, positiva i indispensable per l'inici de la proposta, pot alentir la implicació dels membres del GEDEF de manera autònoma, ja que no sempre és àgil fer el trasllat de la gestió i lideratge. A més, les dinàmiques universitàries i la sobrecàrrega docent dificulten la implicació del professorat i l'establiment de dinàmiques de treball estables. Amb tot, la detecció d'aquests obstacles en els primers GEDEF creats possibilita la introducció de canvis i noves dinàmiques que intentin sobrepassar les dificultats en la creació de propers grups.

En quant a oportunitats, els GEDEF possibiliten un espai de diàleg igualitari entre actors diversos que no sempre és fàcil de trobar en la dinàmica universitària. Aquest espai fa possible la reflexió i creació d'estratègies que treballen per introduir noves perspectives als estudis universitaris. Aquí, l'acompanyament de la FAS hi juga un rol positiu, ja que permet la incorporació de recursos humans i materials que col·laboren a desenvolupar les accions proposades des del GEDEF. Més enllà de les activitats específiques és també rellevant la reflexió que l'existència del GEDEF pot aportar a les facultats on estan en funcionament, tant pels seus propis membres com per la resta d'actors. En aquest sentit, el coneixement i difusió de l'experiència afavoreix una reflexió i diàleg que promou el coneixement de les temàtiques treballades per part de l'alumnat i la possibilitat d'incorporació d'aquestes a les classes i altres activitats acadèmiques per part del professorat i els òrgans rectors.

Altres

- El GEDEF d'Economia i Empresa està desenvolupant un blog que ha d'aportar informació i recursos útils pel professorat i l'alumnat en relació a l'Economia Social i Solidària. Està en construcció, però podeu consultar-lo a: <http://universitatieconomiasolidaria.wordpress.com/>
- Del 15 al 17 d'abril es celebraran a Barcelona les Jornades de Sobirania Alimentària, organitzades per la FAS amb la col·laboració del CCD-UPF, la Fundació Solidaritat UB i la Revista Sobirania Alimentària, on el GEDEF de Veterinària hi tindrà una participació destacada.

Mínor de Desenvolupament Sostenible i Ciutadania Global

Bones pràctiques d'EpD en l'àmbit formal universitari a Catalunya, 2014-15

Universitat

Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)

Centre/persona responsable

Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia.

Coordinador acadèmic: Josep Espluga

Dades de contacte

josepluis.espluga@uab.cat

Titulacions on es realitza

Totes les titulacions de grau de la UAB

Nombre de professorat implicat

10

Anys d'experiència

1, iniciat el curs 2014-2015

Descripció (objectius, temàtica, metodologia, activitats, recursos, perspectives de futur)

Un mínor és un itinerari d'universitat adreçat a l'alumnat de totes les titulacions de grau que té com a finalitat l'assoliment de competències pròpies d'un àmbit diferent del que constitueix el nucli principal de la seva titulació, mitjançant assignatures d'altres plans d'estudis, articulades entorn a una temàtica concreta, que l'estudiant pot escollir de cursar com a crèdits optatius. Els mínors queden acreditats al Suplement Europeu del Títol de Grau i no suposen cap cost addicional per a l'estudiant.

El mínor de Desenvolupament Sostenible i Ciutadania Global pretén proporcionar una formació bàsica, de caràcter transversal i interdisciplinari des de la perspectiva del desenvolupament sostenible i sota la concepció d'una ciutadania global crítica que acosti l'alumnat a les aproximacions científiques en aquest àmbit. En concret, ha prioritzat dos grans eixos de continguts: a) Desenvolupament econòmic, social i sostenible i b) Governança, drets humans i ciutadania global, amb aquests objectius:

- Promoure entre l'alumnat universitari el coneixement entorn a les causes estructurals de les desigualtats i l'anàlisi crítica del model i les polítiques de desenvolupament vigents.
- Donar a conèixer el marc teòric i conceptual d'altres paradigmes de desenvolupament que es fonamenten en principis de sostenibilitat econòmica, social i ambiental.
- Fomentar la comprensió respecte les relacions de poder a nivell internacional i les problemàtiques actuals, així com del sistema de drets humans i el paper de la societat civil en contextos de crisis globals.
- Facilitar el coneixement d'estratègies, mètodes i dispositius de participació ciutadana amb potencialitat transformadora, en el marc d'un Estat social i democràtic de dret.

Actualment, la programació del mínor consta de 54 crèdits (9 assignatures) que s'imparteixen a 5 facultats diferents. L'alumnat ha d'escollir i superar 30 crèdits (5 assignatures) per obtenir l'acreditació. Es preveuen un total de 15 places. El curs 2014-15, en el primer any d'implementació, s'hi han matriculat 12 persones.

La iniciativa va ser promoguda per la Fundació Autònoma Solidària (FAS), en el marc d'una línia de treball més àmplia orientada a fomentar l'Educació per al Desenvolupament en l'àmbit formal universitari. El disseny del mínor va comptar amb el suport i la col·laboració del Vicerectorat d'Estudiants i Cooperació, la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia, que n'assumeix la coordinació i la gestió acadèmica, i les altres facultats participants: Economia i Empresa, Ciències de la Comunicació, Ciències de l'Educació i Filosofia i Lletres.

Procés d'implementació (obstacles i oportunitats)

Els mínors són itineraris oficials de la UAB i com a tals han de ser aprovats per la Comissió delegada del Consell de Govern amb competències sobre l'ordenació acadèmica. Això significa que cal seguir un procés i format oficial per tal d'obtenir l'aprovació.

En el cas del mínor de desenvolupament sostenible i ciutadania global aquest procés es va dur a terme durant el curs 2013-14, impulsat per la Fundació Autònoma Solidària. Es va iniciar amb una revisió en profunditat i selecció de les assignatures dels diferents plans d'estudis UAB d'interès potencial i amb un apropament al professorat responsable i als centres respectius per tal de presentar la proposta i estudiar-ne la viabilitat. La selecció final d'assignatures proposades va anar reduint-se atenent a les restriccions de la normativa de la UAB (màxim 60 crèdits per mínor) i tenint en compte els criteris dels dos eixos d'interès i el caràcter interdisciplinari de l'oferta. En les fases finals del disseny del mínor es va fer la proposta de coordinació a la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia i es va proposar al professor Jopep Espluga com a coordinador. A finals del curs 2013-14 es va presentar oficialment la proposta que va ser aprovada per la Comissió delegada del Consell de Govern.

Obstacles: els mínors són una oferta encara recent a la UAB, especialment els que tenen un caràcter interdisciplinari. En conseqüència, són encara força desconeguts per part de l'estudiantat i professorat. Pel que fa al primer col·lectiu cal treballar per donar-los a conèixer, fent difusió de l'oferta i assegurant que sigui atractiva pels estudiants. En quant al professorat, cal treballar per superar les reticències que pot suposar el fet de tenir alumnat procedent d'altres titulacions i a un possible petit augment de ràtio d'alumnes (el mínor ofereix un total de 15 places, tot i que es poden posar límits al nombre d'alumnat que pot escollir cada assignatura, essent, generalment, d'un màxim de 10 alumnes).

Oportunitats: el mínor és una iniciativa que visualitza i atorga rellevància a tasques que ja s'estan desenvolupant a la universitat. Agrupant assignatures a l'entorn d'una oferta específica es reconeix les oportunitats d'estudi d'una temàtica concreta que ofereix la universitat, alhora que se n'augmenta el seu potencial en fer-les accessibles als estudiants de totes les titulacions. En el cas de l'Educació per al Desenvolupament, és una oportunitat per evidenciar les tasques que ja desenvolupen diversos professors i plans d'estudis, així com per donar a conèixer les dinàmiques d'interdependència global des d'una perspectiva crítica a l'alumnat. Si bé aquest mínor està majoritàriament vinculat a les àrees humanístiques i de ciències socials, el seu desplegament pot entendre's també com una primera fase, que possibilita la creació de nous mínors que es vinculin només a un dels eixos específics i que es desenvolupin en àrees més concretes.

Treballs de Fi de Grau en projectes socials

Bones pràctiques d'EpD en l'àmbit formal universitari a Catalunya, 2014-15

Universitat

Universitat de Barcelona (UB)

Centre/persona responsable

Facultat d'Economia i Empresa

Dades de contacte

M.Cristina Poblet Farrés
Avda. Diagonal 690
08034 Barcelona
mcpoblet@ub.edu

Titulacions on es realitza

Actualment: estudiants dels graus d'ADE i Economia
Pròximament també: estudiants del grau de Sociologia

Nombre de professorat implicat

2

Anys d'experiència

Estem en el primer any

Descripció (objectius, temàtica, metodologia, activitats, recursos, perspectives de futur)

• Objectius

Utilitzar els TFG com a eines d'estudi i diagnosi de les realitats i/o necessitats d'entitats integrants de sectors alternatius com el de l'economia social, la banca ètica, etc. Amb aquesta immersió acadèmica volem activar la conscienciació i el compromís dels estudiants amb el seu entorn econòmic i social.

• Temàtica

En aquest curs 2014-2015 s'estan fent TFG sobre finançament ètic. Les propostes ens les han proporcionat l'Associació FETS-Finançament Ètic i Solidari. Concretament, durant el primer semestre dels cursos s'estan desenvolupant dos TFG sobre:

- Anàlisi comparativa de les eines financeres sorgides de l'economia col·laborativa i les finances ètiques.
- Estudi comparatiu dels sistemes d'avaluació ètico-social entre els diferents projectes de finances ètiques i solidàries.

Al llarg del segon semestre, es faran dues propostes més:

- L'impacte social de les finances ètiques. Una anàlisi dels projectes finançats per les entitats de finances ètiques a Catalunya.
- Anàlisi del perfil del client de la banca ètica a Catalunya/Estat espanyol.

• Metodologia

La realització del TFG suposa la culminació dels estudis de grau, i per tant, on s'han d'abocar els coneixements, les capacitats i competències que s'han rebut i desenvolupat al llarg dels estudis.

Aquest tipus de TFG, al haver estat proposats per una entitat que fomenta el finançament ètic, suposen per l'estudiant una immersió en aquest sector, treballant dades, informacions i contactant amb personal i experts del mateix.

• Activitats

A més a més de realitzar les activitats específiques d'un TFG, com són les tutoritzacions acadèmiques, també es realitzen reunions amb personal de diferents institucions de finançament ètic i solidari.

• Recursos

A dia d'avui, no es disposen de recursos especials.

• Perspectives de futur

Les previsions són esperançadores:

- Per una banda, l'existència d'uns contactes creixents amb sectors socials que prometen noves propostes d'estudi aptes per ser realitzades a l'entorn dels TFGs.
- La resposta dels estudiants/candidats a optar a fer aquests TFG també és bona. Les previsions apunten a l'augment.

Procés d'implementació (obstacles i oportunitats)

Podem considerar dos nivells d'obstacles:

- Un de tall organitzatiu, intern al procés de gestió dels TFG. Trobar al professorat interessat en la tutorització d'aquests TFG. Actualment aquesta opció de TFG, tot i estar incorporada al circuit estàndard de la gran majoria de treballs de fi de grau de la Facultat d'Economia i Empresa de la UB, encara és una excepció dins del sistema i per tant, no disposa de massa crítica de tutors acadèmics. Desgraciadament, sense prou professorat no es pot ampliar aquesta proposta.
- Un problema que afecta als estudiants i que hem evidenciat un cop iniciada la primera edició. Als estudiants els estem proposant treballar en àmbits acadèmics que no han estudiat amb anterioritat en el seu pla d'estudis, per la qual cosa, la realització d'aquest TFG els exigeix un esforç addicional a l'hora de desplegar-los.

Per tant són uns tipus de TFG amb els quals:

- Els estudiants desenvoluparan capacitats i competències adquirides al llarg del Grau.
- Normalment no treballaran sobre coneixements adquirits durant el seu ensenyament.
- En contrapartida, tindran la oportunitat de treballar directament amb entitats i continguts que els proporcionaran una visió més compromesa del seu entorn econòmic i social.

La realització d'aquest tipus de TFG en un entorn acadèmic on no existeix recorregut curricular que els treballi, representen la darrera oportunitat, a nivell de grau, per estudiar-los i conèixer-los.

Aquest discurs evidencia el fet que si existís un trajecte curricular previ amb continguts sobre economia social, sostenibilitat, formes alternatives de finançament, els TFG que se'n derivarien podrien proporcionar recerques més curoses i qualificades, i per tant amb major impacte pels sectors afectats.

Aules contra la pobresa

Bones pràctiques d'EpD en l'àmbit formal universitari a Catalunya, 2014-15

Universitat

Universitat de Lleida (UdL)

Centre/persona responsable

Oficina de Desenvolupament i Cooperació / Albert Roca

Dades de contacte

odec@int.udl.cat

Titulacions on es realitza

Potencialment totes. Cada any es van afegint propostes al llarg del curs. Confirmades en aquest moment per al curs 2014-2015: Medicina, Infermeria, Fisioteràpia, E. Agrària i alimentació, Arquitectura tècnica, Dret, Administració i Direcció d'Empreses (encara és previsible que se n'incorporin d'altres).

Nombre de professorat implicat

10 (2014-2015, fins ara)

Anys d'experiència

2

Descripció (objectius, temàtica, metodologia, activitats, recursos, perspectives de futur)

L'objectiu és la introducció en el currículum de l'estudiantat universitari de matèries i competències associades al desenvolupament i a la cooperació per a desenvolupament. Per a una primera fase pilot s'ha proposat introduir el tema de "la pobresa", donada la seva transversalitat. La demanda portava acompanyada la idea de presentar els resultats d'aquest esforç a la societat lleidatana i al conjunt de la comunitat universitària.

La metodologia varia segons la titulació. L'eix comú és conscienciar l'alumnat de les relacions entre la pobresa i l'activitat professional que està aprenent, començant a treballar com aquesta activitat pot incidir en la lluita contra la pobresa en diferents contextos, des de la nostra societat als països en desenvolupament.

Es fomenta la participació d'acadèmics i d'entitats amb experiència. Per a això, s'està creant una base de dades sobre el teixit associatiu lleidatà. Les possibilitats d'interacció varien segons les modalitats d'acció: sessions informatives i de debat; pràctiques solidàries, TFG, voluntariat... Una perspectiva important és l'associació sistemàtica de les funcions universitàries (docència, recerca i transferència de coneixement) a les accions de cooperació de l'entorn de Lleida.

Procés d'implementació (obstacles i oportunitats)

La implicació dels centres és fonamental. Aquest és un procés progressiu, que funciona en taca d'oli.

La coordinació amb el teixit associatiu i la diversitat de les àrees acadèmiques implicades componen una riquesa, però també un factor de complexitat que obliga a avançar poc a poc.

La dimensió global als estudis de l'àmbit científicotecnològic (GDEE – Global Dimension in Engineering Education)

Bones pràctiques d'EpD en l'àmbit formal universitari a Catalunya, 2014-15

Universitat

Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)

Centre/persona responsable

Institut de Sostenibilitat (IS.UPC) / Agustí Pérez-Foguet

Dades de contacte

Web: <http://gdee.eu/>

Contacte: Agustí Pérez-Foguet (agusti.perez@upc.edu) / Boris Lazzarini (boris.lazzarini@upc.edu)

Titulacions on es realitza

És un programa adreçat al professorat vinculat als estudis de l'àmbit científicotecnològic.

Nombre de professorat implicats

El programa formatiu comprèn nou cursos de formació on-line que s'han impartit en els tres països on es desenvolupa l'acció (Espanya, Itàlia i Regne Unit). En total han participat més de 250 acadèmics de més de 40 universitats europees.

Així mateix, tot el material docent que s'ha elaborat (lectures vinculades als cursos de formació i casos d'estudi pràctics) està disponible a través d'internet de manera gratuïta.

Anys d'experiència

La UPC té una àmplia experiència en el camp de l'Educació pel Desenvolupament. L'any 1998 s'inicia un primer curs optatiu sobre "projectes de cooperació internacional" com a assignatura de lliure elecció. Posteriorment, aquesta experiència es consolida i s'amplia en un pla a cinc anys (2000-05) amb la finalitat de promoure l'EpD a través de tres eixos diferents: (i) la implementació de temes més específics relacionats amb la cooperació i el desenvolupament, (ii) la creació de materials didàctics per tal d'incorporar l'enfocament de l'EpD de manera transversal, i (iii) la formació dels docents de la universitat en l'EpD. Després d'aquest període s'aprova institucionalment (l'any 2006) el primer Pla UPC Sostenible 2015 (2006-2015), amb l'objectiu d'ampliar la visió estratègica cap al repte del Desenvolupament Humà Sostenible. Aquest pla, conjuntament amb altres actuacions que han confluït amb els seus objectius, han deixat com a llegat una sèrie de visions estratègiques i d'eines que han permès afrontar una transició cap a uns models socials i universitaris més sostenibles. Cal destacar-ne: i) l'aprovació de la Declaració de Sostenibilitat, ii) la Comissió de Sostenibilitat de la UPC, iii) la decisió institucional d'incloure la competència genèrica obligatòria de sostenibilitat i compromís social a tots els programes de grau de la UPC, en coordinació amb l'ICE, iv) el desplegament d'eines i processos d'implantació d'aquesta competència als plans d'estudi (Programa STEP, amb especial menció a STEP-Estudians), v) la creació de l'Institut Universitari de Recerca en Ciència i Tecnologies de la Sostenibilitat (IS.UPC), recollint i potenciant la vessant acadèmica. A tall d'exemples: l'impuls del Màster en Sostenibilitat i dels programes de Doctorat en Sostenibilitat i en Enginyeria Ambiental, i vi) els processos, eines i accions d'experimentació i aprenentatge per a la introducció de la sostenibilitat en la gestió, la recerca i la docència impulsades per diversos centres, unitats i persones de la comunitat universitària..

Descripció (objectius, TEMÀTICA, metodologia, activitats, recursos, perspectives de futur)

La Dimensió Global en els Estudis Tecnològics -GDEE- és una iniciativa europea que pretén millorar el coneixement, la comprensió crítica i els valors actitudinals dels estudiants de grau i postgrau dels estudis científicotecnològics en relació al desenvolupament humà i sostenible (DHS). L'objectiu és promoure la integració del DHS com a aspecte transversal en el currículum, mitjançant la millora de les competències dels professors i a través de la seva participació i la dels estudiants en iniciatives relacionades amb el DHS.

Els resultats més destacats del projecte són:

- L'augment de les competències del personal acadèmic en la integració del DHS a l'aula. En el marc d'aquesta iniciativa s'han realitzat un seguit d'activitats amb l'objectiu d'augmentar les competències del professorat en relació a la transversalització del DHS a l'aula. Es van oferir nou cursos de formació on-

line en els tres països socis de la iniciativa (Espanya, Itàlia i Regne Unit). Es va elaborar material docent en col·laboració amb acadèmics de diverses universitats europees i d'experts en cooperació internacional. També s'ha desenvolupat material didàctic específic, basat en casos d'estudi reals, per ajudar al professorat a integrar elements relacionats amb el DHS en la docència. Tot aquest material està disponible a la web <http://gdee.eu/> així com en els repositoris de publicacions científiques de les universitats sòcies.

- Creació d'una xarxa d'acadèmics per promoure la integració del DHS als estudis tecnològics. Aquesta xarxa pretén:
 - Ajudar als acadèmics a promoure el DHS en la docència i la recerca.
 - Enfortir l'intercanvi d'experiències i coneixements.
 - Millorar l'intercanvi de recursos didàctics (materials docents, metodologies, etc.).
 - Fomentar acords de col·laboració entre les universitats.

En la promoció de la xarxa d'acadèmics s'han impulsat dues edicions del "Premi Europeu per a les millors pràctiques en matèria d'integració del Desenvolupament Humà Sostenible en l'educació tecnològica".

- Millora dels vincles entre el coneixement teòric (acadèmia) i la pràctica (a través d'organitzacions no governamentals). Amb l'objectiu d'apropar el coneixement acadèmic i l'experiència de les organitzacions no governamentals, així com per facilitar el coneixement mutu i les sinèrgies entre aquestes dos sectors, s'han realitzat diferents accions complementàries:
 - Realització de tallers i jornades per apropar les universitats i les ONG.
 - Implementació d'activitats acadèmiques en els programes de les ONG (ex: Treballs Finals de Màster o Tesis Doctorals en projectes de cooperació).
 - Promoció de la participació de les ONG a les activitats formals i no formals de les universitats.

Procés d'implementació (obstacles i oportunitats)

El professorat potencialment interessat en el DHS té escassos incentius per formar-se en aquest àmbit de coneixement. A nivell institucional, aquesta especialització no està suficientment reconeguda, especialment en l'àmbit científicotecnològic. Per tant, la promoció de l'EpD—tant en docència com en recerca— depèn gairebé exclusivament de l'interès personal i de la voluntat de l'acadèmic. Aquesta falta de reconeixement representa el principal obstacle a la integració del DHS en els diferent sectors acadèmics.

Aquesta iniciativa pretén incidir a nivell personal i institucional per tal d'augmentar la massa crítica de docents capaços de promoure el DHS a l'aula.

Altres

Arrel de l'experiència GDEE s'ha promogut la iniciativa "Transversalitzant del DHS en les ensenyances tècniques a l'entorn de Barcelona", amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona –Programa Barcelona Solidària 2013 –, i amb l'objectiu de multiplicar l'impacte del projecte europeu en un context més local. Aquesta iniciativa, desenvolupada en col·laboració amb l'Escola de Cultura de Pau (UAB) i CESIRE-AulaTEC, s'ha dirigit als docents universitaris i també al professorat de secundària de l'àmbit de ciències i tecnologia.

Programa UPC Reutilitza

Bones pràctiques d'EpD en l'àmbit formal universitari a Catalunya, 2014-15

Universitat

UPC

Centre/persona responsable

CCD, Tecnologia x tothom, FIB

Dades de contacte

<http://reutilitza.upc.edu/>

Titulacions on es realitza

Graus de la facultat d'informàtica de barcelona (FIB)

Nombre de professorat implicat

-

Anys d'experiència

19

Descripció (objectius, temàtica, metodologia, activitats, recursos, perspectives de futur)

- **Què és?**

El Programa UPC Reutilitza és una iniciativa de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC-BarcelonaTECH) que es va posar en marxa amb l'objectiu de promoure la Reutilització dels equips i recursos informàtics que es renoven a les diferents unitats de la universitat. El programa s'orienta a allargar la vida útil d'aquests recursos en el moment en què es donen de baixa, a partir d'un treball de revisió i de posada a punt dels equips que permet posar-los a disposició d'entitats i projectes solidaris.

El programa ha funcionat sempre a una escala relativament reduïda, tant pels recursos humans que s'hi poden dedicar —compta amb la col·laboració voluntària de membres de la UPC, la participació dels estudiants de quatre assignatures de la FIB (les quals fan les seves pràctiques en el marc del Programa UPC Reutilitza) i amb el suport de l'estructura del CCD, que també hi aporta un becari— com, sobretot, per les limitacions de l'espai disponible per a emmagatzemar equips. Malgrat això, al llarg d'aquest temps hem aconseguit recollir i Reutilitzar més de 1500 equips, que han permès millorar el funcionament i les activitats d'un gran nombre d'entitats sense ànim de lucre, centres educatius i altres organismes que fan un treball d'alt valor social en el nostre entorn més proper. A més de proveir de recursos informàtics a un extens llistat de projectes de cooperació al desenvolupament executats a diversos països, com ara el Nepal, Cuba, Marroc, Nicaragua, Haití, Colòmbia, El Salvador, Guatemala, Argentina, Guinea Equatorial, Senegal, Paraguai i Bolívia.

- **Característiques:**

SOSTENIBILITAT

Contribuïm a reduir els residus electrònics i el seu impacte, donant una segona vida a uns equips que s'han donat per obsolets però que encara tenen utilitat.

COMPROMÍS SOCIAL

Combatem la fractura digital i impulem un treball de sensibilització i, alhora, aportem recursos valuosos a entitats socials que tenen dificultats per adquirir el material informàtic que necessiten per dur a terme les seves activitats.

APRENTATATGE

Millorem la formació tècnica i humana dels i de les estudiants que participen en la posada a punt dels equips, que al mateix temps que completen la seva formació universitària tenen l'oportunitat de conèixer altres realitats socials i de posar en pràctica la competència Sostenibilitat i Compromís Social.

UPC

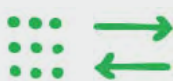
El programa s'integra en l'estratègia i les polítiques de Responsabilitat Social de la UPC i és una de les pràctiques que s'impulsen en la línia de l'Aprenentatge-Servei.

PROGRAMARI LLIURE

Impulem el coneixement i l'ús del programari lliure, ja que els equips es posen a punt amb aquest programari en les versions adequades i adaptades a cada necessitat.

WIN-WIN

Tots els actors que participem en el programa hi sortim guanyant i ho aconseguim amb mínimes despeses de funcionament, ja que aprofitem les estructures pròpies de la UPC.

- **Com funciona el programa?**

El Programa UPC Reutilitza es nodreix d'equips informàtics que han estat renovats, en la seva majoria procedents de la mateixa UPC, però també de donacions d'altres entitats i empreses i, fins i tot, de particulars que porten el seu ordinador. Es tracta d'equips que, si bé han quedat obsolets per l'ús que fan d'ells les entitats donants, es troben en bones condicions per tenir una segona vida al servei d'entitats i de projectes que no necessitin una gran potència de càlcul. En general, la mitjana d'edat d'aquests equips és de 5 anys i s'estima que encara podran oferir un rendiment adequat durant 3-5 anys més.

La revisió i preparació dels equips -i, si és necessari, la seva reparació- es realitza al llarg de tot l'any en un espai cedit per la Facultat d'Informàtica de Barcelona i, de manera més intensa, durant la celebració de las Jornades UPC Reutilitza, que tenen lloc en els mesos de maig i de novembre.

Als equips se'ls instal·la un sistema operatiu Linux, que varia en funció de les seves característiques. Així, en els equips menys potents s'instal·la una versió de Linux que consumeixi pocs recursos, mentre que a la resta s'instal·la la darrera versió estable. L'idioma en què s'instal·la el sistema operatiu (en castellà, per defecte) es pot modificar si es coneix amb antelació el projecte/entitat al que anirà destinat l'equip. Una gran part del treball de revisió, reparació i posada a punt dels equips es fa gràcies a la participació dels estudiants de diferents assignatures obligatòries del Grau en Enginyeria Informàtica de la FIB, que programen les seves pràctiques en el marc de les Jornades UPC Reutilitza:

- Interfícies de circuits (<http://www.fib.upc.edu/fib/estudiar-enginyeria-informatica/assignatures/CI.html>): amb la supervisió dels professors, els estudiants d'aquesta assignatura (uns 120 cada semestre) revisen i cataloguen els equips i separen els que funcionen correctament dels que necessiten ser reparats.
- Arquitectura del PC (<http://www.fib.upc.edu/fib/estudiar-enginyeria-informatica/assignatures/APC.html>): els 20 estudiants que cada semestre fan aquesta assignatura reparen els ordinadors avariats i separen aquells que no tenen solució pel seu trasllat a un Punt Verd, extraient abans totes les peces que es poden aprofitar com a recanvis per altres equips.
- Administració de Sistemes Operatius (<http://www.fib.upc.edu/fib/estudiar-enginyeria-informatica/assignatures/ASO.html>) i Software Lliure i Desenvolupament Social (<http://www.fib.upc.edu/fib/estudiar-enginyeria-informatica/assignatures/SLDS.html>): els estudiants d'aquestes assignatures, uns 20 cada semestre en cadascuna d'elles, instal·len el sistema operatiu Linux en els equips que ja han estat catalogats i reparats.
- Les Jornades UPC Reutilitza ajuden a prendre consciència sobre l'impacte de les tecnologies de la informació en les persones i la societat, des de la perspectiva de la sostenibilitat i la solidaritat. Cada curs hi col·laboren prop de 350 estudiants que fan possible posar a punt més de 300 equips. Només els equips realment obsolets o irreparables es destinen a peces de recanvi i, el material que no es pot aprofitar, es diposita en un Punt Verd.

Una vegada els equips estan preparats són assignats a entitats que han demanat equipament informàtic. L'assignació es fa tenint en compte el tipus d'entitat, l'ús previst i la disponibilitat d'equips en aquell moment. D'altra banda, les entitats receptores es comprometen a fer un reciclatge adequat dels equips una vegada hagi finalitzat la seva vida útil.

Procés d'implementació (obstacles i oportunitats)

El Programa UPC Reutilitza s'inicia l'any 1995, quan el Centre de Cooperació per al Desenvolupament (CCD) i el Laboratori de Càlcul de la Facultat d'Informàtica de Barcelona (FIB), ara denominat in-Lab FIB, van posar en marxa una línia de reutilització d'equipament informàtic procedent de renovacions per donar suport a projectes de cooperació al desenvolupament. El programa es va anar ampliant de forma progressiva, tant pel que fa a la procedència dels equips recollits -en principi abastava únicament equips renovats a la UPC i més tard es va estendre a donacions d'empreses i particulars- com a la seva destinació posterior. Des de l'any 2003, el Centre de Cooperació al Desenvolupament (CCD) gestiona aquest programa de forma conjunta amb l'associació Tecnologia x Tothom (TXT), una entitat constituïda a la UPC aquell mateix any i integrada per estudiants, personal d'administració i serveis i professorat de les escoles d'informàtica i de telecomunicacions. Aquesta neix amb l'objectiu de posar les tecnologies de la informació i les comunicacions al servei dels col·lectius més desfavorits i d'impulsar una tasca de sensibilització en l'àmbit universitari. La Facultat d'Informàtica de Barcelona (FIB) facilita un espai al Campus Nord de la UPC on s'emmagatzemen els ordinadors i el material informàtic cedit al programa. D'altra banda, UPC Reutilitza es connecta amb els successius Plans de Sostenibilitat aprovats per la UPC i compta amb la col·laboració essencial de l'Oficina de Gestió Sostenible i Igualtat d'Oportunitats (<http://www.upc.edu/gestiosostenible>), que gestiona el programa de recollida de l'equipament informàtic que es renova a la universitat.

Altres

En els darrers mesos s'ha fet un esforç per repensar el programa i donar-li una perspectiva molt més institucional, alhora que donar-li més visibilitat i fer-lo més participatiu, obert i transparent. Per això s'ha fet la pàgina web del programa, se li ha donat més entitat i visibilitat i s'està treballant per donar-li més potencialitat, treballant en la via d'obrir la possibilitat de realitzar activitats de voluntariat en l'àmbit TIC, en la línia d'aprofundir en la metodologia de l'Aprenentatge Servei.

Integració de la competència transversal “Sostenibilitat i Compromís Social” (SICS) a la FIB

Bones pràctiques d'EpD en l'àmbit formal universitari a Catalunya, 2014-15

Universitat

Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)

Centre/persona responsable

Facultat d'Informàtica de Barcelona (FIB), Jordi Garcia

Dades de contacte

jordi.garcia@upc.edu

Titulacions on es realitza

Grau en Enginyeria Informàtica

Nombre de professorat implicat

40 (?)

Anys d'experiència

10 (inici: 2006)

Descripció (objectius, temàtica, metodologia, activitats, recursos, perspectives de futur)

L'any 2006 es van posar en marxa diferents projectes d'innovació docent a la FIB, entre els quals cal destacar-ne dos: la definició de competències professionals per a les noves titulacions de grau, i la introducció de la competència de SICS a la titulació d'Enginyeria Informàtica. Des d'aleshores s'ha anat treballant en la integració d'aquesta, i altres, competències en els estudis de grau.

Les competències s'integren de manera transversal dins de les assignatures habituals dels plans d'estudi, on s'avaluen durant tota la carrera, i es revaliden durant la realització del treball final de grau. A hores d'ara es pot afirmar que la FIB disposa d'uns mecanismes clars i efectius d'integració de les competències transversals en la seva titulació de grau.

El resultat d'aquest treball ha estat publicat a diferents congressos i revistes de caràcter nacional i internacional (18 conferències, 6 revistes i 4 capítols de llibre), dels quals destaquen:

1. A methodology to introduce sustainability into the final year project to foster sustainable engineering projects, 44th annual frontiers in education (FIE 2014), Madrid.
2. Evaluation and assessment of professional skills in the final year project, 44th annual frontiers in education (FIE 2014), Madrid.
3. De la teoría a la práctica: cinco años después de la integración de la competencia genérica de sostenibilidad en el Grado en Ingeniería Informática, XX Jornadas de Enseñanza Universitaria sobre Informática, (JENUI 2014). Oviedo.
4. Introducing “Sustainability and Social Commitment” skills in an engineering degree, 41th annual frontiers in education (FIE 2011). Rapid City, SD.
5. Developing professional skills at tertiary level: a model to integrate competencies across the curriculum, 44th annual frontiers in education (FIE 2014), Madrid.

El treball realitzat ha estat molt gran, però no acaba aquí. Un grup de professors seguim implicats en diferents aspectes de la innovació i millora docent en els àmbits de les competències professionals, en general, i la sostenibilitat, en particular.

Procés d'implementació (obstacles i oportunitats)

En el nostre cas, l'oportunitat va ser la posada en marxa dels nous plans d'estudi dels graus en Enginyeria Informàtica. El moment de reformes estructurals van facilitar l'esforç i propiciar el canvi. També facilita l'assimilació l'interès particular que tenen molts professors en aquestes temàtiques.

Els obstacles, com sempre, són la reticència al canvi, i la infravaloració que encara mostra part del professorat al treball de competències transversals en titulacions tecnològiques.

Clínica Jurídica Ambiental

Bones pràctiques d'EpD en l'àmbit formal universitari a Catalunya, 2014-15

Universitat

Universitat Rovira i Virgili (URV)

Centre/persona responsable

Facultat de Ciències Jurídiques i Centre d'Estudis de Dret Ambiental de Tarragona (CEDAT) / Maria Marquès Banqué

Dades de contacte

maria.marques@urv.cat

Titulacions on es realitza

Màster Universitari de Dret Ambiental
Grau de Dret

Nombre de professorat implicat:

14

Anys d'experiència

9 (Inici: curs acadèmic 2005-2006)

Descripció (objectius, temàtica, metodologia, activitats, recursos, perspectives de futur)

En l'àmbit del Dret, la *Clinical Legal Education* o formació jurídica clínica és una metodologia d'aprenentatge que participa dels principis de l'aprenentatge servei, estesa internacionalment, fins al punt de ser considerada un moviment global de justícia social com pot comprovar-se en l'obra col·lectiva "*The Global Clinical Movement. Educating Lawyers for Social Justice*", editada per Frank S. Bloch l'any 2011, amb la participació de més de cinquanta autors de tot el món.

A més dels coneguts objectius formatius i socials de l'aprenentatge servei com a dimensió docent de la Responsabilitat Social Universitària, són objectius específics de la Clínica Jurídica Ambiental:

1. L'aprenentatge interdisciplinari del Dret Ambiental.
2. La integració entre la teoria i la pràctica professional.
3. La capacitat de creació de textos jurídics normatius en l'àmbit del Dret Ambiental.
4. La capacitat de gestió i intervenció en conflictes d'interessos en l'àmbit del Dret Ambiental.
5. La sensibilització profunda en temes ambientals.
6. La capacitat de treballar en equip.
7. La responsabilitat davant un encàrrec professional i la motivació per la qualitat.
8. La capacitat per comunicar de manera efectiva els resultats d'una recerca tant oralment com de forma escrita.
9. La capacitat per al tractament de les fonts jurídiques i la presa de consciència de la seva vinculació amb aspectes extrajurídics.

Equip i dinàmica docent

La Clínica Jurídica Ambiental es caracteritza per ser una experiència d'aprenentatge transversal del Dret, la qual cosa implica la participació de professors de diferents àrees de coneixement, com són el Dret Administratiu, el Dret Constitucional, el Dret Penal, el Dret Internacional i la Filosofia del Dret. Així mateix s'integren en l'equip de la clínica advocats en exercici, ja sigui per exercir la funció de tutor o de col·laborador extern, amb la finalitat d'aportar la perspectiva més pràctica dels casos.

Amb la finalitat de treballar els objectius formatius, l'equip de la Clínica ha desenvolupat una dinàmica de treball pròpia i un programa de competències:

- a) Dinàmica de treball: L'equip docent de la Clínica, abans de l'inici del curs acadèmic, es reuneix en sessió de coordinació per seleccionar els casos proposats pels potencials "clients", amb els quals ha tingut un primer contacte. L'equip docent decideix també la configuració dels equips i l'assignació de tutors,

d'acord a diferents criteris d'eficàcia. Una vegada seleccionats els casos i formats els equips, la dinàmica de treball de la Clínica s'estructura entorn de sessions plenàries i treball en equip.

Les sessions plenàries són sessions conjuntes de tots els membres de la Clínica (estudiants i tutors). La seva finalitat és, d'una banda, ampliar la formació jurídica a partir del seguiment de tots els casos en els quals s'està treballant en la mateixa; i d'una altra, oferir la formació instrumental necessària per aconseguir la totalitat dels objectius formatius. Amb aquesta finalitat es programen sessions plenàries de seguiment, a les quals es conviden als advocats en exercici, col·laboradors de la Clínica; i segons necessitat, sessions plenàries formatives, per les quals es compta amb experts externs relacionats amb la matèria que estigui treballant algun dels equips.

Quant al treball en equip, una vegada assignat el cas i el tutor, la primera tasca de l'equip és concertar una entrevista amb el "client" per concretar i formalitzar l'encàrrec. A partir d'aquí, durant el curs se celebren tantes reunions d'equip amb els tutors com siguin necessàries.

- b) Programa de competències: tenint en compte la diferent naturalesa dels objectius formatius, es programen una sèrie de sessions instrumentals que poden tractar: 1) tècniques d'entrevista al client; 2) gestió de la informació i el coneixement en l'àmbit jurídic; 3) eines de campus virtual; 4) treball en equip; i 5) comunicació oral. Totes aquestes sessions van a càrrec d'especialistes i col·laboradors de la Clínica.

Destinatari del Servei

La Clínica Jurídica Ambiental treballa a petició d'entitats que, per una translació literal de la terminologia anglosaxona més utilitzada en el moviment clínic, reben el nom de "clients", els quals han de complir una sèrie de requisits per poder participar i ser destinataris del servei. Amb el doble propòsit de no concórrer en competència deslleial amb el sector professional i de donar resposta a la responsabilitat social de la Universitat, el destinatari del servei ha de ser una entitat o institució sense ànim de lucre, la finalitat del qual sigui la consecució de l'interès general. En conseqüència, el destinatari del servei haurà de ser un organisme o entitat de l'Administració pública, com és un Ajuntament o una Diputació Provincial; l'Administració de Justícia, com és el Ministeri Fiscal; i Organitzacions No Governamentals (ONG's) o altres associacions, com pot ser una plataforma ciutadana, una associació de veïns o una associació ecologista.

Tipologia de serveis

D'acord amb la lògica i els principis de la formació jurídica clínica són els propis "clients", els destinataris del servei, els qui proporcionen el cas, és a dir, els qui sol·liciten el servei que requereix de la Clínica Jurídica. En el nostre cas, en tractar-se d'una Clínica Jurídica Ambiental, els supòsits giraran entorn del Dret ambiental. D'altra banda, atès que en el nostre sistema jurídic els estudiants no poden participar en un procediment judicial, els serveis que es prestin consistiran en: la redacció de dictàmens i informes jurídics, assessorament a ONG's, fundacions, associacions i col·lectius, redacció de propostes normatives d'àmbit local; conciliació i mediació ambiental. En atenció al perfil del destinatari aquests casos seran d'abast internacional, estatal, autonòmic o local.

Resultats i línies de futur

Des de l'inici de l'activitat de la Clínica Jurídica Ambiental l'any 2005 i fins l'any 2014, s'ha treballat en 45 casos, alguns d'ells com s'ha indicat, de caràcter internacional. L'impacte social de la Clínica Jurídica és el propi de l'aprenentatge servei en la mesura que s'incideix fonamentalment sobre els estudiants, treballant la competència social (impacte social diferit), així com també directament sobre les necessitats de la comunitat. En ocasions, el treball de la Clínica ha tingut impacte mediàtic, ha conclòs amb la publicació per part del client de l'informe resultant o ha incidit en la legislació local i fins i tot internacional.

Des de la perspectiva de l'aprenentatge, la qualitat de la proposta educativa va ser reconeguda amb el Premi a la Qualitat Docent del Consell Social de la URV l'any 2007.

Un dels reptes de futur de la Clínica és treballar de forma interdisciplinària amb estudiants d'altres branques del coneixement, en la mesura que els problemes ambientals solen tenir aquest caràcter. Si bé s'ha pogut assajar ja alguna experiència interdisciplinària, l'aprovació l'any 2012 del document marc del Programa d'Aprenentatge Servei pel Consell de Govern de la URV, permet pensar en l'optimització d'oportunitats en aquest sentit.

D'altra banda, la virtualització del Màster Universitari de Dret Ambiental, planteja un nou repte en la definició de la metodologia de treball pel curs acadèmic 2015-2016.

Finalment, si bé la Clínica Jurídica Ambiental ja ha estat present en diferents fòrums nacionals i internacionals, ha estat objecte de publicacions i ha compartit bones pràctiques i recursos amb altres clíniques jurídi-

ques espanyoles, la constitució, l'any 2013, de la *European Network for Clinical Legal Education* d'una banda, i el paper de lideratge de la URV en la creació d'una xarxa internacional específica de Clínicas Jurídiques Ambientals en el context de la *IUCN Academy of Environmental Law*. Una organització que agrupa a 150 universitats de tot el món amb dedicació al Dret ambiental, permet augurar encara més oportunitats en el desenvolupament i l'impacte social de la Clínica Jurídica Ambiental, ja sigui a nivell nacional o internacional.

Procés d'implementació (obstacles i oportunitats)

La primera experiència de clínica jurídica a l'estat espanyol es va dur a terme a la URV durant el curs acadèmic 2002-2003 en l'àmbit del Dret penitenciari i amb la col·laboració del Centre Penitenciari de Tarragona. Els bons resultats de l'experiència, que es va aplicar encara dos cursos acadèmics més com a assignatura extracurricular, i el reconeixement que va suposar la concessió de la Distinció Jaume Vicens Vives a la Qualitat Docent Universitària de la Generalitat de Catalunya en 2003, va animar a un grup de professors del Departament de Dret Públic a dissenyar una segona experiència d'APS a la Facultat de Ciències Jurídiques que aportés, com a element innovador respecte de la primera experiència jurídica clínica, l'enfocament transversal en l'aprenentatge del Dret.

Així va néixer la Clínica Jurídica Ambiental en el curs acadèmic 2005-2006, avui integrada al Centre d'Estudis de Dret Ambiental de Tarragona - CEDAT (<http://www.cedat.cat>) de la URV i configurada com a assignatura obligatòria del Màster Universitari de Dret Ambiental, postgrau que compta amb estudiants de diferents nacionalitats. Per més que la col·laboració amb la Clínica no es troba limitada als estudiants d'aquesta assignatura sinó que admet la participació d'altres estudiants, com poden ser els del Grau de Dret en el context de l'assignatura Pràctiques Externes, o la col·laboració puntual d'estudiants de doctorat.

La vinculació de la Clínica Jurídica Ambiental amb un centre de recerca i la integració curricular en el màster van ser considerats dos elements clau tant pel reconeixement de l'activitat de la Clínica, com per la seva sostenibilitat acadèmica i econòmica.

Igualment estratègic es va considerar la vinculació amb iniciatives de la mateixa naturalesa, tant a nivell estatal com internacional.

Finalment, la institucionalització de l'aprenentatge servei a la URV l'any 2012 i la conseqüent inclusió formal de la Clínica Jurídica Ambiental en el Programa APS, és una nova oportunitat en el procés d'implementació de la Clínica.

Altres

http://www.urv.cat/aprenentatgeservei/dret_ambiental.html#amb

Treball Fi de Grau : “Drets de les persones migrants als CIE's”

Bones pràctiques d'EpD en l'àmbit formal universitari a Catalunya, 2014-15

Universitat

Universitat Rovira i Virgili

Centre/persona responsable

Facultat de Ciències Jurídiques / Víctor Merino Sancho

Dades de contacte

victor.merino@urv.cat

Titulacions on es realitza

Grau de Dret

Nombre de professorat implicat:

1

Anys d'experiència

1 (inici: curs acadèmic 2012-2013)

Descripció (objectius, temàtica, metodologia, activitats, recursos, perspectives de futur)

Aquesta experiència docent s'emmarca en un projecte interdisciplinari, pel qual es crea el setembre de 2013 la "Clínica Jurídica de Drets Humans". Una iniciativa vinculada al Programa d'Aprenentatge Servei de la URV, aprovat pel Consell de Govern en la seva sessió ordinària del 23 de febrer de 2012.

La "Clínica Jurídica de Drets Humans" ha estat una iniciativa d'un grup de professors i professores de diverses àrees de coneixement del Departament de Dret Públic que assumeixen el repte de promoure i dur a terme experiències d'Aprenentatge Servei en l'àmbit dels drets humans, vinculant potencialment professorat d'altres departaments de la URV, en la mesura que els casos a resoldre plantegin qüestions interdisciplinàries. La Clínica Jurídica de Drets Humans suposa un espai d'aprenentatge on els estudiants implicats posen en pràctica els coneixements prèviament adquirits a través d'activitats en les que actuen com a juristes; estudiant i resolent casos reals, plantejats per clients també reals, sota la supervisió de professors universitaris. Els destinataris del servei són persones o col·lectius en situació de vulnerabilitat social -o en risc de formar-hi part- o bé entitats/institucions interessades en la consecució del interès general o comunitari.

Amb aquesta metodologia d'aprenentatge s'aconsegueix, d'una banda, treballar les competències i les habilitats que ha de tenir tot professional del dret, enfrontant-se als dilemes ètics que puguin sorgir en l'exercici professional, i als problemes de la realitat social, especialment dels col·lectius més desfavorits; d'altra banda, i donada la naturalesa dels casos a tractar, la metodologia contribueix a formar juristes compromesos socialment i sensibilitzats davant les desigualtats i en la lluita contra la injustícia. És a dir, amb una major consciència social, desplegant així la funció social que tota universitat pública ha de complir (responsabilitat social universitària).

En la Clínica Jurídica de Drets Humans s'aglutinen diverses activitats d'APS, sent els TFG una de les línies d'encaix curricular que preveu el programa APS, d'acord a la normativa de TFG de la Universitat Rovira i Virgili i del FCJ, el que permet dur a terme activitats com la d'aquest TFG. Aquesta experiència també s'emmarca en un projecte interuniversitari que té com a objectiu la realització d'un informe sobre la situació amb la que s'ha detingut a la població interna dels Centres d'Internament d'Estrangers (CIES), el que permet valorar les condicions de la detenció (possible vulneració de drets, identificació per ètnia, etc.). L'informe es realitza per encàrrec d'ONGs, específicament aquelles que conformen la Plataforma pel Tancament dels CIES. Les universitats que hi participen són la Universitat de València, la Universidad Complutense de Madrid, la Universidad de Alcalá, la Universitat de Barcelona i la Universitat Rovira i Virgili. En el cas de la URV, tres estudiants de dret elaboren l'informe en el context del Treball de Fi de Grau.

Les activitats que varen realitzar els estudiants:

1. Disseny dels ítems de l'enquesta sota la supervisió, i en col·laboració de les ONGs de la Plataforma. L'enquesta té com a objecte d'estudi la població dels CIE, d'on s'extrauran els elements a valorar per a la futura redacció de l'informe final.
2. Realització de l'enquesta. Com que l'accés als CIE no està garantit, per les característiques pròpies d'aquests centres, es va valorar la possibilitat de sol·licitar que passessin l'enquesta els voluntaris de la Plataforma. Com que finalment no va ser possible, es va plantejar com a forma alternativa de fer l'enquesta la comparació amb enquestes d'altres universitats.
3. Està pendent l'avaluació de les dades i realització de l'informe conjunt per les clíniques implicades, així com la realització d'un informe final amb la resta d'estudiants de les universitats que hi participen.

L'instrument de pràctica reflexiva i avaluativa que es va fer servir com a activitat individual fou un diari. Aquest contenia una reflexió per part de cadascun dels alumnes en què es valorava i avaluava l'experiència. Es va considerar oportú que aquesta mateixa valoració la realitzés el professorat.

Els estudiants presentaren com a Treball de Fi de Grau un informe elaborat a partir de l'enquesta i el diari. En aquest, analitzaven de forma crítica i en relació amb la major part d'aspectes possibles, la realització d'aquesta experiència: explicant els coneixements previs que els alumnes podien tenir sobre els CIE, i comprovant la manca de coneixements al respecte. Van continuar redactant-les amb freqüència. El professor va revisar les entrades d'acord amb les fases preestablertes. Finalment, va ser aquest diari l'instrument que es va avaluar, permetent així una avaluació individualitzada, d'acord amb la normativa sobre TFG del Grau de Dret.

Procés d'implementació (obstacles i oportunitats)

Els objectius assolits són:

- Promoció de l'APS en l'àmbit dels drets humans en el si de la URV, com a acció vinculada al Pla d'Actualització del Programa d'APS de la URV.
- Promoure la incorporació de l'APS en la docència dels membres de la clínica, tots ells afins a l'àmbit dels drets humans.

- Promoure i millorar l'aprenentatge actiu i la formació pràctica de l'estudiantat de la Facultat de Ciències Jurídiques i, potencialment, d'altres centres.
- Analitzar com avaluar la competència C5 del currículum nuclear: comprometre's amb l'ètica i la responsabilitat social com a ciutadà/na i com a professional.
- Promoure la defensa dels drets de les persones o col·lectius més desfavorits o en risc d'exclusió social.
- Promoure la contribució de professorat i estudiantat en la responsabilitat social universitària (RSU).
- Promoure la col·laboració entre la Facultat de Ciències Jurídiques, els professionals del dret, les entitats i les organitzacions socials.
- Considerar l'elaboració de documents que recullin el resultat de l'encàrrec rebut pels estudiants (en funció del cas: informes jurídics, protocols d'actuació davant la violació d'algun dret, guies divulgatives de drets i deures, entre d'altres).
- Difusió de les activitats i resultats de la clínica a través de xarxes socials i altres mitjans de comunicació.
- Col·laboració amb altres clíniques jurídiques universitàries, espanyoles o estrangeres.

A més a més, la integració de nou professorat al programa APS o la reflexió al voltant de la metodologia clínica a l'aprenentatge del dret probablement sigui un dels reptes del nous estudis de dret. Amb projectes com aquest, es fa palès la innovació docent i la necessària incorporació d'experiències docents interdisciplinàries que promouen una millora de la qualitat docent. Amb aquesta experiència s'ha iniciat un projecte que va més enllà d'aquest primer moment.

Altres

http://www.URV.cat/aprenentatgeservei/dret_resum.html

9. Conclusions

Les diferents veus que es recullen en aquest document han aportat perspectives diverses complementàries que ens ajuden a tenir una visió general de l'estat actual de l'EpD als estudis de grau de les universitats catalanes, així com a veure els interessos i preocupacions dels diferents actors involucrats en l'educació superior. A continuació es recullen les conclusions principals que es deriven de les diverses fonts i que han d'ajudar-nos a comprendre la fotografia realitzada des de la síntesi que representen. Aquestes es presenten numerades i ordenades a partir de l'ordre en què apareixen al llarg de l'informe, indicant també a quin apartat corresponen.

La presència de l'EpD a l'estructura formal universitària

1. Totes les universitats fan referències als principis d'EpD als articles inicials dels seus estatuts, encara que es tracta de declaracions d'intencions generals poc problemàtiques i que poden ser interpretades i acceptades des de posicionaments molt diversos. Aquestes declaracions fan referència al foment del pensament crític, el respecte als drets humans i en diverses universitats, al medi ambient i el desenvolupament sostenible.
2. Totes les universitats duen a terme polítiques socials, que confirmen el seu compromís amb la societat local i global. Aquestes inclouen àrees pròpies de l'EpD com són la igualtat, la sostenibilitat, la inclusió i la cooperació. Aquestes àrees es treballen des de centres i instituts especialitzats, que es responsabilitzen de cadascuna d'aquestes de manera fragmentària i sense una coordinació global. La incidència es realitza a partir de polítiques i programes de campus, que queden fora de l'àmbit acadèmic formal. Amb l'excepció del treball per la inclusió i l'avaluació de la competència de Sostenibilitat i Compromís Social a la UPC, no existeixen vinculacions directes entre aquestes polítiques i el contingut dels plans d'estudis de grau.
3. Els plans d'estudis de grau tenen un nombre no menyspreable d'assignatures amb possibilitats d'incorporar les perspectives d'EpD sense necessitat de canvis formals. Les àrees temàtiques d'aquestes assignatures, però, es troben altament fragmentades en funció dels graus de què formen part, de manera que en certes àrees de coneixement s'imparteixen àmpliament algunes de les temàtiques pròpies de l'EpD però hi ha una absència absoluta d'altres.
4. La Sostenibilitat Econòmica, Social i Ambiental és present sobretot en els graus d'enginyeria, però també té espai en els graus d'àrees científiques i els estudis econòmics i, en menor mesura, en els plans d'estudis de les ciències jurídiques, les ciències socials i les humanitats.
5. La Governança, Drets Humans i Ciutadania Global, per contra, té una àmplia presència en els graus de ciències socials i humanitats, i ocupa certs espais en les ciències jurídiques, ciències econòmiques i educació. Cal, però, destacar la seva absència absoluta en els graus de les àrees científico-tècniques.
6. Les àrees temàtiques d'Interculturalitat, Gènere i Cultura de Pau i Justícia Restaurativa tenen una presència més fragmentada, limitada a graus específics o a assignatures molt concretes. Les assignatures amb referències a la Interculturalitat es troben en les àrees de les ciències socials i humanitats i, sobretot, en els estudis d'educació i pedagogia. Aquelles que estudien de manera destacada la justícia restaurativa es limiten a les ciències jurídiques i als estudis d'educació. Per contra, el Gènere és una àrea temàtica

que es troba en un ampli ventall d'estudis de grau amb assignatures específiques que pretenen introduir la perspectiva de gènere en les temàtiques principals de la titulació. És destacable, però, la seva absència total als estudis científico-tècnics.

7. La majoria d'assignatures que poden incorporar els principis d'EpD als seus temaris són optatives. Això significa que són pocs els casos en què tot l'alumnat cursarà aquestes temàtiques de manera obligatòria. Alhora, es tracta d'assignatures que es cursen els darrers anys de la carrera, de manera que haurien de permetre una reflexió i anàlisi més aprofundides dels elements que s'imparteixen.

La perspectiva dels i les estudiants de la UAB

8. La gran majoria d'estudiants de la UAB creu que la política i l'economia han d'orientar-se cap a un model que tingui en compte els principis del desenvolupament sostenible i la ciutadania global. A la vegada, però, els percentatges d'estudiants que aposten per polítiques concretes que poden incidir en un canvi de paradigma és menor, i es mantenen graus d'acord important amb aquelles polítiques causants de desigualtat.
9. L'estudiantat reclama una universitat que el prepari per a la seva incorporació al mercat laboral, amb alts continguts d'aprenentatges tècnics i pràctics. Aquest col·lectiu, però, també vol que la universitat porti eines per la reflexió de les dinàmiques globals i que el capaci per analitzar la realitat complexa críticament.
10. Les esperances respecte als aprenentatges universitaris (aquells coneixements que l'estudiantat voldria obtenir) difereixen de manera molt important de les expectatives (aquells coneixements que creuen que obtindran o han obtingut), especialment entre l'alumnat de quart, quan ja la valoració es fa sobre l'experiència passada. Aquestes diferències són especialment evidents en els coneixements relacionats amb la capacitat d'anàlisi crític i de gestió de la realitat complexa global. Per tant, doncs, l'estudiantat creu que la universitat no proporciona les eines necessàries per entendre i gestionar críticament la realitat tal i com seria desitjable des del seu punt de vista.
11. L'estudiantat creu que les millors metodologies d'aprenentatge a la universitat són les pràctiques professionals i les activitats alternatives als estudis formals, encara que opinen que a la pràctica els coneixements es transmeten principalment en classes magistrals. Aquestes dades indiquen una demanda d'ús de metodologies diverses, alhora que destaquen una manca de reconeixement dels processos de transmissió de coneixement tradicionals de la universitat en favor d'altres que aposten directament per l'aprenentatge pràctic i participatiu.
12. Els aprenentatges relacionats amb el desenvolupament sostenible i la ciutadania global s'haurien d'incorporar principalment a partir de l'ús de noves metodologies d'ensenyament que promoguin la interdisciplinarietat entre àrees de coneixement, i introduir-los en temes concrets dins d'assignatures ja existents o en assignatures específiques optatives.
13. L'estudiantat percep que els aprenentatges que incorporen les perspectives pròpies de l'EpD els seran útils especialment en la seva trajectòria com a ciutadans, però a la vegada són majoria aquells que opinen que també els poden ajudar a augmentar la seva competència al mercat laboral.
14. Hi ha diferències entre graus en relació a les prioritats dels models econòmics actuals. Més del 80% dels estudiants d'Educació Primària, Veterinària, Periodisme i Sociologia defensen un canvi en el consum i aposten per la responsabilitat social en aquest camp. El percentatge baixa al 50% en el cas dels estudiants d'Economia. Paral·lelament, més del 50% de l'alumnat d'Economia, educació Primària, Enginyeria Informàtica i Química defensen la liberalització dels mercats per la seva autoregulació, mentre que l'estudiantat de Sociologia que opina igual és el 25%.

15. La majoria d'estudiants volen obtenir una preparació adequada al mercat de treball, però menys de la meitat dels matriculats a Dret, Economia, Periodisme, Sociologia, Educació Primària, Història i Psicologia creuen que podran obtenir-la en els seus estudis.
16. Les diferències entre esperances i expectatives d'obtenir educació en pensament crític són especialment destacades als graus de Veterinària, Química i Psicologia. Per contra, difereixen poc a Sociologia, mostrant, per tant, major satisfacció en aquest aspecte en aquest grau.
17. La idoneïtat del format de classes magistrals com a metodologia d'aprenentatge prioritària a la universitat varia entre el 70% d'acceptació entre l'alumnat d'Història i el 20% a Educació Primària.
18. La percepció de la utilitat de la perspectiva EpD per enfortir el rol dels estudiants com a ciutadans actius i compromesos és molt menor a les titulacions de ciències.

Mirades de la coordinació de graus de la UAB

19. Els coordinadors i coordinadores de grau de la UAB afirmen que no existeixen estratègies institucionals que s'emmarquin en la introducció de les perspectives d'EpD als plans d'estudis. A les diferents àrees de coneixement s'identifiquen assignatures que introdueixen alguna de les àrees temàtiques però aquestes iniciatives depenen sempre de la voluntat i perspectiva aportada pel professorat des del seu punt de vista individual.
20. Si bé als graus de les àrees temàtiques d'humanitats i ciències socials les perspectives d'EpD s'identifiquen en major o menor mesura en diverses assignatures de manera transversal, els coordinadors de les àrees científico-tècniques detecten importants dificultats per introduir elements d'educació crítica i compromesa que no tinguin una relació directa amb els estudis de caràcter més tècnic i específic que ofereixen els seus graus.
21. La determinació de la rellevància de l'educació crítica i compromesa de l'estudiantat és unànime en tots els coordinadors.
22. Aquests, però, també assenyalen la dificultat de confeccionar plans d'estudis que incorporin les perspectives crítiques d'anàlisi global amb els coneixements específics més directament professionalitzadors que també entenen com a indispensables. Aquesta dificultat es percep de forma més destacada en els estudis científics i tècnics, on hi ha un alt nombre d'assignatures de caire molt aplicat.
23. La implantació recent dels nous plans d'estudi adaptats a l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) suposa una oportunitat per la incorporació de continguts relatius al desenvolupament sostenible i la ciutadania global, en tant que es presenta com una oportunitat per reformular plans d'estudis, i també per donar resposta a l'estructura avaluativa basada en les competències que han d'assolir els estudiants.
24. Un dels avantatges que presenta la nova organització dels crèdits és l'ampliació temporal que han obtingut algunes assignatures, ja sigui amb més hores de docència o a partir de les re-estructuracions de les tutories i espais de treball en grups reduïts. Això facilita un major acompanyament de l'alumnat i també incrementa els espais de reflexió dels continguts del temari.
25. La introducció de l'obligatorietat dels Treballs de Final de Grau (TFG) es considera com un dels avantatges per la introducció de les àrees temàtiques d'EpD als estudis de grau. La majoria de titulacions presenta una llista temàtica tancada per l'elaboració de TFG, de manera que el repte és la incentivació de professorat perquè vulguin proposar i tutoritzar treballs de les temàtiques d'interès.

26. Quant als inconvenients, es destaca l'alta concreció que requereixen els temaris que dificulta la introducció de nous punts i perspectives crítiques fruit d'iniciatives del professorat a nivell individual si aquestes no estan previstes a priori.
27. L'aplicació de l'EEES tampoc ha suposat una reducció de ràtios, ni un canvi metodològic clar en la docència de la majoria de professorat. Conseqüentment, la majoria de classes a la universitat segueixen impartint-se en format de lliçó magistral.
28. Si bé en un primer moment l'adaptació dels plans d'estudis a l'EEES no ha suposat modificacions substancials en els continguts o metodologies, el procés realitzat sí que ha suposat un canvi en les dinàmiques de coordinació entre professorat, que aporta indicis de noves estratègies de treball encaminades a garantir la col·laboració i l'anàlisi de les competències a assolir a l'hora de dissenyar els plans d'estudi i els temaris de les assignatures.
29. Els i les coordinadores de grau afirmen que la introducció de l'EpD als plans d'estudi no ha de passar per la creació de noves assignatures, sinó per la incorporació dels seus postulats en les assignatures existents de manera transversal. Aquest posicionament ve motivat per l'interès acadèmic i cognitiu que té respecte l'estudiantat i també per les dificultats que suposaria un canvi en els plans d'estudis aprovats.
30. També és generalitzada l'opinió que per implementar de manera eficient i generalitzada els continguts de l'EpD cal la implicació de tots els actors de la universitat, amb una implicació especial de l'equip de govern i d'aquells estaments de poder dins l'estructura universitària. En aquest sentit, els i les coordinadores afirmen que no hi haurà generalització possible si aquesta no ve marcada des de la direcció institucional.
31. En relació a les mesures concretes que poden adoptar-se, els i les coordinadores destaquen la creació de recursos pràctics que els donin eines per introduir aquestes temàtiques a les diferents assignatures, la incorporació de professionals experts als tribunals dels TFG o la creació de formacions específiques pel professorat. En relació a aquesta darrera mesura, però, també adverteixen de les dificultats d'assistència que sovint presenten aquest tipus d'iniciatives més enllà del professorat que ja té una sensibilització i coneixements previs.

Resultats del 1r seminari de treball

32. Els participants al I Seminari de treball "L'educació per al desenvolupament en els estudis de grau" va detectar elements negatius i positius en relació al desenvolupament de l'educació crítica i compromesa a l'àmbit formal universitari prenent la perspectiva de diversos eixos i nivells d'actuacions: relacions universitat – societat civil, política universitària, estructura universitària i rol dels actors directes (professorat i alumnat).
33. En referència a les relacions universitat – societat civil es va posar en relleu la desconexió entre professorat, alumnat i societat civil, que permet el desconeixement mutu d'iniciatives similars organitzades des d'àmbits diversos. També es va posar en evidència l'hegemonia ideològica dels plantejaments contraris al que busca l'EpD en tant que amenaça al desenvolupament d'aquestes perspectives a la universitat. Per altra banda, però, també es va destacar el creixent interès que desperten aquestes perspectives fins i tot des d'àmbits tradicionalment allunyats de l'educació crítica com pot ser el món empresarial corporatiu i les oportunitats que això pot suposar per treballar cap a la seva institucionalització.
34. En relació a les dinàmiques de la política universitària, els participants van denunciar la ingerència de l'empresa privada a la universitat i la manca de recursos públics que dificulten la incorporació de coneixements crítics amb el model econòmic imperant. També es va destacar el nul reconeixement del treball

per la introducció de l'educació crítica als estudis formals i la manca d'interès institucional per potenciar-los i dotar-los de rellevància de manera específica i formalitzada. Des de la perspectiva de les fortalteses i oportunitats, però, es van assenyalar els interessos creixents de les grans organitzacions mundials i de les corporacions en el desenvolupament sostenible per justificar la necessitat d'introducció d'aquestes temàtiques des de la perspectiva més professionalitzadora de la universitat.

35. Pel que fa a l'estructura universitària els assistents van expressar la rigidesa dels condicionaments de la docència reglada i de l'organització acadèmica, i la dificultat d'introduir canvis organitzatius en l'àmbit formal. Aquesta rigidesa juga en contra dels canvis en els plans d'estudis i també de la transversalitat, ja que promou el treball partint d'una organització molt compartimentada. Per contra, la introducció recent del EEEES va valorar-se a la vegada com una oportunitat, ja que mica en mica ha anat introduint dinàmiques noves de col·laboració i presenta encara un camp on nous estudis, sobretot de postgrau, estan encara desenvolupant-se.
36. La implicació del professorat i l'alumnat també va analitzar-se des de diverses perspectives. Si bé és positiva l'existència de professorat implicat i que treballa per aconseguir aquests canvis des de la seva feina diària, també són evidents les resistències d'altres membres del col·lectiu que no tenen interès en introduir noves perspectives a les assignatures de les que són responsables. Quant a l'alumnat va posar-se de relleu les dificultats que poden aparèixer quan se'ls demana una participació activa més enllà de l'escolta a l'aula, si bé també es va reconèixer l'existència de col·lectius crítics organitzats i se'n va reclamar la participació en els processos de canvi formals.
37. Els assistents al seminari van destacar la necessitat de treball conjunt entre organitzacions i universitats, per explorar vies de col·laboració i temes comuns en l'àmbit de la recerca i la docència, i treballar per superar les dificultats que es presenten com a conseqüència de les importants diferències organitzatives i estructurals existents entre universitats i organitzacions socials.
38. Es va destacar la sensibilitat que tenen les institucions universitàries envers les demandes externes de la societat, i es va suggerir a les organitzacions socials que promoguin campanyes de pressió que busquin incorporar el desenvolupament sostenible i la ciutadania global dins els estudis formals de manera decidida i transversal.
39. Els vicerectorats de docència de les universitats tenen un paper clau en el desenvolupament de l'EpD en els plans d'estudis. Per això es va destacar la necessitat de crear estratègies per tal que els seus responsables coneguin els principis i postulats de l'educació crítica i participin en la introducció i promoció d'aquesta a nivell formal.
40. Cal, doncs, institucionalitzar el reconeixement de la transferència social de les universitats com a mesura indispensable perquè l'EpD assoleixi un reconeixement formal, que en garanteixi la incorporació als plans d'estudis i reconegui el treball que estan realitzant els professionals en la seva promoció.
41. També és important promoure les actuacions interuniversitàries i la coordinació entre les diferents institucions, que afavoreixin dinàmiques de treball que permetin compartir coneixement i aconseguir un benefici mutu. Alhora, aquestes estratègies conjuntes s'han d'utilitzar per tenir més força en la demanda de la institucionalització de l'EpD.

10. Recomanacions

Amb l'objectiu de facilitar dinàmiques que ajudin a desenvolupar l'educació crítica i compromesa amb les perspectives de l'EpD, aquest informe acaba amb una sèrie de recomanacions que es deriven de la informació recollida per la seva elaboració i que han estat sintetitzades en l'apartat anterior. La seva pretensió no és altra que la d'apuntar línies de treball amb les quals cobrir les mancances actuals i maximitzar els esforços per tal d'obtenir resultats satisfactoris i fer de la introducció del desenvolupament sostenible i la ciutadania global a l'educació formal universitària una realitat.

En primer lloc, **queda constatat l'interès des de la diversitat d'actors i institucions que aquestes temàtiques quedin incorporades als ensenyaments que ofereixen les universitats**. Ja sigui des de les declaracions formals de principis i finalitats de les institucions com per part del professorat, l'alumnat i organitzacions socials, és generalitzada l'acceptació de la vinculació de la universitat amb la societat, i el rol que aquesta ha de tenir en la construcció d'un món més just per tothom. Més enllà de l'àmbit universitari, i per tant fora del context d'aquesta diagnosi, **aquest interès és també evident per les grans organitzacions internacionals**. En aquest sentit, l'ONU s'ha compromès amb el desenvolupament sostenible a escala global com a acció prioritària que continua amb els Objectius del Mil·lenni finalitzats aquest 2015. Les veus que reclamen una implicació ferma de tots els actors socials són, per tant, diverses i globals. Aquest hauria de ser, doncs, un **argument contundent i suficient per reclamar a les universitats actuacions decidides al respecte, que adoptin mesures específiques que permetin passar de les declaracions d'intencions a les accions concretes**.

Perquè aquestes dinàmiques es constitueixin a la pràctica, però, cal institucionalitzar-les, és a dir, dotar-les de reconeixement oficial. Mentre l'EpD en els estudis formals depengui només de la voluntat del professorat no podem esperar que aquesta agafi una dimensió generalitzada dins els plans d'estudis. **La seva institucionalització és el que li atorga un reconeixement oficial, la dota de recursos per garantir-ne l'aplicació i estructura la seva implementació a partir d'instruccions o iniciatives estandarditzades, essent aquesta l'única via que garanteixi la seva inclusió transversal als plans d'estudi**. A més, la institucionalització ha de permetre el **reconeixement de les tasques realitzades pel professorat**, a nivell individual i sobretot professional. Un reconeixement necessari en un context com és l'universitari, on la carrera professional va directament vinculada a l'obtenció de mèrits relatius a accions i a tasques determinades, on tots aquells que no hi són reconeguts cauen en l'àmbit de la militància però queden fora de les tasques requerides per la institució. En aquest sentit, doncs, **les universitats han de prendre consciència que el seu compromís amb la responsabilitat social ha d'anar més enllà de les polítiques socials que repercuteixen directament en la seva comunitat, fent una aposta clara per l'educació crítica** que tingui un impacte directe en la totalitat d'estudiants i indirecte en un àmbit molt més ampli a partir de les perspectives que puguin aportar aquests estudiants un cop s'incorporin al mercat laboral.

Per garantir la transversalització i la generalització dels aprenentatges i metodologies pròpies de l'EpD **cal proporcionar formació i estratègies facilitadores específiques a aquell professorat que ho sol·liciti**. Aquestes estratègies han d'estar adaptades a les diverses àrees de coneixement i han d'abraçar tant l'àmbit de continguts com els procediments metodològics. Això significa que cal crear recursos diversos que puguin donar resposta a les diferents necessitats. Des d'estratègies específiques per assignatures concretes, a formacions orientades a l'aprofundiment en dinàmiques de treball. És important que aquestes eines s'elaborin amb la col·laboració del professorat, en tant que experts en el contingut de les matèries, i que comptin amb la col·laboració d'experts en **EpD i en metodologies docents** amb qui puguin col·laborar per garantir un

disseny de continguts amb una clara perspectiva crítica i una metodologia de treball que promogui la participació i l'anàlisi per part de l'estudiantat. De nou, cal que aquestes tasques es vegin reconegudes oficialment per tal d'incorporar-les en les dinàmiques de treball dels que hi participen i evitar que quedin limitades a la disponibilitat de temps i espai a omplir en funció dels interessos personals d'aquests.

Cal també, trobar estratègies per fomentar la participació de l'alumnat en tots aquests processos. Si bé les dades mostren que hi ha interès per part d'aquests per aprofundir en els fenòmens complexos que determinen les dinàmiques del món actual i en obtenir elements que els permetin fer una anàlisi crítica de la realitat, també es detecta certa resistència entre alguns sectors d'alumnat quan es demana una participació activa més enllà de l'assistència a les aules. Amb tot, els col·lectius d'estudiants organitzats al campus, i la seva predisposició a metodologies diferents a les classes magistrals detectada en el qüestionari indica que **existeix una massa crítica disposada a defensar un ensenyament universitari diferent a l'actual.** Cal doncs, trobar les estratègies necessàries per fer de l'alumnat un aliat en aquests canvis, sumant-los a les altres veus que defensen una universitat amb un compromís social ferm, que no només treballi per la seva vinculació amb l'entorn proper sinó que prengui consciència de les dinàmiques causants de les desigualtats i el seu rol en el canvi cap a una societat local i global més justa.

Finalment, perquè aquests processos siguin possibles, és important destacar la rellevància i la necessitat del treball en xarxa. **La col·laboració, cooperació i reconeixement dels diversos actors que ja es troben activament implicats en la promoció de l'EpD a la universitat és clau en diversos aspectes per garantir-ne l'èxit.** En l'àmbit institucional, el treball en xarxa és absolutament necessari per tal d'aconseguir donar força a les diferents veus que reclamen els canvis. Actuant de manera conjunta i coordinada aconseguirem un ressò impossible d'assolir si cada un dels actors treballa independentment, sense reconeixement dels iguals i sense una estratègia compartida. Aquesta dinàmica no vol dir no respectar els ritmes i interessos de treball de cadascun dels actors, sinó al contrari, es tracta de donar rellevància a tots aquests processos a partir del coneixement i reconeixement mutu, i des d'una base comuna que ens permeti compartir uns principis sobre els quals incidir conjuntament.

Aquest treball en xarxa és també indispensable a la base, és a dir, en el treball diari d'aquells agents implicats. En aquest cas el coneixement i el reconeixement d'actors i iniciatives és rellevant en dos sentits. En primer lloc perquè **atorga a les diferents iniciatives engegades una visibilització** que d'altra manera no tindrien, augmentant així les seves possibilitats d'èxit i reforçant les tasques sovint invisibles que es realitzen al dia a dia. També perquè **possibilita l'intercanvi de coneixements i dinàmiques, facilita el treball conjunt entre individus i entitats diversos, de manera que es garanteix un enriquiment mutu en els resultats obtinguts.**

11 . Referències bibliogràfiques

- Abdi, A. A., & Shultz, L. (2008). *Educating for human rights and global citizenship*. Albany, NY: Suny Press.
- Boni Aristizábal, A.; Pérez Foguet, A. (coord.) (2006). *Construir la ciudadanía global desde la universidad*. Intermón Oxfam : Ingeniería Sin Fronteras
- Celorio, G. i López de Munain, A. (coord.) (2007). *Diccionario de Educación para el Desarrollo*. Bilbao: Hegoa – UPV/EHU,
- CONGDE (2014). *Posicionamiento sobre la importancia de la educación para el desarrollo y el rol de las ONGD en la construcción de la ciudadanía global*. Madrid: CONGDE.
- Davies, L. (2006). Global citizenship: Abstraction or framework for action? *Educational Review*, 58(1), 5-25.
- Dower, N. (2000). The Idea of global citizenship – A sympathetic assessment. *Global Society*, 14(4), 553-567.
- Egea, A. et al (2012). Competencias y EpD. La educación para el desarrollo en el currículum escolar desde la perspectiva de las competencias básicas. Barcelona: EduAlter
- Fueyo, Aquilina (2008). La Educación para el Desarrollo en la reforma de las titulaciones universitarias. *Cuadernos Internacionales de tecnología para el desarrollo humano*, num. 7, 44-48
- GUNi (ed.) (2013). *Higher education in the World 5. Knowledge engagement and higher education: contributing to social change*. Barcelona: GUNi
- GUNi (ed.) (2011). *Higher Education in the World 4. Higher education's commitment to sustainability: from understanding to action*. Barcelona: GUNi
- Gutiérrez, A. (2013). *Educación para el Desarrollo Humano Sostenible: construyendo ciudadanía global*. I Encuentro interuniversitario de Sostenibilización Curricular, Diseñando la educación para una sociedad sostenible. Cátedra de Cooperación Internacional y con Iberoamérica. Departamento de Economía Universidad de Cantabria. Disponible on-line: http://universidadeuropea.es/myfiles/pageposts/encuentrosostenibilidad/pdf/Educacion_para_el_desarrollo_humano_sostenible_construyendo_ciudadania_global.pdf
- Jorgenson, S. i Shultz, L. (2012). *Global Citizenship Education (GCE) in Post Secondary Institutions: What is protected and what is hidden under the umbrella of GCE?* Journal of Global Citizenship and Equity Education. Disponible on-line: <http://journals.sfu.ca/jgcee/index.php/jgcee/article/view%0BArticle/52/26>
- Leal, W. i Mannke, F. (2009) Addressing the use of non-traditional methods of environmental education: achieving the greatest environmental and educational benefit for the European region. A: *Addressing Global Environmental Security Through Innovative Educational Curricula*. Holanda: Springer Verlag.
- Olsen, J. (2000) Organisering og styring av universiteter. En kommentart il Mjosutvalgets Reformforslag. Oslo: ARENA Working Paper WP00/02. In: Cloete, N. (2002) *Transformation in Higher Education: Global Pressures and Local Realities in South Africa*. Lansdowne: Juta and Company Ltd.

ONU (2012). *The Future We Want. Outcome of the United Nations Conference on Sustainable Development* (Rio de Janeiro, Brazil, 20-22 June 2012), Nova York: Naciones Unidas.

Pérez-Foguet, A. (2006). *Impuls de l'educació per al desenvolupament humà i sostenible a la UPC 2000-2005*. Barcelona: Consell Social, Universitat Politècnica de Catalunya.

Shultz, L. (2007). Educating for global citizenship: Conflicting agendas and understandings. *Alberta Journal of Educational Research*, 53(3), 248-258

Taylor, Peter (2008). El currículo de la educación superior para el desarrollo humano y social. *La Educación Superior en el Mundo 3. Educación superior: Nuevos retos y roles emergentes para el desarrollo humano y social*. Global University Network for Innovation. Ediciones Mundi-Prensa. Madrid, Barcelona, México

UNESCO (2005). *Decenio de las Naciones Unidas de la Educación para el Desarrollo Sostenible. El Decenio en pocas palabras*. Disponible on-line: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001416/141629s.pdf>

White, C. & Openshaw, R. (2005). *Democracy at the crossroads: international perspectives on critical global citizenship education*. Landham, MD: Lexington Books

ANNEX

Taules senceres del qüestionari
“coneixements, desitjos i expectatives per
l’aprenentatge de l’EpD a la universitat”,
respost per 892 estudiants de 1r i 4t de la
Universitat Autònoma de Barcelona.

Resultats agrupats per cursos i per titulacions de grau.

Els noms de les taules corresponen als anunciats del qüestionari.

Índex de taules

1. Del meu pas per la universitat m'agradaria / m'hauria agradat obtenir principalment:

Taula 1.1: Una preparació adequada a la demanda del mercat laboral. Curs	101
Taula 1.2: Capacitat d'analitzar la realitat social de manera crítica. Curs	101
Taula 1.3: Capacitat d'analitzar globalment els fenòmens complexos del món actual. Curs	102
Taula 1.4: Formació específica i especialitzada del grau que curso. Curs	102
Taula 1.5: Formació transversal i interdisciplinària de diverses branques de coneixement. Curs	102
Taula 1.6: Una preparació adequada a la demanda del mercat laboral. Grau	103
Taula 1.7: Capacitat d'analitzar la realitat social de manera crítica. Grau	104
Taula 1.8: Capacitat d'analitzar globalment els fenòmens complexos del món actual. Grau	105
Taula 1.9: Formació específica i especialitzada del grau que curso. Grau	106
Taula 1.10: Formació transversal i interdisciplinària de diverses branques de coneixement interrelacionades. Grau	107

2. A la pràctica, del meu pas per la universitat crec que obtindré / he obtingut principalment:

Taula 2.1: Una preparació adequada a la demanda del mercat laboral. Curs	108
Taula 2.2: Capacitat d'analitzar la realitat social de manera crítica. Curs	108
Taula 2.3: Capacitat d'analitzar globalment els fenòmens complexos del món actual. Curs	109
Taula 2.4: Formació específica i especialitzada del grau que curso. Curs	109
Taula 2.5: Formació transversal i interdisciplinària de diverses branques de coneixement interrelacionades. Curs	109
Taula 2.6: Una preparació adequada a la demanda del mercat laboral. Grau	110
Taula 2.7: Capacitat d'analitzar la realitat social de manera crítica. Grau	111
Taula 2.8: Capacitat d'analitzar globalment els fenòmens complexos del món actual. Grau	112
Taula 2.9: Formació específica i especialitzada del grau que curso. Grau	113
Taula 2.10: Formació transversal i interdisciplinària de diverses branques de coneixement interrelacionades. Grau	114

3. Penso que la universitat ha d'educar principalment en:

Taula 3.1: Valors. Curs	115
Taula 3.2: Coneixement tècnic. Curs	115
Taula 3.3: Pensament crític. Curs	116
Taula 3.4: Coneixement teòric. Curs	116
Taula 3.5: Gestió de problemes complexes. Curs	116
Taula 3.6: Aprenentatges pràctics. Curs	117
Taula 3.7: Valors. Grau	117
Taula 3.8: Coneixement tècnic. Grau	118
Taula 3.9: Pensament crític. Grau	119
Taula 3.10: Coneixement teòric. Grau	120
Taula 3.11: Gestió de problemes complexes. Grau	121
Taula 3.12: Aprenentatges pràctics. Grau	122

4. Quan acabi la universitat, penso que aquesta m'haurà educat principalment en:

Taula 4.1: Valors. Curs	123
Taula 4.2: Coneixement tècnic. Curs	123
Taula 4.3: Pensament crític. Curs	124
Taula 4.4: Coneixement teòric. Curs	124
Taula 4.5: Gestió de problemes complexes. Curs	124
Taula 4.6: Aprenentatges pràctics. Curs	125
Taula 4.7: Valors. Grau	125
Taula 4.8: Coneixement tècnic. Grau	126
Taula 4.9: Pensament crític. Grau	127
Taula 4.10: Coneixement teòric. Grau	128
Taula 4.11: Gestió de problemes complexes. Grau	129
Taula 4.12: Aprenentatges pràctics. Grau	130

5. La millor manera d'aprendre a la universitat és:

Taula 5.1: Classes magistrals. Curs	131
Taula 5.2: Debats. Curs	131
Taula 5.3: Treball per projectes. Curs	132
Taula 5.4: Treball en grup fora de l'aula. Curs	132
Taula 5.5: Pràctiques professionals. Curs	132
Taula 5.6: Activitats alternatives als estudis formals. Curs	133
Taula 5.7: Classes magistrals. Grau	133

Taula 5.8: Debats. Grau	134
Taula 5.9: Treball per projectes. Grau	135
Taula 5.10: Treball en grup for a de l'aula. Grau	136
Taula 5.11: Pràctiques professionals. Grau	137
Taula 5.12: Activitats alternatives als estudis formals. Grau	138

6. A la pràctica, la universitat educa principalment a partir de:

Taula 6.1: Classes magistrals. Curs	139
Taula 6.2: Debats. Curs	139
Taula 6.3: Treball per projectes. Curs	140
Taula 6.4: Treball en grup for a de l'aula. Curs	140
Taula 6.5: Pràctiques professionals. Curs	140
Taula 6.6: Activitats alternatives als estudis formals. Curs	141
Taula 6.7: Classes magistrals. Grau	141
Taula 6.8: Debats. Grau	142
Taula 6.9: Treball per projectes. Grau	143
Taula 6.10: Treball en grup for a de l'aula. Grau	144
Taula 6.11: Pràctiques professionals. Grau	145
Taula 6.12: Activitats alternatives als estudis formals. Grau	146

7. En el context actual, la política i l'economia s'haurien de preocupar principalment de:

Taula 7.1: Promoure un canvi en la manera de consumir, que substitueixi la quantitat per un consum de qualitat i amb responsabilitat social. Curs	147
Taula 7.2: Prioritzar el creixement del consum com a mesura per reactivar l'economia. Curs	147
Taula 7.3: Prohibir l'economia especulativa. Curs	148
Taula 7.4: Apostar per les energies renovables com a font energètica principal. Curs	148
Taula 7.5: Assegurar el subministrament de petroli i energia nuclear per garantir el futur energètic. Curs	148
Taula 7.6: Promoure i desenvolupar sistemes de participació activa de la ciutadania en l'àmbit polític. Curs	149
Taula 7.7: Delegar totes les decisions polítiques als càrrecs votats cada quatre anys. Curs	149
Taula 7.8: Eliminar les desigualtats socials. Curs	149
Taula 7.9: Potenciar la liberalització del mercat perquè pugui autoregular-se. Curs	150

Taula 7.10: Desenvolupar una cultura de pau que s'allunyi de la promoció i participació en conflictes armats. Curs	150
Taula 7.11: Potenciar l'exèrcit en tant que única força que pot garantir l'estabilitat política i econòmica a nivell mundial. Curs	150
Taula 7.12: Garantir la igualtat de gèneres a tots els nivells. Curs	151
Taula 7.13: Garantir prioritàriament els drets dels ciutadans autòctons. Curs	151
Taula 7.14: Promoure un canvi en la manera de consumir, que substitueixi la quantitat per un consum de qualitat i amb responsabilitat social. Grau	152
Taula 7.15: Prioritzar el creixement del consum com a mesura per reactivar l'economia. Grau	153
Taula 7.16: En el context actual, la política i l'economia s'haurien de preocupar principalment de: Prohibir l'economia especulativa. Grau	154
Taula 7.17: Apostar per les energies renovables com a font energètica principal. Grau	155
Taula 7.18: Assegurar el subministrament de petroli i energia nuclear per garantir el futur energètic. Grau	156
Taula 7.19: Promoure i desenvolupar sistemes de participació activa de la ciutadania en l'àmbit polític. Grau	157
Taula 7.20: Delegar totes les decisions polítiques als càrrecs votats cada quatre anys. Grau	158
Taula 7.21: Eliminar les desigualtats socials. Grau	159
Taula 7.22: Potenciar la liberalització del mercat perquè pugui autoregular-se. Grau	160
Taula 7.23: Desenvolupar una cultura de pau que s'allunyi de la promoció i participació en conflictes armats. Grau	161
Taula 7.24: Potenciar l'exèrcit en tant que única força que pot garantir l'estabilitat política i econòmica a nivell mundial. Grau	162
Taula 7.25: Garantir la igualtat de gèneres a tots els nivells. Grau	163
Taula 7.26: Garantir prioritàriament els drets dels ciutadans autòctons. Grau	164
8. Una societat sostenible, que tingui en compte el benestar present i futur dels seus membres, ha de garantir principalment:	
Taula 8.1: Una perspectiva econòmica, social i ambiental que tingui en compte la protecció dels recursos del planeta. Curs	165
Taula 8.2: La participació política activa de la població, compliment dels drets humans i igualtat social efectiva. Curs	165
Taula 8.3: Una aposta clara per la cultura de pau i resolució pacífica de conflictes. Curs	166

Taula 8.4: La construcció d'una societat intercultural que inclogui la ciutadania d'orígens diversos. Curs	166
Taula 8.5: La igualtat real de gèneres. Curs	166
Taula 8.6: Una perspectiva econòmica, social i ambiental que tingui en compte la protecció dels recursos del planeta. Grau	167
Taula 8.7: La participació política activa de la població, compliment dels drets humans i igualtat social efectiva. Grau	168
Taula 8.8: Una aposta clara per la cultura de pau i resolució pacífica de conflictes. Grau	169
Taula 8.9: La construcció d'una societat intercultural que inclogui la ciutadania d'orígens diversos. Grau	170
Taula 8.10: La igualtat real de gèneres. Grau	171

9. Crec que és important que l'Educació pel Desenvolupament Sostenible i la Ciutadania Global, inclogui els següents elements:

Taula 9.1: Perspectiva econòmica, social i ambiental que tingui en compte la protecció dels recursos del planeta. Curs	172
Taula 9.2: Participació política, drets humans i igualtat social. Curs	172
Taula 9.3: Cultura de pau i resolució pacífica de conflictes. Curs	173
Taula 9.4: Interculturalitat. Curs	173
Taula 9.5: Gènere. Curs	173
Taula 9.6: Perspectiva econòmica, social i ambiental que tingui en compte la protecció dels recursos del planeta. Grau	174
Taula 9.7: Participació política, drets humans i igualtat social. Grau	175
Taula 9.8: Cultura de pau i resolució pacífica de conflictes. Grau	176
Taula 9.9: Interculturalitat. Grau	177
Taula 9.10: Gènere. Grau	178

10. A la Universitat, els aprenentatges relacionats amb l'Educació pel Desenvolupament Sostenible i la Ciutadania Global (EpD) s'haurien d'incorporar principalment en:

Taula 10.1: Cursos i activitats específiques fora del pla d'estudis formal. Curs	179
Taula 10.2: Temes concrets dins les assignatures existents del grau. Curs	179
Taula 10.3: Assignatures específiques d'EpD optatives. Curs	180
Taula 10.4: Assignatures específiques d'EpD obligatòries. Curs	180
Taula 10.5: Noves metodologies d'ensenyament que promoguin la interdisciplinarietat entre àrees de coneixement i assignatures. Curs	180
Taula 10.6: Estudis de postgrau. Curs	181
Taula 10.7: La universitat no ha d'intervenir en aquests aprenentatges. Curs	181

Taula 10.8: Cursos i activitats específiques fora del pla d'estudis formal. Grau	182
Taula 10.9: Temes concrets dins les assignatures existents del grau. Grau	183
Taula 10.10: Assignatures específiques d'EpD optatives. Grau	184
Taula 10.11: Assignatures específiques d'EpD obligatòries. Grau	185
Taula 10.12: Noves metodologies d'ensenyament que promoguin la interdisciplinarietat entre àrees de coneixement i assignatures. Grau ..	186
Taula 10.13: Estudis de postgrau. Grau	187
Taula 10.14: La universitat no ha d'intervenir en aquests aprenentatges. Grau	188

11. Al llarg de la vida, penso que aquests coneixements em poden ser útils principalment per:

Taula 11.1: Ser més competent en el mercat laboral. Curs	189
Taula 11.2: Conèixer millor la realitat global del món actual. Curs	189
Taula 11.3: Enfortir el meu rol com a ciutadà actiu i compromès. Curs	190
Taula 11.4: Col·laborar amb el desenvolupament dels països del Sud. Curs	190
Taula 11.5: Tenir un comportament ecològicament sostenible. Curs	190
Taula 11.6: Ser capaç d'entendre i analitzar la complexitat econòmica i política del món. Curs	191
Taula 11.7: Aprendre a conviure en igualtat i solidaritat. Curs	191
Taula 11.8: Ser més competent en el mercat laboral. Grau	192
Taula 11.9: Conèixer millor la realitat global del món actual. Grau	193
Taula 11.10: Enfortir el meu rol com a ciutadà actiu i compromès. Grau	194
Taula 11.11: Col·laborar amb el desenvolupament dels països del Sud. Grau	195
Taula 11.12: Tenir un comportament ecològicament sostenible. Grau	196
Taula 11.13: Ser capaç d'entendre i analitzar la complexitat econòmica i política del món. Grau	197
Taula 11.14: Aprendre a conviure en igualtat i solidaritat. Grau	198

1 . Del meu pas per la universitat m'agradaria / m'hauria agradat obtenir principalment

Taula 1.1: **Una preparació adequada a la demanda del mercat laboral. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	327	114	30	24	8	503
	%	65,0%	22,7%	6,0%	4,8%	1,6%	100%
4t	núm.	216	99	26	18	3	362
	%	59,7%	27,3%	7,2%	5,0%	0,8%	100%
TOTAL	núm.	543	213	56	42	11	865
	%	62,8%	24,6%	6,5%	4,9%	1,3%	100%

Taula 1.2: **Capacitat d'analitzar la realitat social de manera crítica. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	229	165	83	16	10	503
	%	45,5%	32,8%	16,5%	3,2%	2,0%	100%
4t	núm.	177	132	42	8	6	365
	%	48,5%	36,2%	11,5%	2,2%	1,6%	100%
TOTAL	núm.	406	297	125	24	16	868
	%	46,8%	34,2%	14,4%	2,8%	1,8%	100%

Taula 1.3: **Capacitat d'analitzar globalment els fenòmens complexos del món actual. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	205	186	94	21	10	516
	%	39,7%	36,0%	18,2%	4,1%	1,9%	100%
4t	núm.	152	130	68	10	5	365
	%	41,6%	35,6%	18,6%	2,7%	1,4%	100%
TOTAL	núm.	357	316	162	31	15	881
	%	40,5%	35,9%	18,4%	3,5%	1,7%	100%

Taula 1.4: **Formació específica i especialitzada del grau que curso. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	334	115	40	10	8	507
	%	65,9%	22,7%	7,9%	2,0%	1,6%	100%
4t	núm.	215	97	27	18	8	365
	%	58,9%	26,6%	7,4%	4,9%	2,2%	100%
TOTAL	núm.	549	212	67	28	16	872
	%	63,0%	24,3%	7,7%	3,2%	1,8%	100%

Taula 1.5: **Formació transversal i interdisciplinària de diverses branques de coneixement. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	160	201	111	34	10	516
	%	31,0%	39,0%	21,5%	6,6%	1,9%	100%
4t	núm.	137	135	65	24	4	365
	%	37,5%	37,0%	17,8%	6,6%	1,1%	100%
TOTAL	núm.	297	336	176	58	14	881
	%	33,7%	38,1%	20,0%	6,6%	1,6%	100%

Taula 1.6: **Una preparació adequada a la demanda del mercat laboral. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	63	26	5	9	2	105
	%	60,0%	24,8%	4,8%	8,6%	1,9%	100%
Psicologia	núm.	45	18	2	1	0	66
	%	68,2%	27,3%	3,0%	1,5%	0,0%	100%
Veterinària	núm.	76	31	3	2	0	112
	%	67,9%	27,7%	2,7%	1,8%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	29	22	13	8	4	76
	%	38,2%	28,9%	17,1%	10,5%	5,3%	100%
Química	núm.	57	22	1	1	0	81
	%	70,4%	27,2%	1,2%	1,2%	0,0%	100%
Periodisme	núm.	52	12	4	1	2	71
	%	73,2%	16,9%	5,6%	1,4%	2,8%	100%
Història	núm.	26	15	9	7	0	57
	%	45,6%	26,3%	15,8%	12,3%	0,0%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	89	32	7	7	0	135
	%	65,9%	23,7%	5,2%	5,2%	0,0%	100%
Dret	núm.	37	11	3	0	0	51
	%	72,5%	21,6%	5,9%	0,0%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	22	10	3	3	1	39
	%	56,4%	25,6%	7,7%	7,7%	2,6%	100%
Economia	núm.	39	11	3	1	0	54
	%	72,2%	20,4%	5,6%	1,9%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	535	210	53	40	9	847
	%	63,2%	24,8%	6,3%	4,7%	1,0%	100%

Taula 1.7: **Capacitat d'analitzar la realitat social de manera crítica. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	61	30	8	3	0	102
	%	59,8%	29,4%	7,8%	2,9%	0,0%	100%
Psicologia	núm.	36	22	4	1	3	66
	%	54,5%	33,3%	6,1%	1,5%	4,5%	100%
Veterinària	núm.	50	36	22	1	1	110
	%	45,5%	32,7%	20,0%	0,9%	0,9%	100%
Sociologia	núm.	47	20	5	1	3	76
	%	61,8%	26,3%	6,6%	1,3%	3,9%	100%
Química	núm.	31	31	17	3	1	83
	%	37,3%	37,3%	20,5%	3,6%	1,2%	100%
Periodisme	núm.	41	24	8	0	1	74
	%	55,4%	32,4%	10,8%	0,0%	1,4%	100%
Història	núm.	37	18	2	1	1	59
	%	62,7%	30,5%	3,4%	1,7%	1,7%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	29	56	36	7	5	133
	%	21,8%	42,1%	27,1%	5,3%	3,8%	100%
Dret	núm.	27	15	9	1	0	52
	%	51,9%	28,8%	17,3%	1,9%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	12	15	7	4	0	38
	%	31,6%	39,5%	18,4%	10,5%	0,0%	100%
Economia	núm.	22	26	7	2	0	57
	%	38,6%	45,6%	12,3%	3,5%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	393	293	125	24	15	850
	%	46,2%	34,5%	14,7%	2,8%	1,8%	100%

Taula 1.8: **Capacitat d'analitzar globalment els fenòmens complexos del món actual. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	55	35	15	1	0	106
	%	51,9%	33,0%	14,2%	0,9%	0,0%	100%
Psicologia	núm.	29	27	9	1	0	66
	%	43,9%	40,9%	13,6%	1,5%	0,0%	100%
Veterinària	núm.	39	42	27	4	0	112
	%	34,8%	37,5%	24,1%	3,6%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	40	25	6	2	3	76
	%	52,6%	32,9%	7,9%	2,6%	3,9%	100%
Química	núm.	29	30	18	5	1	83
	%	34,9%	36,1%	21,7%	6,0%	1,2%	100%
Periodisme	núm.	39	26	7	0	2	74
	%	52,7%	35,1%	9,5%	0,0%	2,7%	100%
Història	núm.	35	15	8	0	1	59
	%	59,3%	25,4%	13,6%	0,0%	1,7%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	29	57	37	16	3	142
	%	20,4%	40,1%	26,1%	11,3%	2,1%	100%
Dret	núm.	22	20	8	1	1	52
	%	42,3%	38,5%	15,4%	1,9%	1,9%	100%
Traducció interpretació	núm.	7	16	12	0	2	37
	%	18,9%	43,2%	32,4%	0,0%	5,4%	100%
Economia	núm.	20	21	14	0	1	56
	%	35,7%	37,5%	25,0%	0,0%	1,8%	100%
TOTAL	núm.	344	314	161	30	14	863
	%	39,9%	36,4%	18,6%	3,5%	1,6%	100%

Taula 1.9: **Formació específica i especialitzada del grau que curso. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	68	29	5	2	2	106
	%	64,2%	27,4%	4,7%	1,9%	1,9%	100%
Psicologia	núm.	39	18	5	3	0	65
	%	60,0%	27,7%	7,7%	4,6%	0,0%	100%
Veterinària	núm.	92	13	3	2	1	111
	%	82,9%	11,7%	2,7%	1,8%	0,9%	100%
Sociologia	núm.	29	24	10	8	3	74
	%	39,2%	32,4%	13,5%	10,8%	4,1%	100%
Química	núm.	55	26	2	0	0	83
	%	66,3%	31,3%	2,4%	0,0%	0,0%	100%
Periodisme	núm.	43	15	8	6	1	73
	%	58,9%	20,5%	11,0%	8,2%	1,4%	100%
Història	núm.	39	11	7	1	1	59
	%	66,1%	18,6%	11,9%	1,7%	1,7%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	91	32	9	2	4	138
	%	65,9%	23,2%	6,5%	1,4%	2,9%	100%
Dret	núm.	32	12	3	2	2	51
	%	62,7%	23,5%	5,9%	3,9%	3,9%	100%
Traducció interpretació	núm.	23	9	4	0	1	37
	%	62,2%	24,3%	10,8%	0,0%	2,7%	100%
Economia	núm.	28	19	8	2	0	57
	%	49,1%	33,3%	14,0%	3,5%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	539	208	64	28	15	854
	%	63,1%	24,4%	7,5%	3,3%	1,8%	100%

Taula 1.10: **Formació transversal i interdisciplinària de diverses branques de coneixement interrelacionades. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	51	24	23	11	0	109
	%	46,8%	22,0%	21,1%	10,1%	0,0%	100%
Psicologia	núm.	22	25	16	3	0	66
	%	33,3%	37,9%	24,2%	4,5%	0,0%	100%
Veterinària	núm.	39	45	21	5	0	110
	%	35,5%	40,9%	19,1%	4,5%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	24	34	10	7	1	76
	%	31,6%	44,7%	13,2%	9,2%	1,3%	100%
Química	núm.	21	30	24	7	1	83
	%	25,3%	36,1%	28,9%	8,4%	1,2%	100%
Periodisme	núm.	31	28	12	3	0	74
	%	41,9%	37,8%	16,2%	4,1%	0,0%	100%
Història	núm.	15	28	10	3	3	59
	%	25,4%	47,5%	16,9%	5,1%	5,1%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	33	59	30	12	6	140
	%	23,6%	42,1%	21,4%	8,6%	4,3%	100%
Dret	núm.	23	14	13	1	0	51
	%	45,1%	27,5%	25,5%	2,0%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	17	15	4	2	0	38
	%	44,7%	39,5%	10,5%	5,3%	0,0%	100%
Economia	núm.	17	25	11	3	1	57
	%	29,8%	43,9%	19,3%	5,3%	1,8%	100%
TOTAL	núm.	293	327	174	57	12	863
	%	34,0%	37,9%	20,2%	6,6%	1,4%	100%

2. A la pràctica, del meu pas per la universitat crec que obtindré / he obtingut principalment

Taula 2.1: **Una preparació adequada a la demanda del mercat laboral. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	116	203	106	73	16	514
	%	22,6%	39,5%	20,6%	14,2%	3,1%	100%
4t	núm.	16	80	114	113	38	361
	%	4,4%	22,2%	31,6%	31,3%	10,5%	100%
TOTAL	núm.	132	283	220	186	54	875
	%	15,1%	32,3%	25,1%	21,3%	6,2%	100%

Taula 2.2: **Capacitat d'analitzar la realitat social de manera crítica. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	89	180	162	65	19	515
	%	17,3%	35,0%	31,5%	12,6%	3,7%	100%
4t	núm.	38	110	142	65	10	365
	%	10,4%	30,1%	38,9%	17,8%	2,7%	100%
TOTAL	núm.	127	290	304	130	29	880
	%	14,4%	33,0%	34,5%	14,8%	3,3%	100%

Taula 2.3: **Capacitat d'analitzar globalment els fenòmens complexos del món actual. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	81	178	165	78	19	521
	%	15,5%	34,2%	31,7%	15,0%	3,6%	100%
4t	núm.	25	95	138	93	14	365
	%	6,8%	26,0%	37,8%	25,5%	3,8%	100%
TOTAL	núm.	106	273	303	171	33	886
	%	12,0%	30,8%	34,2%	19,3%	3,7%	100%

Taula 2.4: **Formació específica i especialitzada del grau que curso. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	151	220	93	46	9	519
	%	29,1%	42,4%	17,9%	8,9%	1,7%	100%
4t	núm.	46	152	89	58	17	362
	%	12,7%	42,0%	24,6%	16,0%	4,7%	100%
TOTAL	núm.	197	372	182	104	26	881
	%	22,4%	42,2%	20,7%	11,8%	3,0%	100%

Taula 2.5: **Formació transversal i interdisciplinària de diverses branques de coneixement interrelacionades. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	68	200	167	63	11	509
	%	13,4%	39,3%	32,8%	12,4%	2,2%	100%
4t	núm.	23	110	124	71	30	358
	%	6,4%	30,7%	34,6%	19,8%	8,4%	100%
TOTAL	núm.	91	310	291	134	41	867
	%	10,5%	35,8%	33,6%	15,5%	4,7%	100%

Taula 2.6: Una preparació adequada a la demanda del mercat laboral. Grau

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	15	27	28	29	7	106
	%	14,2%	25,5%	26,4%	27,4%	6,6%	100%
Psicologia	núm.	2	12	20	27	3	64
	%	3,1%	18,8%	31,3%	42,2%	4,7%	100%
Veterinària	núm.	24	52	25	11	0	112
	%	21,4%	46,4%	22,3%	9,8%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	9	21	23	16	6	75
	%	12,0%	28,0%	30,7%	21,3%	8,0%	100%
Química	núm.	14	30	16	19	4	83
	%	16,9%	36,1%	19,3%	22,9%	4,8%	100%
Periodisme	núm.	15	15	20	16	8	74
	%	20,3%	20,3%	27,0%	21,6%	10,8%	100%
Història	núm.	3	18	19	12	5	57
	%	5,3%	31,6%	33,3%	21,1%	8,8%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	25	52	31	21	11	140
	%	17,9%	37,1%	22,1%	15,0%	7,9%	100%
Dret	núm.	8	17	14	9	3	51
	%	15,7%	33,3%	27,5%	17,6%	5,9%	100%
Traducció interpretació	núm.	6	16	9	6	1	38
	%	15,8%	42,1%	23,7%	15,8%	2,6%	100%
Economia	núm.	8	20	13	13	4	58
	%	13,8%	34,5%	22,4%	22,4%	6,9%	100%
TOTAL	núm.	129	280	218	179	52	858
	%	15,0%	32,6%	25,4%	20,9%	6,1%	100%

Taula 2.7: **Capacitat d'analitzar la realitat social de manera crítica. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	15	42	29	20	2	108
	%	13,9%	38,9%	26,9%	18,5%	1,9%	100%
Psicologia	núm.	11	21	22	12	0	66
	%	16,7%	31,8%	33,3%	18,2%	0,0%	100%
Veterinària	núm.	10	31	53	14	3	111
	%	9,0%	27,9%	47,7%	12,6%	2,7%	100%
Sociologia	núm.	19	32	16	6	2	75
	%	25,3%	42,7%	21,3%	8,0%	2,7%	100%
Química	núm.	9	15	36	18	5	83
	%	10,8%	18,1%	43,4%	21,7%	6,0%	100%
Periodisme	núm.	15	26	21	10	2	74
	%	20,3%	35,1%	28,4%	13,5%	2,7%	100%
Història	núm.	18	24	15	2	0	59
	%	30,5%	40,7%	25,4%	3,4%	0,0%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	8	38	52	26	15	139
	%	5,8%	27,3%	37,4%	18,7%	10,8%	100%
Dret	núm.	10	16	20	6	0	52
	%	19,2%	30,8%	38,5%	11,5%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	2	12	20	3	0	37
	%	5,4%	32,4%	54,1%	8,1%	0,0%	100%
Economia	núm.	6	26	16	10	0	58
	%	10,3%	44,8%	27,6%	17,2%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	123	283	300	127	29	862
	%	14,3%	32,8%	34,8%	14,7%	3,4%	100%

Taula 2.8: **Capacitat d'analitzar globalment els fenòmens complexos del món actual. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	14	36	34	23	2	109
	%	12,8%	33,0%	31,2%	21,1%	1,8%	100%
Psicologia	núm.	5	23	21	16	1	66
	%	7,6%	34,8%	31,8%	24,2%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	5	22	55	26	4	112
	%	4,5%	19,6%	49,1%	23,2%	3,6%	100%
Sociologia	núm.	16	34	15	10	1	76
	%	21,1%	44,7%	19,7%	13,2%	1,3%	100%
Química	núm.	9	15	33	20	6	83
	%	10,8%	18,1%	39,8%	24,1%	7,2%	100%
Periodisme	núm.	12	20	25	15	3	75
	%	16,0%	26,7%	33,3%	20,0%	4,0%	100%
Història	núm.	17	20	13	9	0	59
	%	28,8%	33,9%	22,0%	15,3%	0,0%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	9	41	48	29	13	140
	%	6,4%	29,3%	34,3%	20,7%	9,3%	100%
Dret	núm.	8	24	11	9	0	52
	%	15,4%	46,2%	21,2%	17,3%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	2	9	20	6	1	38
	%	5,3%	23,7%	52,6%	15,8%	2,6%	100%
Economia	núm.	6	19	23	8	2	58
	%	10,3%	32,8%	39,7%	13,8%	3,4%	100%
TOTAL	núm.	103	263	298	171	33	868
	%	11,9%	30,3%	34,3%	19,7%	3,8%	100%

Taula 2.9: **Formació específica i especialitzada del grau que curso. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	18	39	26	18	7	108
	%	16,70%	36,10%	24,10%	16,70%	6,50%	100%
Psicologia	núm.	7	31	14	14	0	66
	%	10,60%	47,00%	21,20%	21,20%	0,00%	100%
Veterinària	núm.	31	56	22	2	1	112
	%	27,70%	50,00%	19,60%	1,80%	0,90%	100%
Sociologia	núm.	19	33	12	9	2	75
	%	25,30%	44,00%	16,00%	12,00%	2,70%	100%
Química	núm.	19	45	12	3	2	81
	%	23,50%	55,60%	14,80%	3,70%	2,50%	100%
Periodisme	núm.	11	22	28	11	2	74
	%	14,90%	29,70%	37,80%	14,90%	2,70%	100%
Història	núm.	18	16	16	8	1	59
	%	30,50%	27,10%	27,10%	13,60%	1,70%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	41	55	20	17	7	140
	%	29,30%	39,30%	14,30%	12,10%	5,00%	100%
Dret	núm.	13	22	10	6	1	52
	%	25,00%	42,30%	19,20%	11,50%	1,90%	100%
Traducció interpretació	núm.	10	16	7	5	0	38
	%	26,30%	42,10%	18,40%	13,20%	0,00%	100%
Economia	núm.	6	28	13	9	2	58
	%	10,30%	48,30%	22,40%	15,50%	3,40%	100%
TOTAL	núm.	193	363	180	102	25	863
	%	22,36%	42,06%	20,86%	11,82%	2,90%	100%

Taula 2.10: **Formació transversal i interdisciplinària de diverses branques de coneixement interrelacionades. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	10	44	25	20	8	107
	%	9,3%	41,1%	23,4%	18,7%	7,5%	100%
Psicologia	núm.	7	15	23	18	3	66
	%	10,6%	22,7%	34,8%	27,3%	4,5%	100%
Veterinària	núm.	11	42	45	12	0	110
	%	10,0%	38,2%	40,9%	10,9%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	7	25	26	11	5	74
	%	9,5%	33,8%	35,1%	14,9%	6,8%	100%
Química	núm.	5	28	33	13	2	81
	%	6,2%	34,6%	40,7%	16,0%	2,5%	100%
Periodisme	núm.	9	24	21	16	4	74
	%	12,2%	32,4%	28,4%	21,6%	5,4%	100%
Història	núm.	3	24	17	10	4	58
	%	5,2%	41,4%	29,3%	17,2%	6,9%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	16	57	41	13	7	134
	%	11,9%	42,5%	30,6%	9,7%	5,2%	100%
Dret	núm.	6	14	20	7	3	50
	%	12,0%	28,0%	40,0%	14,0%	6,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	4	10	17	6	0	37
	%	10,8%	27,0%	45,9%	16,2%	0,0%	100%
Economia	núm.	8	19	20	6	5	58
	%	13,8%	32,8%	34,5%	10,3%	8,6%	100%
TOTAL	núm.	86	302	288	132	41	849
	%	10,1%	35,6%	33,9%	15,5%	4,8%	100%

3. Penso que la universitat ha d'educar principalment en

Taula 3.1: **Valors. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	156	142	125	52	35	510
	%	30,6%	27,8%	24,5%	10,2%	6,9%	100%
4t	núm.	94	115	98	40	18	365
	%	25,8%	31,5%	26,8%	11,0%	4,9%	100%
TOTAL	núm.	250	257	223	92	53	875
	%	28,6%	29,4%	25,5%	10,5%	6,1%	100%

Taula 3.2: **Coneixement tècnic. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	289	169	38	12	6	514
	%	56,2%	32,9%	7,4%	2,3%	1,2%	100%
4t	núm.	185	138	30	5	6	364
	%	50,8%	37,9%	8,2%	1,4%	1,6%	100%
TOTAL	núm.	474	307	68	17	12	878
	%	54,0%	35,0%	7,7%	1,9%	1,4%	100%

Taula 3.3: **Pensament crític. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	270	159	64	10	12	515
	%	52,4%	30,9%	12,4%	1,9%	2,3%	100%
4t	núm.	221	102	28	10	3	364
	%	60,7%	28,0%	7,7%	2,7%	0,8%	100%
TOTAL	núm.	491	261	92	20	15	879
	%	55,9%	29,7%	10,5%	2,3%	1,7%	100%

Taula 3.4: **Coneixement teòric. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	251	183	56	18	7	515
	%	48,7%	35,5%	10,9%	3,5%	1,4%	100%
4t	núm.	147	159	39	12	7	364
	%	40,4%	43,7%	10,7%	3,3%	1,9%	100%
TOTAL	núm.	398	342	95	30	14	879
	%	45,3%	38,9%	10,8%	3,4%	1,6%	100%

Taula 3.5: **Gestió de problemes complexos. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	261	156	74	11	13	515
	%	50,7%	30,3%	14,4%	2,1%	2,5%	100%
4t	núm.	185	139	30	8	4	366
	%	50,5%	38,0%	8,2%	2,2%	1,1%	100%
TOTAL	núm.	446	295	104	19	17	881
	%	50,6%	33,5%	11,8%	2,2%	1,9%	100%

Taula 3.6: **Aprenentatges pràctics. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	347	113	33	15	6	514
	%	67,5%	22,0%	6,4%	2,9%	1,2%	100%
4t	núm.	278	51	21	14	1	365
	%	76,2%	14,0%	5,8%	3,8%	0,3%	100%
TOTAL	núm.	625	164	54	29	7	879
	%	71,1%	18,7%	6,1%	3,3%	0,8%	100%

Taula 3.7: **Valors. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	53	31	20	2	2	108
	%	49,1%	28,7%	18,5%	1,9%	1,9%	100%
Psicologia	núm.	17	25	12	9	3	66
	%	25,8%	37,9%	18,2%	13,6%	4,5%	100%
Veterinària	núm.	37	32	30	10	2	111
	%	33,3%	28,8%	27,0%	9,0%	1,8%	100%
Sociologia	núm.	19	23	19	12	1	74
	%	25,7%	31,1%	25,7%	16,2%	1,4%	100%
Química	núm.	13	22	30	11	7	83
	%	15,7%	26,5%	36,1%	13,3%	8,4%	100%
Periodisme	núm.	26	27	12	6	2	73
	%	35,6%	37,0%	16,4%	8,2%	2,7%	100%
Història	núm.	14	16	18	2	9	59
	%	23,7%	27,1%	30,5%	3,4%	15,3%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	32	32	35	22	14	135
	%	23,7%	23,7%	25,9%	16,3%	10,4%	100%
Dret	núm.	12	17	14	5	4	52
	%	23,1%	32,7%	26,9%	9,6%	7,7%	100%
Traducció interpretació	núm.	6	10	15	3	4	38
	%	15,8%	26,3%	39,5%	7,9%	10,5%	100%
Economia	núm.	14	17	17	6	4	58
	%	24,1%	29,3%	29,3%	10,3%	6,9%	100%
TOTAL	núm.	243	252	222	88	52	857
	%	28,4%	29,4%	25,9%	10,3%	6,1%	100%

Taula 3.8: Coneixement tècnic. Grau

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	50	45	9	1	2	107
	%	46,7%	42,1%	8,4%	0,9%	1,9%	100%
Psicologia	núm.	36	27	1	2	0	66
	%	54,5%	40,9%	1,5%	3,0%	0,0%	100%
Veterinària	núm.	77	30	2	2	0	111
	%	69,4%	27,0%	1,8%	1,8%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	29	33	13	1	0	76
	%	38,2%	43,4%	17,1%	1,3%	0,0%	100%
Química	núm.	57	21	5	0	0	83
	%	68,7%	25,3%	6,0%	0,0%	0,0%	100%
Periodisme	núm.	37	28	4	3	1	73
	%	50,7%	38,4%	5,5%	4,1%	1,4%	100%
Història	núm.	24	24	6	1	2	57
	%	42,1%	42,1%	10,5%	1,8%	3,5%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	86	36	9	4	5	140
	%	61,4%	25,7%	6,4%	2,9%	3,6%	100%
Dret	núm.	27	18	6	0	0	51
	%	52,9%	35,3%	11,8%	0,0%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	18	12	5	2	1	38
	%	47,4%	31,6%	13,2%	5,3%	2,6%	100%
Economia	núm.	28	24	5	1	0	58
	%	48,3%	41,4%	8,6%	1,7%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	469	298	65	17	11	860
	%	54,5%	34,7%	7,6%	2,0%	1,3%	100%

Taula 3.9: **Pensament crític. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	78	24	5	0	1	108
	%	72,2%	22,2%	4,6%	0,0%	0,9%	100%
Psicologia	núm.	44	19	2	1	0	66
	%	66,7%	28,8%	3,0%	1,5%	0,0%	100%
Veterinària	núm.	62	39	8	2	1	112
	%	55,4%	34,8%	7,1%	1,8%	0,9%	100%
Sociologia	núm.	50	16	7	1	1	75
	%	66,7%	21,3%	9,3%	1,3%	1,3%	100%
Química	núm.	31	35	14	1	1	82
	%	37,8%	42,7%	17,1%	1,2%	1,2%	100%
Periodisme	núm.	46	20	2	3	1	72
	%	63,9%	27,8%	2,8%	4,2%	1,4%	100%
Història	núm.	42	6	5	2	3	58
	%	72,4%	10,3%	8,6%	3,4%	5,2%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	55	51	26	3	5	140
	%	39,3%	36,4%	18,6%	2,1%	3,6%	100%
Dret	núm.	29	14	8	1	0	52
	%	55,8%	26,9%	15,4%	1,9%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	15	11	8	3	1	38
	%	39,5%	28,9%	21,1%	7,9%	2,6%	100%
Economia	núm.	26	22	7	3	0	58
	%	44,8%	37,9%	12,1%	5,2%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	478	257	92	20	14	861
	%	55,5%	29,8%	10,7%	2,3%	1,6%	100%

Taula 3.10: **Coneixement teòric. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	41	48	17	1	3	110
	%	37,3%	43,6%	15,5%	0,9%	2,7%	100%
Psicologia	núm.	32	28	5	0	1	66
	%	48,5%	42,4%	7,6%	0,0%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	67	36	8	1	0	112
	%	59,8%	32,1%	7,1%	0,9%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	34	32	4	4	0	74
	%	45,9%	43,2%	5,4%	5,4%	0,0%	100%
Química	núm.	48	27	6	1	0	82
	%	58,5%	32,9%	7,3%	1,2%	0,0%	100%
Periodisme	núm.	25	31	10	4	3	73
	%	34,2%	42,5%	13,7%	5,5%	4,1%	100%
Història	núm.	29	22	6	2	0	59
	%	49,2%	37,3%	10,2%	3,4%	0,0%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	52	54	16	12	4	138
	%	37,7%	39,1%	11,6%	8,7%	2,9%	100%
Dret	núm.	31	13	5	1	2	52
	%	59,6%	25,0%	9,6%	1,9%	3,8%	100%
Traducció interpretació	núm.	15	16	5	2	0	38
	%	39,5%	42,1%	13,2%	5,3%	0,0%	100%
Economia	núm.	18	27	10	2	0	57
	%	31,6%	47,4%	17,5%	3,5%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	392	334	92	30	13	861
	%	45,5%	38,8%	10,7%	3,5%	1,5%	100%

Taula 3.11: **Gestió de problemes complexes. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	68	31	9	1	1	110
	%	61,8%	28,2%	8,2%	0,9%	0,9%	100%
Psicologia	núm.	37	23	6	0	0	66
	%	56,1%	34,8%	9,1%	0,0%	0,0%	100%
Veterinària	núm.	61	42	9	0	0	112
	%	54,5%	37,5%	8,0%	0,0%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	32	30	10	2	2	76
	%	42,1%	39,5%	13,2%	2,6%	2,6%	100%
Química	núm.	46	24	10	1	1	82
	%	56,1%	29,3%	12,2%	1,2%	1,2%	100%
Periodisme	núm.	28	28	13	1	3	73
	%	38,4%	38,4%	17,8%	1,4%	4,1%	100%
Història	núm.	21	18	12	4	3	58
	%	36,2%	31,0%	20,7%	6,9%	5,2%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	69	45	16	4	6	140
	%	49,3%	32,1%	11,4%	2,9%	4,3%	100%
Dret	núm.	32	14	4	2	0	52
	%	61,5%	26,9%	7,7%	3,8%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	14	14	7	2	0	37
	%	37,8%	37,8%	18,9%	5,4%	0,0%	100%
Economia	núm.	32	20	5	0	0	57
	%	56,1%	35,1%	8,8%	0,0%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	440	289	101	17	16	863
	%	51,0%	33,5%	11,7%	2,0%	1,9%	100%

Taula 3.12: **Aprenentatges pràctics. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	86	20	2	0	2	110
	%	78,2%	18,2%	1,8%	0,0%	1,8%	100%
Psicologia	núm.	55	6	2	2	0	65
	%	84,6%	9,2%	3,1%	3,1%	0,0%	100%
Veterinària	núm.	91	12	6	3	0	112
	%	81,3%	10,7%	5,4%	2,7%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	44	24	4	4	0	76
	%	57,9%	31,6%	5,3%	5,3%	0,0%	100%
Química	núm.	65	12	6	0	0	83
	%	78,3%	14,5%	7,2%	0,0%	0,0%	100%
Periodisme	núm.	56	9	6	1	1	73
	%	76,7%	12,3%	8,2%	1,4%	1,4%	100%
Història	núm.	31	15	10	2	1	59
	%	52,5%	25,4%	16,9%	3,4%	1,7%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	92	27	8	7	2	136
	%	67,6%	19,9%	5,9%	5,1%	1,5%	100%
Dret	núm.	36	10	3	3	0	52
	%	69,2%	19,2%	5,8%	5,8%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	22	9	3	3	0	37
	%	59,5%	24,3%	8,1%	8,1%	0,0%	100%
Economia	núm.	40	14	2	2	0	58
	%	69,0%	24,1%	3,4%	3,4%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	618	158	52	27	6	861
	%	71,8%	18,4%	6,0%	3,1%	0,7%	100%

4. Quan acabi la universitat, penso que aquesta m'haurà educat principalment en:

Taula 4.1: **Valors. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	55	116	170	99	76	516
	%	10,7%	22,5%	32,9%	19,2%	14,7%	100%
4t	núm.	22	77	110	102	55	366
	%	6,0%	21,0%	30,1%	27,9%	15,0%	100%
TOTAL	núm.	77	193	280	201	131	882
	%	8,7%	21,9%	31,7%	22,8%	14,9%	100%

Taula 4.2: **Coneixement tècnic. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	130	249	97	29	11	516
	%	25,2%	48,3%	18,8%	5,6%	2,1%	100%
4t	núm.	37	160	103	54	12	366
	%	10,1%	43,7%	28,1%	14,8%	3,3%	100%
TOTAL	núm.	167	409	200	83	23	882
	%	18,9%	46,4%	22,7%	9,4%	2,6%	100%

Taula 4.3: **Pensament crític. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	98	178	153	57	30	516
	%	19,0%	34,5%	29,7%	11,0%	5,8%	100%
4t	núm.	31	131	124	61	19	366
	%	8,5%	35,8%	33,9%	16,7%	5,2%	100%
TOTAL	núm.	129	309	277	118	49	882
	%	14,6%	35,0%	31,4%	13,4%	5,6%	100%

Taula 4.4: **Coneixement teòric. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	201	207	78	21	6	513
	%	39,2%	40,4%	15,2%	4,1%	1,2%	100%
4t	núm.	123	162	57	17	6	365
	%	33,7%	44,4%	15,6%	4,7%	1,6%	100%
TOTAL	núm.	324	369	135	38	12	878
	%	36,9%	42,0%	15,4%	4,3%	1,4%	100%

Taula 4.5: **Gestió de problemes complexos. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	69	185	168	73	16	511
	%	13,5%	36,2%	32,9%	14,3%	3,1%	100%
4t	núm.	11	83	137	105	30	366
	%	3,0%	22,7%	37,4%	28,7%	8,2%	100%
TOTAL	núm.	80	268	305	178	46	877
	%	9,1%	30,6%	34,8%	20,3%	5,2%	100%

Taula 4.6: **Aprenentatges pràctics. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	97	175	125	77	31	505
	%	19,2%	34,7%	24,8%	15,2%	6,1%	100%
4t	núm.	19	78	95	132	39	363
	%	5,2%	21,5%	26,2%	36,4%	10,7%	100%
TOTAL	núm.	116	253	220	209	70	868
	%	13,4%	29,1%	25,3%	24,1%	8,1%	100%

Taula 4.7: **Valors. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	12	31	40	21	5	109
	%	11,0%	28,4%	36,7%	19,3%	4,6%	100%
Psicologia	núm.	6	16	16	20	8	66
	%	9,1%	24,2%	24,2%	30,3%	12,1%	100%
Veterinària	núm.	8	25	42	26	11	112
	%	7,1%	22,3%	37,5%	23,2%	9,8%	100%
Sociologia	núm.	12	12	21	19	12	76
	%	15,8%	15,8%	27,6%	25,0%	15,8%	100%
Química	núm.	2	12	24	22	23	83
	%	2,4%	14,5%	28,9%	26,5%	27,7%	100%
Periodisme	núm.	6	24	23	10	9	72
	%	8,3%	33,3%	31,9%	13,9%	12,5%	100%
Història	núm.	4	14	17	15	9	59
	%	6,8%	23,7%	28,8%	25,4%	15,3%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	13	31	41	26	29	140
	%	9,3%	22,1%	29,3%	18,6%	20,7%	100%
Dret	núm.	5	7	17	18	5	52
	%	9,6%	13,5%	32,7%	34,6%	9,6%	100%
Traducció interpretació	núm.	2	8	15	6	6	37
	%	5,4%	21,6%	40,5%	16,2%	16,2%	100%
Economia	núm.	5	11	17	14	11	58
	%	8,6%	19,0%	29,3%	24,1%	19,0%	100%
TOTAL	núm.	75	191	273	197	128	864
	%	8,7%	22,1%	31,6%	22,8%	14,8%	100%

Taula 4.8: **Coneixement tècnic. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	18	52	25	11	3	109
	%	16,5%	47,7%	22,9%	10,1%	2,8%	100%
Psicologia	núm.	5	37	16	7	1	66
	%	7,6%	56,1%	24,2%	10,6%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	32	60	17	3	0	112
	%	28,6%	53,6%	15,2%	2,7%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	10	35	21	10	0	76
	%	13,2%	46,1%	27,6%	13,2%	0,0%	100%
Química	núm.	19	37	20	4	2	82
	%	23,2%	45,1%	24,4%	4,9%	2,4%	100%
Periodisme	núm.	10	23	20	18	2	73
	%	13,7%	31,5%	27,4%	24,7%	2,7%	100%
Història	núm.	11	19	19	4	5	58
	%	19,0%	32,8%	32,8%	6,9%	8,6%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	42	64	21	8	6	141
	%	29,8%	45,4%	14,9%	5,7%	4,3%	100%
Dret	núm.	8	25	15	4	0	52
	%	15,4%	48,1%	28,8%	7,7%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	3	20	12	4	0	39
	%	7,7%	51,3%	30,8%	10,3%	0,0%	100%
Economia	núm.	6	29	13	5	3	56
	%	10,7%	51,8%	23,2%	8,9%	5,4%	100%
TOTAL	núm.	164	401	199	78	22	864
	%	19,0%	46,4%	23,0%	9,0%	2,5%	100%

Taula 4.9: **Pensament crític. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	20	45	28	12	5	110
	%	18,2%	40,9%	25,5%	10,9%	4,5%	100%
Psicologia	núm.	9	24	26	7	0	66
	%	13,6%	36,4%	39,4%	10,6%	0,0%	100%
Veterinària	núm.	10	35	44	18	5	112
	%	8,9%	31,3%	39,3%	16,1%	4,5%	100%
Sociologia	núm.	14	41	8	7	6	76
	%	18,4%	53,9%	10,5%	9,2%	7,9%	100%
Química	núm.	7	21	34	15	5	82
	%	8,5%	25,6%	41,5%	18,3%	6,1%	100%
Periodisme	núm.	14	27	17	10	4	72
	%	19,4%	37,5%	23,6%	13,9%	5,6%	100%
Història	núm.	19	16	16	2	5	58
	%	32,8%	27,6%	27,6%	3,4%	8,6%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	13	46	47	21	13	140
	%	9,3%	32,9%	33,6%	15,0%	9,3%	100%
Dret	núm.	6	20	18	7	1	52
	%	11,5%	38,5%	34,6%	13,5%	1,9%	100%
Traducció interpretació	núm.	3	9	19	6	1	38
	%	7,9%	23,7%	50,0%	15,8%	2,6%	100%
Economia	núm.	10	17	18	10	3	58
	%	17,2%	29,3%	31,0%	17,2%	5,2%	100%
TOTAL	núm.	125	301	275	115	48	864
	%	14,5%	34,8%	31,8%	13,3%	5,6%	100%

Taula 4.10: **Coneixement teòric. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	31	51	18	6	2	108
	%	28,7%	47,2%	16,7%	5,6%	1,9%	100%
Psicologia	núm.	23	32	7	3	0	65
	%	35,4%	49,2%	10,8%	4,6%	0,0%	100%
Veterinària	núm.	62	37	10	3	0	112
	%	55,4%	33,0%	8,9%	2,7%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	24	38	10	3	1	76
	%	31,6%	50,0%	13,2%	3,9%	1,3%	100%
Química	núm.	31	39	11	1	0	82
	%	37,8%	47,6%	13,4%	1,2%	0,0%	100%
Periodisme	núm.	22	25	19	4	3	73
	%	30,1%	34,2%	26,0%	5,5%	4,1%	100%
Història	núm.	30	16	9	3	0	58
	%	51,7%	27,6%	15,5%	5,2%	0,0%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	48	62	18	8	5	141
	%	34,0%	44,0%	12,8%	5,7%	3,5%	100%
Dret	núm.	20	23	8	1	0	52
	%	38,5%	44,2%	15,4%	1,9%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	8	18	8	3	0	37
	%	21,6%	48,6%	21,6%	8,1%	0,0%	100%
Economia	núm.	17	24	11	3	1	56
	%	30,4%	42,9%	19,6%	5,4%	1,8%	100%
TOTAL	núm.	316	365	129	38	12	860
	%	36,7%	42,4%	15,0%	4,4%	1,4%	100%

Taula 4.11: **Gestió de problemes complexes. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	7	25	35	33	8	108
	%	6,5%	23,1%	32,4%	30,6%	7,4%	100%
Psicologia	núm.	0	16	23	24	3	66
	%	0,0%	24,2%	34,8%	36,4%	4,5%	100%
Veterinària	núm.	7	41	42	19	3	112
	%	6,3%	36,6%	37,5%	17,0%	2,7%	100%
Sociologia	núm.	5	20	31	17	3	76
	%	6,6%	26,3%	40,8%	22,4%	3,9%	100%
Química	núm.	9	29	27	12	4	81
	%	11,1%	35,8%	33,3%	14,8%	4,9%	100%
Periodisme	núm.	8	13	23	20	7	71
	%	11,3%	18,3%	32,4%	28,2%	9,9%	100%
Història	núm.	2	14	21	12	7	56
	%	3,6%	25,0%	37,5%	21,4%	12,5%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	25	62	35	15	4	141
	%	17,7%	44,0%	24,8%	10,6%	2,8%	100%
Dret	núm.	2	16	22	10	2	52
	%	3,8%	30,8%	42,3%	19,2%	3,8%	100%
Traducció interpretació	núm.	6	8	17	7	0	38
	%	15,8%	21,1%	44,7%	18,4%	0,0%	100%
Economia	núm.	7	20	23	4	4	58
	%	12,1%	34,5%	39,7%	6,9%	6,9%	100%
TOTAL	núm.	78	264	299	173	45	859
	%	9,1%	30,7%	34,8%	20,1%	5,2%	100%

Taula 4.12: **Aprenentatges pràctics. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	13	21	39	26	8	107
	%	12,1%	19,6%	36,4%	24,3%	7,5%	100%
Psicologia	núm.	0	10	17	26	13	66
	%	0,0%	15,2%	25,8%	39,4%	19,7%	100%
Veterinària	núm.	27	45	22	17	1	112
	%	24,1%	40,2%	19,6%	15,2%	0,9%	100%
Sociologia	núm.	3	22	22	22	6	75
	%	4,0%	29,3%	29,3%	29,3%	8,0%	100%
Química	núm.	12	36	17	15	2	82
	%	14,6%	43,9%	20,7%	18,3%	2,4%	100%
Periodisme	núm.	11	19	12	21	9	72
	%	15,3%	26,4%	16,7%	29,2%	12,5%	100%
Història	núm.	5	10	17	17	8	57
	%	8,8%	17,5%	29,8%	29,8%	14,0%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	25	51	30	21	9	136
	%	18,4%	37,5%	22,1%	15,4%	6,6%	100%
Dret	núm.	10	9	15	12	3	49
	%	20,4%	18,4%	30,6%	24,5%	6,1%	100%
Traducció interpretació	núm.	5	12	12	9	0	38
	%	13,2%	31,6%	31,6%	23,7%	0,0%	100%
Economia	núm.	5	13	13	18	7	56
	%	8,9%	23,2%	23,2%	32,1%	12,5%	100%
TOTAL	núm.	116	248	216	204	66	850
	%	13,6%	29,2%	25,4%	24,0%	7,8%	100%

5. La millor manera d'aprendre a la universitat és

Taula 5.1: **Classes magistrals. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	93	167	135	77	43	515
	%	18,1%	32,4%	26,2%	15,0%	8,3%	100%
4t	núm.	37	129	81	78	41	366
	%	10,1%	35,2%	22,1%	21,3%	11,2%	100%
TOTAL	núm.	130	296	216	155	84	881
	%	14,8%	33,6%	24,5%	17,6%	9,5%	100%

Taula 5.2: **Debats. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	122	180	136	47	30	515
	%	23,7%	35,0%	26,4%	9,1%	5,8%	100%
4t	núm.	92	135	89	39	9	364
	%	25,3%	37,1%	24,5%	10,7%	2,5%	100%
TOTAL	núm.	214	315	225	86	39	879
	%	24,3%	35,8%	25,6%	9,8%	4,4%	100%

Taula 5.3: **Treball per projectes. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	106	211	136	49	15	517
	%	20,5%	40,8%	26,3%	9,5%	2,9%	100%
4t	núm.	99	153	79	28	6	365
	%	27,1%	41,9%	21,6%	7,7%	1,6%	100%
TOTAL	núm.	205	364	215	77	21	882
	%	23,2%	41,3%	24,4%	8,7%	2,4%	100%

Taula 5.4: **Treball en grup for a de l'aula. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	106	143	126	85	54	514
	%	20,6%	27,8%	24,5%	16,5%	10,5%	100%
4t	núm.	60	105	110	60	29	364
	%	16,5%	28,8%	30,2%	16,5%	8,0%	100%
TOTAL	núm.	166	248	236	145	83	878
	%	18,9%	28,2%	26,9%	16,5%	9,5%	100%

Taula 5.5: **Pràctiques professionals. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	339	131	31	13	6	520
	%	65,2%	25,2%	6,0%	2,5%	1,2%	100%
4t	núm.	259	71	24	7	5	366
	%	70,8%	19,4%	6,6%	1,9%	1,4%	100%
TOTAL	núm.	598	202	55	20	11	886
	%	67,5%	22,8%	6,2%	2,3%	1,2%	100%

Taula 5.6: **Activitats alternatives als estudis formals. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	149	163	147	39	16	514
	%	29,0%	31,7%	28,6%	7,6%	3,1%	100%
4t	núm.	112	131	96	20	6	365
	%	30,7%	35,9%	26,3%	5,5%	1,6%	100%
TOTAL	núm.	261	294	243	59	22	879
	%	29,7%	33,4%	27,6%	6,7%	2,5%	100%

Taula 5.7: **Classes magistrals. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	8	14	25	31	28	106
	%	7,5%	13,2%	23,6%	29,2%	26,4%	100%
Psicologia	núm.	4	27	8	20	7	66
	%	6,1%	40,9%	12,1%	30,3%	10,6%	100%
Veterinària	núm.	13	38	31	25	5	112
	%	11,6%	33,9%	27,7%	22,3%	4,5%	100%
Sociologia	núm.	13	31	12	14	6	76
	%	17,1%	40,8%	15,8%	18,4%	7,9%	100%
Química	núm.	16	28	24	13	2	83
	%	19,3%	33,7%	28,9%	15,7%	2,4%	100%
Periodisme	núm.	7	21	16	17	12	73
	%	9,6%	28,8%	21,9%	23,3%	16,4%	100%
Història	núm.	20	21	7	8	2	58
	%	34,5%	36,2%	12,1%	13,8%	3,4%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	24	56	32	13	16	141
	%	17,0%	39,7%	22,7%	9,2%	11,3%	100%
Dret	núm.	12	15	18	6	1	52
	%	23,1%	28,8%	34,6%	11,5%	1,9%	100%
Traducció interpretació	núm.	3	13	19	2	1	38
	%	7,9%	34,2%	50,0%	5,3%	2,6%	100%
Economia	núm.	7	28	16	6	1	58
	%	12,1%	48,3%	27,6%	10,3%	1,7%	100%
TOTAL	núm.	127	292	208	155	81	863
	%	14,7%	33,8%	24,1%	18,0%	9,4%	100%

Taula 5.8: **Debats. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	38	44	21	8	0	111
	%	34,2%	39,6%	18,9%	7,2%	0,0%	100%
Psicologia	núm.	19	28	15	4	0	66
	%	28,8%	42,4%	22,7%	6,1%	0,0%	100%
Veterinària	núm.	18	41	33	16	4	112
	%	16,1%	36,6%	29,5%	14,3%	3,6%	100%
Sociologia	núm.	25	38	8	4	1	76
	%	32,9%	50,0%	10,5%	5,3%	1,3%	100%
Química	núm.	9	25	32	10	6	82
	%	11,0%	30,5%	39,0%	12,2%	7,3%	100%
Periodisme	núm.	24	29	16	2	2	73
	%	32,9%	39,7%	21,9%	2,7%	2,7%	100%
Història	núm.	15	18	17	5	2	57
	%	26,3%	31,6%	29,8%	8,8%	3,5%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	19	36	42	24	18	139
	%	13,7%	25,9%	30,2%	17,3%	12,9%	100%
Dret	núm.	14	28	6	3	1	52
	%	26,9%	53,8%	11,5%	5,8%	1,9%	100%
Traducció interpretació	núm.	6	7	16	5	3	37
	%	16,2%	18,9%	43,2%	13,5%	8,1%	100%
Economia	núm.	17	16	17	5	1	56
	%	30,4%	28,6%	30,4%	8,9%	1,8%	100%
TOTAL	núm.	204	310	223	86	38	861
	%	23,7%	36,0%	25,9%	10,0%	4,4%	100%

Taula 5.9: Treball per projectes. Grau

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	36	49	19	4	0	108
	%	33,3%	45,4%	17,6%	3,7%	0,0%	100%
Psicologia	núm.	13	28	19	5	1	66
	%	19,7%	42,4%	28,8%	7,6%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	16	53	29	12	2	112
	%	14,3%	47,3%	25,9%	10,7%	1,8%	100%
Sociologia	núm.	19	38	15	3	1	76
	%	25,0%	50,0%	19,7%	3,9%	1,3%	100%
Química	núm.	18	26	28	8	2	82
	%	22,0%	31,7%	34,1%	9,8%	2,4%	100%
Periodisme	núm.	15	28	21	7	3	74
	%	20,3%	37,8%	28,4%	9,5%	4,1%	100%
Història	núm.	12	22	13	8	3	58
	%	20,7%	37,9%	22,4%	13,8%	5,2%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	41	53	28	13	6	141
	%	29,1%	37,6%	19,9%	9,2%	4,3%	100%
Dret	núm.	15	20	12	4	0	51
	%	29,4%	39,2%	23,5%	7,8%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	4	11	14	9	0	38
	%	10,5%	28,9%	36,8%	23,7%	0,0%	100%
Economia	núm.	11	29	14	3	1	58
	%	19,0%	50,0%	24,1%	5,2%	1,7%	100%
TOTAL	núm.	200	357	212	76	19	864
	%	23,1%	41,3%	24,5%	8,8%	2,2%	100%

Taula 5.10: Treball en grup for a de l'aula. Grau

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	26	36	26	16	5	109
	%	23,9%	33,0%	23,9%	14,7%	4,6%	100%
Psicologia	núm.	9	13	26	13	5	66
	%	13,6%	19,7%	39,4%	19,7%	7,6%	100%
Veterinària	núm.	9	39	38	19	7	112
	%	8,0%	34,8%	33,9%	17,0%	6,3%	100%
Sociologia	núm.	9	30	15	14	6	74
	%	12,2%	40,5%	20,3%	18,9%	8,1%	100%
Química	núm.	16	15	23	19	9	82
	%	19,5%	18,3%	28,0%	23,2%	11,0%	100%
Periodisme	núm.	15	22	27	8	2	74
	%	20,3%	29,7%	36,5%	10,8%	2,7%	100%
Història	núm.	11	10	18	10	9	58
	%	19,0%	17,2%	31,0%	17,2%	15,5%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	41	44	18	21	15	139
	%	29,5%	31,7%	12,9%	15,1%	10,8%	100%
Dret	núm.	14	11	15	7	5	52
	%	26,9%	21,2%	28,8%	13,5%	9,6%	100%
Traducció interpretació	núm.	0	9	9	10	11	39
	%	0,0%	23,1%	23,1%	25,6%	28,2%	100%
Economia	núm.	11	16	16	7	5	55
	%	20,0%	29,1%	29,1%	12,7%	9,1%	100%
TOTAL	núm.	161	245	231	144	79	860
	%	18,7%	28,5%	26,9%	16,7%	9,2%	100%

Taula 5.11: **Pràctiques professionals. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	83	24	3	0	0	110
	%	75,5%	21,8%	2,7%	0,0%	0,0%	100%
Psicologia	núm.	56	9	1	0	0	66
	%	84,8%	13,6%	1,5%	0,0%	0,0%	100%
Veterinària	núm.	95	15	1	0	1	112
	%	84,8%	13,4%	0,9%	0,0%	0,9%	100%
Sociologia	núm.	31	26	10	6	3	76
	%	40,8%	34,2%	13,2%	7,9%	3,9%	100%
Química	núm.	55	22	5	1	0	83
	%	66,3%	26,5%	6,0%	1,2%	0,0%	100%
Periodisme	núm.	56	13	1	2	1	73
	%	76,7%	17,8%	1,4%	2,7%	1,4%	100%
Història	núm.	30	18	6	2	2	58
	%	51,7%	31,0%	10,3%	3,4%	3,4%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	90	38	5	5	4	142
	%	63,4%	26,8%	3,5%	3,5%	2,8%	100%
Dret	núm.	40	7	4	0	0	51
	%	78,4%	13,7%	7,8%	0,0%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	17	13	7	2	0	39
	%	43,6%	33,3%	17,9%	5,1%	0,0%	100%
Economia	núm.	36	12	9	1	0	58
	%	62,1%	20,7%	15,5%	1,7%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	589	197	52	19	11	868
	%	67,9%	22,7%	6,0%	2,2%	1,3%	100%

Taula 5.12: **Activitats alternatives als estudis formals. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	39	37	25	6	1	108
	%	36,1%	34,3%	23,1%	5,6%	0,9%	100%
Psicologia	núm.	17	30	16	3	0	66
	%	25,8%	45,5%	24,2%	4,5%	0,0%	100%
Veterinària	núm.	30	48	31	1	1	111
	%	27,0%	43,2%	27,9%	0,9%	0,9%	100%
Sociologia	núm.	34	20	17	3	2	76
	%	44,7%	26,3%	22,4%	3,9%	2,6%	100%
Química	núm.	24	24	27	5	2	82
	%	29,3%	29,3%	32,9%	6,1%	2,4%	100%
Periodisme	núm.	29	26	16	2	1	74
	%	39,2%	35,1%	21,6%	2,7%	1,4%	100%
Història	núm.	12	14	16	6	8	56
	%	21,4%	25,0%	28,6%	10,7%	14,3%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	30	38	46	20	6	140
	%	21,4%	27,1%	32,9%	14,3%	4,3%	100%
Dret	núm.	16	20	11	3	1	51
	%	31,4%	39,2%	21,6%	5,9%	2,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	10	12	14	3	0	39
	%	25,6%	30,8%	35,9%	7,7%	0,0%	100%
Economia	núm.	14	19	19	6	0	58
	%	24,1%	32,8%	32,8%	10,3%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	255	288	238	58	22	861
	%	29,6%	33,4%	27,6%	6,7%	2,6%	100%

6. A la pràctica, la universitat educa principalment a partir de:

Taula 6.1: **Classes magistrals. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	313	99	60	34	16	522
	%	60,0%	19,0%	11,5%	6,5%	3,1%	100%
4t	núm.	271	59	13	8	15	366
	%	74,0%	16,1%	3,6%	2,2%	4,1%	100%
TOTAL	núm.	584	158	73	42	31	888
	%	65,8%	17,8%	8,2%	4,7%	3,5%	100%

Taula 6.2: **Debats. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	23	76	111	178	128	516
	%	4,5%	14,7%	21,5%	34,5%	24,8%	100%
4t	núm.	10	33	88	151	84	366
	%	2,7%	9,0%	24,0%	41,3%	23,0%	100%
TOTAL	núm.	33	109	199	329	212	882
	%	3,7%	12,4%	22,6%	37,3%	24,0%	100%

Taula 6.3: **Treball per projectes. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	73	214	136	74	22	519
	%	14,1%	41,2%	26,2%	14,3%	4,2%	100%
4t	núm.	36	108	112	71	39	366
	%	9,8%	29,5%	30,6%	19,4%	10,7%	100%
TOTAL	núm.	109	322	248	145	61	885
	%	12,3%	36,4%	28,0%	16,4%	6,9%	100%

Taula 6.4: **Treball en grup for a de l'aula. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	123	185	107	68	39	522
	%	23,6%	35,4%	20,5%	13,0%	7,5%	100%
4t	núm.	85	142	72	37	29	365
	%	23,3%	38,9%	19,7%	10,1%	7,9%	100%
TOTAL	núm.	208	327	179	105	68	887
	%	23,4%	36,9%	20,2%	11,8%	7,7%	100%

Taula 6.5: **Pràctiques professionals. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	65	96	149	116	94	520
	%	12,5%	18,5%	28,7%	22,3%	18,1%	100%
4t	núm.	21	75	84	99	86	365
	%	5,8%	20,5%	23,0%	27,1%	23,6%	100%
TOTAL	núm.	86	171	233	215	180	885
	%	9,7%	19,3%	26,3%	24,3%	20,3%	100%

Taula 6.6: **Activitats alternatives als estudis formals. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	33	55	156	135	132	511
	%	6,5%	10,8%	30,5%	26,4%	25,8%	100%
4t	núm.	9	23	82	114	135	363
	%	2,5%	6,3%	22,6%	31,4%	37,2%	100%
TOTAL	núm.	42	78	238	249	267	874
	%	4,8%	8,9%	27,2%	28,5%	30,5%	100%

Taula 6.7: **Classes magistrals. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	73	16	12	7	2	110
	%	66,4%	14,5%	10,9%	6,4%	1,8%	100%
Psicologia	núm.	58	5	2	0	1	66
	%	87,9%	7,6%	3,0%	0,0%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	90	15	4	2	0	111
	%	81,1%	13,5%	3,6%	1,8%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	43	21	6	3	3	76
	%	56,6%	27,6%	7,9%	3,9%	3,9%	100%
Química	núm.	55	16	4	4	4	83
	%	66,3%	19,3%	4,8%	4,8%	4,8%	100%
Periodisme	núm.	40	15	8	5	6	74
	%	54,1%	20,3%	10,8%	6,8%	8,1%	100%
Història	núm.	41	10	0	5	2	58
	%	70,7%	17,2%	0,0%	8,6%	3,4%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	88	22	19	6	8	143
	%	61,5%	15,4%	13,3%	4,2%	5,6%	100%
Dret	núm.	37	13	1	0	1	52
	%	71,2%	25,0%	1,9%	0,0%	1,9%	100%
Traducció interpretació	núm.	17	11	5	4	2	39
	%	43,6%	28,2%	12,8%	10,3%	5,1%	100%
Economia	núm.	33	11	10	4	0	58
	%	56,9%	19,0%	17,2%	6,9%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	575	155	71	40	29	870
	%	66,1%	17,8%	8,2%	4,6%	3,3%	100%

Taula 6.8: **Debats. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	7	17	26	35	22	107
	%	6,5%	15,9%	24,3%	32,7%	20,6%	100%
Psicologia	núm.	0	11	10	26	19	66
	%	0,0%	16,7%	15,2%	39,4%	28,8%	100%
Veterinària	núm.	0	17	30	49	16	112
	%	0,0%	15,2%	26,8%	43,8%	14,3%	100%
Sociologia	núm.	8	14	24	24	6	76
	%	10,5%	18,4%	31,6%	31,6%	7,9%	100%
Química	núm.	0	4	14	23	42	83
	%	0,0%	4,8%	16,9%	27,7%	50,6%	100%
Periodisme	núm.	5	9	18	26	16	74
	%	6,8%	12,2%	24,3%	35,1%	21,6%	100%
Història	núm.	3	8	15	21	11	58
	%	5,2%	13,8%	25,9%	36,2%	19,0%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	6	5	19	53	58	141
	%	4,3%	3,5%	13,5%	37,6%	41,1%	100%
Dret	núm.	0	9	15	24	4	52
	%	0,0%	17,3%	28,8%	46,2%	7,7%	100%
Traducció interpretació	núm.	0	4	11	16	6	37
	%	0,0%	10,8%	29,7%	43,2%	16,2%	100%
Economia	núm.	4	6	14	22	12	58
	%	6,9%	10,3%	24,1%	37,9%	20,7%	100%
TOTAL	núm.	33	104	196	319	212	864
	%	3,8%	12,0%	22,7%	36,9%	24,5%	100%

Taula 6.9: Treball per projectes. Grau

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	13	26	20	27	23	109
	%	11,9%	23,9%	18,3%	24,8%	21,1%	100%
Psicologia	núm.	5	31	16	12	2	66
	%	7,6%	47,0%	24,2%	18,2%	3,0%	100%
Veterinària	núm.	19	42	33	12	4	110
	%	17,3%	38,2%	30,0%	10,9%	3,6%	100%
Sociologia	núm.	12	31	19	10	4	76
	%	15,8%	40,8%	25,0%	13,2%	5,3%	100%
Química	núm.	3	29	24	18	9	83
	%	3,6%	34,9%	28,9%	21,7%	10,8%	100%
Periodisme	núm.	19	31	19	5	0	74
	%	25,7%	41,9%	25,7%	6,8%	0,0%	100%
Història	núm.	6	12	18	16	7	59
	%	10,2%	20,3%	30,5%	27,1%	11,9%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	19	63	36	18	6	142
	%	13,4%	44,4%	25,4%	12,7%	4,2%	100%
Dret	núm.	7	12	21	11	1	52
	%	13,5%	23,1%	40,4%	21,2%	1,9%	100%
Traducció interpretació	núm.	2	16	16	4	0	38
	%	5,3%	42,1%	42,1%	10,5%	0,0%	100%
Economia	núm.	3	21	22	8	4	58
	%	5,2%	36,2%	37,9%	13,8%	6,9%	100%
TOTAL	núm.	108	314	244	141	60	867
	%	12,5%	36,2%	28,1%	16,3%	6,9%	100%

Taula 6.10: Treball en grup for a de l'aula. Grau

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	39	36	16	11	8	110
	%	35,5%	32,7%	14,5%	10,0%	7,3%	100%
Psicologia	núm.	27	26	5	7	1	66
	%	40,9%	39,4%	7,6%	10,6%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	39	55	11	5	1	111
	%	35,1%	49,5%	9,9%	4,5%	0,9%	100%
Sociologia	núm.	17	27	14	12	6	76
	%	22,4%	35,5%	18,4%	15,8%	7,9%	100%
Química	núm.	10	25	26	13	9	83
	%	12,0%	30,1%	31,3%	15,7%	10,8%	100%
Periodisme	núm.	19	25	20	4	6	74
	%	25,7%	33,8%	27,0%	5,4%	8,1%	100%
Història	núm.	5	18	18	8	10	59
	%	8,5%	30,5%	30,5%	13,6%	16,9%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	27	46	30	23	17	143
	%	18,9%	32,2%	21,0%	16,1%	11,9%	100%
Dret	núm.	4	22	16	8	2	52
	%	7,7%	42,3%	30,8%	15,4%	3,8%	100%
Traducció interpretació	núm.	10	14	7	5	2	38
	%	26,3%	36,8%	18,4%	13,2%	5,3%	100%
Economia	núm.	7	25	13	8	4	57
	%	12,3%	43,9%	22,8%	14,0%	7,0%	100%
TOTAL	núm.	204	319	176	104	66	869
	%	23,5%	36,7%	20,3%	12,0%	7,6%	100%

Taula 6.11: **Pràctiques professionals. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	19	30	31	20	9	109
	%	17,4%	27,5%	28,4%	18,3%	8,3%	100%
Psicologia	núm.	2	4	15	27	18	66
	%	3,0%	6,1%	22,7%	40,9%	27,3%	100%
Veterinària	núm.	15	31	39	17	10	112
	%	13,4%	27,7%	34,8%	15,2%	8,9%	100%
Sociologia	núm.	5	16	23	18	14	76
	%	6,6%	21,1%	30,3%	23,7%	18,4%	100%
Química	núm.	3	16	22	22	19	82
	%	3,7%	19,5%	26,8%	26,8%	23,2%	100%
Periodisme	núm.	8	12	26	18	10	74
	%	10,8%	16,2%	35,1%	24,3%	13,5%	100%
Història	núm.	2	5	9	19	24	59
	%	3,4%	8,5%	15,3%	32,2%	40,7%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	20	28	33	30	30	141
	%	14,2%	19,9%	23,4%	21,3%	21,3%	100%
Dret	núm.	4	9	8	13	18	52
	%	7,7%	17,3%	15,4%	25,0%	34,6%	100%
Traducció interpretació	núm.	0	10	13	11	4	38
	%	0,0%	26,3%	34,2%	28,9%	10,5%	100%
Economia	núm.	6	9	13	12	18	58
	%	10,3%	15,5%	22,4%	20,7%	31,0%	100%
TOTAL	núm.	84	170	232	207	174	867
	%	9,7%	19,6%	26,8%	23,9%	20,1%	100%

Taula 6.12: **Activitats alternatives als estudis formals. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	5	11	36	21	33	106
	%	4,7%	10,4%	34,0%	19,8%	31,1%	100%
Psicologia	núm.	1	3	11	21	30	66
	%	1,5%	4,5%	16,7%	31,8%	45,5%	100%
Veterinària	núm.	4	10	47	35	15	111
	%	3,6%	9,0%	42,3%	31,5%	13,5%	100%
Sociologia	núm.	5	8	18	21	24	76
	%	6,6%	10,5%	23,7%	27,6%	31,6%	100%
Química	núm.	3	3	21	26	29	82
	%	3,7%	3,7%	25,6%	31,7%	35,4%	100%
Periodisme	núm.	5	9	18	22	20	74
	%	6,8%	12,2%	24,3%	29,7%	27,0%	100%
Història	núm.	2	5	21	9	20	57
	%	3,5%	8,8%	36,8%	15,8%	35,1%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	9	17	29	43	40	138
	%	6,5%	12,3%	21,0%	31,2%	29,0%	100%
Dret	núm.	1	4	9	23	15	52
	%	1,9%	7,7%	17,3%	44,2%	28,8%	100%
Traducció interpretació	núm.	1	1	9	14	12	37
	%	2,7%	2,7%	24,3%	37,8%	32,4%	100%
Economia	núm.	4	5	16	11	21	57
	%	7,0%	8,8%	28,1%	19,3%	36,8%	100%
TOTAL	núm.	40	76	235	246	259	856
	%	4,7%	8,9%	27,5%	28,7%	30,3%	100%

7. En el context actual, la política i l'economia s'haurien de preocupar principalment de:

Taula 7.1: **Promoure un canvi en la manera de consumir, que substitueixi la quantitat per un consum de qualitat i amb responsabilitat social. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	216	163	99	22	13	513
	%	42,1%	31,8%	19,3%	4,3%	2,5%	100%
4t	núm.	170	115	64	10	7	366
	%	46,4%	31,4%	17,5%	2,7%	1,9%	100%
TOTAL	núm.	386	278	163	32	20	879
	%	43,9%	31,6%	18,5%	3,6%	2,3%	100%

Taula 7.2: **Prioritzar el creixement del consum com a mesura per reactivar l'economia. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	89	131	148	85	66	519
	%	17,1%	25,2%	28,5%	16,4%	12,7%	100%
4t	núm.	43	90	108	74	49	364
	%	11,8%	24,7%	29,7%	20,3%	13,5%	100%
TOTAL	núm.	132	221	256	159	115	883
	%	14,9%	25,0%	29,0%	18,0%	13,0%	100%

aula 7.3: **Prohibir l'economia especulativa. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	172	112	153	41	29	507
	%	33,9%	22,1%	30,2%	8,1%	5,7%	100%
4t	núm.	116	95	102	30	17	360
	%	32,2%	26,4%	28,3%	8,3%	4,7%	100%
TOTAL	núm.	288	207	255	71	46	867
	%	33,2%	23,9%	29,4%	8,2%	5,3%	100%

Taula 7.4: **Apostar per les energies renovables com a font energètica principal. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	251	162	65	25	12	515
	%	48,7%	31,5%	12,6%	4,9%	2,3%	100%
4t	núm.	192	110	42	10	12	366
	%	52,5%	30,1%	11,5%	2,7%	3,3%	100%
TOTAL	núm.	443	272	107	35	24	881
	%	50,3%	30,9%	12,1%	4,0%	2,7%	100%

Taula 7.5: **Assegurar el subministrament de petroli i energia nuclear per garantir el futur energètic. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	63	82	157	110	103	515
	%	12,2%	15,9%	30,5%	21,4%	20,0%	100%
4t	núm.	40	40	107	101	76	364
	%	11,0%	11,0%	29,4%	27,7%	20,9%	100%
TOTAL	núm.	103	122	264	211	179	879
	%	11,7%	13,9%	30,0%	24,0%	20,4%	100%

Taula 7.6: **Promoure i desenvolupar sistemes de participació activa de la ciutadania en l'àmbit polític. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	238	167	87	15	10	517
	%	46,0%	32,3%	16,8%	2,9%	1,9%	100%
4t	núm.	182	103	52	20	8	365
	%	49,9%	28,2%	14,2%	5,5%	2,2%	100%
TOTAL	núm.	420	270	139	35	18	882
	%	47,6%	30,6%	15,8%	4,0%	2,0%	100%

Taula 7.7: **Delegar totes les decisions polítiques als càrrecs votats cada quatre anys. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	50	80	131	95	154	510
	%	9,8%	15,7%	25,7%	18,6%	30,2%	100%
4t	núm.	25	35	85	95	125	365
	%	6,8%	9,6%	23,3%	26,0%	34,2%	100%
TOTAL	núm.	75	115	216	190	279	875
	%	8,6%	13,1%	24,7%	21,7%	31,9%	100%

Taula 7.8: **Eliminar les desigualtats socials. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	305	121	58	16	13	513
	%	59,5%	23,6%	11,3%	3,1%	2,5%	100%
4t	núm.	224	90	32	13	7	366
	%	61,2%	24,6%	8,7%	3,6%	1,9%	100%
TOTAL	núm.	529	211	90	29	20	879
	%	60,2%	24,0%	10,2%	3,3%	2,3%	100%

Taula 7.9: **Potenciar la liberalització del mercat perquè pugui autoregular-se. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	90	162	162	48	45	507
	%	17,8%	32,0%	32,0%	9,5%	8,9%	100%
4t	núm.	42	93	137	56	35	363
	%	11,6%	25,6%	37,7%	15,4%	9,6%	100%
TOTAL	núm.	132	255	299	104	80	870
	%	15,2%	29,3%	34,4%	12,0%	9,2%	100%

Taula 7.10: **Desenvolupar una cultura de pau que s'allunyi de la promoció i participació en conflictes armats. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	277	107	88	22	19	513
	%	54,0%	20,9%	17,2%	4,3%	3,7%	100%
4t	núm.	222	71	44	13	16	366
	%	60,7%	19,4%	12,0%	3,6%	4,4%	100%
TOTAL	núm.	499	178	132	35	35	879
	%	56,8%	20,3%	15,0%	4,0%	4,0%	100%

Taula 7.11 **Potenciar l'exèrcit en tant que única força que pot garantir l'estabilitat política i econòmica a nivell mundial. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	48	44	89	105	222	508
	%	9,4%	8,7%	17,5%	20,7%	43,7%	100%
4t	núm.	21	22	52	85	185	365
	%	5,8%	6,0%	14,2%	23,3%	50,7%	100%
TOTAL	núm.	69	66	141	190	407	873
	%	7,9%	7,6%	16,2%	21,8%	46,6%	100%

Taula 7.12: **Garantir la igualtat de gèneres a tots els nivells. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	349	94	50	10	13	516
	%	67,6%	18,2%	9,7%	1,9%	2,5%	100%
4t	núm.	274	53	27	6	6	366
	%	74,9%	14,5%	7,4%	1,6%	1,6%	100%
TOTAL	núm.	623	147	77	16	19	882
	%	70,6%	16,7%	8,7%	1,8%	2,2%	100%

Taula 7.13: **Garantir prioritàriament els drets dels ciutadans autòctons. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	108	126	118	62	94	508
	%	21,3%	24,8%	23,2%	12,2%	18,5%	100%
4t	núm.	58	79	77	72	76	362
	%	16,0%	21,8%	21,3%	19,9%	21,0%	100%
TOTAL	núm.	166	205	195	134	170	870
	%	19,1%	23,6%	22,4%	15,4%	19,5%	100%

Taula 7.14: **Promoure un canvi en la manera de consumir, que substitueixi la quantitat per un consum de qualitat i amb responsabilitat social. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	62	33	9	4	2	110
	%	56,4%	30,0%	8,2%	3,6%	1,8%	100%
Psicologia	núm.	32	18	14	1	1	66
	%	48,5%	27,3%	21,2%	1,5%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	59	37	13	2	1	112
	%	52,7%	33,0%	11,6%	1,8%	0,9%	100%
Sociologia	núm.	37	25	8	4	1	75
	%	49,3%	33,3%	10,7%	5,3%	1,3%	100%
Química	núm.	25	27	27	2	2	83
	%	30,1%	32,5%	32,5%	2,4%	2,4%	100%
Periodisme	núm.	36	25	8	3	0	72
	%	50,0%	34,7%	11,1%	4,2%	0,0%	100%
Història	núm.	33	11	7	3	4	58
	%	56,9%	19,0%	12,1%	5,2%	6,9%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	47	50	31	7	4	139
	%	33,8%	36,0%	22,3%	5,0%	2,9%	100%
Dret	núm.	20	14	13	3	1	51
	%	39,2%	27,5%	25,5%	5,9%	2,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	16	13	8	0	1	38
	%	42,1%	34,2%	21,1%	0,0%	2,6%	100%
Economia	núm.	8	22	23	2	2	57
	%	14,0%	38,6%	40,4%	3,5%	3,5%	100%
TOTAL	núm.	375	275	161	31	19	861
	%	43,6%	31,9%	18,7%	3,6%	2,2%	100%

Taula 7.15: **Prioritzar el creixement del consum com a mesura per reactivar l'economia. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	15	26	33	17	19	110
	%	13,6%	23,6%	30,0%	15,5%	17,3%	100%
Psicologia	núm.	9	11	23	14	9	66
	%	13,6%	16,7%	34,8%	21,2%	13,6%	100%
Veterinària	núm.	14	29	37	26	6	112
	%	12,5%	25,9%	33,0%	23,2%	5,4%	100%
Sociologia	núm.	4	11	20	19	22	76
	%	5,3%	14,5%	26,3%	25,0%	28,9%	100%
Química	núm.	10	22	21	19	9	81
	%	12,3%	27,2%	25,9%	23,5%	11,1%	100%
Periodisme	núm.	10	15	25	13	11	74
	%	13,5%	20,3%	33,8%	17,6%	14,9%	100%
Història	núm.	16	15	7	11	9	58
	%	27,6%	25,9%	12,1%	19,0%	15,5%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	25	38	51	13	13	140
	%	17,9%	27,1%	36,4%	9,3%	9,3%	100%
Dret	núm.	10	17	12	9	4	52
	%	19,2%	32,7%	23,1%	17,3%	7,7%	100%
Traducció interpretació	núm.	4	10	11	9	4	38
	%	10,5%	26,3%	28,9%	23,7%	10,5%	100%
Economia	núm.	14	24	12	6	2	58
	%	24,1%	41,4%	20,7%	10,3%	3,4%	100%
TOTAL	núm.	131	218	252	156	108	865
	%	15,1%	25,2%	29,1%	18,0%	12,5%	100%

Taula 7.16: **En el context actual, la política i l'economia s'haurien de preocupar principalment de: Prohibir l'economia especulativa. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	39	35	24	5	3	106
	%	36,8%	33,0%	22,6%	4,7%	2,8%	100%
Psicologia	núm.	18	16	21	8	3	66
	%	27,3%	24,2%	31,8%	12,1%	4,5%	100%
Veterinària	núm.	39	29	32	4	6	110
	%	35,5%	26,4%	29,1%	3,6%	5,5%	100%
Sociologia	núm.	35	17	19	4	1	76
	%	46,1%	22,4%	25,0%	5,3%	1,3%	100%
Química	núm.	25	16	30	4	4	79
	%	31,6%	20,3%	38,0%	5,1%	5,1%	100%
Periodisme	núm.	22	21	19	10	2	74
	%	29,7%	28,4%	25,7%	13,5%	2,7%	100%
Història	núm.	26	13	9	7	3	58
	%	44,8%	22,4%	15,5%	12,1%	5,2%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	31	35	47	12	10	135
	%	23,0%	25,9%	34,8%	8,9%	7,4%	100%
Dret	núm.	15	6	19	7	4	51
	%	29,4%	11,8%	37,3%	13,7%	7,8%	100%
Traducció interpretació	núm.	12	7	13	3	2	37
	%	32,4%	18,9%	35,1%	8,1%	5,4%	100%
Economia	núm.	17	10	20	6	5	58
	%	29,3%	17,2%	34,5%	10,3%	8,6%	100%
TOTAL	núm.	279	205	253	70	43	850
	%	32,8%	24,1%	29,8%	8,2%	5,1%	100%

Taula 7.17: **Apostar per les energies renovables com a font energètica principal. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	59	41	7	0	2	109
	%	54,1%	37,6%	6,4%	0,0%	1,8%	100%
Psicologia	núm.	35	20	9	1	1	66
	%	53,0%	30,3%	13,6%	1,5%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	70	31	8	2	1	112
	%	62,5%	27,7%	7,1%	1,8%	0,9%	100%
Sociologia	núm.	44	20	8	2	2	76
	%	57,9%	26,3%	10,5%	2,6%	2,6%	100%
Química	núm.	39	28	10	3	3	83
	%	47,0%	33,7%	12,0%	3,6%	3,6%	100%
Periodisme	núm.	39	20	9	2	3	73
	%	53,4%	27,4%	12,3%	2,7%	4,1%	100%
Història	núm.	34	13	6	2	4	59
	%	57,6%	22,0%	10,2%	3,4%	6,8%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	58	45	18	12	5	138
	%	42,0%	32,6%	13,0%	8,7%	3,6%	100%
Dret	núm.	21	17	11	1	2	52
	%	40,4%	32,7%	21,2%	1,9%	3,8%	100%
Traducció interpretació	núm.	19	12	4	3	0	38
	%	50,0%	31,6%	10,5%	7,9%	0,0%	100%
Economia	núm.	17	22	13	5	0	57
	%	29,8%	38,6%	22,8%	8,8%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	435	269	103	33	23	863
	%	50,4%	31,2%	11,9%	3,8%	2,7%	100%

Taula 7.18: **Assegurar el subministrament de petroli i energia nuclear per garantir el futur energètic. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	13	21	37	20	18	109
	%	11,9%	19,3%	33,9%	18,3%	16,5%	100%
Psicologia	núm.	8	6	16	23	13	66
	%	12,1%	9,1%	24,2%	34,8%	19,7%	100%
Veterinària	núm.	6	9	41	34	21	111
	%	5,4%	8,1%	36,9%	30,6%	18,9%	100%
Sociologia	núm.	8	7	18	18	25	76
	%	10,5%	9,2%	23,7%	23,7%	32,9%	100%
Química	núm.	11	14	29	16	11	81
	%	13,6%	17,3%	35,8%	19,8%	13,6%	100%
Periodisme	núm.	13	7	12	22	20	74
	%	17,6%	9,5%	16,2%	29,7%	27,0%	100%
Història	núm.	7	6	17	13	16	59
	%	11,9%	10,2%	28,8%	22,0%	27,1%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	16	24	52	24	21	137
	%	11,7%	17,5%	38,0%	17,5%	15,3%	100%
Dret	núm.	7	6	16	14	9	52
	%	13,5%	11,5%	30,8%	26,9%	17,3%	100%
Traducció interpretació	núm.	3	8	9	6	12	38
	%	7,9%	21,1%	23,7%	15,8%	31,6%	100%
Economia	núm.	8	14	14	18	4	58
	%	13,8%	24,1%	24,1%	31,0%	6,9%	100%
TOTAL	núm.	100	122	261	208	170	861
	%	11,6%	14,2%	30,3%	24,2%	19,7%	100%

Taula 7.19: **Promoure i desenvolupar sistemes de participació activa de la ciutadania en l'àmbit polític. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	74	23	9	1	2	109
	%	67,9%	21,1%	8,3%	0,9%	1,8%	100%
Psicologia	núm.	29	23	9	3	2	66
	%	43,9%	34,8%	13,6%	4,5%	3,0%	100%
Veterinària	núm.	47	39	22	4	0	112
	%	42,0%	34,8%	19,6%	3,6%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	45	18	10	2	1	76
	%	59,2%	23,7%	13,2%	2,6%	1,3%	100%
Química	núm.	30	28	22	1	1	82
	%	36,6%	34,1%	26,8%	1,2%	1,2%	100%
Periodisme	núm.	44	18	6	6	0	74
	%	59,5%	24,3%	8,1%	8,1%	0,0%	100%
Història	núm.	36	16	1	3	3	59
	%	61,0%	27,1%	1,7%	5,1%	5,1%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	50	46	31	6	6	139
	%	36,0%	33,1%	22,3%	4,3%	4,3%	100%
Dret	núm.	27	13	12	0	0	52
	%	51,9%	25,0%	23,1%	0,0%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	11	17	7	3	0	38
	%	28,9%	44,7%	18,4%	7,9%	0,0%	100%
Economia	núm.	17	26	7	4	3	57
	%	29,8%	45,6%	12,3%	7,0%	5,3%	100%
TOTAL	núm.	410	267	136	33	18	864
	%	47,5%	30,9%	15,7%	3,8%	2,1%	100%

Taula 7.20: **Delegar totes les decisions polítiques als càrrecs votats cada quatre anys. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	17	17	22	20	31	107
	%	15,9%	15,9%	20,6%	18,7%	29,0%	100%
Psicologia	núm.	3	5	14	18	26	66
	%	4,5%	7,6%	21,2%	27,3%	39,4%	100%
Veterinària	núm.	5	11	18	38	38	110
	%	4,5%	10,0%	16,4%	34,5%	34,5%	100%
Sociologia	núm.	5	12	12	16	31	76
	%	6,6%	15,8%	15,8%	21,1%	40,8%	100%
Química	núm.	5	8	27	17	26	83
	%	6,0%	9,6%	32,5%	20,5%	31,3%	100%
Periodisme	núm.	7	12	14	14	25	72
	%	9,7%	16,7%	19,4%	19,4%	34,7%	100%
Història	núm.	6	5	16	11	21	59
	%	10,2%	8,5%	27,1%	18,6%	35,6%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	15	20	50	20	31	136
	%	11,0%	14,7%	36,8%	14,7%	22,8%	100%
Dret	núm.	3	9	13	15	12	52
	%	5,8%	17,3%	25,0%	28,8%	23,1%	100%
Traducció interpretació	núm.	3	1	9	11	14	38
	%	7,9%	2,6%	23,7%	28,9%	36,8%	100%
Economia	núm.	6	14	15	7	16	58
	%	10,3%	24,1%	25,9%	12,1%	27,6%	100%
TOTAL	núm.	75	114	210	187	271	857
	%	8,8%	13,3%	24,5%	21,8%	31,6%	100%

Taula 7.21: **Eliminar les desigualtats socials. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	82	15	7	1	2	107
	%	76,6%	14,0%	6,5%	0,9%	1,9%	100%
Psicologia	núm.	45	14	5	1	1	66
	%	68,2%	21,2%	7,6%	1,5%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	72	27	9	4	0	112
	%	64,3%	24,1%	8,0%	3,6%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	48	18	5	3	2	76
	%	63,2%	23,7%	6,6%	3,9%	2,6%	100%
Química	núm.	42	23	10	5	2	82
	%	51,2%	28,0%	12,2%	6,1%	2,4%	100%
Periodisme	núm.	47	17	4	4	2	74
	%	63,5%	23,0%	5,4%	5,4%	2,7%	100%
Història	núm.	38	13	5	1	2	59
	%	64,4%	22,0%	8,5%	1,7%	3,4%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	67	33	27	5	6	138
	%	48,6%	23,9%	19,6%	3,6%	4,3%	100%
Dret	núm.	30	10	9	2	0	51
	%	58,8%	19,6%	17,6%	3,9%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	21	11	5	1	0	38
	%	55,3%	28,9%	13,2%	2,6%	0,0%	100%
Economia	núm.	23	28	4	2	1	58
	%	39,7%	48,3%	6,9%	3,4%	1,7%	100%
TOTAL	núm.	515	209	90	29	18	861
	%	59,8%	24,3%	10,5%	3,4%	2,1%	100%

Taula 7.22: **Potenciar la liberalització del mercat perquè pugui autoregular-se. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	22	39	31	9	5	106
	%	20,8%	36,8%	29,2%	8,5%	4,7%	100%
Psicologia	núm.	7	17	32	6	4	66
	%	10,6%	25,8%	48,5%	9,1%	6,1%	100%
Veterinària	núm.	17	33	42	16	3	111
	%	15,3%	29,7%	37,8%	14,4%	2,7%	100%
Sociologia	núm.	7	12	24	9	23	75
	%	9,3%	16,0%	32,0%	12,0%	30,7%	100%
Química	núm.	15	26	30	6	4	81
	%	18,5%	32,1%	37,0%	7,4%	4,9%	100%
Periodisme	núm.	9	14	28	13	10	74
	%	12,2%	18,9%	37,8%	17,6%	13,5%	100%
Història	núm.	8	16	17	11	7	59
	%	13,6%	27,1%	28,8%	18,6%	11,9%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	28	45	48	8	6	135
	%	20,7%	33,3%	35,6%	5,9%	4,4%	100%
Dret	núm.	2	15	20	10	5	52
	%	3,8%	28,8%	38,5%	19,2%	9,6%	100%
Traducció interpretació	núm.	3	11	14	6	3	37
	%	8,1%	29,7%	37,8%	16,2%	8,1%	100%
Economia	núm.	10	24	11	8	4	57
	%	17,5%	42,1%	19,3%	14,0%	7,0%	100%
TOTAL	núm.	128	252	297	102	74	853
	%	15,0%	29,5%	34,8%	12,0%	8,7%	100%

Taula 7.23: **Desenvolupar una cultura de pau que s'allunyi de la promoció i participació en conflictes armats. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	78	18	9	1	2	108
	%	72,2%	16,7%	8,3%	0,9%	1,9%	100%
Psicologia	núm.	39	18	7	0	2	66
	%	59,1%	27,3%	10,6%	0,0%	3,0%	100%
Veterinària	núm.	73	18	17	1	2	111
	%	65,8%	16,2%	15,3%	0,9%	1,8%	100%
Sociologia	núm.	45	16	10	4	0	75
	%	60,0%	21,3%	13,3%	5,3%	0,0%	100%
Química	núm.	37	21	18	0	7	83
	%	44,6%	25,3%	21,7%	0,0%	8,4%	100%
Periodisme	núm.	48	12	5	3	5	73
	%	65,8%	16,4%	6,8%	4,1%	6,8%	100%
Història	núm.	32	10	8	4	5	59
	%	54,2%	16,9%	13,6%	6,8%	8,5%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	62	30	32	7	8	139
	%	44,6%	21,6%	23,0%	5,0%	5,8%	100%
Dret	núm.	31	6	6	5	3	51
	%	60,8%	11,8%	11,8%	9,8%	5,9%	100%
Traducció interpretació	núm.	22	11	2	3	0	38
	%	57,9%	28,9%	5,3%	7,9%	0,0%	100%
Economia	núm.	23	16	15	4	0	58
	%	39,7%	27,6%	25,9%	6,9%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	490	176	129	32	34	861
	%	56,9%	20,4%	15,0%	3,7%	3,9%	100%

Taula 7.24: **Potenciar l'exèrcit en tant que única força que pot garantir l'estabilitat política i econòmica a nivell mundial. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	13	10	19	18	47	107
	%	12,1%	9,3%	17,8%	16,8%	43,9%	100%
Psicologia	núm.	2	5	9	16	34	66
	%	3,0%	7,6%	13,6%	24,2%	51,5%	100%
Veterinària	núm.	3	4	15	26	62	110
	%	2,7%	3,6%	13,6%	23,6%	56,4%	100%
Sociologia	núm.	5	5	11	16	38	75
	%	6,7%	6,7%	14,7%	21,3%	50,7%	100%
Química	núm.	8	5	16	20	34	83
	%	9,6%	6,0%	19,3%	24,1%	41,0%	100%
Periodisme	núm.	10	6	4	10	43	73
	%	13,7%	8,2%	5,5%	13,7%	58,9%	100%
Història	núm.	7	1	7	14	30	59
	%	11,9%	1,7%	11,9%	23,7%	50,8%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	11	17	28	27	52	135
	%	8,1%	12,6%	20,7%	20,0%	38,5%	100%
Dret	núm.	3	1	12	16	19	51
	%	5,9%	2,0%	23,5%	31,4%	37,3%	100%
Traducció interpretació	núm.	1	2	7	7	21	38
	%	2,6%	5,3%	18,4%	18,4%	55,3%	100%
Economia	núm.	4	9	10	18	17	58
	%	6,9%	15,5%	17,2%	31,0%	29,3%	100%
TOTAL	núm.	67	65	138	188	397	855
	%	7,8%	7,6%	16,1%	22,0%	46,4%	100%

Taula 7.25: **Garantir la igualtat de gèneres a tots els nivells. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	90	9	7	1	1	108
	%	83,3%	8,3%	6,5%	0,9%	0,9%	100%
Psicologia	núm.	52	6	6	1	1	66
	%	78,8%	9,1%	9,1%	1,5%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	89	15	6	1	1	112
	%	79,5%	13,4%	5,4%	0,9%	0,9%	100%
Sociologia	núm.	56	10	6	2	1	75
	%	74,7%	13,3%	8,0%	2,7%	1,3%	100%
Química	núm.	57	12	13	0	1	83
	%	68,7%	14,5%	15,7%	0,0%	1,2%	100%
Periodisme	núm.	58	11	3	1	1	74
	%	78,4%	14,9%	4,1%	1,4%	1,4%	100%
Història	núm.	42	8	3	3	3	59
	%	71,2%	13,6%	5,1%	5,1%	5,1%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	74	38	17	2	8	139
	%	53,2%	27,3%	12,2%	1,4%	5,8%	100%
Dret	núm.	38	7	5	2	0	52
	%	73,1%	13,5%	9,6%	3,8%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	25	8	3	1	1	38
	%	65,8%	21,1%	7,9%	2,6%	2,6%	100%
Economia	núm.	29	20	7	2	0	58
	%	50,0%	34,5%	12,1%	3,4%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	610	144	76	16	18	864
	%	70,6%	16,7%	8,8%	1,9%	2,1%	100%

Taula 7.26: **Garantir prioritàriament els drets dels ciutadans autòctons. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	16	24	17	29	21	107
	%	15,0%	22,4%	15,9%	27,1%	19,6%	100%
Psicologia	núm.	11	16	18	8	13	66
	%	16,7%	24,2%	27,3%	12,1%	19,7%	100%
Veterinària	núm.	19	28	28	19	18	112
	%	17,0%	25,0%	25,0%	17,0%	16,1%	100%
Sociologia	núm.	12	8	16	8	29	73
	%	16,4%	11,0%	21,9%	11,0%	39,7%	100%
Química	núm.	16	19	31	2	15	83
	%	19,3%	22,9%	37,3%	2,4%	18,1%	100%
Periodisme	núm.	17	13	15	11	18	74
	%	23,0%	17,6%	20,3%	14,9%	24,3%	100%
Història	núm.	11	10	10	12	13	56
	%	19,6%	17,9%	17,9%	21,4%	23,2%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	35	47	21	14	16	133
	%	26,3%	35,3%	15,8%	10,5%	12,0%	100%
Dret	núm.	11	11	14	11	5	52
	%	21,2%	21,2%	26,9%	21,2%	9,6%	100%
Traducció interpretació	núm.	5	7	7	10	9	38
	%	13,2%	18,4%	18,4%	26,3%	23,7%	100%
Economia	núm.	11	19	15	8	5	58
	%	19,0%	32,8%	25,9%	13,8%	8,6%	100%
TOTAL	núm.	164	202	192	132	162	852
	%	19,2%	23,7%	22,5%	15,5%	19,0%	100%

8. Una societat sostenible, que tingui en compte el benestar present i futur dels seus membres, ha de garantir principalment:

Taula 8.1: **Una perspectiva econòmica, social i ambiental que tingui en compte la protecció dels recursos del planeta. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	318	135	45	10	5	513
	%	62,0%	26,3%	8,8%	1,9%	1,0%	100%
4t	núm.	236	93	25	7	4	365
	%	64,7%	25,5%	6,8%	1,9%	1,1%	100%
TOTAL	núm.	554	228	70	17	9	878
	%	63,1%	26,0%	8,0%	1,9%	1,0%	100%

Taula 8.2: **La participació política activa de la població, compliment dels drets humans i igualtat social efectiva. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	319	131	40	14	6	510
	%	62,5%	25,7%	7,8%	2,7%	1,2%	100%
4t	núm.	242	84	26	10	3	365
	%	66,3%	23,0%	7,1%	2,7%	0,8%	100%
TOTAL	núm.	561	215	66	24	9	875
	%	64,1%	24,6%	7,5%	2,7%	1,0%	100%

Taula 8.3: **Una aposta clara per la cultura de pau i resolució pacífica de conflictes. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	306	121	66	11	11	515
	%	59,4%	23,5%	12,8%	2,1%	2,1%	100%
4t	núm.	226	96	27	9	7	365
	%	61,9%	26,3%	7,4%	2,5%	1,9%	100%
TOTAL	núm.	532	217	93	20	18	880
	%	60,5%	24,7%	10,6%	2,3%	2,0%	100%

Taula 8.4: **La construcció d'una societat intercultural que inclogui la ciutadania d'orígens diversos. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	247	162	65	20	18	512
	%	48,2%	31,6%	12,7%	3,9%	3,5%	100%
4t	núm.	199	98	51	9	9	366
	%	54,4%	26,8%	13,9%	2,5%	2,5%	100%
TOTAL	núm.	446	260	116	29	27	878
	%	50,8%	29,6%	13,2%	3,3%	3,1%	100%

Taula 8.5: **La igualtat real de gèneres. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	357	101	37	12	8	515
	%	69,3%	19,6%	7,2%	2,3%	1,6%	100%
4t	núm.	282	55	21	3	5	366
	%	77,0%	15,0%	5,7%	0,8%	1,4%	100%
TOTAL	núm.	639	156	58	15	13	881
	%	72,5%	17,7%	6,6%	1,7%	1,5%	100%

Taula 8.6: **Una perspectiva econòmica, social i ambiental que tingui en compte la protecció dels recursos del planeta. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	77	26	4	0	0	107
	%	72,0%	24,3%	3,7%	0,0%	0,0%	100%
Psicologia	núm.	39	23	3	1	0	66
	%	59,1%	34,8%	4,5%	1,5%	0,0%	100%
Veterinària	núm.	87	21	4	0	0	112
	%	77,7%	18,8%	3,6%	0,0%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	57	13	4	1	1	76
	%	75,0%	17,1%	5,3%	1,3%	1,3%	100%
Química	núm.	44	24	14	0	1	83
	%	53,0%	28,9%	16,9%	0,0%	1,2%	100%
Periodisme	núm.	48	18	4	3	0	73
	%	65,8%	24,7%	5,5%	4,1%	0,0%	100%
Història	núm.	39	13	4	1	2	59
	%	66,1%	22,0%	6,8%	1,7%	3,4%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	62	46	19	7	4	138
	%	44,9%	33,3%	13,8%	5,1%	2,9%	100%
Dret	núm.	36	10	5	1	0	52
	%	69,2%	19,2%	9,6%	1,9%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	24	11	1	1	0	37
	%	64,9%	29,7%	2,7%	2,7%	0,0%	100%
Economia	núm.	27	22	6	2	0	57
	%	47,4%	38,6%	10,5%	3,5%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	540	227	68	17	8	860
	%	62,8%	26,4%	7,9%	2,0%	0,9%	100%

Taula 8.7: **La participació política activa de la població, compliment dels drets humans i igualtat social efectiva. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	86	17	3	1	0	107
	%	80,4%	15,9%	2,8%	0,9%	0,0%	100%
Psicologia	núm.	39	19	7	1	0	66
	%	59,1%	28,8%	10,6%	1,5%	0,0%	100%
Veterinària	núm.	72	35	4	1	0	112
	%	64,3%	31,3%	3,6%	0,9%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	56	16	1	2	1	76
	%	73,7%	21,1%	1,3%	2,6%	1,3%	100%
Química	núm.	42	28	11	0	1	82
	%	51,2%	34,1%	13,4%	0,0%	1,2%	100%
Periodisme	núm.	56	10	5	3	0	74
	%	75,7%	13,5%	6,8%	4,1%	0,0%	100%
Història	núm.	40	10	3	4	2	59
	%	67,8%	16,9%	5,1%	6,8%	3,4%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	74	34	16	8	4	136
	%	54,4%	25,0%	11,8%	5,9%	2,9%	100%
Dret	núm.	38	10	4	0	0	52
	%	73,1%	19,2%	7,7%	0,0%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	22	11	2	3	0	38
	%	57,9%	28,9%	5,3%	7,9%	0,0%	100%
Economia	núm.	23	22	10	0	0	55
	%	41,8%	40,0%	18,2%	0,0%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	548	212	66	23	8	857
	%	63,9%	24,7%	7,7%	2,7%	0,9%	100%

Taula 8.8: **Una aposta clara per la cultura de pau i resolució pacífica de conflictes. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	84	19	5	0	0	108
	%	77,8%	17,6%	4,6%	0,0%	0,0%	100%
Psicologia	núm.	40	20	5	0	1	66
	%	60,6%	30,3%	7,6%	0,0%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	68	33	7	3	1	112
	%	60,7%	29,5%	6,3%	2,7%	0,9%	100%
Sociologia	núm.	47	18	6	2	3	76
	%	61,8%	23,7%	7,9%	2,6%	3,9%	100%
Química	núm.	40	19	17	4	3	83
	%	48,2%	22,9%	20,5%	4,8%	3,6%	100%
Periodisme	núm.	52	16	3	3	0	74
	%	70,3%	21,6%	4,1%	4,1%	0,0%	100%
Història	núm.	40	6	9	2	2	59
	%	67,8%	10,2%	15,3%	3,4%	3,4%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	70	33	25	4	6	138
	%	50,7%	23,9%	18,1%	2,9%	4,3%	100%
Dret	núm.	33	14	4	0	0	51
	%	64,7%	27,5%	7,8%	0,0%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	26	10	2	0	0	38
	%	68,4%	26,3%	5,3%	0,0%	0,0%	100%
Economia	núm.	24	24	8	1	0	57
	%	42,1%	42,1%	14,0%	1,8%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	524	212	91	19	16	862
	%	60,8%	24,6%	10,6%	2,2%	1,9%	100%

Taula 8.9: **La construcció d'una societat intercultural que inclogui la ciutadania d'origens diversos. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	74	21	13	0	0	108
	%	68,5%	19,4%	12,0%	0,0%	0,0%	100%
Psicologia	núm.	28	26	9	1	2	66
	%	42,4%	39,4%	13,6%	1,5%	3,0%	100%
Veterinària	núm.	59	36	11	4	2	112
	%	52,7%	32,1%	9,8%	3,6%	1,8%	100%
Sociologia	núm.	53	16	3	1	3	76
	%	69,7%	21,1%	3,9%	1,3%	3,9%	100%
Química	núm.	31	29	16	3	1	80
	%	38,8%	36,3%	20,0%	3,8%	1,3%	100%
Periodisme	núm.	45	18	8	3	0	74
	%	60,8%	24,3%	10,8%	4,1%	0,0%	100%
Història	núm.	34	12	7	4	2	59
	%	57,6%	20,3%	11,9%	6,8%	3,4%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	45	46	27	9	11	138
	%	32,6%	33,3%	19,6%	6,5%	8,0%	100%
Dret	núm.	27	16	6	2	1	52
	%	51,9%	30,8%	11,5%	3,8%	1,9%	100%
Traducció interpretació	núm.	22	15	1	0	1	39
	%	56,4%	38,5%	2,6%	0,0%	2,6%	100%
Economia	núm.	16	21	14	2	3	56
	%	28,6%	37,5%	25,0%	3,6%	5,4%	100%
TOTAL	núm.	434	256	115	29	26	860
	%	50,5%	29,8%	13,4%	3,4%	3,0%	100%

Taula 8.10: La igualtat real de gèneres. Grau

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	94	9	4	1	0	108
	%	87,0%	8,3%	3,7%	0,9%	0,0%	100%
Psicologia	núm.	48	13	4	0	1	66
	%	72,7%	19,7%	6,1%	0,0%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	91	20	0	0	1	112
	%	81,3%	17,9%	0,0%	0,0%	0,9%	100%
Sociologia	núm.	60	9	3	3	1	76
	%	78,9%	11,8%	3,9%	3,9%	1,3%	100%
Química	núm.	55	20	7	1	0	83
	%	66,3%	24,1%	8,4%	1,2%	0,0%	100%
Periodisme	núm.	55	14	3	1	0	73
	%	75,3%	19,2%	4,1%	1,4%	0,0%	100%
Història	núm.	40	9	5	2	3	59
	%	67,8%	15,3%	8,5%	3,4%	5,1%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	83	28	19	4	5	139
	%	59,7%	20,1%	13,7%	2,9%	3,6%	100%
Dret	núm.	36	9	5	2	0	52
	%	69,2%	17,3%	9,6%	3,8%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	31	5	1	1	1	39
	%	79,5%	12,8%	2,6%	2,6%	2,6%	100%
Economia	núm.	32	17	7	0	0	56
	%	57,1%	30,4%	12,5%	0,0%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	625	153	58	15	12	863
	%	72,4%	17,7%	6,7%	1,7%	1,4%	100%

9. Crec que és important que l'Educació pel Desenvolupament Sostenible i la Ciutadania Global, inclogui els següents elements:

Taula 9.1: **Perspectiva econòmica, social i ambiental que tingui en compte la protecció dels recursos del planeta. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	297	150	50	9	2	508
	%	58,5%	29,5%	9,8%	1,8%	0,4%	100%
4t	núm.	230	98	24	11	3	366
	%	62,8%	26,8%	6,6%	3,0%	0,8%	100%
TOTAL	núm.	527	248	74	20	5	874
	%	60,3%	28,4%	8,5%	2,3%	0,6%	100%

Taula 9.2: **Participació política, drets humans i igualtat social. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	300	156	46	7	4	513
	%	58,5%	30,4%	9,0%	1,4%	0,8%	100%
4t	núm.	225	101	28	5	7	366
	%	61,5%	27,6%	7,7%	1,4%	1,9%	100%
TOTAL	núm.	525	257	74	12	11	879
	%	59,7%	29,2%	8,4%	1,4%	1,3%	100%

Taula 9.3: **Cultura de pau i resolució pacífica de conflictes. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	289	140	58	15	9	511
	%	56,6%	27,4%	11,4%	2,9%	1,8%	100%
4t	núm.	224	101	28	5	8	366
	%	61,2%	27,6%	7,7%	1,4%	2,2%	100%
TOTAL	núm.	513	241	86	20	17	877
	%	58,5%	27,5%	9,8%	2,3%	1,9%	100%

Taula 9.4: **Interculturalitat. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	256	165	66	13	11	511
	%	50,1%	32,3%	12,9%	2,5%	2,2%	100%
4t	núm.	203	113	33	8	9	366
	%	55,5%	30,9%	9,0%	2,2%	2,5%	100%
TOTAL	núm.	459	278	99	21	20	877
	%	52,3%	31,7%	11,3%	2,4%	2,3%	100%

Taula 9.5: **Gènere. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	300	133	58	12	10	513
	%	58,5%	25,9%	11,3%	2,3%	1,9%	100%
4t	núm.	236	82	33	9	6	366
	%	64,5%	22,4%	9,0%	2,5%	1,6%	100%
TOTAL	núm.	536	215	91	21	16	879
	%	61,0%	24,5%	10,4%	2,4%	1,8%	100%

Taula 9.6: **Perspectiva econòmica, social i ambiental que tingui en compte la protecció dels recursos del planeta. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	80	21	6	0	0	107
	%	74,8%	19,6%	5,6%	0,0%	0,0%	100%
Psicologia	núm.	42	21	2	0	1	66
	%	63,6%	31,8%	3,0%	0,0%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	84	23	4	0	0	111
	%	75,7%	20,7%	3,6%	0,0%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	52	19	4	1	0	76
	%	68,4%	25,0%	5,3%	1,3%	0,0%	100%
Química	núm.	37	25	17	2	1	82
	%	45,1%	30,5%	20,7%	2,4%	1,2%	100%
Periodisme	núm.	45	19	7	2	0	73
	%	61,6%	26,0%	9,6%	2,7%	0,0%	100%
Història	núm.	37	14	3	4	1	59
	%	62,7%	23,7%	5,1%	6,8%	1,7%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	62	44	20	7	2	135
	%	45,9%	32,6%	14,8%	5,2%	1,5%	100%
Dret	núm.	34	14	3	1	0	52
	%	65,4%	26,9%	5,8%	1,9%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	25	13	1	0	0	39
	%	64,1%	33,3%	2,6%	0,0%	0,0%	100%
Economia	núm.	18	33	4	1	0	56
	%	32,1%	58,9%	7,1%	1,8%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	516	246	71	18	5	856
	%	60,3%	28,7%	8,3%	2,1%	0,6%	100%

Taula 9.7: **Participació política, drets humans i igualtat social. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	84	19	4	0	0	107
	%	78,5%	17,8%	3,7%	0,0%	0,0%	100%
Psicologia	núm.	34	25	6	0	1	66
	%	51,5%	37,9%	9,1%	0,0%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	71	35	5	0	1	112
	%	63,4%	31,3%	4,5%	0,0%	0,9%	100%
Sociologia	núm.	55	17	2	1	1	76
	%	72,4%	22,4%	2,6%	1,3%	1,3%	100%
Química	núm.	29	39	13	1	1	83
	%	34,9%	47,0%	15,7%	1,2%	1,2%	100%
Periodisme	núm.	51	15	6	2	0	74
	%	68,9%	20,3%	8,1%	2,7%	0,0%	100%
Història	núm.	41	11	2	2	3	59
	%	69,5%	18,6%	3,4%	3,4%	5,1%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	64	42	24	4	2	136
	%	47,1%	30,9%	17,6%	2,9%	1,5%	100%
Dret	núm.	34	11	7	0	0	52
	%	65,4%	21,2%	13,5%	0,0%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	24	13	1	1	0	39
	%	61,5%	33,3%	2,6%	2,6%	0,0%	100%
Economia	núm.	26	26	4	0	1	57
	%	45,6%	45,6%	7,0%	0,0%	1,8%	100%
TOTAL	núm.	513	253	74	11	10	861
	%	59,6%	29,4%	8,6%	1,3%	1,2%	100%

Taula 9.9: **Interculturalitat. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	81	18	6	1	1	107
	%	75,7%	16,8%	5,6%	0,9%	0,9%	100%
Psicologia	núm.	34	21	10	0	1	66
	%	51,5%	31,8%	15,2%	0,0%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	64	34	10	3	0	111
	%	57,7%	30,6%	9,0%	2,7%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	50	21	2	1	2	76
	%	65,8%	27,6%	2,6%	1,3%	2,6%	100%
Química	núm.	28	33	16	3	2	82
	%	34,1%	40,2%	19,5%	3,7%	2,4%	100%
Periodisme	núm.	45	23	4	2	0	74
	%	60,8%	31,1%	5,4%	2,7%	0,0%	100%
Història	núm.	33	12	8	1	4	58
	%	56,9%	20,7%	13,8%	1,7%	6,9%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	52	49	21	8	7	137
	%	38,0%	35,8%	15,3%	5,8%	5,1%	100%
Dret	núm.	27	15	7	2	1	52
	%	51,9%	28,8%	13,5%	3,8%	1,9%	100%
Traducció interpretació	núm.	23	12	3	0	1	39
	%	59,0%	30,8%	7,7%	0,0%	2,6%	100%
Economia	núm.	13	34	10	0	0	57
	%	22,8%	59,6%	17,5%	0,0%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	450	272	97	21	19	859
	%	52,4%	31,7%	11,3%	2,4%	2,2%	100%

Taula 9.10: **Gènere. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	89	11	2	3	2	107
	%	83,2%	10,3%	1,9%	2,8%	1,9%	100%
Psicologia	núm.	42	17	6	0	1	66
	%	63,6%	25,8%	9,1%	0,0%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	73	23	14	1	1	112
	%	65,2%	20,5%	12,5%	0,9%	0,9%	100%
Sociologia	núm.	58	13	2	2	1	76
	%	76,3%	17,1%	2,6%	2,6%	1,3%	100%
Química	núm.	36	27	15	2	3	83
	%	43,4%	32,5%	18,1%	2,4%	3,6%	100%
Periodisme	núm.	48	18	3	4	0	73
	%	65,8%	24,7%	4,1%	5,5%	0,0%	100%
Història	núm.	34	13	6	3	3	59
	%	57,6%	22,0%	10,2%	5,1%	5,1%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	68	43	19	4	3	137
	%	49,6%	31,4%	13,9%	2,9%	2,2%	100%
Dret	núm.	31	15	4	2	0	52
	%	59,6%	28,8%	7,7%	3,8%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	26	7	5	0	1	39
	%	66,7%	17,9%	12,8%	0,0%	2,6%	100%
Economia	núm.	23	22	12	0	0	57
	%	40,4%	38,6%	21,1%	0,0%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	528	209	88	21	15	861
	%	61,3%	24,3%	10,2%	2,4%	1,7%	100%

10. A la Universitat, els aprenentatges relacionats amb l'Educació pel Desenvolupament Sostenible i la Ciutadania Global (EpD) s'haurien d'incorporar principalment en:

Taula 10.1: **Cursos i activitats específiques fora del pla d'estudis formal. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	115	156	155	54	30	510
	%	22,5%	30,6%	30,4%	10,6%	5,9%	100%
4t	núm.	78	114	95	47	29	363
	%	21,5%	31,4%	26,2%	12,9%	8,0%	100%
TOTAL	núm.	193	270	250	101	59	873
	%	22,1%	30,9%	28,6%	11,6%	6,8%	100%

Taula 10.2: **Temes concrets dins les assignatures existents del grau. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	135	174	120	46	37	512
	%	26,4%	34,0%	23,4%	9,0%	7,2%	100%
4t	núm.	74	148	80	41	22	365
	%	20,3%	40,5%	21,9%	11,2%	6,0%	100%
TOTAL	núm.	209	322	200	87	59	877
	%	23,8%	36,7%	22,8%	9,9%	6,7%	100%

Taula 10.3: **Assignatures específiques d'EpD optatives. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	156	162	121	35	29	503
	%	31,0%	32,2%	24,1%	7,0%	5,8%	100%
4t	núm.	92	147	76	30	21	366
	%	25,1%	40,2%	20,8%	8,2%	5,7%	100%
TOTAL	núm.	248	309	197	65	50	869
	%	28,5%	35,6%	22,7%	7,5%	5,8%	100%

Taula 10.4: **Assignatures específiques d'EpD obligatòries. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	60	128	143	81	97	509
	%	11,8%	25,1%	28,1%	15,9%	19,1%	100%
4t	núm.	42	74	105	83	61	365
	%	11,5%	20,3%	28,8%	22,7%	16,7%	100%
TOTAL	núm.	102	202	248	164	158	874
	%	11,7%	23,1%	28,4%	18,8%	18,1%	100%

Taula 10.5: **Noves metodologies d'ensenyament que promoguin la interdisciplinarietat entre àrees de coneixement i assignatures. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	176	186	108	29	14	513
	%	34,3%	36,3%	21,1%	5,7%	2,7%	100%
4t	núm.	131	129	84	8	13	365
	%	35,9%	35,3%	23,0%	2,2%	3,6%	100%
TOTAL	núm.	307	315	192	37	27	878
	%	35,0%	35,9%	21,9%	4,2%	3,1%	100%

Taula 10.6: **Estudis de postgrau. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	113	145	155	55	38	506
	%	22,3%	28,7%	30,6%	10,9%	7,5%	100%
4t	núm.	59	119	105	49	34	366
	%	16,1%	32,5%	28,7%	13,4%	9,3%	100%
TOTAL	núm.	172	264	260	104	72	872
	%	19,7%	30,3%	29,8%	11,9%	8,3%	100%

Taula 10.7: **La universitat no ha d'intervenir en aquests aprenentatges. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	56	78	90	101	180	505
	%	11,1%	15,4%	17,8%	20,0%	35,6%	100%
4t	núm.	22	32	61	93	154	362
	%	6,1%	8,8%	16,9%	25,7%	42,5%	100%
TOTAL	núm.	78	110	151	194	334	867
	%	9,0%	12,7%	17,4%	22,4%	38,5%	100%

Taula 10.8: **Cursos i activitats específiques fora del pla d'estudis formal. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	22	31	26	13	13	105
	%	21,0%	29,5%	24,8%	12,4%	12,4%	100%
Psicologia	núm.	16	21	15	12	2	66
	%	24,2%	31,8%	22,7%	18,2%	3,0%	100%
Veterinària	núm.	21	32	40	12	6	111
	%	18,9%	28,8%	36,0%	10,8%	5,4%	100%
Sociologia	núm.	12	19	22	13	8	74
	%	16,2%	25,7%	29,7%	17,6%	10,8%	100%
Química	núm.	27	31	18	5	2	83
	%	32,5%	37,3%	21,7%	6,0%	2,4%	100%
Periodisme	núm.	14	22	27	7	3	73
	%	19,2%	30,1%	37,0%	9,6%	4,1%	100%
Història	núm.	10	20	16	5	8	59
	%	16,9%	33,9%	27,1%	8,5%	13,6%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	33	41	32	20	12	138
	%	23,9%	29,7%	23,2%	14,5%	8,7%	100%
Dret	núm.	19	10	18	4	1	52
	%	36,5%	19,2%	34,6%	7,7%	1,9%	100%
Traducció interpretació	núm.	7	12	15	4	1	39
	%	17,9%	30,8%	38,5%	10,3%	2,6%	100%
Economia	núm.	8	28	15	3	1	55
	%	14,5%	50,9%	27,3%	5,5%	1,8%	100%
TOTAL	núm.	189	267	244	98	57	855
	%	22,1%	31,2%	28,5%	11,5%	6,7%	100%

Taula 10.9: **Temes concrets dins les assignatures existents del grau. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	38	43	19	3	2	105
	%	36,2%	41,0%	18,1%	2,9%	1,9%	100%
Psicologia	núm.	12	28	16	5	5	66
	%	18,2%	42,4%	24,2%	7,6%	7,6%	100%
Veterinària	núm.	24	41	23	15	9	112
	%	21,4%	36,6%	20,5%	13,4%	8,0%	100%
Sociologia	núm.	17	29	26	2	2	76
	%	22,4%	38,2%	34,2%	2,6%	2,6%	100%
Química	núm.	11	29	21	13	9	83
	%	13,3%	34,9%	25,3%	15,7%	10,8%	100%
Periodisme	núm.	14	31	22	5	2	74
	%	18,9%	41,9%	29,7%	6,8%	2,7%	100%
Història	núm.	10	23	11	7	8	59
	%	16,9%	39,0%	18,6%	11,9%	13,6%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	41	37	27	21	12	138
	%	29,7%	26,8%	19,6%	15,2%	8,7%	100%
Dret	núm.	14	19	14	3	2	52
	%	26,9%	36,5%	26,9%	5,8%	3,8%	100%
Traducció interpretació	núm.	7	11	8	7	6	39
	%	17,9%	28,2%	20,5%	17,9%	15,4%	100%
Economia	núm.	14	25	8	6	2	55
	%	25,5%	45,5%	14,5%	10,9%	3,6%	100%
TOTAL	núm.	202	316	195	87	59	859
	%	23,5%	36,8%	22,7%	10,1%	6,9%	100%

Taula 10.10: **Assignatures específiques d'EpD optatives. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	34	38	19	10	5	106
	%	32,1%	35,8%	17,9%	9,4%	4,7%	100%
Psicologia	núm.	15	33	14	2	2	66
	%	22,7%	50,0%	21,2%	3,0%	3,0%	100%
Veterinària	núm.	31	35	33	8	3	110
	%	28,2%	31,8%	30,0%	7,3%	2,7%	100%
Sociologia	núm.	27	24	15	6	4	76
	%	35,5%	31,6%	19,7%	7,9%	5,3%	100%
Química	núm.	18	30	19	9	6	82
	%	22,0%	36,6%	23,2%	11,0%	7,3%	100%
Periodisme	núm.	15	32	17	5	3	72
	%	20,8%	44,4%	23,6%	6,9%	4,2%	100%
Història	núm.	20	20	9	1	8	58
	%	34,5%	34,5%	15,5%	1,7%	13,8%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	31	41	38	12	13	135
	%	23,0%	30,4%	28,1%	8,9%	9,6%	100%
Dret	núm.	22	17	9	3	1	52
	%	42,3%	32,7%	17,3%	5,8%	1,9%	100%
Traducció interpretació	núm.	7	18	9	4	1	39
	%	17,9%	46,2%	23,1%	10,3%	2,6%	100%
Economia	núm.	22	15	13	3	2	55
	%	40,0%	27,3%	23,6%	5,5%	3,6%	100%
TOTAL	núm.	242	303	195	63	48	851
	%	28,4%	35,6%	22,9%	7,4%	5,6%	100%

Taula 10.11: **Assignatures específiques d'EpD obligatòries. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	19	36	31	14	6	106
	%	17,9%	34,0%	29,2%	13,2%	5,7%	100%
Psicologia	núm.	2	13	13	23	15	66
	%	3,0%	19,7%	19,7%	34,8%	22,7%	100%
Veterinària	núm.	5	18	37	27	25	112
	%	4,5%	16,1%	33,0%	24,1%	22,3%	100%
Sociologia	núm.	10	26	20	13	6	75
	%	13,3%	34,7%	26,7%	17,3%	8,0%	100%
Química	núm.	3	14	27	21	17	82
	%	3,7%	17,1%	32,9%	25,6%	20,7%	100%
Periodisme	núm.	14	13	27	12	8	74
	%	18,9%	17,6%	36,5%	16,2%	10,8%	100%
Història	núm.	4	14	17	6	18	59
	%	6,8%	23,7%	28,8%	10,2%	30,5%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	16	35	27	19	40	137
	%	11,7%	25,5%	19,7%	13,9%	29,2%	100%
Dret	núm.	11	9	16	10	5	51
	%	21,6%	17,6%	31,4%	19,6%	9,8%	100%
Traducció interpretació	núm.	3	7	11	7	11	39
	%	7,7%	17,9%	28,2%	17,9%	28,2%	100%
Economia	núm.	9	15	16	9	6	55
	%	16,4%	27,3%	29,1%	16,4%	10,9%	100%
TOTAL	núm.	96	200	242	161	157	856
	%	11,2%	23,4%	28,3%	18,8%	18,3%	100%

Taula 10.12: **Noves metodologies d'ensenyament que promoguin la interdisciplinarietat entre àrees de coneixement i assignatures. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	60	31	11	3	2	107
	%	56,1%	29,0%	10,3%	2,8%	1,9%	100%
Psicologia	núm.	20	32	12	1	1	66
	%	30,3%	48,5%	18,2%	1,5%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	35	50	22	3	2	112
	%	31,3%	44,6%	19,6%	2,7%	1,8%	100%
Sociologia	núm.	35	24	13	2	2	76
	%	46,1%	31,6%	17,1%	2,6%	2,6%	100%
Química	núm.	21	26	26	5	4	82
	%	25,6%	31,7%	31,7%	6,1%	4,9%	100%
Periodisme	núm.	27	24	19	2	2	74
	%	36,5%	32,4%	25,7%	2,7%	2,7%	100%
Història	núm.	20	14	17	4	4	59
	%	33,9%	23,7%	28,8%	6,8%	6,8%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	41	41	38	12	6	138
	%	29,7%	29,7%	27,5%	8,7%	4,3%	100%
Dret	núm.	19	14	14	3	1	51
	%	37,3%	27,5%	27,5%	5,9%	2,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	10	20	7	1	1	39
	%	25,6%	51,3%	17,9%	2,6%	2,6%	100%
Economia	núm.	12	31	11	1	1	56
	%	21,4%	55,4%	19,6%	1,8%	1,8%	100%
TOTAL	núm.	300	307	190	37	26	860
	%	34,9%	35,7%	22,1%	4,3%	3,0%	100%

Taula 10.13: **Estudis de postgrau. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	18	34	28	14	13	107
	%	16,8%	31,8%	26,2%	13,1%	12,1%	100%
Psicologia	núm.	13	28	11	11	3	66
	%	19,7%	42,4%	16,7%	16,7%	4,5%	100%
Veterinària	núm.	13	33	40	16	9	111
	%	11,7%	29,7%	36,0%	14,4%	8,1%	100%
Sociologia	núm.	19	20	26	5	5	75
	%	25,3%	26,7%	34,7%	6,7%	6,7%	100%
Química	núm.	21	22	24	10	6	83
	%	25,3%	26,5%	28,9%	12,0%	7,2%	100%
Periodisme	núm.	12	24	23	9	4	72
	%	16,7%	33,3%	31,9%	12,5%	5,6%	100%
Història	núm.	14	16	19	4	6	59
	%	23,7%	27,1%	32,2%	6,8%	10,2%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	36	36	35	14	14	135
	%	26,7%	26,7%	25,9%	10,4%	10,4%	100%
Dret	núm.	11	17	18	2	4	52
	%	21,2%	32,7%	34,6%	3,8%	7,7%	100%
Traducció interpretació	núm.	4	9	13	8	4	38
	%	10,5%	23,7%	34,2%	21,1%	10,5%	100%
Economia	núm.	9	21	16	6	4	56
	%	16,1%	37,5%	28,6%	10,7%	7,1%	100%
TOTAL	núm.	170	260	253	99	72	854
	%	19,9%	30,4%	29,6%	11,6%	8,4%	100%

Taula 10.14: **La universitat no ha d'intervenir en aquests aprenentatges. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	9	10	10	12	63	104
	%	8,7%	9,6%	9,6%	11,5%	60,6%	100%
Psicologia	núm.	3	8	8	24	23	66
	%	4,5%	12,1%	12,1%	36,4%	34,8%	100%
Veterinària	núm.	12	11	16	33	40	112
	%	10,7%	9,8%	14,3%	29,5%	35,7%	100%
Sociologia	núm.	3	3	12	12	44	74
	%	4,1%	4,1%	16,2%	16,2%	59,5%	100%
Química	núm.	12	10	18	19	24	83
	%	14,5%	12,0%	21,7%	22,9%	28,9%	100%
Periodisme	núm.	7	12	10	17	27	73
	%	9,6%	16,4%	13,7%	23,3%	37,0%	100%
Història	núm.	5	6	13	17	17	58
	%	8,6%	10,3%	22,4%	29,3%	29,3%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	18	28	31	25	32	134
	%	13,4%	20,9%	23,1%	18,7%	23,9%	100%
Dret	núm.	2	5	6	17	22	52
	%	3,8%	9,6%	11,5%	32,7%	42,3%	100%
Traducció interpretació	núm.	1	3	8	8	17	37
	%	2,7%	8,1%	21,6%	21,6%	45,9%	100%
Economia	núm.	3	13	14	8	18	56
	%	5,4%	23,2%	25,0%	14,3%	32,1%	100%
TOTAL	núm.	75	109	146	192	327	849
	%	8,8%	12,8%	17,2%	22,6%	38,5%	100%

11 . Al llarg de la vida, penso que aquests coneixements em poden ser útils principalment per:

Taula 11.1: **Ser més competent en el mercat laboral. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	176	148	109	50	27	510
	%	34,5%	29,0%	21,4%	9,8%	5,3%	100%
4t	núm.	99	119	101	30	17	366
	%	27,0%	32,5%	27,6%	8,2%	4,6%	100%
TOTAL	núm.	275	267	210	80	44	876
	%	31,4%	30,5%	24,0%	9,1%	5,0%	100%

Taula 11.2: **Conèixer millor la realitat global del món actual. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	243	189	57	17	5	511
	%	47,6%	37,0%	11,2%	3,3%	1,0%	100%
4t	núm.	186	127	39	6	8	366
	%	50,8%	34,7%	10,7%	1,6%	2,2%	100%
TOTAL	núm.	429	316	96	23	13	877
	%	48,9%	36,0%	10,9%	2,6%	1,5%	100%

Taula 11.3: **Enfortir el meu rol com a ciutadà actiu i compromès. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	207	167	102	22	15	513
	%	40,4%	32,6%	19,9%	4,3%	2,9%	100%
4t	núm.	172	125	52	11	5	365
	%	47,1%	34,2%	14,2%	3,0%	1,4%	100%
TOTAL	núm.	379	292	154	33	20	878
	%	43,2%	33,3%	17,5%	3,8%	2,3%	100%

Taula 11.4: **Col·laborar amb el desenvolupament dels països del Sud. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	107	155	153	60	34	509
	%	21,0%	30,5%	30,1%	11,8%	6,7%	100%
4t	núm.	76	123	118	34	14	365
	%	20,8%	33,7%	32,3%	9,3%	3,8%	100%
TOTAL	núm.	183	278	271	94	48	874
	%	20,9%	31,8%	31,0%	10,8%	5,5%	100%

Taula 11.5: **Tenir un comportament ecològicament sostenible. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	198	183	98	24	11	514
	%	38,5%	35,6%	19,1%	4,7%	2,1%	100%
4t	núm.	152	135	59	9	11	366
	%	41,5%	36,9%	16,1%	2,5%	3,0%	100%
TOTAL	núm.	350	318	157	33	22	880
	%	39,8%	36,1%	17,8%	3,8%	2,5%	100%

Taula 11.6: **Ser capaç d'entendre i analitzar la complexitat econòmica i política del món. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	212	177	81	25	12	507
	%	41,8%	34,9%	16,0%	4,9%	2,4%	100%
4t	núm.	146	143	57	8	11	365
	%	40,0%	39,2%	15,6%	2,2%	3,0%	100%
TOTAL	núm.	358	320	138	33	23	872
	%	41,1%	36,7%	15,8%	3,8%	2,6%	100%

Taula 11.7: **Aprendre a conviure en igualtat i solidaritat. Curs**

CURS		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
1r	núm.	235	176	58	19	17	505
	%	46,5%	34,9%	11,5%	3,8%	3,4%	100%
4t	núm.	188	114	40	11	8	361
	%	52,1%	31,6%	11,1%	3,0%	2,2%	100%
TOTAL	núm.	423	290	98	30	25	866
	%	48,8%	33,5%	11,3%	3,5%	2,9%	100%

Taula 11.8: **Ser més competent en el mercat laboral. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	42	27	27	6	3	105
	%	40,0%	25,7%	25,7%	5,7%	2,9%	100%
Psicologia	núm.	19	26	13	6	2	66
	%	28,8%	39,4%	19,7%	9,1%	3,0%	100%
Veterinària	núm.	36	38	30	5	3	112
	%	32,1%	33,9%	26,8%	4,5%	2,7%	100%
Sociologia	núm.	19	17	22	10	8	76
	%	25,0%	22,4%	28,9%	13,2%	10,5%	100%
Química	núm.	26	24	25	5	3	83
	%	31,3%	28,9%	30,1%	6,0%	3,6%	100%
Periodisme	núm.	21	29	15	7	1	73
	%	28,8%	39,7%	20,5%	9,6%	1,4%	100%
Història	núm.	14	17	10	11	7	59
	%	23,7%	28,8%	16,9%	18,6%	11,9%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	54	39	24	14	6	137
	%	39,4%	28,5%	17,5%	10,2%	4,4%	100%
Dret	núm.	20	19	9	2	1	51
	%	39,2%	37,3%	17,6%	3,9%	2,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	5	15	14	2	3	39
	%	12,8%	38,5%	35,9%	5,1%	7,7%	100%
Economia	núm.	15	14	17	7	4	57
	%	26,3%	24,6%	29,8%	12,3%	7,0%	100%
TOTAL	núm.	271	265	206	75	41	858
	%	31,6%	30,9%	24,0%	8,7%	4,8%	100%

Taula 11.9: **Conèixer millor la realitat global del món actual. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	71	25	9	2	0	107
	%	66,4%	23,4%	8,4%	1,9%	0,0%	100%
Psicologia	núm.	35	21	8	0	2	66
	%	53,0%	31,8%	12,1%	0,0%	3,0%	100%
Veterinària	núm.	47	48	15	2	0	112
	%	42,0%	42,9%	13,4%	1,8%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	45	23	7	0	1	76
	%	59,2%	30,3%	9,2%	0,0%	1,3%	100%
Química	núm.	31	26	18	7	1	83
	%	37,3%	31,3%	21,7%	8,4%	1,2%	100%
Periodisme	núm.	41	27	5	1	0	74
	%	55,4%	36,5%	6,8%	1,4%	0,0%	100%
Història	núm.	29	18	5	4	2	58
	%	50,0%	31,0%	8,6%	6,9%	3,4%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	47	66	14	5	4	136
	%	34,6%	48,5%	10,3%	3,7%	2,9%	100%
Dret	núm.	30	18	4	0	0	52
	%	57,7%	34,6%	7,7%	0,0%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	18	17	2	1	1	39
	%	46,2%	43,6%	5,1%	2,6%	2,6%	100%
Economia	núm.	25	21	8	1	1	56
	%	44,6%	37,5%	14,3%	1,8%	1,8%	100%
TOTAL	núm.	419	310	95	23	12	859
	%	48,8%	36,1%	11,1%	2,7%	1,4%	100%

Taula 11.10: **Enfortir el meu rol com a ciutadà actiu i compromès. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	72	25	8	1	0	106
	%	67,9%	23,6%	7,5%	0,9%	0,0%	100%
Psicologia	núm.	29	27	7	1	1	65
	%	44,6%	41,5%	10,8%	1,5%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	43	45	21	3	0	112
	%	38,4%	40,2%	18,8%	2,7%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	36	22	14	3	1	76
	%	47,4%	28,9%	18,4%	3,9%	1,3%	100%
Química	núm.	25	22	26	5	5	83
	%	30,1%	26,5%	31,3%	6,0%	6,0%	100%
Periodisme	núm.	38	24	9	2	0	73
	%	52,1%	32,9%	12,3%	2,7%	0,0%	100%
Història	núm.	27	16	7	5	3	58
	%	46,6%	27,6%	12,1%	8,6%	5,2%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	40	49	32	10	8	139
	%	28,8%	35,3%	23,0%	7,2%	5,8%	100%
Dret	núm.	32	15	4	1	0	52
	%	61,5%	28,8%	7,7%	1,9%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	13	17	8	1	0	39
	%	33,3%	43,6%	20,5%	2,6%	0,0%	100%
Economia	núm.	17	24	15	1	0	57
	%	29,8%	42,1%	26,3%	1,8%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	372	286	151	33	18	860
	%	43,3%	33,3%	17,6%	3,8%	2,1%	100%

Taula 11.11: **Col·laborar amb el desenvolupament dels països del Sud. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	36	38	24	6	3	107
	%	33,6%	35,5%	22,4%	5,6%	2,8%	100%
Psicologia	núm.	10	25	22	5	4	66
	%	15,2%	37,9%	33,3%	7,6%	6,1%	100%
Veterinària	núm.	17	37	39	13	5	111
	%	15,3%	33,3%	35,1%	11,7%	4,5%	100%
Sociologia	núm.	21	24	20	7	3	75
	%	28,0%	32,0%	26,7%	9,3%	4,0%	100%
Química	núm.	8	26	28	14	6	82
	%	9,8%	31,7%	34,1%	17,1%	7,3%	100%
Periodisme	núm.	22	26	19	4	3	74
	%	29,7%	35,1%	25,7%	5,4%	4,1%	100%
Història	núm.	13	17	15	7	7	59
	%	22,0%	28,8%	25,4%	11,9%	11,9%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	29	33	41	21	12	136
	%	21,3%	24,3%	30,1%	15,4%	8,8%	100%
Dret	núm.	8	18	19	4	3	52
	%	15,4%	34,6%	36,5%	7,7%	5,8%	100%
Traducció interpretació	núm.	5	16	12	6	0	39
	%	12,8%	41,0%	30,8%	15,4%	0,0%	100%
Economia	núm.	10	14	24	6	1	55
	%	18,2%	25,5%	43,6%	10,9%	1,8%	100%
TOTAL	núm.	179	274	263	93	47	856
	%	20,9%	32,0%	30,7%	10,9%	5,5%	100%

Taula 11.12: **Tenir un comportament ecològicament sostenible. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	58	33	14	0	2	107
	%	54,2%	30,8%	13,1%	0,0%	1,9%	100%
Psicologia	núm.	20	34	10	1	1	66
	%	30,3%	51,5%	15,2%	1,5%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	45	48	14	5	0	112
	%	40,2%	42,9%	12,5%	4,5%	0,0%	100%
Sociologia	núm.	37	23	12	2	2	76
	%	48,7%	30,3%	15,8%	2,6%	2,6%	100%
Química	núm.	24	30	21	6	2	83
	%	28,9%	36,1%	25,3%	7,2%	2,4%	100%
Periodisme	núm.	31	26	11	4	2	74
	%	41,9%	35,1%	14,9%	5,4%	2,7%	100%
Història	núm.	21	18	13	3	4	59
	%	35,6%	30,5%	22,0%	5,1%	6,8%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	48	49	28	6	7	138
	%	34,8%	35,5%	20,3%	4,3%	5,1%	100%
Dret	núm.	26	17	7	1	1	52
	%	50,0%	32,7%	13,5%	1,9%	1,9%	100%
Traducció interpretació	núm.	15	13	9	2	0	39
	%	38,5%	33,3%	23,1%	5,1%	0,0%	100%
Economia	núm.	18	19	17	2	0	56
	%	32,1%	33,9%	30,4%	3,6%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	343	310	156	32	21	862
	%	39,8%	36,0%	18,1%	3,7%	2,4%	100%

Taula 11.13: **Ser capaç d'entendre i analitzar la complexitat econòmica i política del món. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	62	32	7	2	1	104
	%	59,6%	30,8%	6,7%	1,9%	1,0%	100%
Psicologia	núm.	26	26	10	2	2	66
	%	39,4%	39,4%	15,2%	3,0%	3,0%	100%
Veterinària	núm.	34	51	21	5	1	112
	%	30,4%	45,5%	18,8%	4,5%	0,9%	100%
Sociologia	núm.	31	30	11	2	1	75
	%	41,3%	40,0%	14,7%	2,7%	1,3%	100%
Química	núm.	26	32	17	5	3	83
	%	31,3%	38,6%	20,5%	6,0%	3,6%	100%
Periodisme	núm.	38	25	5	3	1	72
	%	52,8%	34,7%	6,9%	4,2%	1,4%	100%
Història	núm.	31	12	10	2	4	59
	%	52,5%	20,3%	16,9%	3,4%	6,8%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	44	41	35	7	9	136
	%	32,4%	30,1%	25,7%	5,1%	6,6%	100%
Dret	núm.	20	24	6	2	0	52
	%	38,5%	46,2%	11,5%	3,8%	0,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	15	14	9	0	1	39
	%	38,5%	35,9%	23,1%	0,0%	2,6%	100%
Economia	núm.	21	27	6	2	0	56
	%	37,5%	48,2%	10,7%	3,6%	0,0%	100%
TOTAL	núm.	348	314	137	32	23	854
	%	40,7%	36,8%	16,0%	3,7%	2,7%	100%

Taula 11.14: **Aprendre a conviure en igualtat i solidaritat. Grau**

GRAU		Totalment d'acord	D'acord	Indiferent	En desacord	Totalment en desacord	TOTAL
Educació primària	núm.	73	26	5	0	0	104
	%	70,2%	25,0%	4,8%	0,0%	0,0%	100%
Psicologia	núm.	30	28	6	1	1	66
	%	45,5%	42,4%	9,1%	1,5%	1,5%	100%
Veterinària	núm.	40	46	16	4	2	108
	%	37,0%	42,6%	14,8%	3,7%	1,9%	100%
Sociologia	núm.	38	23	7	1	4	73
	%	52,1%	31,5%	9,6%	1,4%	5,5%	100%
Química	núm.	26	36	13	5	3	83
	%	31,3%	43,4%	15,7%	6,0%	3,6%	100%
Periodisme	núm.	39	24	6	2	2	73
	%	53,4%	32,9%	8,2%	2,7%	2,7%	100%
Història	núm.	31	14	7	5	2	59
	%	52,5%	23,7%	11,9%	8,5%	3,4%	100%
Enginyeria informàtica	núm.	64	40	18	6	8	136
	%	47,1%	29,4%	13,2%	4,4%	5,9%	100%
Dret	núm.	33	14	3	0	1	51
	%	64,7%	27,5%	5,9%	0,0%	2,0%	100%
Traducció interpretació	núm.	18	11	7	3	0	39
	%	46,2%	28,2%	17,9%	7,7%	0,0%	100%
Economia	núm.	21	23	9	2	1	56
	%	37,5%	41,1%	16,1%	3,6%	1,8%	100%
TOTAL	núm.	413	285	97	29	24	848
	%	48,7%	33,6%	11,4%	3,4%	2,8%	100%

**Fundació
Autònoma Solidària**

UAB CAMPUS

**Ajuntament
de Barcelona**

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

9 788493 281441